

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

חק לישראל

בחקותי

בלשון הקודש

ואידיש

773

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

ספר חק לוישראל

פרשת בחקותי

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

והספר על חמשה מגלות ימי פירושים חדשים
לדפולא אשר לא נא עור כבישם היה מלפני מגדולי
מפרשים הקדוה בו יתקוב סוד. יחסי מ"י הנביא
התקנו גם מ"י ע"ש (יעקרי הואם וועס לייגען
וועס נרום פקיענעצן האבין).
(כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה
(כב) על ספר רות נקוב בשם יחוס דוד.
(כג) על ספר איכה נקוב בשם קנות ירמיהו.
(כד) על ספר קהלת נקוב בשם הכלי העולם.
(כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והרים.
(כו) לקומים יקרים על ח"ס מגדלים אנשי שם.
(כז) משלים ערבים ועובים על כל הח"י
(כח) תרגום שני על מגלת אסתר
(כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בחקן נפלא.
(ל) חקת ע"ש מהרגום שני בחוספות וחקים.
(לא) גרסם במקף כל כך סוד החשלה וכו'.
(לב) גם הוספנו קצור הירונים הנצרכים להשלם
(לג) נביאים עם משי"י ומצותה רוח
(לד) כתובים עם משי"י ומצותה דוד.
(לה) המשניות עם כרונאז ויקרי חו"ש בגרסם
מכבר עם הוספות וחקים.
(לו) גמרא עם משי"י והעקת ע"ש ועם איה דבור
המסכה.
(לז) הרמב"ם פסקוק עם העקת ע"ש.
(לח) המוסר עם העקת ע"ש.
(לט) למהרים ללמוד בכל יום דעריני מצות כאשר
חקן הקיסרים.
(מ) אהרות חיים מהרא"ש י"ל.
(מא) האהרות חיים וכלי נקתם גם ללשון ע"ש.
(מב) אגרת הרמב"ן ללכנו לל נקתם גם מהרא"ש י"ל.

(א) תו ה' גרספה כשלימות עם הסמורה והחש כמלות
עם המעשים
(ב) תו ג"ם על הנוחה
(ג) מ"י רש"י בשלמות ועם מ"י רש"י י"ש.
(ד) מ"י שפתי ובכמים הנורע ללמוד תורה.
(ה) מ"י הרשבים ח"ל נכר רש"י י"ל.
(ו) מ"י בעל המורים מריבו בעל ארבעה מורים.
(ז) מ"י דעת זקנים מבועלי התוספות י"ל.
(ח) תולדות אהרן מראה סקם כל ספוק בש"ס.
(ט) מגין המצות למת"ם האגוז י"ל גרסופ במגים
החומים ע"ש הפוסקים.
(י) מעמי הקרבנות בדרך הדיש ונפלא באסוף
מגדולי המפרשים י"ל.
(יא) דיני הקרבנות בקדוה
(יב) דהפטרות עם לקומים ומשלים.
(יג) עניני הסדרה שריוע על סקטוב אשר גם הוא
נאסף מגדולי המפרשים בטוב ספק ודעת.
(יד) ענין הסדרה על י"ש לפני כל סורה.
(טו) דמ"י ע"ש על התורה וזוהי כמפע העקתה הדישה
בטוב טעם וכן בהמשפת.
(טז) ליקומים יקרים ע"ש מהמפרים הנקובים במשפחה
למשה (ויהי סתחשים בסמפר).
(יז) משלי חכמים ועינים הוסיפים לבהקרא למוסר
ולדעת ח' על התורה והמפרים.
(יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יתרו נקתם על ע"ש
(יעקרי זאל ווסקן הואם עם איו גנייען פון וועלט
בעשאונג כיו דויים.
(יט) מצות השם על ח"י"ל מצות (אחוק ע"ש) ועיקרי
סקנש ואל ווסקן דוסמות וואס נאט האם נובאט?
(כ) חמש מגלות עם משי"י (במקף כל כך סתחשים
גרספה הנבית השיבתי לטרך ההוא). וזלה זה

מוט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה,
איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטונג אונתיות
און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388 8812

מפני שכל מלאכה שהיה במשכן מונין איתה בפני עצמה: (ג) הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלין וברר מין סמין אחר בפניה ובכבדה חייב בקנון או בתמחו פסור ואם בירר בידו לאכול לאלתר מותר:

זוהי מדבריו יוסף עשכולו. כלומר שמדבר אותו יוסף ומעט שראוי לו לפי חקמתו ושכלו. כאשר אמר שלמה לא כלום לכלל שפת יוסף או יהו דבריו מופלים עליו ולכלל הוא יוסף. ומו ששכלו יוסף מדבריו וחקמתו גדולה ויפסו על דבריו מרד טובע שמרוב שכלו מושג ברוחו ורעו מוליאם כי אם לפי דמיו ושכלו אז יהיו דבריו כשמיים לו. כלומר הכי שלו וכשמיים. כמו דוד לו ורמי לו:

פאר דרין אבות מלאכות מפני שכל מלאכה שהיה במשכן מונין אותה בפני עצמה ויחיל יעדד מלאכה וואם איז גיווען אין משךן ציילט מען ויא באזונדער: (ג) הבורר אוכל מתוך פסולת או ער קלויבט דאם עסיננארנג פון דיא פסולת נפון דיא מיסמא או שהיו לפניו שני מיני אוכלין אדער פאר איהם איז געלעגן צונויערלייא עסיננארנג וברר מין סמין אחר דאמ ער אויס געקלויבען איין מין פון דעם אנדערין מין בנפה או בנברה מיט אדירע זיפ אדער מיט אנקאבע זיפ חייב וועט ער גישמראפט ווערין קגנון או בנכחיו אבער אז ער האט געקלויבען מיט אנדערע פלים מיט אשעקלער אדער מיט אשעקיל פסור וועט ער גיט גישמראפט ווערין ופון דעםמוועגן בארר מען דאם גיט מאהן וואס בירר בירו לאכול לאלתר מותר אונ אויב ער וויל קלויבין מיט די דאמט ער זאל בארר עבין מעג ער:

מין צו קערקען דיא חקמה פון דעם ספר ער זאל וויסען דעם ספר כי פסור החקמה אינה תועלת לפסור איהא ווארום אז ער וועט נאר קערקען די חקמה ער זאל ייא קענען דער ציילין פאר אנדערע, דאס דער ציילונג פון די חקמה פאר אנדערע איז נאר גיט ביון מוקה פאר דעם מענטש וואס דער ציילט שדבריו יוסף משכלו ויחיל וייער רייד איז מער ווי ויין שלכל בלומר מען מיינט שדבר איתו יותר ממה שהיא לו לפי חקמתו ושכלו ויחיל ער דעם מער ויפיל ער בארר היידין נאך ויין פאר שמאנד פאשר אמר שלמה הווא שלמה חקמה האמ גיזאמט לא נארה לנבל שפת יוסף עס איז גיט שיוין פאר דעם שלעקמין מענטש פיל צו היידין אז יהיו דבריו מופלים עליו ונלמד הוא ברוך דאמאלס וועלן וייער רייד גיווערליגען אויף אים אונ ער ווערט באזונאוונגען אין וייער האמט ואין ויין אייר געגע ברודל ופי ששכלו יותר מדבריו אונ דער מענטש וואס ויין שכלו איז מער פון וייער רייד שחקמתו גדולה ויתרה על דבריו ויין חקמה איז גרעסער אונ מער פון שכלו ממשל ברוחו ואינו מוציא כי אם לפי עתו ושכלו ויחיל ויין שלכל איז גרויס גיווערליגען ער אויף ויין ווילען אונ ער דעם יעדער זאך צו דער צייט אונ מיט פארשמאנד אז יהיו דבריו נשמיים לו דאמאלס וועלן וייער רייד אים פאלגין בלומר מען מיינט יהי הו שלו וברשותו די רייד וועגן וייער אונ אין ויין ווילען כמו דוד לו ואני לו ווי עס שמיים אין פסוק מיון פריינד איז צו מיר אונ איך בין צו אים ומיון פריינד טומ מיר מיון ווילען אונ איך טומ אים ויין ווילען:

עניני מוסר לפרשת בחקתי

וין גרעכונט פאר מצות, דאס וועט זיין ביי מיר גדייה ואת מצותי תשמרו וישליחם איתם ויחיל וואס איז נואלט געהיים מיינע מצות אונ איהר נואלט ויחיל וואס איז געווען וועל איך געבין דעם רעגין אין דעם צייט אונ בויס וועט געבין וייער פרוקטין אין דער צייט אונ איהר וועט האבין די אקע העלחות וואס אפענטש בארר האבין, נאך אפשט קענען מיר זאגן אין די פסוקים, ויחיל מיר וייסוין עס וועגן דיא צוויי זאכין וואס שטערין דעם מענטש פון צו דיגען נאמ די ארעמקייט אונ בייקייט, אז איינער איז ארעם קען ער גיט דיגען נאמ, אדער איינער איז בייך קען ער אויך גיט דיגען נאמ ויחיל שלמה חקמה האמ גיזאמט פאר גאט ארעמקייט אונ בייך קייט זאלסטו מיר גיט געבין. ווארום אז איך וועל זיין ארעם וועל איך נגנבן אונ אז מען וועט מיר חושד זיין איך האב געגנבן, ויחיל איך וועל מיר שעמען צו ווערין אנגב וועל איך שווערין בייא

אם חקתי תלכו ותי הקב"ה האמ גיזאמט צו די יודין אויב איהר וועט גיין מיט מיינע חקים. ווארום יעדער מענטש קען גיט ויין אייביג בהעפעם צו גאט מיט וייער אלע מעשים וואס ער מוקמט, ויחיל דער מענטש בארר ארעמטין אויף זיין פרנסה, אונ בארר שלאפן אונ עסין, אונ נאך אנדערע פדער פעניש, אונ אפילו ווען די יודין וועגן גיווען אין ארץ ישראל, האבין ויחיל אויף געדארפט אקערין אונ ווילען אונ שניידין די הכוואה, אונ נאך אזעלכע ארעמט, דריבער האמ הקב"ה גיזאמט צו די יודין ווען איר וועט גיין קאן די זאכין וואס איר בארפט צו איהר גוף, בייגעדיג זאלט איהר טראכטין אז איהר ווילט קניסן זיין מיינע חקים וואס גיהערין צו די זאך וואס איהר ווילט טאן, דאס וועט שוין זיין גרעכונט ביי מיר גלייך ויחיל איהר נואלט די גאנצע זאך נישאן נאר פון מיינעמוועגין, אונ וואס איהר וועט טאן פון אייער גוף וועגין, וועט דאס

עניני מוסר לפרשת בחקתי

דעם נאמען פון גאט אז איך האב גיט גענוגקט, וועל איך האבן צונויט געברות, איין געברע פון גנבה, און געברע פון פאלש שווערין, און אז איך וועל זיין וואס מיט ריינקייט האב איך מורא טאקער וועל איך האבן גרויסקייט אין הארצין און וועל ליגענען אין גאט, משה רבינו האט איך אזוי גינאנט צו די יודין שפּוּת עבֵיט בְּשֵׁיט וַיִּשַׁט אֵימֶת עֲשֵׂה דו בְּיוֹם פֶּעַם גִּינוּאַרין און גִּנוּאַרין און בְּיוֹם באַדעקט גִּינוּאַרין מיט פֶּעַם האַקטו פֶּאַרלאַזן דעם גאט וואס האט דיר בְּשֵׁאַפִּין, נאך האט משה רבינו גינאנט צו די יודין דינע אַקסין און דינע שְׁעֶפֶסין וועלן גימערט ווערן, און דיין וילקער און גאלד וועט גימערט ווערן, וועט ביין הארץ דערהייבט ווערן וועסטו פֶּאַרנעסן אין גאט, דריקער נאנט און די הורה צוויי זאכן גרשטיגס האט הקב"ה גינאנט צו די יודין אויב איהר וועט פֶּריער היטען דיא חקים און די מצות און איהר וועט זיי מקיים זיין, איידער איהר וועט רייך ווערן, נאכדעם אז איהר וועט רייך ווערן וועט די רייקקייט איך גיט מאכין זינדירען וויא דער פּנא נאנט גל הפּנּוּס אַתּ מַתְּהָה מֵעֵיט דער קענטש וואס טוהט אלץ וואס גאט האט גיבאמין אין דיא הורה, אפילו ווען ער איז אַרעם, אפילו ער איז אַרעם פון דעסטוועגן גייט ער אלע טאג אין שוהדע דאוונקען און גייט אלע טאג אין בית הקדש לערנען, און טוהט מצות מער וויא זיין פּח איז סוף פּקִימָה מֵעֵשֶׂר וועט זיין דער סוף אפילו ער וועט רייך ווערן וועט ער אויך מקיים זיין די תורה, ווייל די הייליגקייט פון די הורה און מצות איז שוין אין איהם איינגענוג, זילט וועט זיין אזוי גלייבין אויף אייביג און אפילו איך וועל איך געבן רעגן אין דער צייט און איהר וועט האבן

בחקתי יום א תורה אונקרום

להמשיך מלח"ה ד"א יהוה נפש י"ה יהוה יהוה. רוח יוד האוואו הא. נשמת ידוה חיה יחיהו רמילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשה בניקר חולם :

י אִם-בְּחַקְתִּי תִלְכּוּ וְאֵת-מִצְוֹתַי

ג אִם בְּקִימֵי תִהְיוּ וְיֵת

ת"א אס בחקתי תלכו. קיומין פל כמלח פח ט"ו ס

בעל המורים
 (ג) אס בחקתי תלכו. נשמיכס בעסס דסינו גלילי שתיח וטוד פמן סכס לונמתי נשמיכס בעסס דסינו גלילי שתיח אס בחקתי תלכו. כ"פ סנת תלכו בדרכי סכיס. בחקתי תלכו. רש"י

פירוש לתורת אלהים
 (ג) אס בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו א הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אס בחקתי תלכו שתיח עמלים ב בתורה :

ליקומים על התורה
 (ג) אס בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו וכו'. חקים וענין אנעלקע מצות וואס קענטשין ווייסן גיט צו וואס גאט דאס דאס גיבאמין און קענטשין פארשטייגן גיט מיט דעם

אונקלוס

אביה: ה וערע לכו
דישא לקמפא וקמפא
יערע לאפוקי בר זרעא
ותיכלון לחמכון למשבע
ותיתבון לרוחצו
בארעכון: י ואתן

יבולה ועין השדה יתן פרויו והשיג
לכם דיש את בציר ובציר ישיג
את זרע ואבדתם לחמכם לשבע
וישבתם לבטח בארצכם: שני

בעל המורים

שנה להם לשבע. כיוון מוכיר שזרע על הלחם על של הסיוע.
בשדיל שהוא כחיו על מקום יסודי חבל שסיוי במזכר אומר לזה
שנה להם לשבע שהולך ליתן כל לרדם לשבע: לשבע. גבימי
רש"י

החכם קומעיות. ינגד עשרה בלכות שבויתן לך וינגד עשרה
הידברות: (א) לשבע. ב' בצמח. הכא. והלך (כפ' כהר).
והיך בשנתו על סר הכפר באכלנו כל לשבע. והיך לרם

שפתי חכמים

מ"מ שיקבלו שרר והלא אמרו ר"ל אל תסוי כעבדים המשמשין
חם הרב ע"מ הקבל פרס ל"ס ע"מ לקיים כו' כמו שר' ויצחק חורם
ועמדתו לעשותו למשפט משפחו ויבטח בזה לעשות
כל האמור בה: ד"ר מ"מ לר"מ דלמא דתסם פי' דעת שליכתי
חכם לנשמתם: וי"ל דעת שליכתי לו ו"ל כ' בתסם ל"ל אל
משפט גסם שלם ל"ל דעת שליכתי ואלה כתיב גסם אלף נשמות
בה לנודך דתסם שאין בו: ה דלמתייני (סמיחין ק"ו) עסי
דכחם ק"ל חשיל דכתיב כחם פרשם כהר חם כדכתיב חשמי
ודכתיב סמיכות: ו' מדכתיב ופן השדס דהוא מייחר אלף השדס
סתיקו: פי' רק' דלחן: ז' חס מללן ברכה אלס ויתעב הדס עד סמוך
לכר התורה והמצוה

שכר התורה והמצוה

טוב זה מלאך החיים מלא זה מלאך המות, היינו כי כל הסעולות
המשמישים החיים והמסכדים המות יסבו יכלו על מזווי משפט
משמרה הסהנס, וגם כי אכחו לא נדע מה משמור הסהנס,
ע"כ הכולה לדעת יוכל לדעת על פי החורס הממורה, כי ככל
משכר אלנו שיפור לדעת על פי החורס הממורה, כי ככל
נכחם מה שרפיק לו בכל בעיניו כשיפור טוב לכד ולא נדרק
חקר טוב מלאך היינו שלא נכחם ממתוח כי הוא לך כע זיקר
היום ומות, זה שפארנו לנו ל"ל טוב זה מלאך החיים, מלאך ל"ל
כאשר יבקש מיתדות ויפיהו על סוב מלאך, זה הוא שליח המות,
ודע כי כמו אשר בעיני הגוף החיים והמות מולאם ומולאם
ממקום אחד, כיומי בשנותו חק מן כדרכים הממורים להכחמו,
כן בעיני המלות חיי הפשטות כללנו כהם ב' הקולות כה"ל כי

פין אדם לחכרו. ואת מזווי חשמורו אלו המלות שכין אדם לעמוס
ישמור לשות חורם כדכוח בחורס שכחם ובעל סה:
וכתב חלל יסבך כי עניני בני אדם מתחלקים למנה סוים,
מסס דכלים הצומחים להמיות הגופות ולו להספידם
ולמתיקם, כמו עניני אכילה ושיחם כלשר ויכל המדס את הכרואי
לו יעלא חיים וככשר ויכל כיוון הכרואי ומקום הכרואי ושימור
הכרואי אז יסבך לו ויהיה כרואי חולם דשן וממן, ובשנותו חמ"י
מן התנאים חס ככמות אל כלכיות יסבך לעלמו חולו לו סיוות,
וכן חמ"ע חס יסבוק ביו"ע כפי מכוו וליכיות וכפי חמון הכרואי
לזה ימיות חילית, ולס ישכס חק אחד יסבך מה שכידו. ומללה
חקק משל על כל עניני עו"ס, ממה שחלס חס מזה עלמו חתה
ניפל בכשתחוק חק דכר אחד מן התנאים הכלואים, כלמכס ו"ל

ליקוטים על התורה

פירוש תורת אלהים
נעבדן איהר פרוקט ועין השדה אונ אפילו דיא
לייריע ביימער וואס ווי וואקסין אין פערל ימו
פרי וועט אויף ויזא וואקסין פירות: (ה) והשיג אונ
עם וועט גרייבין צו אייך דאס דרעשען את בציר
דעם שניט בלומר איהר וועט האבין אזויא פיל
הבוואך צו דרעשען אז דס דרעשין וועט גירוערין
ביו עם וועט צייט ויין צו שניידין די וויינגררייבין
ויציר אונ דער שניט פון דיא וויינגררייבין שניט
וועט גרייבין ביו מען וועט ברארפין וייען וייען שניט
לחמכם לשבע אונ איר וועט עסין איינער ברוחם צו
זעמקייט בלומר איהר וועט אפילו עסין אכיסול
וועט איר שוין זאמ ויין וישכחם אונ איהר וועט
ויעצן

וואס ווערין געשפייטם אויף דער וועלט. איינער גייט ארום
דעמין גדות, אונ פון דעם אזוי זיין פריקס, דאס ברויט וואס
דער קענעטש קעם אין עס ויינע גאר פרעקדע אונ אז אבעל
הבית האם רחוקות געהאט אויף אאקעם אונ האם אים
גיבעין אקליין שטקאלע ביי אים אין הויף צו וואהנען הייסט
דאס ער וואהנט אין אפערקעד וואהנגג. אבער אזוינער דינעם
ביי אבעל הבית אונ פאר דער ארבעט האם דער בעל הבית אים
צו גיזאמס צו געבין עסין אונ אוואהנגג אויב דר קענעטש ארבעט
שליך. עסם ער זיין ברויט אונ וואהנט אין זיין זיכה. דריבך
הם גאט גיזאמס צו די יודין אויב איר וועט גיין אין פייע תקים
אונ איר געט היקען עסין אונ וואהנט אין זיין זיכה. דריבך
דעם רעין וואס אויך וועל געבין אזוי איינער לעבן, אונ די ברויט
וואס איר וועט עסין אונ איינער ברויט אונ די לעבן וואס איר
וועט וועצן אין איר אזוי איינער לאנד ווייל איר האם דאס אלץ
אליין פארדינעם:

משלי חכמים

עסן פארין נאכס האם דער גביר גיגעניו צו די אונקער יעדען
אריבל אפגאט פאר זיין ארבעט אונ פאר זיין היסן דעם בארמי
דעם ודון האם ער גאר גיגעניו צוויי גילדען אונ אזוי אז וועט
אלץ פאג, אפואהל האם גיגעניו דוידן די שפאס זיגעניו גע
באנגען פגענשין וואס האבין געוויינן קינצין מיט חיות זענען
אלע ארבעטער ארום געלאפן פון בארדין זען די וואונדער
דער ודון אזוי אויך געלאפן מיט זיי דער ווייל אזוי דער גביר

דעכונס דער שפארף נער ווי אין דרייסיג פסוקים. דעם עגון
וועלן מיר נעהן על פי משל. אביר האם אפואהל געהאט א
טרויסין וויינגארטין אשייגעם. ער האם געדענגען ארבעטער
ווי זאלן געשען אין דעם וויינגארטין אונ זאלן אים היקען
פון גנבים, דער גביר האם ויין ודון אויך אבייני געשיקט צו די
ארבעטער ער זאל אכטונג געבן אויף ויין אונ זאל אכטונג געבן
אויף דעם וויינגארטין מען זאל גיט גינגן פירות, עסם אזוי בעקער

שְׁלַמָּה בְּאַרְעָא וְתַשְׁרוּן ו ונתתי שלום בארץ ושבתם
ולית דמגיד ואכטל
חִיָּתָא בִישְׁתָּא מִן
אַרְעָא וּדְקַטְמִין
בְּחֻרְבָּא לֹא יְעִידוּן
בְּאַרְעֵכוֹן; ויחדפון
ית בעלי דקבכיכון

ת"א וחספי שלום בחרץ. שס: וחרץ לא חטעך. שס:
בעל המורים

חטילו אוכל קיטמה: (ו) שלום. חסותות לשמו ששמו שלום:
רש"י

מתכרך במעיו: (ו) ונתתי שלום. שחל תאמרנו הרי
מאכל הרי מסתא חס און שלום און כלום ה"ל אחר כל זאת
ונתתי שלום בחרץ. מחרץ ששכלום שקול מ כנגד הכל.
וכה"ל (ישעיה מה) עופה שלום ויורא י את הכל: וחרב
לא תעבור בארצכם. (ת"כ) און נררך לומר שלל ויכו

שכר התורה והמוצה

כי כאשר הקב"ה רואה בזני אדם שאינם עושין כל מצוה
טובה, גם הוא ית' יעשה כן, ויקטין ידו שלל לתם שפעתי כל
מצוה. כעומד ועל חס השמים ולה ית' יעשה עטר, ובלשך יעשו
המלאה הכל יטו בהקיום גב הוא ית' יעשה כן יתן מטר על הארץ
אלל לא בעט הרלו' יוסי כימז עור סכה להספיד המתיחס
לנקלה הסכותות והסכותות לשמות חס טעמש, ויתקיים כסם ממזר
וזעמס לריוק ועכס וכו'. ויהי שחזר מביא ע"ה הארץ חמס
פחת יובסי חי עבור חסות חסו חס הסדר ברית עולם, המגין
על הארץ ממזר חסס, ולאזר כי עסקה כממשט כממשט סחוק
אשר לפי סכסה כלניו הריה נדכה ובחנה הריה קלה, ויסו הארץ
הכסה חחס ויסיסי. יתן כי עבור חסות חסג לאגו, וע"כ חסו
חק יעשו מלות אשר כפי סכסה הריה מלוס ובחנת הריה עיכרה,
וע"כ עבור ברית עולם, כי כלל יכו חס חס וסו חס אלס בחקתי,
חטלו, שחסי עמליס בחסות, וע"כ זאת מלוטי חסגו ושסיס
חוסס, בלון שיו כל מצומס, אז יחסי נשיכס בעמס, כלני גס
סמולס בכללו לא יסכס חס חס:

כל מלוס יס לה חקיס ודוקיס בחסות עשיתה וחמן עשיתה,
והכוס והעמססה החסוה אליה, כמו חפיון אלס יעקר כלניו
הלכותיס וכל ספטיס ודקדוקיס לכל חקטיס לדעס חסות עשיתה
וזמן חסותס והמסכססס סכסה חליכס יעשון למצמו חסית,
ויהיו חסות חסותי חסותס חס בעמסס חסו כלל לגסס
וידומס חן סכסוטי יסג מתיס סכסס, ולפעמיס ידמן חס חס
יגור ויחסי סמסור חס כרלי ו סה סה סה סה סה סה סה סה סה
לביכרס, כמחמל (ריוט ב) ויסי חסו ויבוול בני הלכותיס להחיל
על ה' יסג גס חססן בחוסס, ר"ל בחון ערה המוכריס וכות
הסוכס מלוס נל גס חססן בחוסס ואוצר הלל לה מלוס הריה חס
מכירה גולה, וימחמל (קבלת ג) בחקיס חלק סמה סכסס.
לומר גס בעמסס מלוס סחוק חק כע לי כיס כס סכסוטי סכסס,
ועמסה דע כי ספסיס מן דכר ס' יכילו על סני דכסיס, יש סה
חוקק חס ירו כלכתי עסות סוק מלוס מן המלוס ויש סה ספסיס
חכס סכסה ופעס חכסיס גלו עמסלוטיס, סינו יסיה חס
חקס ועמססס כסיוטיס וסולופיסי, והסכוון מעמס כי הקב"ה
כמעסס דוקיס יתן לסס ויפסיס חותס ג"כ כעכסיס מחלסיס,

פירוש לזרת ארדים

פאר שְׁמַעְרִין אֲשֶׁלְעֵבְקָע חַיָּה פון דַּעַם לְאַנְדָּ
יִתְרָב אוּב אֲשׁוּעָבְדָּר דַּאָם מוּיִנְטָם מַעֲן אַחֲרַי פֶּן דִּיא
אָמַרוּס וְעוּעַם גִּיט דוֹרָךְ גִּיין אִין אִיגַר לְאַנְדָּ;
(ו) וירדפתם את איבכם אונ איהר וועט יאָעֵן

וְיַעֲזֶב וְיַעֲזֶר אִין אִיגַר לְאַנְדָּ; (ו) ונתתי אונ אִיךָ
נועל געבין שלום בארץ פריד אין דַּעַם לְאַנְדָּ וישבחתם
אונ איהר וועט רהען ואין מחריד אונ אעס וועט
גיט זיין קיין דער שרעקער והשפתי אונ אִיךָ וועל

משלי חכמים

דיין אייגענד אך האספס גיט אָפּטונג געגבין אונ רוענין אוי
אנארע שפיסיס צו עדהן האספו אנוועק געלאוין דיין אייגענעס
גארשען. זעה גאר דאס שְׁאֵדוּן וואס די נגדיס האבן דיר גסאכט.
דער גבשיל איז הקדוש ברוך הוא האס גישיינעס צו די יודין
די חררה, אונ דער עקר חררה איז געגעבין גיוארין פון אנאר
טובת ווענין, מיר זאלן דורך די חררה אונ מצות קוסמן צו
עולם הבא, אונ ווי דער פנא ואָטם איין שִׁכָּה פערגעניען פון
עולם הבא איז פּינגער ווי דאס נאָנע פּערגעניען פון די
וַיְלֵלְם, הוינט אז מיר וישען צו סקניס זיין די חררה חספן
מיר אנרער חררה פנא אונער אונער פּערגעניען קוסמ אונ אייגענִי
שליך גאר קיין שִׁכָּר אִיךָ די וַיְלֵלְם. גאר גאס האס אונ צו
גיואַנט אביסול שִׁכָּר אִיךָ די וַיְלֵלְם מיר וזליון האבין צום
עסיין. אָבֵער אז גר זיך דרע איז געקומען מיס זיינע פּער־
עניגענעס אונ ריוויין אונ מיר האבין פּאָרגלאזין די חררה אונ
מיר זענען געקאנען זעהן די פּערגעניענעס פון זיך דרע, דער
ווייל האבן מיר געמאכט שאָרין פיל פּערגעניען פון עולם הבא,
זענען מיר פאקן ווערס מען זאל גוט גישרכאָפּס ווערן,

געקענען אין גארפּאן אונ האם די אָרבעטער גוט גיסראפּין אונ
דעס וזהו גיט גיסראפּין גאר נגינים האם ער גיסראפּין זייא
האבין צו פּרעסין די וויינישפּאקן אונ געניען מרויבין, דיא
נגדיס זענען צו לאפּין אונ דער גביר האם געווארן ביו דיא
אָרבעטער מיס דעם וזהו זענען צוריק געקענען אין גארפּין,
דער גביר האם געשראָפּט די אָרבעטער פאר וואס זיי האבין
גילאזן דעם גאַרמיין פאר די נגינים. אונ דעם וזהו האם ער נאך
פּער געשטראָפּט פון די אָרבעטער. האם דער וזהו גיסראפּט
דעם פאָטער פאר וואס צום געלעס געבין אָרפּטונג געניען דיא
אָרבעטער פער פון מיר, אונ צום געשטראָפּט געשטראָפּט מיר
פער פון די אָרבעטער. האם דער פאָטער גיזאָנט צום וזהו, די
זוויי גילדן וואס אִיךְ גיב דיר אלע פאג דאס איז גיט פאר ביון
הישען, דאס איז גאר ווייל די בינס אָנאַזיין פאג אין גארפּין
גיב אִיךְ דיר זוויי גילדן זענער פאג פאמער דאַרפּאס דיר
שעסס קיפּין צום אָפּין זענער סרִיקען ווארום פאר דרין היינטג
קוסמ דיר גאר גיט געיל דער ווייניגאפּין איז גינער, אִיךְ
האב דיר אַס שוין לאָנג געשטיקט. אונ ווייל אִיךְ זעה אז אִיךְ

איביכם ונפרו לפניכם להרב : ויפלו קדמיכון להרבא :

שפתי חכמים

בתקנה כן חלה כחיי עושה שלום ויורה רע אך שיהא עושה לישאל עטולה כדלמך בנרכות : ב דק"ל דהל"ל ומלך לא יבא באלהים ושור סא כחיי וישתם לבטח וקפוי שלום אלה אין ל"ל שאל יבא מרע למחשם אלה אסרי"י : למדלא כחי' וספתי' לפניכם בחרב או א"כ כי דרך סכומים כשמיים אוחס בחרב מכיס אוחס על אחוריה'

רש"י

למחמה אלה אפילו לעבור כ דרך ארלכם ממדינה למדינה : (י) לפניכם להרב. (ת"כ) איש בחרב ל רעהו וסס נופלים על פניהם וא"כ למה כחיי להרב אלה להרב כפסו :

משלי חכמים

והיום דער מענפיש וואס קען נים הישען ויין מלכה איינער קענער פון אהתקה :

פירוש לתורת אלהים

איינערע פייניגם ונפלו לפניכם אונ ויניא וועלין פארין פאר אייך להרב צוא אשנערך (עין רש"י) :

נביאים ירמיה יז

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהודה נשמה דנצח ארני נשמה דהוד יתקה וחה יחיה דנצח יתקה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשה :

יחיה עזי ומעזי ומנוסי ביום צרה אליה גוים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו אדשקר נחלו אבותינו הכל ואיך בם מועיל : היעשהו אדם אלהים והמה לא אלהים : לכן הנני מודיעם בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי יתה : השאת יהודה פתובה בעמ ברזל בצפרן שמיר חרושה על לוח לבם ולקרות מזבחותיהם : כזכר בגיהם מזבחותם ואשריהם על עין רענו על גבעות הגבוהות : הררי בשדה חילך כלל אוצרותיך לבו אתן במתיך בהשאת בבל גבורתיך לבחון וקברנות אינוריון : ה פארבא גביהוא גוב יהון ואשריהון תחות כל אילן עבויף ועל קמתא מנטקתא : ו על דפלתהון על מנויף פתקלא נכסיכון וכל בית גניכון לבוא צמסר בחובין דהניחון פלחין לשעוהא בקל החוכיכון :

רש"י

מצודת דוד

(ה) אליך גוים יבואו . סוף העו"ג לשון אליך ולעבדך שכם א' ועמד אך עשו להם אלהים והמה וכו' : (ג) כי שמי ה' . מושל וטליע : (ד) בעמ ברזל . כלומר חקוקה ציקוקע ואינו טוחה לימתק : חרושה . חקוקה : (ה) בזכור . מזכירות כהיט כן היה להם זכירת מזהבם : (ו) הררי בשדה . ירושלים היושבת בהר וכמישור : חילך . ממויך : במותיך . העשויות בחטא לשם ע"ג ככל . נוף :

(ה) ס' פוזי ועטוי . אמר הגיב' אהס ס' חקי . וכפל העלה למזוק הענין : דיום לרס . כשנה לרס אלו ים אליך להמלט וסוף ענין עליאם לעבר אז ארבעת בך אליך . הן ידעתי סוף סדכ יסיס שפלוטום מקלי סדכ יבואו אליך להאזין בך והמרו הסומוס אשר נתלו אוחיניו ליוםם להס אללסיס מן המס שקר וסכל ויין דסט וסולנ' (ב) היעסס . וכי רמיי שרלס דמעסס ידיו יעסס לעלמו אנהיס סלל בני אדם פעלמס אדם סלסיס ואך יכי פעססס ירוסס סוסיס מעסס : (ג) לכן . אמר בעתקס ס' הוילן וכן יסי' לעסוד לכן סנינו מודיעס פעסס אשר דעסס הוילת בגולום הסחידס חקיעס אס חס ידיו וסס בגורכתי וזו ידמו אשר שמי ס' המורס על היכולת העוקלט ולא יכיו עוד נכוכיס דבדכ כמו לעמלה וסר סכס בסוף גס סמיוס ו' ופוזי ס' ה"ז ויאמינו ס' . וסכס יסודס פריין פועס סחלסס סמורס דלכס כולו כסוכס פעסס בקולמוס מצבול ובלפורן מעסיר חקוק כמקס ועטוקמ כב : סרוסס . סרוסס צעומס כעמו כעמו סמוריסס : על לוח לבס . סס דפוסס סלל כי סוף פעווי כעין כמלכוין חקוק כמקס ועטוקמ כב : וסלך דרך סללס : גס כקרוס מזהבתיכיס חקוק ומרוס סחלסס כי סל סקרוס ססס יסעידו לורוק סל לפ"ו וסוואר בין כמעסכת סלל בין כמעסס פעסור סמור דבדכ אללסיס : (ה) כזכור . כמו שיתמידו לזכור כהיטס כן זוכריס מוכוחסס : על ען רענן . סמין לפן רענן ועובד על סמוכוס סהמנידוס סמור . לפן רענן ועל סגנעוס סגנעוס : (ו) סכרי . כ"ל אהס יסודס סעידיס לפ"ג סעידיס על ססריס סנס סיף ויזלו סללסיס וסלכיו נגיסיס כעסס כמקוס אשר יתנו עליו וכל אילוחס סכפוניס אסן להס לבוס : צוסיין . כ"ל כעכור כעוסיין העשויות כעטלס לפ"ו סעידיס ככל גנולך מקוס סרל לא נמלך :

דעם פירוש עברי שימש גענינם מען בייא דער הפסורה פון דער וואך .

כתובים משלי כט

להמשך מיסוד ומלכות ד'א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונהו נשמה דיסוד א אר ארנ ארני נפש ארני רוח אלק דלת גון יוד נשמה דלכות יו הו וז דהו היה ידורה דיסוד יהוה היה יתרה דלכות אל שם בין שבעשה :

« נבְרָא חֲפִיקָא יְרוּן עַם » א אי־שְׂרָחֶבֶם נִשְׁפָּט אֶת־אִישׁ אִוִּיל וְרַגְזוֹ וְשָׁחַק וְאִין נִחַת :
נְבָרָא שְׁמַיָא וְרַגְזוֹ וְשָׁחַק וְאִין נִחַת וְאִין מִתְקַבֵּר : ב נְבָרָא ה' אִישׁ דְּמִים יִשְׁנֹאֲרֵתָם וְיִשְׁרִים יִבְקָשׁוּ נַפְשׁוֹ : ג בְּלִי־רוּחוֹ יִצְיֵא בְּסִיל וְחָבֵם בְּאַחוּר וְיִשְׁבַּחְנָה : ד מִשֵּׁי מְקַשֵּׁב עַל־דְּבַר־שָׂקָר בְּלִי־מִשְׁרָתוֹ רְשָׁעִים : ה רֵשׁ וְאִישׁ תְּכַכֵּים נִפְגְּשׁוּ מֵאִיר עֵינֵי שְׂנֵיָתָם יְרוּחַ : ו מִלָּךְ שׁוֹפֵט בְּאֶמְתָּת דְּלִים בְּסִמָּא לְעַד יוֹבָן :

מִאָקָה : ד שְׁלִישָׁא בְּאֶצִּית מְלִי דְשָׂקָרָא בְּלָחוּן מְשׁוּמְשׁוּנֵי רְשָׁעֵי : ה מִסְפִּינָא נְבָרָא מְצַעֵיא פְּגִיעוּ דְּחַד בְּחַד וְאִלְהָא מְנַבִּיר עֵינֵי דְמִתְנַרְחוּן : ו מִלָּךְ דְּבָאִין בְּקוּשְׂמָא לְמַסְבְּגַי בּוּרְסֵיהָ לְעֵלְמַי פְּקוּן :

מצודת דוד

רש"י

(א) איש חכם . הקב"ה נשפט . נתוכה : רגז ושחק . בין מראה לו פנים שחוקות או זועפות אין לו נחת לא כזו ולא כזו : (ב) יבקשו נפשו . לכוון הכה : (ג) ישבחנה . ושמלנה : (ד) ואיש תככים . איש מוריות בעלי תורה כלומר הרב והתלמוד : (ה) איש חכם . כלומר החכם יבוא כששפט עם איש מולל הנה מהוד יקשה להחכם כי בין כשם עליו בין שחק עמו לא חלה נחם כי בעת כשם זהו גם החולל כשם ובעת שחוק נכסה לבו בעבור זה ובלו הסוד להחזיק מן החולל : (ו) איש דמים . כופר דמים : יבקשו נפשו . דורשים נפש החם להיטיב פניה : (ז) כל רוחו . דרך הכסיל בעת יפעם הוא מולל מן הספספ ונאון כל כשם בקול שחוק ומקסם יבוא כהחולל ויבקשו כשמו ויפסלם כשפטו לטון חמקה כשתי דעת : (ח) מוסל . כלומר המוסל : (ט) ומוטאים נפשות : (י) יבשר בקול עטוי . לה בעקרה כל כי עט' ילא הדבר עזורה סודות מן השמים ופניה כשם והס נכנסו מן הנורה וכן מאיר גו' . י'ל וכן כלשם ישכור העמי או הטול בשופר והוכס בקלי העמי כלשם יחזור לקדמותו לה בעקרה ילא כי ס' כולל האמיר עמי שמים מנחמת העמי . כי הדעה והסברה הכל עזורה ילא בעקרה : (יא) נלמה גו' . לה יבא פני בעל דמו ואם הוא פשיר :

פירוש עברי מוישש

י'א איש חכם נשפט את איש אויל אז אקלוגער מענמש מיט אנאר האבין צווישען ויך אויפן קען ויך שוין דער קלוגער אויך קיין עצה געבין געגין דעם נאר ויהו ושחק ואין נחת סייא ער ביינעקרט ויך אונ סייא ער לאכט פון דעם נאר געפינט ער אלץ קיין רוח גיט ביינעקרט ער ויך אויף דעם נאר העקט דער נאר ויניגע ווערעמער גיט נאר ער ביינעקרט ויך נאך קעהר פון איהם . לאכט ער וינדער פון איהם . פארשטייט ער גיט וואס דער חכם לאכט אונ טוהט אנדער ער רעט ווייטער ויניגע בארעשקייט : יכו אנשי דמים וינאך הם דיא מענמשין וואס זענען בלוט פארניסער . עם האדם ויני גיט זענעק'ס בלוט אנדער שאנדע . האבען פינגט דעם פרויען מאנן . ודעם מענמשין אן עקד'הו וישרים וקשי נפשו אקער דיא פיניגע לייט וועגן מיטלען צו היפען ויין נפש בקלמו עם זאל גיט פארנאמטן ווערין : (ב) כל רוחו יציא כסיל דער נאר ציהט אויס אין גאנצין ויין פעם אונ בארעכניט גיט אז עם קען איהם אנדער דעם צווייטן שארין ויחם באחר וישבחנה . אונ דער קלוגער קומט נאך דעם . אונ נעהט צו שמיילען

דעם פעם מיט ויניגע איינגענומענע רייר . אונ מאכט פון פעם נאר גיט : (ד) משל מקשיב על דבר פון ויניגע דיערע דעם היינט ער הערמט צו רבילות פון ויניא . ברוינגט ער דער צו כל משרתי רשעים אז גלע ויניגע משרתיים זאלין ווערין רשעים . ווארום ער קלעקרט גיט איבער ויניא מאקער זענען ויניא פאלש . האבין ויין קיין מורא ויין זאלין בשמראפט ווערין . אונ פיניגען מענמשין אומשולדיג : (ה) רש ואיש חכים יבוא כהחולל ויבקשו כשמו מיט אייגעם וואס ער האמט אז צו בראבין געמיטה קומען זיך צו ואמען צאיי ציי צייגט וי דער לייקט גאט דיא אויגן פון ביינע , ווארום ויניא ביידין ויך אויס איינער דעם אנדערין . אז עם וועט נאר קומען צווייט אז ווי וועלן נאך געהאלפן ווערין : (ו) מלך שופט באמת ביום אז דער מלך משפט מיט אמת אונ גאנט אז בייא דין אזי קיין אונמשטיגער גיט סייא רייגע סייא ארעמע לייט . דארף מען גיט בחקנות האבין אויף קיין פארברעכער . גסאי גלי יבין וועט ויין שמועה פון דער מלוכה אייביג דויערין :

אין אסור משום בלאים אלא צמר ופשתים. דכתיב לה תלכס טעמנו צמר ופשתה טעמנו כלל צמר ופשתים פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שכתבנו צמר ופשתים אין מידת החריגה לא: צמר. הוא צמר רחלים וחלילים בלבד דכתיב ומיטע מלך מואב היה נוקד והציב למלך ישראל מצה אלף כרים ומאה אלף חלילים ואין לך קרוי צמר אלא אלה צמר חלילים (ה) אבל שאר צמר נוקד ליתן עס לווי צמר גמלים צמר לרועים צמר עוים: ואין מוטבא בגננים אלא צמר ופשתים. דכתיב והנבל כי יהיה בו גנע לרעתו בצננן צמר או בצננן פשתים: אין הכהנים לובשים לשמש במקדש אלא צמר ופשתים. צמר נמלים וצמר רחלים שמרפן זה בזה אמ רוב מן הגמלים מותר. ואם רוב מן הרחלים אסור. מחצה למחצה אסור. וכן הפשתן והקנבוס שמרפן זה בזה: (ב) השירים והכלך אין בהן משום בלאים אבל אסורים מפני מראית העין. הכרים והכסרותות אלה בהם משום בלאים. ובלבד שלא יהיה בשרו [ג] נוגע בהם. אין עראי לבלאים - כלי ממלטי דחסד ומלכות דליכא אלה לחד (ה) ירובטלי. כלומר ארזים וקרוים ועמר טובב על שתיס ומיניה עין חמד אלה שתיים וקרוים וקרוים נקבות: [ג] צמר ופשתים. ה"י כללי [ה] דמי להדדי דצננ' ט"א דגננים מן דגננים אנושים אין מטמאין בגננים ולעיון בלאים וברגי כהנים כיון לבנים כיון למוטע: (ג) ר"ל כהנים כדורוטיס והכרי נקום דחר הכי אכנע דאלו צננדי (ג) א"יכא נמי מעיל ואשור ומוסב: (ג) ווינני ריב בס"ק דמולתי ד"ל אהררי לבים דלמס דכל האסורים צמלים כרובא דליתא קמץ וכמדי דישש מין צמיוי אפי' מדריבין א"ל וימר שס"ז ע"ה ובסר שמה חלוצין צמין צמיוי אפי' לית להך שס לווי כדל' כפי' דע"ז: (ד) ורזנו כללו סס ל"ס מפני שהסוף כפמיטיס הסס הלך כמו פשתן והשני ים צו יבשות והוא שער כמו הסס: (ה) ה"י ל"ח ובס' ב"ע כהן א"י אחר: (ו) לפי שב' הרש"ם דנהסכו הקנבוס אסור עס כהן פשיני מ"זו שס דא לומר דבמיו מ"זו שס סהכל מכריסין צו: (ז) ירובטלי ופי' ה"ל עמס על הכלים שנקטעו התתיו וזדי הכך עויתס עליו אבל בסודס של עץ קמס ואינו נקטע: [ג] נוגע בכי. דאז מיוטין שמה התכך כו'. כ"ש ק"כ ע"ד: (ה) דהוא מחמיר במס ומחיי לחלוטוי הלכך אסורים מפני מראית העין. אבל האידנא שהמשי מ"זו צמיוי והכל יודעיס ומכוריס צו אין אסור שום מין של משי צמיר א"י כפשתים וכן הקנבוס (ו) שרי בין צמיר בין כפשתים שהכל מכריסין צו: הכרים והכסרותות אין בהם משום בלאים. לפי שהן עשוין לכבינה והתורה אמרה לא יעלה עליך הכל אתה מותר להלע התהדך וה"ל כשהן קשין וריקנים אין מותרים "ע"ג אנטעב א"י כן מותרין כשאין צמרו נוגע בהם אבל אם הם רכים או מלאים או שפלוו ריקנים ועומחים "ע"ג מותר (ו) אפילו עשר מלעות זו "ע"ג זו וכלאים התתיס אסור לישן עליהם לפי שנכפפים ונכרכיס על צמרו: אין עראי

לזון וחרגמן צמר לבוע בצנע ארוס ששמו חרגמן והוא לכ"ע בלע"ז ותולעת מ"י הוא צמר לבוע ארוס שקורין קרמ"ז: שטרפן. סערפן: מותר. לערוב עמהן פשתן. לפי שזמר רחלים נתבעל ברוב של גמלים (ג) וכן פשתן וקנבוס. שנתערבו והרוב מן הקנבוס מותר להניח צמר ולערב עמהם: (ב) השירים והכלך. מניסי של משי הן (ד) והכלך גדל בכרכי הים ותצנייתו כתבנית הוצה והוא רך ביותר ודומה לצמר (ה) אבל אסורים. דחיי לחלוטוי צמרו ופשתים מ"זו היו מניטין ביניהם ומפני מראית העין. וידעיס ומכוריס צו אין אסור שום מין של משי צמיר א"י כפשתים וכן הקנבוס (ו) שרי בין צמיר בין כפשתים שהכל מכריסין צו: הכרים והכסרותות אין בהם משום בלאים. לפי שהן עשוין לכבינה והתורה אמרה לא יעלה עליך הכל אתה מותר להלע התהדך וה"ל כשהן קשין וריקנים אין מותרים "ע"ג אנטעב א"י כן מותרין כשאין צמרו נוגע בהם אבל אם הם רכים או מלאים או שפלוו ריקנים ועומחים "ע"ג מותר (ו) אפילו עשר מלעות זו "ע"ג זו וכלאים התתיס אסור לישן עליהם לפי שנכפפים ונכרכיס על צמרו: אין עראי

פרק טז איין אסור משום בלאים אלא צמר ופשתים קאר וואל

אונ פלאקס צוואמקען גיוועבט אונדער צו זאמען גיגייט איז אסור מחמת פלאים ואוני ניש אנדערע צוויי מיניס, וואו עס שמיט ביהם וואל מיינט מען וואל פון שעפסין. אונ אנדערע וואל האבין ניש דעם דין פון וואל צו די דינים וואס דא שמיט אין דער משנה ווינו מוטבא בגננים אלא צמר ופשתים דער דין איז אז עס איז דא אנגע וואיס זאין קרעין אויף אקלייד ווערט ניש קמא. דאס איז קאר באיי אקלייד פון וואל אנדער פון פלאקס אונ ניש פון אקלייד מין אין תבנית לובשים בבית המקדש אלא צמר ופשתים די קרלידער וואס די בננים קליידין ז"ל אן ווען זיין אקלייד פון וואל אונ פלאקס, אונ ניש פון איין אנדער מין צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה וואל פון קעמלען אונ וואל פון שעפסין אז ער האט צו מישש אין איינעם אם רוב מן הכלים מותר איז דער דין אויב די וואל פון די קעמלען איז מער וויא די וואל פון די שעפסין. ווער די וואל פון די שעפסין בעל צווישען די וואל פון די קעמלען אונ מען מעג אריין מיששן אין זיי פלאקס אויף נאם רוב מן הכלים אסור אונ אויב דאס מערקסטע וואל איז פון שעפסין קאר מען ניש אריין מיששן פלאקס מיהה למהיזא אסור

אונ אויב עס איז אסור משום בלאים אלא צמר ופשתים ואינו מוטבא בגננים אלא צמר ופשתים. צמר נמלים וצמר רחלים שמרפן זה בזה אמ רוב מן הגמלים מותר. ואם רוב מן הרחלים אסור. מחצה למחצה אסור. וכן הפשתן והקנבוס שמרפן זה בזה: (ב) השירים והכלך אין בהן משום בלאים אבל אסורים מפני מראית העין. הכרים והכסרותות אלה בהם משום בלאים. ובלבד שלא יהיה בשרו [ג] נוגע בהם. אין עראי לבלאים - כלי ממלטי דחסד ומלכות דליכא אלה לחד (ה) ירובטלי. כלומר ארזים וקרוים ועמר טובב על שתיס ומיניה עין חמד אלה שתיים וקרוים וקרוים נקבות: [ג] צמר ופשתים. ה"י כללי [ה] דמי להדדי דצננ' ט"א דגננים מן דגננים אנושים אין מטמאין בגננים ולעיון בלאים וברגי כהנים כיון לבנים כיון למוטע: (ג) ר"ל כהנים כדורוטיס והכרי נקום דחר הכי אכנע דאלו צננדי (ג) א"יכא נמי מעיל ואשור ומוסב: (ג) ווינני ריב בס"ק דמולתי ד"ל אהררי לבים דלמס דכל האסורים צמלים כרובא דליתא קמץ וכמדי דישש מין צמיוי אפי' מדריבין א"ל וימר שס"ז ע"ה ובסר שמה חלוצין צמין צמיוי אפי' לית להך שס לווי כדל' כפי' דע"ז: (ד) ורזנו כללו סס ל"ס מפני שהסוף כפמיטיס הסס הלך כמו פשתן והשני ים צו יבשות והוא שער כמו הסס: (ה) ה"י ל"ח ובס' ב"ע כהן א"י אחר: (ו) לפי שב' הרש"ם דנהסכו הקנבוס אסור עס כהן פשיני מ"זו שס דא לומר דבמיו מ"זו שס סהכל מכריסין צו: (ז) ירובטלי ופי' ה"ל עמס על הכלים שנקטעו התתיו וזדי הכך עויתס עליו אבל בסודס של עץ קמס ואינו נקטע: [ג] נוגע בכי. דאז מיוטין שמה התכך כו'. כ"ש ק"כ ע"ד: (ה) דהוא מחמיר במס ומחיי לחלוטוי הלכך אסורים מפני מראית העין. אבל האידנא שהמשי מ"זו צמיוי והכל יודעיס ומכוריס צו אין אסור שום מין של משי צמיר א"י כפשתים וכן הקנבוס (ו) שרי בין צמיר בין כפשתים שהכל מכריסין צו: הכרים והכסרותות אין בהם משום בלאים. לפי שהן עשוין לכבינה והתורה אמרה לא יעלה עליך הכל אתה מותר להלע התהדך וה"ל כשהן קשין וריקנים אין מותרים "ע"ג אנטעב א"י כן מותרין כשאין צמרו נוגע בהם אבל אם הם רכים או מלאים או שפלוו ריקנים ועומחים "ע"ג מותר (ו) אפילו עשר מלעות זו "ע"ג זו וכלאים התתיס אסור לישן עליהם לפי שנכפפים ונכרכיס על צמרו: אין עראי

כלכלאים. לזכירת עראי לזכיה הוא (ח) : אפילו ע"ג עשרה. וזע"פ שאינו. הנה מן הכללים : ואפילו לנגוב בהם את הכסב. לזכיר קלת מרובי פיטרו כגון במקום שהיהודים פורעים מהם ולובב כללים כדי שלא יכירו שהוא יהודי. ול"ל לנגוב את המכס עליו חסד ונותן מהם מנגדים שהוא לזכ. וסמס משנה זו סברה דבר שאין מתכוין חסור ופליגא אליהו סתמא דתנן מוכרי כמות מוכרין כדרך (ט) : (ג) כמפחות הידים. שמנגבים כהם כשנעלים את הידים :

ולא ילבש כללים אפילו על גבי אפי' [ג] לנגוב את המכס : (ג) כמפחות הידים. כמפחות הספרים. כמפחות הספג. אין בהם משום כללים. ר"א אורס. וכמפחות הספרים אסורים משום כללים : (ד) תכריבי המת ומרדעת של חמור אין בהם משום כללים. לא יתן המרדעת [ד] על כתפו אפילו להוציא עליה זבל : (ה) מוכרי כמות חמורין כדרך ובלבד שלא יתכוונו בחבה בפני המוכרין ובגשמים מפני הגשמים. והצנועים מפשילין במקל לאחוריהו : (ו) תופרי כמות תופרין כדרך.

(ח) וברית הפקלה (דמ"ב) מייתי לה ומשמע דליירי ככלים כמ"ח אפי"ם שפין בגול וז"ל בה ערלי. הכ"ש : [ג] לנגוב את העבס. וכמכס שפין לו קנהה מיירי לו כמכס העומד עליו (שפין כע"ג ד"ק ר"ג) דלי כמכס מהם בלא כללים חסור דדינא דמלכותא דינא. הכ"ש וזכ"ב דמכוסו לא כמכוס דתריב : (ט) והכ"מ לא פ"י דשלינו וכן כתבונו ספק להכריחו וכו' ככ"מ שטעמו דהכל שפין דליין שיהו לזכש מהם הכי עבד על לא קובץ שטעמו : יכל מעירי כמות שפין לזכשים משם אלא מפלים מוקד אם היו מתכרין : (י) ואינם מידיים הדיים לנגוב בהם חסור ולא טוב מלוא מלכות הכתוב כגון לייח וחספין ומזוזות וזומם ללו. הכ"מ : [ד] על כספי וסממא משום דלה שפין מפני שהוא קשה אלא כמלמעט שהוא מדרבנן אבל לא כמלמעט שהוא מלכותי : (יא) מפיים הכ"ש ופליגי הסממא דשיל מ"ב :

והלכה כר"א : כמפחות הספרים. והמלמס בני חסד ופורסים עליהם מפתח כדי שלא יתחלבו לגדיהם : ואסורות משום כללים. דזהא מודה ח"ק לפי שיש לכן בית ראש ולזכשים אותן דרך מלכות והכי מוכח בירושלמי : (ד) תכריבי המת. דהמת קנבר כהם : אין בהם משום כללים. דכתיב כמתים חששי

ביון שמת אדם נעשה חששי מן המתות (י) : ומרדעת חמור. הוא קשה יותר מכרים וכמתית הלכך אפי' בשרו נוגע לא הייסגין שמה תכרך נוחל על בשרו. וזוקא כשהכללים ניכרים וגורמים בה. אבל בגד שאכז בו כללים לא יעשנו מרדעת לחמור דהיינוק שמה יקח ממנו עליו לנגבו והואיל ואין הכללים יכירים : (ה) מוכרי כמות מוכרין כדרך. לזכשים בגד כללים להראות לקונה מהו חרכו ובלבד שלא יתכוונו להטחן וזע"פ דלאס מתכוין חסור חסורא דאורייתא כי לא מתכוין שרי לכתלה (יא). וכן הלכה : והצנועים. המהמורים על עממס : מפשילין במקל. ונתים המקל על כתפיהם והכללים מונחים בקצו ואין כתפיהם נוגעות בכללים : (ו) תופרין כדרך. מניחים

ויין בללים ונואל מיס פראקסו גאר דיא לייב זייגע זאל גיט אן ררען די בלאים גער זאל געפעס פאר שפרייטן אויף די בלאים אונ גער זאל לייגען אויף דעם פארשפרייטונג אונ דאס איז גאר בוקא אז די קישונם אונ די אונקער בעט וואס גער לייגט דארטף זענען ארט אונ ליידיג געם איז אינווייניג נישטא גרין זאך אונ זייא לייגען אויף איין ארעטע זאך דהיינו אויף איין בלאקן דא איז מוקד צו לייגען אויף די בלאים אז יין לייב ריקט גיט אן די בלאים אקער אז די בעט זענוואנט זענען וויך אקער זייא זענען אן גיפילט מיט פערערין אקער מיט אנדערע זאכין, אונ אפילו זיי זענען ליידיג גאר זיי לייגען אין אווייבע בעט, אפילו עס לייגט אויף די בלאים זעהן זאכין אנדערע וואס זענען גיט בלאים קאר גער גיט לייגען אפילו אויף די אויבערשטע קלייד.

ויין בללים ונואל מיס פראקסו גאר דיא לייב זייגע זאל גיט אן ררען די בלאים גער זאל געפעס פאר שפרייטן אויף די בלאים אונ גער זאל לייגען אויף דעם פארשפרייטונג אונ דאס איז גאר בוקא אז די קישונם אונ די אונקער בעט וואס גער לייגט דארטף זענען ארט אונ ליידיג געם איז אינווייניג נישטא גרין זאך אונ זייא לייגען אויף איין ארעטע זאך דהיינו אויף איין בלאקן דא איז מוקד צו לייגען אויף די בלאים אז יין לייב ריקט גיט אן די בלאים אקער אז די בעט זענוואנט זענען וויך אקער זייא זענען אן גיפילט מיט פערערין אקער מיט אנדערע זאכין, אונ אפילו זיי זענען ליידיג גאר זיי לייגען אין אווייבע בעט, אפילו עס לייגט אויף די בלאים זעהן זאכין אנדערע וואס זענען גיט בלאים קאר גער גיט לייגען אפילו אויף די אויבערשטע קלייד.

וייא איין ספרים, אונ טיבער וואס מען וויישט זיך אפ מיט זייא אז מען גייט ארויס פון ברחץ, דיא אלע זאכין מענין זיין פון בלאים רבי זאלין אפיר רבי זאלין גיט דיא זאכין קארין גיט זיין בלאים וכפחות הספרים אסורות משום כללים אונ דאס לייגען וואס אפענגיש שותף און זען מען שערט איהם די האר, ונייל גער שותף דאס אן אויף זיך ווי קלייד דארבער קאר דאס גיט זיין פון בלאים : ד פרייב הפת. ופרייב של חמור, אין בהם משום כללים די תכריכים פון המת מעג זיין פון בלאים, אונ דער זאמיל פון איין אייניל מעג אויף זיין פון בלאים לא יתחלבו על כתפו אפילו להוציא עליה זבל אונ גער קאר גיט געמען דעם זאמיל ופון בלאים אויף זיין זאמיל, אפילו ארויס צו בראגין אויף איהם מיסט : ה מוכרי כמות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוונו בחבה בפני המוכרין ובגשמים מפני הגשמים די מעממין וואס פאר קויפין קליידער ופון שעממין מענין פאר קויפין ווי זייגער שטייגער איז אלע קאהל צו פאר קויפין זיי מענין די קלייד אן מעסטין אויף זיך צו ווייזן דעם וואס קויפט ווי זאגן אקער ווי ברייט דאס קלייד איז גאר אויב עס איז וומער זאלין זייא גיט מייגען צו בעשיצען זיך פון די זוקן אונ אויב עס איז רעגין צייט זאלין זייא גיט מייגען זיך צו בעשיצען פון רעגין וזענעם מפשילין במקל לאחוריהם אונ די פרומע בראגין די קליידער פון שעממין אויף איין שטיקעקיל

וייא איין ספרים, אונ טיבער וואס מען וויישט זיך אפ מיט זייא אז מען גייט ארויס פון ברחץ, דיא אלע זאכין מענין זיין פון בלאים רבי זאלין אפיר רבי זאלין גיט דיא זאכין קארין גיט זיין בלאים וכפחות הספרים אסורות משום כללים אונ דאס לייגען וואס אפענגיש שותף און זען מען שערט איהם די האר, ונייל גער שותף דאס אן אויף זיך ווי קלייד דארבער קאר דאס גיט זיין פון בלאים : ד פרייב הפת. ופרייב של חמור, אין בהם משום כללים די תכריכים פון המת מעג זיין פון בלאים, אונ דער זאמיל פון איין אייניל מעג אויף זיין פון בלאים לא יתחלבו על כתפו אפילו להוציא עליה זבל אונ גער קאר גיט געמען דעם זאמיל ופון בלאים אויף זיין זאמיל, אפילו ארויס צו בראגין אויף איהם מיסט : ה מוכרי כמות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוונו בחבה בפני המוכרין ובגשמים מפני הגשמים די מעממין וואס פאר קויפין קליידער ופון שעממין מענין פאר קויפין ווי זייגער שטייגער איז אלע קאהל צו פאר קויפין זיי מענין די קלייד אן מעסטין אויף זיך צו ווייזן דעם וואס קויפט ווי זאגן אקער ווי ברייט דאס קלייד איז גאר אויב עס איז וומער זאלין זייא גיט מייגען צו בעשיצען זיך פון די זוקן אונ אויב עס איז רעגין צייט זאלין זייא גיט מייגען זיך צו בעשיצען פון רעגין וזענעם מפשילין במקל לאחוריהם אונ די פרומע בראגין די קליידער פון שעממין אויף איין שטיקעקיל

בחקתי יום א

עיקר תוי"ם

הכלאים על הכרכים ועל השוקים כשכן תופרים: (ו) הברסין והברדסין. שיהיה עשויין מלמך ומכסיס זה אח המעות חלה שחלו דקין וחלו עבין. כתי שוקים קאלני"ש כלע"ו: מנעל הפינזין. מנעל עשויין מפסולת הלמך: עד שיברוק. שמה יש פסחן מעורב נתן: הבאים מחוף הים וממדינת הים. מחוף הים שהוא במדינת הים: שחוקתן מן הקבובם. משנה זו נשנית בראשונה בזמן שלא היה הפסחן מלוי בכ"מ. אבל כיום הוא שספסחן מלוי בכ"מ כולם לריכוס

בדיקה. הלך הלוקח בנדים תפריס מן העכו"ם בזמן הזה לא ילבוש עד שיברוק יפה: ומנעל של רוב. מנעלים של עור וממזמים כפנים בלנדים או בלמך עד שמועות עד הירך כעין חותן שקורין צורוק"ש כלע"ו וכפרכי כפ"ש ולפי שפסחן לתתם הרגל קרויים של רוב למן ויורבו למתו: אין בו משום כלאים. אין חוששין שמה פסחיים מעורב בהם(יב): (ח) שורע מויו ונו. שורע סרוק במסרק ושוט חלק איש חלק מתרגמין גבר שעי. כיו שור דהיינו שני חוטין שזורין יחד ועיקר כלאים מן התורה היא היתה סרוק וטויו ושור לבדו וזה"כ יהיו ארוגים יחדיו או מחוברים יחד בשתי תפיפות דהוי כלרוג ומש"ה לחפריך קרה למכרי כלאים בלגית לפי שחוטין תכלת שזורים הם דכתיב פתיל תכלת טויו ושור וכן חוטי לבן וכשמהכרס יהי כב"ז תפיפות הוי כלאים גמורים דאורייתא ובה דתן חלק הכל כלאים אלא עווי ארוגו שגמר לא תלבש שעטנו לאו למדרש טויו. ורזיתי לא מרבותיו שפירש שור עווי הלמך לבד והפסחיים לבד וזו כלומר וזה"כ נזו דהיינו שיהיה ארוגים יחד. והכי מתיישב לישנא דמתני' שפיר עפי. והכי משמע בירוש'. ופירושים הרבה מלאתי לרבותי בפירוש שור טויו וזו וכלהו אית לכו פירכה לבר מהאי דלית ליה פירכה: בלזו ובלין. עקום ומעקס דרכי חבוי שבסמים

ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה. ובגשמי' (יג) ולא ידפנה טעמא גמ' מפני הגשמים. והצנועים תופרים בארץ: (יד) הברסין והברדסין והדלמטיקין ומנעלות הפינזין לא ילבוש בהן עד שיברוק. רבי יוסי אומר הבאים מחוף הים וממדינת הים אינם צריכים בדיקה מפני שחוקתן בקבובם ומנעל של רוב אין בו משום כלאים: (ט) אין אסור משום כלאים אלא מויו וארוג. שנאמר לא תלבש שעטנו דבר שהוא [ה] שורע מויו ונו. ר"ש בן אלעזר אומר בלזו ומלוי: המנעל כן הוא ולי"ד דמ"ס הוא וכל ארץ לו אלה עקב. ור' שמי"ה כ"מ. מויו"ט: [ה] שורע מויו ונו. פירש דפסח כטויו וזכר

אויף דעם אקסיל אונ גיט אויף זיך. וזיי רירין גיט אן די בלאים: ׀ הופרן כסות תופרין בדרין. ובלבד שלא יתבנו בהמה ספני תתקף. ובגשמים מפני הגשמים די וואס זייען קליידער פגענין גיגען די קליידער וואס זענען בלאים שפגנו אזוי וויא זייא גיגען אלע קליידער, זיי פגענין האלטיין דעם שעטנא אויף די קניה אונ אין שוים. נאר אויב עס איז וועקער זאלין זיי גיט קיינין זיך צו פגעשיצן פר די היין אונ אויב עס איז רעגין צייט זאלין זיי גיט מייגען זיך צו פגעשיצן פר דם רעגין וועגנעם תופרים קאמן די פרוקע האלטיין דעם שעטנא אויף דר ערד. אדער אויף אמישו ווען זיי גייען אונ זיי האלטיין גיט די קליידער אויף זיך: ׀ תפוסו די גע קאלידעם נראקס קאלידעם וואס מען רעקט צו מיט זיי די געט אונ זיי זענען גימאקט פון וואל וועלשטיקין מיימקעס והוויין וואס זענען גימאקט פון וואל. ובעלילות תפוסו דאס זענען אזעלכע שיק וואס מען מאקט זיי פון די פסולת פון וואל לא ילבש בהו עד שיברוק די אלע זאבין קאר מען גיט זין קליידין אויף זיך ביו עד זעהם גיט דורך אויב זיי זענען גיט שעטנא אויב עס איז גיט אריין געמישט פארם. רבי יוסי זאגט פארים מוחה ה"ה ובמדינת הים אין ארץ בדיקה. כפני שחוקתן מיימקס, די קליידער וואס קומען פון ברעג עס נראס מיימקס פון די קייניות וואס זענען אויף דעם ים דראק פוען גיט אויבער זעקן. ווייל זיי זענען געווען פון קאנאפלעס, די משנה איז גילערניט גינארין פאר ציימין ווען פלאקס איז גינען ווייניג אויף דער וועלט, אונ גיט

אין יעדער ארץ. אקבער היינט אז פלאקס איז דא אין יעדן ארץ, אז מען קויפט אקלייד פון וואל גיט באיי אארץ. מוז מען זעקן אויב זיא איז גיט שעטנא ז"ב עס איז גיט מיימקע פארים וועלשט של רוב אין בו משום כלאים שיק פון לעמדי אונ אינווייניג זענען זיי באדעקט מיט פילשמש אדער מיט גראבע וואל, אונ די וואל גייט ארויף אויפין פוס אזוי ווי זאקין וואו ווייל דאס ווארעקט די פיס באריבער ווערן זייא גירופין זרב דאס איז דער מיימקע היין, דארף מען גיט מורא האבן סאקער זענען זיי שעטנא, ווייל עס איז גיט דער שטייגער מען זאל אין דעם אריין מיישען פלאקס: ׀ אין אסור משום כלאים. קאן סיי וואו שגאב לא תלבש שעטנא. דבר שהוא שורע מויו ונו בלאים וועקט נאר גירופין אז עס איז גישפונען אונ גינעקט, ווארום עס שמיים אין דער תורה לא תלבש שעטנא, מיינט מען די זאלאט גיט אן קליידין אזוי זאך וואס עס איז שורע ובלאטן סיי געשפונען זיי אונ גירופים, דער פשט איז, די פלאקס דארף זיין גלאט אויס גיקעקט אונ גישפונען זען פעדים, אונ די וואל אויף אזוי, גלאט אויס גיקעקט, אונ גישפונען פעדים, דאס הייסט שורע טויו, אונ דער נאך נזו, דער נאך מען צוואקען דייגען די פעדים פון פלאקס מיט די פעדים פון וואל, עס הייסט מען זאל וויא וועקען צו זאקען דאס קאר מען גיט רבי שפען בן אלעזר אומר בלזו ומלוי דא אית אבוי שבסמים עליו רבי. שפען בן אלעזר זאגט דער וואס קראגט שעטנא איז פאר דרייט אונ פאר

עליו ל' אל וליזו מעיניך: (ט) הלברים. נמר טרוף בלא כוונה וארינה ועטוס ממנו בנד ואם טרף אמרושטתים ימד ועשה מהן בנד אמורים מדרבנן דדוקא מן התורה הוא מרריך שלשתן שבע עווי וזו הכל מדרבנן כחד מנייהו סני או שנס או סווי או נח והנך כיון שהם טעוין אמורים מדכרייהם: פיו של צמר בשל פשתן. האורגים אחר שמשלימים הבגד רגילים לטעות על שפתו של וד' חוטין עב כדו זיתקיים הבגד והוא קרוי פיו ואם הבגד של פשתן אמור לטעות פיו של

נמר: מפני שחורוין לאריו. מסבנין חס האריו. פ"ח דומין לאריו: משיחות של ארגמן. יתרים והכלים של אמר לבוע ארגמן: האורות. להגור על גבי חלוק של פשתן: מפני שהוא מולול עד שלא קושר. שדרכס להכר במלילה ההגור על אמר עס

הוא את אביו שבשמים עליו: (ט) הלברים אמורים מפני שהם שועים. פיו של צמר בשל פשתים אמור מפני שהם חורוין באריו. רבי יוסי אומר משיחות של ארגמן אמורות מפני שהוא מולול עד שלא קושר. לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו. אע"פ שהרצועה באמצע: (י) אותות הגדרוין ואורות הכובסין אמורות משום כלאים. התוכף הכיפה אחת אינה חבור. ואין בה משום כלאים. והשוממה בשבת פמור. עשה שני

ויסי' בסיס עווי וזו. ויתום (בימות) ס' הקסה (ג"כ על פי' הא' בדברי ר"ל' דמתיבין משמע תרבו הוינו נוח דמקמ ע"י וכו'. ואורי"ה דע"כ לא למרש כל טענה קאמי כו' וס' אמאי מני ארוב י"ל דכגו דמי טווי משום דמוטריקון נפקא ס"י תני ארוב דמדרשא דמילוי נפקא וטווי נוח דמתיב סדריה ולא לנפול להטות כהם דרש"י ולפי' ס"י מני י"ל דשע"ל ארבי כסבור כהים כסדיה אכל טווי מנוטריקון וכן ארוב ענוה נפקא לן סטא פי'

של אמר והנורות על פשתן ויקבטו זה כזה: אע"פ שהרצועה באמצע. כגון רעוטה של עור משיחות של פשתן בראשה אחד ומשיחות של אמר בראשה האחר וכשהוא חוגר בה קושר עמי ראשים של אמר ועל פשתן זה כזה דלוי לאו הכי פשיטא דשרי סהרי מעשים בכל יום (יג) בדגדגים של אמר משימים חתמים עורות עלאים שהם תפורים כפשתן: (יז) אותות הגדרים. דרך האורגים והכובסים לרבוש עס הבעלים על הבגד כמעשה רוקס כדי שלא יתחלפו של אחד כהירו ואם הבגד של אמר ואורות של פשתן או לופכא אמור מסוס כלאים: הביפה אחת. תחובה אחת שתחב המהט בבגד פסח אחת בלבד: אינו חבור. לקוממה ולמראה חס נעמא אחד מהם לא נעמא כהירו ואם היה על אחד מהם לא היה על הנירו: ואין בה משום כלאים. חס אחת של אמר ואחת של פשתן וההרס כתובה אחת: והשוממה בשבת. ע"מ להזור ולהפור פטור ולא הוי כקורע ע"מ להפור שתי תפירות דקייב:

של אמר והנורות על פשתן ויקבטו זה כזה: אע"פ שהרצועה באמצע. כגון רעוטה של עור משיחות של פשתן בראשה אחד ומשיחות של אמר בראשה האחר וכשהוא חוגר בה קושר עמי ראשים של אמר ועל פשתן זה כזה דלוי לאו הכי פשיטא דשרי סהרי מעשים בכל יום (יג) בדגדגים של אמר משימים חתמים עורות עלאים שהם תפורים כפשתן: (יז) אותות הגדרים. דרך האורגים והכובסים לרבוש עס הבעלים על הבגד כמעשה רוקס כדי שלא יתחלפו של אחד כהירו ואם הבגד של אמר ואורות של פשתן או לופכא אמור מסוס כלאים: הביפה אחת. תחובה אחת שתחב המהט בבגד פסח אחת בלבד: אינו חבור. לקוממה ולמראה חס נעמא אחד מהם לא נעמא כהירו ואם היה על אחד מהם לא היה על הנירו: ואין בה משום כלאים. חס אחת של אמר ואחת של פשתן וההרס כתובה אחת: והשוממה בשבת. ע"מ להזור ולהפור פטור ולא הוי כקורע ע"מ להפור שתי תפירות דקייב:

דרייט אויף זיך דעם פירונג פון נאט, דאס הייבט נאט איז אויף אים אין פעם אונ זער פירט מיט אים פארקערט ווי דיא נאטור פון דער וועלט איז נאט שינקט אויף אים אנדערע סבות וואס עס טרעפט נאר ניט בייא אנדערע מענטשן: (א) כלבדים אסורים כפני שנים פילשמש, דאס איז וואל ניט גישפונען אונ ניט גוועבט, נאר אויס גנלעט אונ גימאכט דער פון איין שטיק, טאר מען נישט אריין מישיען אין דעם פלאקס, ווארום די רבנן האבן גיאקרט שבע אליון אויף אפילו ניט גישפונען אונ ניט גוועבט פוי של צפר גלל פלחן אסור, כפני שהם חורוין באריו בייא איין פלאקסענע קלייד טאר ניט זיין דער זייס ארום מיט וואל, ווייל עס נעהט אויס ווי עס איז גוועבט גווארן צוזאמען די וואל מיט די פלאקס רבי יוסי אומר משיחות של ארגמן אמורות כפני שהוא מולל עד שלא קושר רבי יוסי ואגם מיט בינדשניר פון פורפור וואל טאר מען ניט פאר בינדוין די העמד, ווייל מען גייט דעם וואלענעם שנוור אן דער העמד ומען ואל איהם ניט פאר רירן אונ דער נאך בינט מען זיך צו מיט דעם שנוור לא יקשור סרט של צמר גלל פשתן להגור בו את מתניו אף על פי שהרצועה באמצע מען טאר ניט אן בינדוין איין וואלענעם שנוור אן איין פלאקסענעם שנוור צו פערנארקלען זיך, אונ אפילו אין מיטן איז דא איין לעדערנעם פאם ורדיהני ער בינט אן איין עק פון דעם וואלענעם שנוור אן אלעדערנעם פאם אונ דעם פלאקסענעם שנוור בינט ער אויף אן אן דעם לעדערנעם פאם

ביי דעם אנדערענעק, איז דער לעדערנער פאם איז אין מיטען צווישיען דעם פלאקסענעם אונ דעם וואלענעם, אונ פון פארינט בינט ער צו זאמען דעם עק פון דעם וואלענעם שנוור מיט דעם עק פון דעם פלאקסענעם שנוור, טאר מען אויף ניט: (ב) איות הגדרין, ואורות הכובסים, אמורות כלאים די צייכין וואס די וועבער ארער די וועבערס מאכן אויף די קליידער עס זאל ניט פאר מאקשט ווערן איינעמס קלייד אויף דעם אנדערניס, טאר ניט זיין א וואלענער צייכין אויף אפלאקסין קלייד אונ ניט א פלאקסין צייכין אויף א וואלענע קלייד תיבא קייבא אחת אינה חבור, ואין בה משום כלאים, והשוממה בשבת פטור ווען איינער נאכט צוויי שטיקלאך קליידער אונ צוזאמען אונ שטיקט איין מאהל דורך די נאדיל מיט א פאדים, הייסט דאס ניט א בהעפטונג, אונ אס ערירט זיך אן המוקשה אן איין שטיקל קלייד ווערט די אנדערע שטיקל קלייד ניט קמא, אדער אויב די ביידע שטיקלאך זענען גווען קמא פון פריער אונ מען האט גישפריינט די וואסער פון דער פרה אדוקה אויף איין שטיקל קלייד ווערט דיא אנדערע שטיקל קלייד ניט חזור, אונ אויב איין שטיקל קלייד איז פלאקס אונ די אנדערע שטיקל קלייד איז וואל, הייסט עס ניט שפטיג, אונ דער וואס ציהט ארויס דעם פאדים אום שבת, הייסט ניט א קורע נער האט צוריסין, ווארום דאס וואלט זיך אליון אויף ניט האלמען עשה שני ראשית לצד אחר

עשה שני ראשית לצד אחד. כגון העביר המהט פעם אחת ולא העביר כל החוט והעביר המהט פעם שנית ומנלו שני ראשית ללד קטן דלם לך קטר ב' ראשי החוט יהו לינו מתקיים: עד שישלש. וכגון ויוציא ויתור ויכנס ג"ס. ואין הלכה כר"י: השק והקופה מצטרפין לכלאים. אם התיכת בנד גמר מהוברת לסק והתיכת בנד פשתים מהוברת לקופה והכין יהו כגמי תפיפות מצטרפות אע"פ שהן מהוברות לשני כלים ולא אמרין

האי להודי קאי והאי להודי קאי ולונו חיבור וה"ה אם מהוברת לשני כלים דהוי לין כמו שק וקופה:

ראשית לצד אחד חבור. ויש בה משום כלאים. דלמי פורס' כפטי'. טו"ט: והשוממה בשבת חייב. רבי יהודה אוסר עד שישלש. השק [ו] והקופה מצטרפים לכלאים: (ג) והכל"ש בנ"ג' כג"ס' ד"ס' טו"ט: (ד) והקופה בנ"ג' ד"ס' טו"ט: (ה) ד"ס' טו"ט: (ו) ד"ס' טו"ט:

אויך קהור. אונ אויב איין שטיקל קלייד איז פון פלאקס אונ די אנדערע שטיקל קלייד איז פון וואל איז דאס שעטנז, אונ אז ער ציהט ארויס דעם פאדים אונ שקת איז ער חייב, רבי יהודה זאגט עד שישלש עם מון ויין דרייא מאהל דורך גיגיים, אנדערש הייסט עם ניט וויא איינע חשק והקופה מצטרפין לכלאים ווען אשטיק וואל איז פאהעפט צו זואק אונ אשטיק פלאקס איז פאהעפט צו אקארב אונ ער האט דעם זאק מיט דעם קארב צו זאמען גיגיים אי דאס שעטנז, אפילו די פלאקס איז בריא איין אנדער בלי אונ דיא וואל איז בריא איין אנדער בלי פון דעסמווענין איז דאס שעטנז:

גמרא ברכות דף לב ע"ב

בכ"ס ה' כלה כלי החיזון דהסד דמלכות דכריהם אלף לכר ת"ר ארבעה צריבין חיזוק. ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ. תורה ומע"מ מנין שנא' רק חזק ואמץ מאוד לשמור ולעשות ככל מנין שנאמר חזק אל ה' חזק ויאמץ לבר וקוה אל ה'. חסידים הראשונים היו שוחזין וכו'.

אין פסוק דוד הקלה האם געזאגט ביה לא ה' חזק ויאמץ לבר וקוה אל ה' האף צווא גאט שמואלק אונ פעקטיג דיין הארץ אונ האף צו גאט נדאס מיניט מען ער זאל פעקטיגען ויין הארץ צו געטיין מיט פונדן דוד ארץ מנו פון ויאנען ויייסען מיר אז צו דרך ארץ בארף מען זוף אויך שמואלקען שגאמר ווארום עם שמיים אין פסוק [שמואל ב' י] יואב האט געזאגט צו אונ ברודער אבשי חזק ויחזק ביד עמט שמואלק דרך אונ מיר וועלען אונ שמואלקען אין דער מלחמה פאר אונזער פאלק זאגט און געמען אמלקמה איז אין דיא האנט פון גאט, פון דעסמווענין בארף זוף אמענטש שמואלקען צו די מלחמה, אזוי צו פרנסה, אפילו דאס איז אין די האנט פון גאט, פון דעסמווענין בארף זוף אמענטש שמואלקען אין דיין האנט [חסידים הראשונים היו שוחזין שעה אחת ומסתפלין דיא ערשטע חסידים אז וייא האבען געדארפט באוועגן וועלעקע תפלה עם וייא האבען וייא מיט אין זעהן פרענד זוף אפגעקעמט פון אלע געד שעפטיין אונ האבען געמראכט אין דיא עגניס פון

קודם חפלתו מנין שגמגמ אשכי
יחבי ביתך . ויפקי
תקני לומר זה הספוק קודם
חפלתו לומר . לפסוקי . מנין
לדמתי אשכי הכנה :

יושבי ביתך . והדר
הללנו : יודו לשמך .
והדר יבכו ויכריז את פיך :
תשע שעות . לשלש חפלות :
תורתן משתמרת . מתוך
לכס שפין תלמודם משתכחם :

מנה"מ א"ר יהושע בן לוי א"ק אשריוושבי ביתך .
וכא"ר יהושע בן לוי המהפלל צריך לשהות שעה
אחת אחת תפלתו שנאמר אך צדיקים יודו לשמך
ישבו ישרים את פניך . הניא נמי הכי המהפלל צריך
שישגה אשע אחרת קודם תפלתו ושעה אחת
מנין . שנאמר אשריו וישבי ביתך . לאחר תפלתו מנין

קודם תפלתו מנין . שנאמר אשריו וישבי ביתך . תנו רבנן חסידים
דכתבו אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך . והני רבנן חסידים
הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת . וכימאחר ששוהין
תשע שעות ביום כתפלה הורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית . אלא מהוך שחסידים הם
הורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת :

תקדוש בך הוה . נאכרעם האבען ויי געדאוויגמ .
פרענט די גמרא . מניא גמ מלי פון וואגען ווייסען
מיר דאס אז נא מען דארף ווארבען אין שעה פאר
דעם באוועגן אפר בני יהושע בן לוי רבי יהושע בן
לוי האט געזאגט אפר קרא אשכי יושבי ביתך עד תהליך
פיה דער פסוק ואתם (ההלים פד) וואוהל צוא דיא
מענעמשיין וואס ויצען אין דיין שטוב ואיידער ויזיא
דאוועגן נאכרעם לויבען ויי דיה וזכור בני יהושע בן
לוי נאך האט רבי יהושע בן לוי געזאגט מתפלל
צדק ששעה שעה אחת אחר תפלתו דער וואס דאוויגט
דארף ער ויצען אין שוהל איין שעה נאך דעם
דאוועגן שטאנד ווארום עם שטייט אין פסוק
וההלים קבן אף צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך
די צדיקים לויבען נאר דיין נאמקען ואונ גייען
אונעקן אבער די ישרים וואס זענען נאך פרימער ,
וועלען נאך ויצען פאר דיר , נאכרעם וויא ויזיא
האבען דיה געלויבט , נאך דעם דאוועגן פניא נמי
הכי מיר האבן און אזו גלערונט מתפלל צדק ששעה
שעה אחת קודם תפלתו שעה אחת אחר תפלתו דער וואס
דאוויגט דארף ער ויצען אין שוהל איין שעה פאר
דעם דאוועגן אונ איין שעה נאך דעם דאוועגן
קודם תפלתו מנין פון וואגען ווייסען מיר אז מען
דארף ויצען אין שוהל פאר דעם דאוועגן שנאמר
ווארום עם שטייט אין פסוק אשכי יושבי ביתך וואוהל
צו די מענעמשיין וואס ויצען אין דיין שטוב ואיידער
ויזיא דאוועגן עד תהליך פיה נאכרעם וועלען ויזיא
דיה לויבען לאחר תפלתו מנין פון וואגען ווייסען

וזהר (בחקתי דף קיג ע"ב) ת"ת דלזילות יוד הא ואו הא
ונתתי בשמיכם כעתם וגו' . כל חד וחד יתן הילא דליה עלייכו מאן אינון האוה תקווא עבדתון דהוא שמה קדישא
כנווה דא כתיב (בראשית יח) ושמרו דרך יי לעשות דצדק ומשפט . ובי כיון דכתיב ושמרו דרך יי מאי
לעשות דצדק ומשפט . אלא מאן דנעיר אורחיו דאורייתא כזכור הוא עושה דצדק ומשפט . ומאי דצדק ומשפט דא
קב"ה . ככה ר"ש דיהוב דצדק למסכני . ת"ת הא אוקמוה הכי הוא דמסכנא חסיד ביה דבינה וכל מיכילייהו דבינה הוא
הוי אימא מאן דיהוב דצדק למסכני . ת"ת הא אוקמוה הכי הוא דמסכנא חסיד ביה דבינה וכל מיכילייהו דבינה הוא
אחר דאקרי דצדק כד"א (תהלים קב) תפלה לגוי כי יעשוף תפלה דא תפלה ס"י וזאוקמוהו ומאן דיהוב ליה דצדק
למסכנא הוא עביד שמה קדישא סלים דקדא יאות בנין דצדק דא זילנא דהוי וצדק יהיב לגדק וכד יהיב
לצדק כדן דאחבר דא ליה לון זכני כשא דלא דיעין ולא משניחין ביבדא דמסכנא חסיד ביה דבינה וכל מיכילייהו דבינה הוא
ודאי כאלו עביד שמה קדישא בשלמו . כנווה דאחיה עביד לתתא הכי אחרער לעלל . ועל דא כתיב (סם ק) אשכי
שומרי משפט עושה דצדק בכל עת . עושה דצדק דא קב"ה כזכור הוא עביד ליה . ת"ת ומסכנא הא חתמר מאן הוא
דחריה . מ"ס . בנין דמסכנא לא אית ליה מדיליה כלום אלא מה דיהיבין ליה ויסוריה לא אית לה כבורא מדיליה אלא מה
דחריה ליה שמשא . ת"ת חמא . ההוא דחיים עליה הוא יהיב ליה דצדק וילנא דחוי שריא עלוי . כד"א (משלי י) ולצדק תילן ממות . וכנווה
דעביד כ"ז לתתא ה"ו עביד לטילא חמא . זכאה חולקיה דוכי למעבד שמה קדישא לטילא כנ"ל דצדק פליק על כל

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ה.

(א) שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן זאם היה דחוק או נאכז או שעבר ולא עשה אותן אין מעבדין. ואלו הן: עמידה, ונוכח המקדש, ותקון הגוף, ותקון המלבושין, ותקון המקום, והשויות הקול, והכריעה, והשתחויה: (ב) עמידה כיצד, אין מתפלל אלא מעומד, היה יושב בספינה או בעגלה אם יכול לעמוד יעמוד, ואם לאו ישב במקומו ויתפלל, חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו והוא שוכב לכון את רעתו, וכן הצמא והרעב הרי הם בכלל חולים, יתפלל עד שיאכל וישתה, היה רובק על הבהמה, אף

מספר חסידים מימן לט.

עין נחשתו ועם לזכר, כשמתקנים ועקלנים חזקי דברי סיוסות חין לשיב, ועם לזכר כשמתקנים מדברי חוכם לא עם לחוד, גם עם נחשתו שלא לחסוד על לשך ידעם כי צבוס דבר לא יקבנו חוכמה, כי מוסב שיביו שוגים וכל יסיו מוריס, ועם לזכר כשיכיר נחשות ודברי נשמיים: כי עילך סוכנו כל כיוס חלו עילא שמקבלים נוסח וסוכנו פיס על העולה כי כלאומר לאדם סכלות סיה לקיים מצות עליה ומסלין וכיולע בסם נשכך דמו נשים מפני סוכוס מעלס עליו סכ' סלי נסרז עליו, ועל סמלכין פסיו מעלס עליו סכ' סלנט כרז ומענט אם יש בו יכולת לכונן את דעתו יתפלל, ואם לאו אל ע"פ שיש לו מי שיאחו בהמתו לא ירד אלא ישב

(א) שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן כדע מקענמש ואכט וויל דאונגען דארף ער זיין געהימ צו טאהן אכט זאכען וואס היך דחוק או נאכט או שעבר ולא עשה אותן אין מעבדין, ואם אויב ער איז געווען געהיינגט און האט דא אכט זאכען ניט געקענט טאהן, אדער עם האט איהם געפראגען אונף, וואס ריך דעם האט ער די אכט זאכען ניט געדקענט טאהן, אדער ער האט ניט געוואלט טאהן די אכט זאכען, פאר האלט דאס ניט די תפלה, קעג ער פון דעסמועניגן דאונגען וואו ער האט געגען דא אכט זאכען עמדה שמנה עשרה ואל ער דאונגען שטייענדיג ינכח התקדש און געגען דעם ארט וואו דער בית המקדש איז געשטאנען וזקן הניף פארברייטען דעם גוף וקמן המלבושים פארברייטען די גליידער וקמן הקיסם פארברייטען דעם ארט והשויות הקול און גלייך מאכען דא שטיממע והקריעה און דאס קנייען והשתחויה און דאס איינגייגען זיך אויף דער ערד: (ב) עמידה כיצד וואו מיינט מען שטייענדיג אין מתפלל אלא מייעד שמונה עשרה מו מען דאונגען שטייענדיג היי יושב בספינה או בעגלה אויב ער איז געווען אין אישיף אדער אין אונאויב אם יכול לעמוד יעמוד אויב ער קען זיך שטעלען צוא שמונה עשרה, ואל ער זיך שטעלען ואם לאו און און ער קען זיך ניט שטעלען ישב במקומו והתפלל ואל ער ויצען אויף זיין ארט און ואל דאונגען שמונה עשרה חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו אקראנקער מען דאונגען אפילו ער ליגט אויף אזויט והוא שוכב לכון את רעתו, וכן הצמא והרעב הרי הם בכלל חולים אם איינער איז דארשטיג אדער הונגענדיג, וויא הייסען אויף קראנקע אם יש בו יכולת לכון את רעתו, אויב ער קען דאונגען מיט פונקען ויתפלל וואס לאו און אויב, ער וועט ניט קענען דאונגען מיט פונקען אל יתפלל עד שיאכל וישתה, ואל ער ניט דאונגען כיו ער וועט פרעזער עסין און טרינקען זאכדעם וועט ער דאונגען מיט פונקען היי רובק על הבהמה אויב ער האט גערופען אויף אבהיה אף על פי שיש לו מי שיאחו בהמתו אפילו ער האט ווער עם זאל

עת לחשות ועת לזכר עם איז אציים צום שנוייגין און אציים צום ריידן כשמתקנים ומקללים אותו ווען מען פארשעמט איהם אדער מען פלוקט איהם וכשמתקנים דברי הדימות אדער ער איז צווישען אזעלכע מענטשן וואס ריידן פראקשע ביי די און להשיב זאל ער ניט ענפערין, איז אציים צום שנוייגין ועת לזכר און עם איז אציים צו ריידן כשמתקנים דברי תורה אז ער איז צווישען אזעלכע מענטשן וואס ריידן תורה לא עת לחשות באקאלס איז ניט אציים צו שנוייגין גם עת לחשות אף איז דא אציים צום שנוייגין שלא לחכות על אשר יבנה כי בשום דבר לא יקבלו הויכח דוא זאלסט ניט שפראפין אזעלכע מענטשן וואס זיי ריידן אז זיי וועלן ניט אן געמען זיינע שפראף רייד כי מוסב שיהיו שובנים ואל יהיו כוידים עם איז קעסער וויא זאלן טאהן ניט וויסענדיג אז עם איז אעבירה, איידער זיי זאלן וויסן אז דאס איז אעבירה און פון דעסמועניגן זאלן וויא דאס טאהן ועת לזכר און עם איז אציים צו ריידן כשיכירך לחשות ודברך נשמעם אז דוא קענטש שפראפין, און זיינע בייך וועלן אגג נוכען ווערין, מען וועט ניט מעהר טאהן דא עבירה, באקאלס מומטן ריידן און שפראפין אין גלייך חרוב כל היסוד בהלך המ גוונאם פר גאט פון זיינעם וועגין ווערין מיר געברענגט אונאנצין טאג אלו בני אדם ששקבלים בושח והלבנת פנים על המצות דאס מיינט מען דא מענטשן ווס ווערין פארשעמט און דער פנים ווערט וויא וויים פון דעם פארשעמונג וואס מען פארשעמט וויא וועגין דא מצות וואס וויא טוהען כי גשאומר לאדם סכלות היא לגימ מצות ציצית יתפלל ויציא פיו אז מען זאל וואגין צו אפענמש עם איז נארעש וואס דוא מאנגסט ציצית און לייקטם הפליו מען דאס נאך אונגעק מצות וואס ער מורט אונט איהם אויף דא מצות אז דאס איז נארעשקייט נשפך דמי בפנים מפני הבישה ווערט איהם פארגאסין זיין בלוט וויא וואסער פאר שאנדע מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג עליו רעבינט אויף איהם דער פסוק גלייך וויא ער וואקט געברענגט גינאררין פון גאמטס וועגין וועל

מִמֶּם רַבְבָּה יִרְדְּפוּ וְנַפְּלוּ אִיבִיבִים
 לְפָנֶיכֶם לְחַרְב׃ וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם
 וְהַפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם
 וְהִקְיִמְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם׃
 וְאֶבְלַתֶּם יִשָּׁן
 וַיִּשָּׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאֹ׃

רַבּוֹתָא יִרְקִין וַיִּפְּלוּן
 בְּעֵדֵי דְבְּיָבוּן קַדְמִיבוּן
 לְחַרְבָּא׃ וּפְנִיתִי בְּפָנֵי
 בְּמִימְרֵי לְאַיְמָבָא לְכוּן
 וְאַפִּישׁ יְהוּבוּן וְאַסְגִּי
 יְהָכוּן וְאַקִּים יְתִי קִמְי
 עִמְכוּן׃ וַיִּתִּיבְרוּן
 עִתִּיקָא דְעִתִּיק וְעִתִּיקָא
 מִן קָדָם חֲדָתָא תְּפִנוּן׃
 ת״א וְאַתְלַסְתּוּ יִשָּׁן׃ בְּכַתָּא לֹא׃

בעל הטורים

רצנה. ד' אלוותא את הוי אלפיס רצנה. רצנה כלמא שפדא. ושניס
 ייטפו רצנה. רצנה ירדפו. שהפלו עליה שיהיו זרעם פלאוס.
 שנאמר כהם רצנה רצנה ורצנה ירדפו: (ט) ופניתי אליכם.
 פני שם רצנתי והיו עיני אלפי וצני שם כל
 רש"י

רשב"ם
 (י) וישן מפני חדש תוציאו. מהגרנות למכור בדכותב
 תוציאו את כל מעשר תבואתך ונתת ללוי וגו':
 פני ח'י"ס"ח" שנים שטמא הכתיב י'ה'
 שפתי חכמים

וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא מהא
 מכס שני אלפיס ירדפו (יש מדקדקים בלשון רש"י שהיה
 כמו כפל ואריתוכ וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל
 וכמו כן מדקדקי כל גדולי המפרשים וחסדושים בל' רש"י
 בפרשת בראשית לא היה צריך להתחיל ומה עמם פתח שג"כ
 כפל וע"ש בישוסם וכן נראה לפרש למורי הגאון המושלג
 מוהר"ר משה חרף נר"ו שמת רצנה סובל ב' פירושים פי'
 ח' עשרת אלפיס וע"ז מקשה רש"י וכו' כך הוא החשבון ופי'
 ב' רצנה מספר מרובה על שם רבינו וזה הפי' שולל רש"י
 באומרו והלא לא היה צ"ל וכו' (דוק) אלא אינו דומה מועטין
 העושין את ש' התורה למרובין ומושין את התורה: ונפלו
 איביבם וגו'. שיהיו נופלין למינס ע' שלא כדרך: הארץ:
 ופנתי אליכם. אפנה מכל עסקי-לשם שרכס. מהר"ד
 למלך ששכר פועלים פכו' כדא"י בת"ו: והפירתי אתכם.
 (ת"כ) צמריה ע' ורציה: והרבתי אתכם. (ת"כ) בקומה
 ק זקופה: והקימתי את בריתי אתכם. (ת"כ) ברית
 חדשה לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית
 חדשה שלא תופר שגא' (ירמיה לא) וכתיב את בית ישראל
 ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו': (י) ואבדתם
 ישן נושן. (ת"כ) הפירו' יהיו משתמרין וטובים ר להתישן
 שיהא ישן הנושן על שלש שנים ויהא לחלוכל משל אשתך:
 וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות מלאות חדש
 ש והאזרות מלאות ישן ולרבים אתם לפנות האזרות.

השם: ג והלא שייך ה' ממות ח'ש לרצנה לחי נפשו ה' אגשים
 לגאה. ועלמתי בשם מהר"ב יעקב מאורליי"ש שהיה עפרה
 הפסוק ורדפו מכם חמשה מאה ומהה פמטיס חמשה ח'ש ירדפו
 רצנה. מלמתי: א' כמח רכא"ס ויש לפתוח דה"כ בערכים דכתיב
 כהו ח'ש ירדוף אחד אלף ומניס ייטפו רצנה חיה לו ו' ושניס
 ייטפו שני אלפיס. בספר אמרי טועם מקשה קושא זו. וחינך
 בשם ר"ח דהכל יודעים והוכינס קאמר מדכתיב ונסלו ח'יביס
 לה כהינס ח'ל' דרופה. וז"ל דכל רופה הוא הכינס ולא כן לשון
 ניסס ולכן גבי עמ"ס דלחך ירדוף ויהיון ח'ש ח"ה נמי דשניס
 ירדפו ב' אלפיס ולא יותר וכן ג' אלפיס וכן לענין ולא כן בני
 יבדלל עמ"ס דרש"י וכו' כך הוא החשבון ו' אכל לענין ניסס יכול
 להיות ששנים ייטפו עשרת אלפיס ח'ש ואפשר ששני אלפיס
 מישלל ייטפו כפליס מהם כמו וינקו ונשא כליו (ושנין בחוס'
 דקוסטס דר"ח): ע' דקשה לרש"י ל"ל ומלכת ב' פמטיס ונסלו
 ח'יביס ח'ל' לעיל ג"כ כתיב ונסלו ח'יביס ח'ל' כו': ו' ולא עבדו
 לו בצמונה פון מלחך שעבד לו בצמונה נכנסו פוטמליס לישול
 שכרו וכנסם עמיהם גס הפועל הכהו אמר לו בעיך בני הפנה לך
 כי אלו עשו עמי מלכיה מהם ויני ונתן להם שכר עמם אכל
 הנה חשבון רב ע' לו. עמך. כך קה"ב. לענין ש' משלם שרכס
 בצמיות. וכשאל לישלל פונם עבד טעין ששרכס הכינס מהלך
 וליך פלח לשנות עמיהם חשבון לפועל כל הכוחות. (תכ"י):
 צ' ולא למתה והפירתי והרבתי פמטיס ח'ל' אפריה ורציה כמו
 בכ"מ כתיב פריה ורציה שהדי. וי"ל מדלל כתיב והפירתי
 והרבתי התם אלא והפירתי התם כו' דמשמע דשני עניינים
 הם (מתכ"י): א' כמח"ס פו' ענין שפריס ודתי מתכתיב אלא
 ודתי מל' מתכבדות הוא דהיינו קווסה וקוסה: ר' דק' לרש"י מה
 רצנה יע' ששחלכו יט' כו': ח'ל' וכן דכתיב על חדש להיות
 כשאר בגון אלא מרקבת חס נשאר בגון הלך לרבים לפסו

דעת וקנים מבעלי התוספות

אלף פלשחיס רצנתי בלתי חמור הכתי אלף ח'ש. ושניס ייטפו
 רצנה. ויהיוטון ועברו. חס לא כי יורס מניסל מלמות ידו חלו
 ויה' הסניגיס. וז"ל חיה להם לבנין כה' ששל כל זמא. ח'ל' כהל
 רופים ורבינס קאמר רצנתי ונסלו ח'יביבם לפנינס למע
 חלל החס ייטפו כמבי חלל כל הל' והנין:

קשה מהה דה' אמרינן מדה טובה מרובה מעדת הפוכמות.
 ולכאובם חסם ר"ל אחד פון סלומות ירדוף אלף מישלל ושניס
 רצנה וכהל גבי טועם לא קאמר אלא אחד מישלל ירדוף עשרים.
 וז"ל דהיה נמי ר"ל שהרופים ישלל והנרדפים מניס. ו
 ולאלין ק"ל ו' חכמושיבילי זחס ח'אומי' ושבילי זחס יבינו לאשתיסם
 ח'ין ח'ס סדוף אחד מישלל ח'ש עכ"ס. דהיינו שמשון שהג

פירוש לתורת אלהים

יאנין והנדרש פון אייערע פינגר ויגיא אונ
 הונדרעך פון אייק דגדג וועלין יאנין צעהן
 מויענד פון אייערע פינגר תפלו אונ אייערע
 פינגר וועלין פאלין פאר אייק ללך צוא דער
 שווערד: (ס) ויגית אונ איך וועל מיה קערין צוא
 אייק צו באצאלין אייער שכלר ויגית אונ איך
 וועל אייק פרוקבאר מאכין ויגית אונ איך וועל

וַיֵּאמֶן מִשְׁכְּנֵי בְּיַבְכוּן
וְלֹא יִדְחַק מִיַּמְרֵי יַחְבוּן׃
יְבִיאֶשְׂרֵי שְׁבָנָתִי בְּיַבְכוּן
וְאֵהָיו לְכוּן לֹא אֶלֶּהָ
וְאַתָּן תֵּהָיו קִדְמֵי לְעַם׃
ה"א וְנָחְמִי מִבְּכֵנִי - עֵיבוּכֵינִי ע'
שְׂבוּתֹת עֵז׃

בעל הטורים

באשְׁתָּךְ ובהלכותי נחייכס. מלש בחקתי עד קומעיות
כל הללס"ה ביה"א סוף שמעך"ף וכן בויק"ך ספר סמ"ך
ף' כי אין טען ולא אף וקצף וקצף וקצף בדרכות אלו׃

הימים אבל לאחר שגלו אלה פנה דודך : (א) ונחמתי משכני.
מנין טיט של משכני עמד בית שני. וסמך ליה ואלתת יען.
שבוות בית המקדש נח ובהלכותי. ב' בנסוף.
וההלכותי בחוכס. וההלכותי בחמטן. שבוות וההלכותי
רש"י

שפתי חכמים

כחולרות : ת אבל לא נקט רש"י שזוקקין הוון לאיבוד דא"כ מה
דכנס ש"ס. ועוד לרן יאכלו טעון וטעון"מ נמי טען סוף וסוף
טוב מן חמש אלא על כדמך לרן נומך לאיליו מן סאלס וליטח
בנקוס אחר כבית שפאלס שומך החמש שלח חרבו וטיטן כיון
שעכס עליו שפסס לרן נח להקתקל : א אבל לזו טעמן
כמשעמו דכחל ישלאל לא הוה להס המטען אלא דוקא כמדכר׃

למקום אחר ת לתת הקדש לתוכן : (א) ונתתי משכני.
זה א בית המקדש : ולא תגעל נפשי. אין רוחי קזה
בכס כל געילה ל' פליטת דבר הכלווע בדכר כמו (ש"ב א)
כי נס נגעל מנן נבזרים לא קבל המשיחה שמוסחין מנן
של עור חלב מבוזל כדי להקליק מעליו מכת חן או
היות שלא יקוב העור : והתהלכתי בתוכם. אשיל
עמסס ננן עדן כההד מכס ולא תהיו מודעוטיס מפני

יכול לא תיראו ומנני תלמוד לומר ויהייתו לכם לחלסים :

ליקוטים על התורה

וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנֵי בְּיַבְכוּן וְגו'. דער פלי יקר ונאנס נאם האם
ביתאם צו די וירון אידן וועל געבין מיון מִשְׁכְּנֵי צווישן
אידן. אונ שְׁכְנֵינִי וַיִּשָׁב רַחֲמָנָא אֵין דָּבַר מִשְׁכָּן. אונ איד
נאָלס גיט מורא האבין וייל איד וועל ורעין אין דָּבַר מִשְׁכָּן ויעל
איד שרין גיט ורעין אי איד דְּרִיבֵּינֵי ונא איד איד צו איד וועל
איד גיט פארמיאוסין מיון שְׁכֵנֵינִי וַיִּשָׁב גיט זין אין אידן ווי
שָׁס און צווישן ביי די אָבֵית אבְּרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב׃

פירוש לתורת אלהים
אִלְמָע הַבּוֹאָה וְעַמֶּס אֵיהֶר מוּזִין אַרוּסִים צִיָּהֶען
פון דיא אוצרות פדי מען זאל ארוין לויגען דיא
בייע הַבּוֹאָה : (א) וְנָתַתִּי אֹנֶן אֵיךְ וְעַל גְּעֵבִין מִיוֹן
רוהנג דאם און דאם ביהמ"ק צווישען אידן לא
תעל אונ מיון ויועל עמס אידן גיט פאר
מיואשען : (ב) וְתַהַלְכִיתִּי אֹנֶן אֵיךְ וְעַל גְּיִין צווישען
אידן רש"י שריבֵּינִי דָאָם מִיוֹנָם מְעֵן אֵיךְ וְעַל מִיָּם
אונ איד וועל זיין צוא אידן אָנָם וַאֲסֵם הָקִי לִי לְעַם אֹנֶן צווא מיר אָנָקָם׃

נביאים ירימה יו

להשיק מנ"ה ד"א צבאות בש"ש צב צבא צבאו צבאות רוח ידורה נשבת הנצח אדוני נשמת דהור יקוה חיה יחידה
דנצח יקוה חיה יחידה יהור אל שם ב"ן שבעשתי :

אִשְׁמַטְתָּהּ וְכַף מַנְחַלְתָּהּ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ
אֶת־אִיבֶיהָ בְּאַרְצָא אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ כִּי־אֵשׁ קָדַחְתָּם
בְּאַפִּי עַד־עוֹלָם תִּקַּח׃ י פֶּה אֲמַר יְהוָה אֲרוּר
הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בְּשׂוֹר וְרַעַו וּמִן־יְהוָה
יִסוּר לִבּוֹ׃ י הוּתָה פַעְרַעֲרָ בַעֲרַבְתָּ וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבִיא
טוֹב וְשֹׁכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבַר אֲרָץ מַלְחָה וְלֹא תִשָּׁב׃
י בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ׃

א ואיתי קנאה על ארעכון
והתי צדיא פשטמטא וככון
אעביד פורענות דרינין עד
דאנלי יתכון מאחסנהכון
דיהבות לכון והשפעדון
לבעלי דבכיון פארעא הלא
געעהון ארי קידום מקוף
פאשטא נפק מן קדמי
ברגו עד עלקא יחול :
(ב) פדגן אמר ליי גיט נכרא
דאתרסין באַנְשָׁא וישוין בשרא בחצניה ומן מימרא ביי יעדוי לביה : (ג) ויהי פערבויהא במישרא ולא
יחיו ארי ייטי מבא וישערי בלא ולר במדברא פארע סודם דלא איתקבת : (ד) ברוך גברא דאתרסין
במימרא בני ויהי מימרא ביי רוחצניה : מצודה דוד

(א) ושפמטה. ע"כ שמת את ארץ. ובכ. אלקס :
מחלחך. שאלך: קדחתם באפי. יקדס חמור: י
(ב) ודוע. כמו עזר: (ג) בערער. יקע יהודי :
בערבה. לשון מיעור : חררים. כונס ארץ שהיא
מלחה ואינה מיושבת :
(ד) וחסותי בכסד ודס ומסיר לבו מלבטוה סב : (ג) ויהי סבוסה כדלס
טובס בעולם וסס הפנמיס וכ"ל לא עליו וסו הנמיס : וסבן מרסיס.
וכוס ארץ שעפסס מלה וסלס מיושבת. וסו כסל ענין בע"ש : (ד) ויהי ס'
במשמח. כ"ל כמו סיפעת כן זן וסו לו נאמטס ולסוס׃

כתובים משלי כט

להמשך מיסוד ומלכות דו"א ישן דלת יוד נפש ישן דלת ישן דלת יוד רוח יאהרונהי נשמת דיסוד א אר
ארנ ארני נפש ארני רוח ארף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו הו הו חיה יחידה דיסוד יהנהי חיה יחידה
דמלכות אל שם ב"ן שבעשה:

א שְׁבַמ וְתוֹבַחַת יִתֵּן חֲכֵמָה וְנָעַר מְשֻׁלַּח מְבִישׁ אִמּוֹ: ב בְּרִבּוֹת רְשָׁעִים יִרְפֶּה-רַפְּשָׁע וְצַדִּיקִים בְּמַפְלְתָם יִרְאוּ: ג יִסַּר בְּנֵה וְיִיחַד וְיִתֵּן מַעֲדָנִים לְנַפְשָׁהּ: ד בְּאֵין חוּזוֹן יִפְרַע עֵם וְשֹׁמֵר תּוֹרַת אֲשֶׁרֶהוּ:
בְּמַפְלְתָהוּן: ג רְדִי בְּבָרָה וְיִיחַד וְיִתֵּן הַפְּנָקִי לְנַפְשָׁהּ: ד בְּסוֹנְעָא דְעוֹלָאִי בְּתִרְעָע עֲמָא וְדִקְסִיר אֲרִיִּיתָא מוֹבוּהִי:

רשי

מצודת דוד

(א) ונער משולה. ששלמו אביו ללכת כדרכי לבו סופו מכיש אמו: (ד) באין חוון. כלן כנואה: יפרע עם. יפרלו כהם פרות ויאלו לתרבות רעה: אשרה. תהלל אותו:

(ב) שבע וטובחת. שבע מוסר והסוכחה כל אחד מהם יתן חכמה ללב הסתומים אבל הנער המשוכלל ללכת כדרכי לבו ויגששו מעטו שבע הטובחת יפחד סכל ויבה סכל מבישים חמו לומר שיהא מנעה הסומם ממנו כי כן דרך הנשים לגמגע על ציהן אם כן הוא נזכר לנשים אם חמו לו לא נמלה כהם הכמה: (ג) ברבות. כעה גדלו הכשעים ועוסלים כהם יהרבה הכטה כי החוסם על הפשע והצדיקים מלא חסדו כשפע ירלו כמפלים ויבטחמו על אשר לא נעשכו אחרים: (ד) באין חוון. כלן כנואה יבטול כהם מקיין הסומם. הכל בצעורו ועוד יתן מעדנים לנפשו. ר"ל תפחה עוד כמעטוי: (ה) שומר תורה אשרה לו כי המאלו כהם מהזלו למוטב:

פירוש עברי מיימש

אויסער דעם וואס דוא וועקסט פון איהם קיין ערמט נפש גיט האבין נאר ער וועט דיר נאך געבן (פארשאפען) פערנעניגען צו דיין לייב, אלע מענטשן וועלן דיר מקנא זיין וואס דוא האסט אזויא א ווהן: (ג) באין חוון יפרע עם אז עס איז ניקא קיין נבואה ווערט א פאלק אויף אנשפּלעקט צו שאנדע, ווארום גיט נאר א קינד דארף האבן לערננג נאר גרויסע אויך, אָבער אז ווייז נאגין פון וואגען ווייס דער ווס שפּראַפּט אויג אז מיר מוהען גיט גוט, איז ער דען אַגביא וואס מען האט איהם אלץ געואנט פון הימל, גייען ווייז אין שלעצקמן וועג, אונ זייער שאנדע ווערט אנשפּלעקט צוא אנדערע פּעלקער אויף ושובר תורה אשרה אָבער דער וואס היט דיא תורה איז איהם וואהל, ווארום ווען ער ווייס גיט פאלגט ער וואס דיא חקמים זאגן איהם וועט ער קיין קאדה גיט קאדה קיין שלעכטס וועט מען איהם נאך לויפּען אויך, אונ אזויא אזוי א פאלק אויך:

א) שְׁבַמ וְתוֹבַחַת יִתֵּן חֲכֵמָה דיא רומ צו דעם קלוינעם קינד אויף דיא שפּראַף צו דעם גרויסן קינד וואס דער פאטער פאר ביידיט גיט פון זייא גיט, ער אריין אין איהם חכמה, נער משולה מביש אים אָבער דער ווילדער יונגע, דורך דעם וואס דיא מוסער גיט איהם נאך, איז דער סוף אז ער וועט פארשעמען זיין מוסר, ווארום אלע מענטשן ישן וועלן זיא בעשולדיגען אין דיא אלע זינד פון איהר ווהן: (ב) ברבות רשעים ירפה רפשאע אז דיא רשעים ווערן גינרייסט ונלקלין מוהט זיף דיא זינד מעהרין, ווארום זייא קריגען חברים אונ זייא לערנען זיך פון זייא ווערע שלעכטע מעשים וצדיקים בנפּלם זיא אָבער דיא רעכט פארטיגע לייט, וואס שוידין זיך אפ פון זייא איז דער סוף אז זייא זעהן זייער מקלה ווארום פאלשקייט מוז אַנדע געקען: (ג) יסר בנה ויחיד שפּראַף דיין ווהן אז דוא זעהסט פון איהם אַעולה, וועט ער דיר מאבין ורעהן, דאס הייסט דוא וועקסט פון איהם קיין ערמט נפש גיט האבין ווען ער וועט ווערין גרויס ווהן מענים לנפשא אונ

ברמנורא

משנה

כל גנות העיר רשות אחד. ואף ע"פ שדירוס חלוקים למטה לפני בני חכם מ"מ גנות שאין תשומן תדיר אין כהם חלוקות רשות וכלים ששכחו כנג זה מותר להזוים

כל גנות העיר רשות אחד. ובלבד שלא יהא נג

פון איין באך אויף דעם אנדערין באך אפילו יעדער באך זייער צוא איין אנדער בעל הבית ויכלד שלא

כל גנות העיר רשות. מען מעג פראגן

(6) דהו כה"י כמ"ט כפי"ט דשבת: [6] גבוה י' או נעוך. אפי"ג דהיווין דהו דלמ"ה גבוה י' בהכרת הכ' נעוך מעטו. י. נקט הכי משום דלפעמים אין בית אחד גבוה יותר מחבירו אלא סתם כדכח נכנס שבתוק סתקבוק נעוך וזו לא שרי' לומר שזה גבוה אלא שזה נעוך. (7) ובלא"ה סוף קרי' וכו' ע"כ ב"ב מ"ה דהלכה כמותו וזו סוף קרי' לריב:

לזה: ובלבד שזלא יהא גג גבוה מחבירו עשרה. דלמ' הלוקו מוק' כגובה י' אסור לפלגל ממנו לננין גזירה משום תל' כגובה עשרה ורובא ארבע כדשות הרבים (6) דלא לית' לכחף עליו: כל אחד רשות לעצמו.

[6] גבוה עשרה או נמוך עשרה. דברי ר"מ. והכ"א כל אחד ואחד רשות בפני עצמו. ר"ש או' אוד' נגות ואחדו חצרות ואחד קרפיות רשות א' לכלים ששבתו להוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית: (ב) [7] גג גדול סמוך לקטן. הגדול מותר להקטן אסור. חצר גדולה שנפרצה לקטנה [ג] גדולה מותרת וקטנה אסורה. מפני שהיא כפתחה של גרוקה. חצר שנפרצה [ד] לרה"ר המכניס מותרת לרה"י או מרה"י לתוכה חייב. דברי ר"א. והכ"א [ה] מתוכה לרשות הרבים או

הגגין בולטות בהמחיצות אפי"ג גוד אפי"ג ודרכי בנין ומכרם כגמ' דלכ"ה מי גג והלך דגג דרועי' דהלך עם חלך מנכר מחלוואה אפי"ג נענכר מחלוואה. דל"י ל"ה. ל"ה אמרי' גוד אפי"ג ודגול נמי אסור: (ה) דאלו כלים שבתו כמותו מותרין בשבתין כדקיימא לן לר"ס: (ו) בלומ' כשיכלי חוץ נסופין כד"י כגג. ובלבד שיהו שחלק: [ג] נדונם מותרת. אם עירבה לעמה. כ"ט: [ד] לרה"ר. אפי"ג שבתם. סוף סי' ט"ז ד: (ז) מחלוקת לר"ס: (ז) ובכ"ז ר"י א"ה שמתכס לרה"י

לר"ש עירובי הלרות אלא משום כלי הבית: לכלים ששבתו בתוכן. כלים ששבתו בזהת מתי' מולוין אותן מזה לזה (ג): אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית. והיבאם לחצר ע"י עירובו (ד) בני החצר אסור להביאם מחצר לו לחצר אחרת אלא עירובו כ' החלרות יחד והל' כ"ט: (ב) הגדול מותר. להחילולו כלי בית שלמטה (ה) ואין בני הקטן אוסרין עליו לדגבו גדול דהן פתחא

היא שרי בלחות גפופים (ו) העודפי' מעט מחלן ומעט מכלן יותר מעט אבל קטן אסור להחילולו כלי הבית דבני גדול גנפיון שנאמרו לה מכלן ומכלן הויה דהן פתחא פתחא: קודם השבת אבל אם נפרעה בשבת אפי' הקטנה מותרת כיון שהותרה למקלת שבת קודם שנפרעה הותר לכולה שבת: חצר שנפרצה לרשות הרבים. טעמ' הכותל (הפונה)

הוא נאר, עם נאל נים זין גג גבוה גשתי אין בראך העקער וויא דער אנדערער צעהן סתחים או נעיד גשתי אדער ינדערניער צעהן סתחים דברי רבי באר אוי ונאגט רבי מאיר תתקיים אוסרים אונ די חתכים זאנן יך אדער נאדער ינדער בראך רשות פני געבט אוי אפאנדערער רשות. אונ אויב די אינוואדערער פון די שטובין האבין ניט גיליינט א. עירוב צו נאמען מאר מען ננט טראגין פון איין בראך אויף דעם אנדערען בראך, רבי שמעון נאגט אדער גיט סייא דעקער נאדער חצרות אונ סיי הויפן נאדער קרפיות אונ סייא פלעצער וואס נעמען ארום גיצאקט מיט אונאנט, אפילו יעדעס גיהער צו איין אנדער בעל הבית פון דעסטונעגין רשות אדער הייסט דאס איין רשות ובלים ששבתו בתוך צו די פלים וואס האלטין שבת אין איין ארם מען זאל ווי מעגין טראגין צום אנדערין ארם אפילו זיי האבין ניט געליינט אעירוב אלע צונאמען ווא פלים ששבתו בתוך הבית אדער צו די פלים וואס נעמען גווען שבת אין שטוב הייסט דאס ניט איין רשות, מאר מען ווי ניט טראגין פון איין ארם צום אנדערין סיידן אלע האבין געליינט אעירוב צונאמען: ב' גג גדול סמוך לקטן אגריוסער דאך אונדער איז נאגט צונאמען מיט אקליינעס דאך, אונד די דעקער האבין וועקט ארום, אונד די נאגט פון גרויסן דאך איז אויסגבראקין גיווארן אין אקליינעס דאך, ניט ברייטער ווי צעהן איילן

הגדול דער גרויסער דאך ווייל עם איז נאך גע' בליבן שטיקלאך ווענט פון ביידע ווייטן מיהר מעג מען ארויף טראגין אויף איהם נאכין פון שטוב ווייל דער ארם וואס איז אויפגעבראכין נעהט אויס ווי אסיר אריין צו גיין אויף דעם קליינעס דאך נאכטן אינ דער קליינער דאך ווייל ער איז אין נאנצין אויף גיבראקין אדער מאר מען ניט טראגין אויף איהם די נאכין פון שטוב, ווייל דער גרויסער דאך אסרת אויף אים חצר גדולה אגריוסער הויף שפרצה לקטנה וואס איז אויס גיבראכין אין אקליינעס הויף ניט ברייטער ווי צעהן איילען גג גדולה מותרת אין גרויסען הויף מעג מען טראגען וקטנה אסרת אינ אקליינעס הויף מאר מען ניט טראגען, דריבער מעג מען טראגען אין גרויסען הויף פני שתי כפתחה של גדולה ווייל דער ארם וואס איז אויף געבראקען איז אויאר וויא אסיר צום גרויסען הויף ווייל עם איז געבליבען שטיקלאך ווענט פון ביידע ווייטן, אדער דער קליינער הויף איז דאך אויסגבראכין אין נאנצין חצר שפרצה לרשות הרבים אזוי'ן וואס די נאגט איז אויסגבראכין אין נאם אריין אדער זיא איז אויסגבראכין אין נאנצין אדער עם איז אויסגבראכין אויף מעהר גריינגט אריין פון דעם הויף אין אשטוב או קשות תמיד ליתיה אדער מען בריינגט אריין פון אשטוב

וקשיא ס"ל ל' כ' נעושה דכ"ה ממוכה לכו"ל ולמסקנא דמי
 ניהא דבבבוכי לכו"ס כרעליה מיהא ל"ס במקום מחילה דכ"ה סב"ר
 לדי כה"ר כה"ר ומקום מחילה זו לדי כה"ר סוף ורובן סב"ר
 דלדי כה"ר לכו"ס כה"ר ומחילה זו ומחילה זו כה"ר סוף ורובן
 קאמר ומושו דרובן קעט פתוח נקט איהו נמי מחוס לכו"ס
 ס"ק"י לא קא מודים לן דמסקנ

מרה"ר להוכיח פמור. מפני שהיא ככרמלית:
 (ג) חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה.
 וכן בית שנפרצה משתי רוחותיו. וכן מבוי שנמלא
 קורותיו. או לחייו. מותרין באותו שבת. ואסורין
 לעתיד לבא. דברי ר"י. רבי יוסי אומר אם מותרין
 לאותו שבת. מותרין לע"ל. ואם אסורין לעתיד
 לבא אסורין לאותו שבת. (ד) הכונה עליה ע"ג
 שני בתים. וכן גשרים המפולשין. מטלמין
 החתיתין שבת. דברי ר' יהודה. [ו] וחכמים
 אסורין [ו] עור [ו] אמר ר' יהודה [ה] מערבין למבוי
 המפולש. וחכמים אסורין:

פמור. אבל אסור דלחו רה"ר היא אלא כרמלית. והלכה
 כהכמים: (ג) משתי רוחותיה. מרות או שתופסת שתי
 רוחותיה כגון שנפרצה בקרן זוית אפי' אין כפרלה עשר
 אמות הכל בקרן זויות לא הציב כפתח דפתחה בקרן זויות
 לא עבדי אינשי ופרלה
 ביותר מעשר אפילו מרוח
 אחת אסרת: וכן בית
 שנפרצו משתי רוחותיו.
 שגפרו בקרן זויות ופלו
 קנת. מכותל זה וקנת
 מכותל זה ואין התקרה
 פרוסה וחמה על מקום
 הפרצה אלא אם התקרה
 פרוסה על מקום הפרצה
 (ז) אין הפרצה אסרת
 בבית לחמרי' פי תקרה
 יורד וסותם: מותרין לאותה שבת. הואיל והותר
 מקחו: לע"ל. לשתת הבאה: ר"י אומר אם מותרין
 בו. כלומר כשם שאסורין לעתיד לבא אך אסורין לאותה
 שבת. והלכה כר' יוסי. ולא אמרין הותרה מקנת שבת
 (ה) הותרה כולה אלא לענין עירוב שדבר שהותר ע"י עירוב
 למקנת שבת ונוהל בלוחה שבת דבר שהיה ראוי שעל ידו
 יתבטל העירוב אין העירוב בטל שכיון שהותרה מקנת שבת
 מחמתו בטבת לא אמרין ביה הואיל והותרה מקנת שבת
 רה"ר: מטלמין. תחת העליה דפי תקרה מכלן ומכלן יורד וסותם. וכן גשרים המפולשים. ויש להם מחילות
 מלמטה בשני הגדלים: מערבין למבוי המפולש. הואיל ואיכא צ' מחילות דקסבר מבוי שיש לו ב' מחילות
 מדאורייתא הוה רה"י. ואין הלכה כרבי יהודה:

וסותם. וכעמתי' דלעיל ה"מ לאוקמה בשני כוחות: וזו כנגד זו
 וכנגד כנגד הכוח' דמיחא ליה לאוקמה בכל ענין: [ז] אפ"ר
 כ' הורה. לעמוד ועוד זו מחיל אפי"ר לילכא פי תקרה.
 גמי. ומכלל ה"ס ד' דלעיל ואיכא כפי פי תקרה. אלא
 דלכו"ל לכה דלעיל דקסבר דרובן יורד וסותם: [ח] מערבין
 משפתין. ס"כ"ו:

אין דעם הויף אויב מען האם ראם ניקאן אימקערין
 תיב דארף מען גריינגען אקרן דבי רבי אליעזר אוי
 נאנט רבי אליעזר ותקמים אויפים אונ דיא חקמים
 זאגן פתחה לרשות הרבים אז מען מראגאן ארויס פון
 דעם הויף אין גאם אז ממשות הרבים ליתב ארער מען
 כראגט אריין פון גאם אין הויף פאר דארף מען
 גיט גריינגען אקרן מגני שהיא גברמלית וייל דער
 הויף אייניגט ארשות היחיד אונ גיט ארשות הרבים
 אונ אז מען מראגט אריין פון דעם הויף אין שמוב
 אונ פון שמוב אין הויף, איז מען אויך פמור:
 ג חצר שנפרצה לרשות הרבים אהויף נואם די וואנאם איז
 אויסגבראכין גינארין אין נואם אריין (ואם שבת)
 משתי רוחותיה פון איין זייט נואם ויז פאר געקמט
 צוויי זייטן, דדייננ אין אווינקיל א וכו' ביה שנפרץ
 משתי רוחותיה אונ אזוי אנוואנק פון אשמוב נואם איז
 אויסגבראכין גינארין (ואם שבת) אין אווינקיל
 וואם פאר געקמט צוויי זייטן וועקט וכו' מבוי שפלו קורותיו
 או ליתוי אונ אזוי אקבוי (אנאם) נואם מען האט צו
 גינמען דאם אויבערשטע גריעמיל ארער מען האט
 צו גענומען ואם שבת) דאם ווייטיגע ברעטיט נוי
 געט לשטייט אין פרק א משנה ב) סתרין באותה שבת
 אונ מען מראגין אין דעם הויף אונ אין דער שמוב
 פון דאם איז נואם אין דעם שבת נואם איז אויך
 גיבראכין גינארין וסרין לעתיד לבא אונ אין דאם
 שבתים נואם וועלין קומען טאר מען גיט מראגין
 צו גיין:

דברי רבי יהודה אזוי נאנט רבי יהודה רבי יוסי זאגט
 אם מותרין לאותו שבת אויב מען מען טראגין דעם
 שבת סתרין לעתיד לבא אונ מען טראגין אלע
 שבתים ויאם אסורין לעתיד לבא אונ אויב מען טאר גיט
 טראגין אין דאם שבתים ויאם וועלין קומען אסורין
 לאותו שבת טאר מען גיט טראגין דעם שבת אויך
 ואזוי וויא מען טאר גיט טראגין אין די ווייטערע
 שבתים אזוי טאר מען גיט טראגין דעם שבת:
 ד תבונה עליה על גבי שני בתים איינער האט גיבויט
 אשטוב אין דער הייף אויף צוויי הייזער, נואם איין
 הויז שטייט אין די ווייט גאם אונ איין הויז שטייט
 אין די ווייט גאם וכו' גשרים הפולשין אונ אזוי אקרין
 נואם מען קען דורך גיין פון איין עק גיז צום
 אנדערין עק מפולשין פתחין בשבת מען טראגין
 אנקער די הויז אונ אנקער דעם גרוק אום שבת
 דבי רבי יהודה אזוי נאנט רבי יהודה ותקמים אסורין
 אונ די חקמים זאגן מען טאר גיט טראגין דארטין
 ועוד אפר רבי יהודה גאך אריין האט רבי יהודה גאנג
 גערין לכוני הפולש אנאם נואם האט צוויי זייטן וועקט
 נואם מען קען דורך איהר דורך גיין מעגין דיא
 איינזאנדערע מאכין אעירוב אלע צוזאמען זיא
 נאלין מעגין טראגין פון דיא הויפן אין דיא גאם
 ותקמים אסורין אונ דיא חקמים זאגן מען טאר גיט
 מאכין אעירוב אין אנאם נואם איז האפין דורך
 צו גיין:

אין דעם הויף אויב מען האם ראם ניקאן אימקערין
 תיב דארף מען גריינגען אקרן דבי רבי אליעזר אוי
 נאנט רבי אליעזר ותקמים אויפים אונ דיא חקמים
 זאגן פתחה לרשות הרבים אז מען מראגאן ארויס פון
 דעם הויף אין גאם אז ממשות הרבים ליתב ארער מען
 כראגט אריין פון גאם אין הויף פאר דארף מען
 גיט גריינגען אקרן מגני שהיא גברמלית וייל דער
 הויף אייניגט ארשות היחיד אונ גיט ארשות הרבים
 אונ אז מען מראגט אריין פון דעם הויף אין שמוב
 אונ פון שמוב אין הויף, איז מען אויך פמור:
 ג חצר שנפרצה לרשות הרבים אהויף נואם די וואנאם איז
 אויסגבראכין גינארין אין נואם אריין (ואם שבת)
 משתי רוחותיה פון איין זייט נואם ויז פאר געקמט
 צוויי זייטן, דדייננ אין אווינקיל א וכו' ביה שנפרץ
 משתי רוחותיה אונ אזוי אנוואנק פון אשמוב נואם איז
 אויסגבראכין גינארין (ואם שבת) אין אווינקיל
 וואם פאר געקמט צוויי זייטן וועקט וכו' מבוי שפלו קורותיו
 או ליתוי אונ אזוי אקבוי (אנאם) נואם מען האט צו
 גינמען דאם אויבערשטע גריעמיל ארער מען האט
 צו גענומען ואם שבת) דאם ווייטיגע ברעטיט נוי
 געט לשטייט אין פרק א משנה ב) סתרין באותה שבת
 אונ מען מראגין אין דעם הויף אונ אין דער שמוב
 פון דאם איז נואם אין דעם שבת נואם איז אויך
 גיבראכין גינארין וסרין לעתיד לבא אונ אין דאם
 שבתים נואם וועלין קומען טאר מען גיט מראגין
 צו גיין:

אין דעם הויף אויב מען האם ראם ניקאן אימקערין
 תיב דארף מען גריינגען אקרן דבי רבי אליעזר אוי
 נאנט רבי אליעזר ותקמים אויפים אונ דיא חקמים
 זאגן פתחה לרשות הרבים אז מען מראגאן ארויס פון
 דעם הויף אין גאם אז ממשות הרבים ליתב ארער מען
 כראגט אריין פון גאם אין הויף פאר דארף מען
 גיט גריינגען אקרן מגני שהיא גברמלית וייל דער
 הויף אייניגט ארשות היחיד אונ גיט ארשות הרבים
 אונ אז מען מראגט אריין פון דעם הויף אין שמוב
 אונ פון שמוב אין הויף, איז מען אויך פמור:
 ג חצר שנפרצה לרשות הרבים אהויף נואם די וואנאם איז
 אויסגבראכין גינארין אין נואם אריין (ואם שבת)
 משתי רוחותיה פון איין זייט נואם ויז פאר געקמט
 צוויי זייטן, דדייננ אין אווינקיל א וכו' ביה שנפרץ
 משתי רוחותיה אונ אזוי אנוואנק פון אשמוב נואם איז
 אויסגבראכין גינארין (ואם שבת) אין אווינקיל
 וואם פאר געקמט צוויי זייטן וועקט וכו' מבוי שפלו קורותיו
 או ליתוי אונ אזוי אקבוי (אנאם) נואם מען האט צו
 גינמען דאם אויבערשטע גריעמיל ארער מען האט
 צו גענומען ואם שבת) דאם ווייטיגע ברעטיט נוי
 געט לשטייט אין פרק א משנה ב) סתרין באותה שבת
 אונ מען מראגין אין דעם הויף אונ אין דער שמוב
 פון דאם איז נואם אין דעם שבת נואם איז אויך
 גיבראכין גינארין וסרין לעתיד לבא אונ אין דאם
 שבתים נואם וועלין קומען טאר מען גיט מראגין
 צו גיין:

אגרה בקיר מאכלה ואין אחת גזולה את חזרתה: ועריות
 מיונה לה. אמר ר"י א"ר הכי קאמר לה זביננא
 לך ויגא דממי לך עד כרעך לכתר הכי אמר לה
 לישמתי לכתרבלתי דהוא לתרנגולא אי אית
 ליה ולא זביננא לך:

מיונה ד"א מותרנגול שמפיים ואח"כ בועל. וכואי
 קפיים לה. אמר ר"י א"ר הכי קאמר לה זביננא
 לך ויגא דממי לך עד כרעך לכתר הכי אמר לה
 לישמתי לכתרבלתי דהוא לתרנגולא אי אית
 ליה ולא זביננא לך:

זיין, וייל די קאהנין זענען אויך גיט מונה. נאר
 די צוויי קאהנין וואס פארין זיך צו זאגען דאס
 ערשטע קאהל, זענען זיי שוין אפאר אויף זייער
 גאנץ לעבן, דער זקר בהעפט זיך גיט מיט איין
 אנדער נקבה. און די נקבה בהעפט זיך גיט מיט
 איין אנדער זקר ודך ארץ פטרנגול דרך ארץ קענען
 מיר לערנען פון אהאן שפטים ואחר כך ביאל פריער
 בעט זאגער דער האן די הוהן נאכדעם איז ער זי
 בועל ויאי מפיים לה וואס זאגט ער צו איר ווען ער
 בעט זיא איינער ער איז זיא בועל אחר בב יהודה

אמר רב רב יהודה האם גיזאנט פון רבם וועגין קפי
 קאמר לה אזוי זאגט דער האן צו די הוהן זביננא לך
 ויגא דממי לך עד כרעך איך וועל דיר קויפען אקלייד
 וואס וועט דיר גרייכען ביז צו די פיס לזמר הכי אפר
 לה קאה דעם משמיש זאגט ער צו איהר לישמתי
 לכתרבלתי דהוא פטרנגולא אי אית ליה ולא זביננא לך זאל
 אויס געריסען ווערן דער קאס פון דעם האן אויב
 ער האט געלט און וייל דיר גיט קויפען ואויף זיך
 האט ער דאס געזאגט:

זוהר בחקתי דף ק"ג ע"ב. פ"ס דלנילוס יוד הא ואו הא

זנתתי שלום בחרך ושכנתם ואין מתרוד וגו'. רבי יוסי פתח (תהלים ד) רגזו ואל תחטאו וגו'. רגזו ואל תחטאו האי
 קרה חוקמה דכעי בר טס לחרגוא יזר טוב על יזר הרע וספיר אכל בשעתא דרמס ליליא זב"ג שכיב על פרסיה
 כמה גדדיני נמוסין מתערין בעלמא ואלין ואלין וזכי טא בעאל לחרגוא מקמיה קב"ה ולדחלא מניה בגין דלא
 יסתבה נפשיה בנווייהו ויסתוביב מנייהו. וכעי ליה לב"ג דלא יפיק מנייהו מלה כמזמיה בגין דלא יתער להו לגביה
 ולא יסתחין בהדיה ה"ד אחרו בלבבם על משכבם ודומו סלה. דלא יפיק מנייהו מלה כמזמיה. ת"ח בשעתא
 דאשתחין ישראל וכאין קמו קב"ה מה כתיב ונתתי שלום בחרך. האי לעילא. דלחתי קב"ה לתהבדא בכנסת ישראל.
 כדן ושכנתם ואין מתרוד. מ"ט בגין וסכנתי מה רעה מן הרין. דה היה דוניה בישא לתתא. ומאי ליהי אגרת בת
 מהלת היה וכל סיעתא דילה. האי בליליא. כיממא בני נשא דלחו מסתרה דה ה"ד וחרב לא תעבור באלכס.
 רבי אבא אמר הא חוקמה דאפילו חרב של שלום כגון פרעה ככה. אכל וחרב לא תעבור דא סיעתא דילה והסכתי
 סיה רעה דלא תשלום בחרעא ואפילו העברה בעלמא לא תעבור עלייהו ואפילו חרב דשאר עמין ואפילו בר נש מזוינא
 לא יעבור עלייהו:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

מספר חסידים סימן מא טב.

אלמלא כוסת שגרה סק"ה לא הוה אדם קרו עטוביכו. מדע
 לך סכרי לכבוד חסד בגויה מלוי יוסף מאשכ טיבך ה"ח
 אשה בגויה ספי' עם אשתו. כי הכנסת מלוי לכל חסד בין גדולים
 בין קטנים בין זקנים וי"ל אינו מלוי אלה כבודים אבנ לא
 בקטנים וקטנים או חסדים ואוסן כבודים אשכ ילדס חקיק

הרמב"ם הלכות הפלה פ"ד.
 (א) תקון הגוף כיצד כשהוא עומד בתפלה צריך לכוון
 את רגליו זו בצד זו וזאת עושה למטה כאילו
 הוא כובט לארץ ויהיה לבו פנוי למעלה כאילו הוא
 עומד בשמים ומניח ידיו על לבו כפותין הימנית על
 השמאלית ועומד כעבד לפני רבו באימה ובראה

וא תקון הנה ציד ווי אזוי זאל ער פארברייטן דעם
 גוף כשהוא עומד בתפלה צריך לכוון את רגליו זו בצד
 זו אז ער שפעל'ט זיך דאווענן שמונה עשרה דארף
 ער גלייך מאכין די פיס איינעם דעם אנדערע ויטהו
 גיני לפסה כאילו הוא מביס לארץ אונ ער זאל אראפ
 גינין די אויגן אונגען גלייך ווי ער וואלט גקען
 אויף די ערד וקיי'ה לבו פנוי לפעלה אונ ווי הארץ זאל
 זיך קערען אין דער הייך פאליה הוא עומד בשפיים גכיה
 ווי ער וואלט גישטאנען אין הימל ובעת זיי על לבו
 אונ ער לייגט די הענט אויף ויין הארץ פיהתן תיכנית
 על השמאלית צו זאגען גילייגט די רעכטע האנט אויף
 די לינקע האנט ועומד כעבד לפני רבו אונ ער שמיים
 ויזא אקעקעט פאר ויין הערר כשהוא גרוא וסחר מיט
 פנוי אפא כבתיים דער יצד הקע איז נאר ביזא וינגע

אלמלא בוישת שגרא תקדוש ברוך היא ווען זאגט וואלט
 גיט געשאפן די נאטור אקענטש זאל זיך
 שפען לא היה אדם גמי כבדתי וואלט בין מענטש
 ביין גינען פון אעבירה מדע לך איך וועל דיר גינין
 אז עם איז אזוי שחתי ליהוה אדם בגויה מלוי יוסף
 יושב את אשתו בגויה ווארום עם. טרעפט אזי איין
 מענטש אחר הרגלו דעם אנדערין עפעעמליך. ווען
 מענטשין זעהן, אונ עם טרעפט גיט אז איינער זאל
 מונה ויין מיט א אשה ווען אלע זעהן אפילו גם אשה
 אפילו מיט ויין גויים וועט זיך אויך אקענטש גיט
 באקעמטן ווען מענטשין זעהן, וייל ער שעמט
 זיך כי הפנים בניו לכל אדם ווארום פעם איז דא פאיי
 אלע מענטשין בין גוילים בין חסנים בין גוים סיי פאיי
 גרויסע סיי ביזא קליינע סיי ביזא אלטע ויזא חסדי
 מענטשין אפיל לא חסנים וחסנים או חלשים אקעט ביזא

עליהם ליום מניחם אלא מפני הטעם נתיק אין אדם יכול להחיק מוכה אם טעם מובן ולא טעם חסד כי אם כעצויו שב טעמי הכתוב ואלו יתחבטו וילוויו נמצא גם כהתחלקו בין הטעמים לין לו לטעמי מוכה כי נכונת עפני הכתוב:

התשובה לך ד' דברים. סלמד שימנחם על כל חסד מן וחסד. כפי שיעור חסד. סג' שיהיה נכחו. סד' שיקבל מליו כלב טעם ויגמור כלבו טעם טעם לטעם עוד פן ידעם לטוב וסכן בידו שפון הטעמים מועלת לו עד שיהיה פסדו וידידו ולכיר נכסו אם הטעם טעם אלא טעם הטעם חסד אלא דלגל ויעשו לטעם אלהי וסב. וכן יסודם אלהי חסדו עימי פשמי

מורא אונ מיט שרעק ולא יבית דיו על החיצו אונ ער זאל גיט ליינין וייגע הענט אויף וייגע לערנין: (ב) תקון הפלגשים ביצי ווי אזוי זאל ער פארברייטן די קליידער פמנו פלגיטי תהלה פריער זאל ער ריין מאכין די קליידער וייגע ויפני עצמו ויחדר אונ זאל אנקמאן די קליידער אין ארדענונג אונ זאל ויזא שיינ מאכין שנאפר ווי עס שמיטט אין פסוק (תחלים צו) השתחו לה' בהרדת קדש איר זאלם אייה אנגינגיין פאר גאט מיט אהייליגע שיינקייט ולא יגמור תפילה באינגידי אונ ער זאל גיט שמיין דאן ען מיט דעם נארמיל וואס מען נארמילט זיך ארום ווען מען גייט אין וועג ולא גראש ממיה אונ ער זאל גיט דאווענן מיט אאפנעדעקמין קאפ ולא ברגלים נגולה אונ גיט מיט אפנעדעקמע פיס אם דרך אנשי מקום שלא יעשו בפני הגדולים אלא בפני הגלים אויב דער מקנה איז אין לי שקטאם אז מענטשן שמייען גיט פאררוים פאר גרויסע לייט, גאר ווי גען אונגיטאן אין שיק ארבע אין שמייוול, מוז מען צום דאווענן אויך שמיין אין שיק ארבע אין שמייוול ויכל מקום לא יאחו תפלין בידו אונ אויף יעדער ארט זאל ער גיט האלמין תפלין אין האנט ווען ער דאווינט שמנה עשרה וספר תורה ברוטע ויחפיל אונ זאל גיט האלמין אספר תורה אויף זיין ארעם ווען ער דאווינט ספי שלג סודי בהנוויל זיין הארץ איז פארנאמען פראקטענידיג דיא ספר תורה אדער דיא תפלין זאלין גיט אראפ פאלין, וועג ער גיט קענען דאווענן מיט כונה ויא יאחו כלים ומצות בידו אונ ער זאל גיט האלמין אין האנט פלים אונ גיט געלט ווען ער דאווינט אבל מחפיל הוא ולולב בידו ביטית חנן אבער סבות מעג ער האלמין דעם לולב מיט דעם אהרונ אין האנט ווען ער דאווינט ספי שהיא מצות היום נוויל די כונה איז מען זאל די מענ האלמין אולוב מיט אהרונ ווען מען דאווינט, וועט ער דאס דאווענן אויך אין זינען האבין היה פשי על ראשו והיש ופן תפלה אויב

קליידער אונ ביי אלטע מענטשן אונ ביי שוואכע איז דער גצר הרע ניקא וואוהן חבתיים אשר יצדס פמף עליהם אינם מניחים אלא ספי הבושת אונ די וייגע מענטש שין וואס דער גצר הרע איז שמואל בייא ויזא לאזין גאר אנוועק דעם גצר הרע נוויל ווי שעמען זיך די עבירות צו מאן, דאס שעמען זיך איז שמואלקער ווי דער גצר הרע פסקי פון אדם יכול לחתוק טובה אם עשה טוב ולא עשה חסד דריבער קען גיט דער מענטש פון האלמין פאר אונטום אויב ער האט גיטאן נומעם אונ האט גיט געזינדיגט כי אם בנעריי שב מפני הבושת ושלא תהוהו ילדיו אויב ער האט אין דער יונגענד קיין עבירות גיטאן נוויל ער האט זיך גישעמט אדער נוויל וייגע עלטערין האבין אים גיט גיטאט זינדיגען נפסא גם בהתאפק מן העבירה אין לי לחתוק טובה ווערט גיפונען אז אפילו ער האלט זיך אפ פון אעבירה דארף ער זיך דאס גיט האלמין פאר אונטום כי נכונת מפני הבושת ווארום ער האלט זיך אפ פון די עבירה נוויל ער שעמט זיך תשובה צרד ארבע פון די תשובה דארף האבין פיר זאכין האחר שיתנחם על כל חסד והסא על אשמה איינס איז ער זאל חרקה האבין אויף יעדער עבירה באזונדער אויף די וואס ער האט גיטאן אומקערין, אונ אויך די וואס ער האט גיטאן ערין חב' שמינן אותם דאס צווייטע איז ער זאל די עבירות פארלאזן, ער זאל שוין די עבירות גיט מער מאן חנן שיתנה בלב דאס דריטע איז ער זאל זיך מתודה זיין אין דעם הארץ ציין, גיט גאר מיט דעם מורל אליו הרביעי שיקבל עליו בלב שלם ויגמור בלבבו שלא ישוב לעשות ער דאס פערטע איז ער זאל אויף זיך נעמען מיט דעם באנצין הארץ ציין אונ עם זאל בלייבין ביי אים אין הארצין ער זאל שוין מער גיט זינדיגען פן ידמה לסבל ויגין בידו שאין תפילה מועלת לו עד שישקיף השנין מידו טאמער וועט גר זיין גלייך מי איינער איז זיך מוכל אין אקמה אונ ער האלט אשירץ אין האנט, קען דאך אים די סבירה גיט העלפין ביו ער וועט אנוועק ווארפין דעם שרץ פון זיין האנט, בייא תשובה איז אויך מער צו זינדיגען, ווי אזוי הייסט דאס אהשובה באנצין פון זיין הארץ, עם זאל ביי אים בלייבין ער ער דארף ארום ריידן די עבירה וואס ער מוהט (שמות לב) משה רבינו האט גיזאנט פאר גאט און זיך דאס פאלק האט געזינדיגט אגרוסע זינר זי

אזי, אז ער מוט תשובה אונ האט אין זינען נוויר דריבער מוז ער אנוועק ווארפין די עבירות אין זאל אין אמת גיט מער זינדיגען וצרי לפרס חסדי אונ אויף איר תשובה שנאפר וויא עס שמיטט אין פסוק חסד הים היה חסדה להם וישע להם אלהי ויבן איה בעט האבין גימאכט אגאט פון גאנר, האט משה רבינו

לפניך ומסיתי כך וכך הכי נחמתי וכוסתי מנעמי וכו' עמדי אולי יודע כל פעולות שלי נומר בלבי בלא אשוב עוד לפסוק. וכו' כי שבעני ומסובי כי פסח ה' אלתי כי אהרי שובי נחמתי וכו' הכי חודעי ספקתי על ידך בוסתי וגם נכלמתי כי נכסתי חכמה נכחי :

שנאמר וכוון פתיהן ליה בעלותיה וגו'. וקובע מקום הבנסת אלא אי"ב החודש פניו לבית הכנסת, ואסור לישוב לחפלתו המיד ואין מתפלל בהורבך ולא אהורי בית בצד העומד בתחלה או לעבור לפניו עד שיתרחק ממנו ארבע אמות :

עַר הָאֵם גִּיטְרָאגִין אַמְשוי אויף זיין קאַפּ אונג עס איז געקומען דיא צייט צום דאוונען אס היה פחות בארבע קבין אויב די מושא איז גיווען ווייניגער פון פיר קבין ודאס איז אזוי אקאסן מפשילו לאתריי זאל ער די מושא געמען אויף די פלויצס וספּלל בו אונג ער דאווינט מיט די מושא היה ארבעת קבין אקער אז די מושא איז גיווען פיר קבין פניחו על גבי בקיע זאל ער לויגין דיא מושא אויף דיא ערך ואחר כך יתפלל באכדעס זאל ער דאוונען בוד כל חתמים ותלמידים שלא יתפללו אלא כשהם עומדים דער פירונג איז ביי די חקכים מים וייערע תלמידים זייא זאלין אנדערע ש גיט דאוונען נאר איינגעוויקלט אין וייערע מלבושים: (ג) תקון חקקים ביצד וויא אזוי זאל ער פארברייטן דעם ארם געמיינע חקקים נטור. ער זאל שטיין אויף אנדערעניען ארם ויחזיר פניו לבית אונג זאל אינקערען דעם פנים צום וואנט געדיק געפיה חלוות או פתחים גנני ירושלים. ער דארף עפענען פענקסער אדער טריען גענין ירושלים כדי להתפלל בגוד ער זאל דאוונען גענין די פענקסער שגאנד וויא עס שטייט אין פסוק ביי דינאל ודניאל (ו) ובין פתיהן ליה בגלותיה אונג פענקסער זענען גיווען אפין אויף זיין בוידים וואס ער האט דארט געדאווינט וקובע מקום לתפלתו המיד אונג ער זאל פאר זיך פארברייטן אשפענדיגען ארם צום דאוונען וזין ספּלל בחירקה אונג ער זאל גיט דאוונען אין אפוסקע הוין זלא אחריו בית הכנסת אונג גיט אינקער די שנהל אלא אס בו החזיר פניו לבית הכנסת סוידן ער האט אומגעקערט זיין פנים צו די שנהל ואסור לישוב בצד המערב בתפלה אונג מען טאר גיט וישען געבין דעם מענטש וואס שטייט שמונה עשרה או לעבור לפניו אונג גיין פארביי דעם מענטש וואס שטייט שמונה עשרה טאר מען אויף גיט עד שיתרחק ממנו ארבע אמות סוידן

עַר הָאֵם גִּיטְרָאגִין אַמְשוי אויף זיין קאַפּ אונג עס איז געקומען דיא צייט צום דאוונען אס היה פחות בארבע קבין אויב די מושא איז גיווען ווייניגער פון פיר קבין ודאס איז אזוי אקאסן מפשילו לאתריי זאל ער די מושא געמען אויף די פלויצס וספּלל בו אונג ער דאווינט מיט די מושא היה ארבעת קבין אקער אז די מושא איז גיווען פיר קבין פניחו על גבי בקיע זאל ער לויגין דיא מושא אויף דיא ערך ואחר כך יתפלל באכדעס זאל ער דאוונען בוד כל חתמים ותלמידים שלא יתפללו אלא כשהם עומדים דער פירונג איז ביי די חקכים מים וייערע תלמידים זייא זאלין אנדערע ש גיט דאוונען נאר איינגעוויקלט אין וייערע מלבושים: (ג) תקון חקקים ביצד וויא אזוי זאל ער פארברייטן דעם ארם געמיינע חקקים נטור. ער זאל שטיין אויף אנדערעניען ארם ויחזיר פניו לבית אונג זאל אינקערען דעם פנים צום וואנט געדיק געפיה חלוות או פתחים גנני ירושלים. ער דארף עפענען פענקסער אדער טריען גענין ירושלים כדי להתפלל בגוד ער זאל דאוונען גענין די פענקסער שגאנד וויא עס שטייט אין פסוק ביי דינאל ודניאל (ו) ובין פתיהן ליה בגלותיה אונג פענקסער זענען גיווען אפין אויף זיין בוידים וואס ער האט דארט געדאווינט וקובע מקום לתפלתו המיד אונג ער זאל פאר זיך פארברייטן אשפענדיגען ארם צום דאוונען וזין ספּלל בחירקה אונג ער זאל גיט דאוונען אין אפוסקע הוין זלא אחריו בית הכנסת אונג גיט אינקער די שנהל אלא אס בו החזיר פניו לבית הכנסת סוידן ער האט אומגעקערט זיין פנים צו די שנהל ואסור לישוב בצד המערב בתפלה אונג מען טאר גיט וישען געבין דעם מענטש וואס שטייט שמונה עשרה או לעבור לפניו אונג גיין פארביי דעם מענטש וואס שטייט שמונה עשרה טאר מען אויף גיט עד שיתרחק ממנו ארבע אמות סוידן

ער זאל זיך דערנווייטערן פון איהם פיר אילוינ:

בחקתי יום ג תורה

אונקלוס

לחשבך סתת דו"א יהוה נפש י יה יהוה יהוה. רוח יוד האואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ו רמילי יו"ד אל עם ב"ן שבשעה בניקוד חולם :

י' אַנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי י' אָנָּה יי אֱלֹהֵינוּ דִי אַפְסִיקִית יִתְכוֹן מֵאַרְעָא

רש"י

(יג) אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתחזינו כי שאני יכול לעשות כל אלה שהכי הונחתי חתכם מלמד מנגידי ועשהי

אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהַיּוֹם לְהַיּוֹם
 עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מִמֶּת עַדְכֶם וְאוֹלָךְ
 אֶתְכֶם קוֹמְמוֹת: פ' וְאִם לֹא
 תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־
 הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: טו וְאִם בְּחַקְתִּי
 תִּמְאֲסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל

דמצרים מלמחוי קהון
 עבדיו ותכרית ניר
 עממיא מנכון ודברית
 יתכון בחירותא: יד ואם
 לא תקבלון למימרי
 ולא תעבדון ית כל
 פקודיא הארין: טו ואם
 בקימי תקיצון ואם ית
 דיני תרחקנפשכון בדיל
 ת"א ואלך אחכ קוממיות. בהכל
 סה סה סכדלון ק: וסס לא
 שממילי. מנייה לא: וסס בחמי
 בעל הטורים

ממלסו. קידוסין סא כחכא סה:

רשבים

(יג) קוממיות. ב' ענין על הק"ף שצחדין להיות קוממן מלס
 הרצועה שקישרון בה העול של עין הקרוי מוסות. לפי

שפטה ומרכין את צואר השור: קוסמיות. כשהשור זוקף את ראשו:
 רש"י

כ פ' דק"ל לפה סוהס סה' דלגיל כתיב סס בחקתי מלכו דסיני
 סה' עזייל כחורס וסכל כתיב וסס לא סשמעו לי וכל"ל סס
 בחקתי לא תלכו בשלמל אי עיירי נמי כדמרס חכמים א"ס דהני
 ככשיעה אפני שמרלס חכמים סיא כדקדח קבלה סהס קבלו א"ס
 עסי א"ס: ג דק"ל כיון סלה למדו ודלי לא וירעין לפשוה. ומכון
 דלין הכי נמי דלכך ספסוקן כן סוסייל ולא תלמדו ודלי לא סהס:
 ד דל"כ דכא לעיל כתיב וכל סעשו דסיני מולס חלמול סס כן
 וסס בחקתי ממלסו ליל סלה אולס כדחמיס וכו סה' סריכס וסס

לכס נסיס גדוליס: ממת. כמין יתד כעני ראשי העול
 המעכבים המוסרה סלה חלל מרלס הסור ויחיר הקשר כמו
 (ירמיה כז) עשה לך מוסרות ומוקות: קוממיות. בקומה
 זקופה: (יד) ואם לא השמעון לי. להיות עמליס בתורה.
 ולדעת מדרס חכמים ב יכול לקיום המלות כשהוא אומר
 ולא תעשו וגו' הרי קיום מלות חמור כה מה אפי מקיים
 וסס לא סשמעו לי להיות עמליס בתורה ומה ת"ל לי און לי

אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו. וכן כנמרוד
 וכן בנאשי סרוס (סס יג) רעיס ומטסיס לה' (טו) חלל מכיריס את רכונס
 ומתכווניס למרוד בו: ולא תעשו. (ת"כ) ממשפטי
 הנעל נפשכם. סוגל חכמיס: לבלתי עשות. מונע את חריס מעשות: את כל מצותי. סופר סלל נותיס

משלי חכמים

ואם לא תשפיע לי וגו'. גאם זאנבס צו דיא יודין אויב איר
 וועט נים הערין וואס איך זאג און דער חובה. און ווייל
 איר וועט נים הערין וואס שפיען אין די חובה, דריבער וועט
 איר נים סאהן די אלע מצות וואס זענען געשריבן אין די חובה
 אונזאן איר וועט נים סאהן די מצות וואס דער שכל זאנבס אויך
 מען זאל וויא סאהן, וועט איר די חקים ודי מצות ווס דער שכל
 פארשטייט זיי (ניס) זעניס פארביאוסין און נים וועלן סאהן.
 און סיינע שלפסיס וועט איר פארביאוסין, ווייל איר וועט
 וועלן צו שפען סיי פארבינדונג וואס איך האב סיס איך
 געמאכט. סון וואנען קען סיי וויסען אז ער סיינע צו שפען
 דעם פארבינדונג פון גאם סאפער סיינע ער זאג פון ווי סאה
 וועגן, ל'סלעס קען זענען ניווען צוויי שלפסיס, איינער דעם געהאט
 אקראם סיס סתירה און דער אנדערער האט דעם א וויין
 האנדיל, דער וויין הענדלער האט סיינע געהאט דעם קרעמר,
 און ער האט ביי אים קיין פארהל נים געקויפט. און ווייל וויא
 אים איז זענען ארויסער וויין האנדיל קענען קעסען צו אים
 רייכע מענשען, און וועלכער מענשען עס האט ניוואלט ארין
 צו זען דעם קרעמר עפעס קויפן האט דער ווייניקער וועלד אים
 נים גילאס ארוינגיין, נאר ער האט אים געוויינען אין אנדער
 קראם ווא ער זאל קויפן, דעם פלעקעס אכער דעם קרעמר
 נים הארין ווייל דעם לייזונג איז זענען ווייניג, אפאהל איז
 אכער נעקסען אנדערער סוחר וואס ער האט געארבעט פיל
 סתורה, האט דער ווייניקער אים אנגעווינען אקראם ווא ער
 זאל קויפן די סתורה, און האט אים נים גילאון ארוינגיין צו
 זיין שכן דעם קרעמר, אפאהל האט גיבראסן דר ווייניקערער

פירוש לתורת אלהים

(יג) אני יי איה ביון אייער גאם אשר וואס איך האב
 איך אויס געצויגען פון דעם לאנד מצרים סתיה
 איהר ואלט נים זיין להם צו זיין עבדים קנעכט
 ואשבור און איך האב צו בראכנסוסות דישפאנגען
 עלכם פון אייער יאה ואלך און איך האב איך
 געפירט קוממיות אויך גישפעלט נים איינגיבוניגן
 רש"י שיינע קב"ה האט אזוי וואנאנט אני יי
 איך בין אייער גאם איה בין ווערט אז איהר
 ואלט מיר גלויבין אז איך קאן סאן דיא אלע
 זאכין און דיא אלע טובות וואס פרייער שפיעט
 ווארום איך האב איך אויס געצויגען פון מצרים
 און האב איך געסאהן גרויסע נסיס: (יד) ואם לא
 און אז איהר וועט סייך נים וועלן צו הערין צו
 לערנען חובה און סתמה איהר וועט נים לערנען
 ולא תעשו וועט איהר נים סאהן דיא אלע מצות.
 היקס שוין צעמל עבירות: (טו) ואם און אויב
 בחקתי סיינע געווען גמאט וועט איהר פאר
 סיאוסען צוא אנדערע מענשען וואס זענען
 מקיים סיינע מצות, איז שוין דיא דריטע וואס
 און אויב את משפטי סייין גירעכט תפעל וועט פאר

נְפִשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
מִצְוֹתַי לְהַפְרִיכֶם אֶת־בְּרִיתִי מִן־אֶפֶס
אֲנִי אֶעֱשֶׂה וְזֹאת לְכֶם וְהִפְקַדְתִּי
עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְּׁחָפֹת וְאֶת־

דְּלֹא לְמַעַבְדַּת יִתְּ כָל
 פְּקוּדֵי דְאִשְׁנִיתוּכֹן וְת
 קְבִימִי: מִן אֶפֶס אֲנָא אֶעֱבִיד
 דְּא לְכוּן וְאֶסְעַר עֲלֵיכוּן
 בְּהוֹלָתָא יִתְּ שְׁחָפְתָא וְיִתְּ
 ת"א קָף אִטְ הַפְּסֵס: שְׁחָ לֵב:

שפתי חכמים

משפתי תנעל כספכם וגו': ה דק"ל לוספקדתי משמע ל' אפקדון
 וזה שקדון שייך הכה. ל"פ סהול ל' וסוה: ו ל"ל מרלוס פניו
 של כשר כספוס וסופס שמינו מרס כשאר כשר של מרס כריס:

זה האחרים העושים. סוף את החכמים. מונע
 את הכשר דומה לנפשו שהוקלה נפיהתו ומרתינו ופניו עושה:

ליקוטים על התורה

והפקדתי עליכם בהלה וגו'. דער קאר מיט הויס ונאנס אפילו
 ווען נאנס האָס גינגען די קללות האָס ער זיי גיי
 געבן מיט רחמנות. זיי זאלן קומען ביסלבוניו וראוים והפקדתי
 איך דרטייטש איך וועל פאקין פעלן די קללות וועלן געפאלען
 און געפירט ווערן זיי וועלן ניש קומען אין באַנצן מיט איין
 קאהל, נאר ביסלבוניו ווי דער פדרש ונאנס למשל מיט איין
 האָס גיפאנס געלם ביי צוויי טעגלשן. אינגעס האָס ער לויב
 גיהאט און איינעס האָס ער פיינט געהאט, דעם קענשט וואָס
 ער האָט אים לויב געהאט האָס ער פון אים אָפגענומען דעם
 חוב ב'סלבוניו, און דער קענשט וואָס ער האָט אים פיינט
 געהאט האָס ער פון אים אָפגענומען דעם חוב מיט איין קאהל
 און מען האָט ביי אים צוגענומען אלץ אַן ער האָט געהאט:

איך אייך אירון מאהן דאָס דאזיגע וואָס ווייטער

משלי חכמים

און וועל דיר פאָהן אלע שלעכטס וואָס איך וועל נאר קענן
 דער נילאָס ונאָנס אינאָן אייך דאָס ועלביגע פאר וואָס שפּוים
 אין די תורה אייב איר וועט ניש הערן צו מיר איר וועט ניש
 פאָהן אלע מצות איר וועט פארמיאסן מיניע חקים, איר וועט
 פארמיאסן מיניע משפּטים דאָמאָל וועט נאָס שפּראַפּן
 פאר וואָס שפּראַפּט ניש גאָס באַלד ביי דעם אַנהייב, ווען זיי
 וועלן ניש פאָהן די מצות פון גאָס, נאר אין אַנהייב קען מען
 זאָהן דער קענשט וואָס ניש די תורה ווייל ער וועט זיין שפּירן
 געניגען פון די וועלט און פיל מצות זענן דאָ וואָס זיי שפּירן
 דעם קענשט'נס פּעקענעניגען פון די וועלט, ז' אָבער וויל ער
 ניש היפען די מצות פון גאָס, דריבער קומט אים נאָך ניש
 אזוי פיל קללות, וואָס אין ער שפּירט דר' נאָך הרע דעם אים אָן
 צו זינדען, אייך דעם ונאָנס די תורה וואָס בחקתי תפאָשין
 אייב איר וועט פארמיאסן מיניע חקים צו אַנדערע קענשטן
 איר וועט אינאָן אַנדערע קענשטן מיניע חקים זענען וואָס
 מען זאל זיי ניש פאָהן און ניש צו זיינע נופט פּרעדיקטן
 ער זאָהן פיינע חקים זענען מיאָס, נאר וואָט משפּטי הַגְּזֵל
 נפֿשִׁכֶם, אפילו ווען איר האָט מיט אייניגס אַמפּט דו סאָנס
 ביי אייניגס געלם זענען דאָך די ביינע קענשטן וואָס איינער
 דעם אַנדערן פון דעם אַנדערן וועט איינער זאָהן צום אַנדערן
 מיניע שפּטשטן זענען מיאָס איך דאָך דאָס אַיין ניש ווענן
 דעם פּעקענעניגען פון ווען איר ניש ווענן דעם פּעקענעניגען פון
 זיין חבֿר, דאָס אין נאר לְהַפְרִיכֶם אֶת בְּרִיתִי ווייל איר ווילט
 שפּערין מיין פארבינדונג וואָס איך האָב מיט אייך געמאַכט
 דריבער וועלן קומען די אלע קללות:

רש"י

נכך נא' את כל מלותיו ולא נאמר את כל המלות הרחבכם
 את בריתו. כופר בעיקר הרי שבע עשרות הרשונה
 גוררת השניה. וכן עש השביעית. ואלו קן. לא למד. ולא
 עשה. מואס בחריס העושים. סוף את החכמים. מונע
 עליוס. וזויות ה עליוס: שחפת. הולו שחפת את

פירוש לתורה אלהים

אומנוערדיגען איינער וויסען דאָס הייסט איהר
 וועט פיינט האָבן איר חכמים און דיא לומדים
 דאָס איז דיא פיהרע עבירה לבלתי צו ניש עשות
 מאהן פלומר איהר וועט מבטל ויין אַנדערע פון
 צו מאהן מיניע מצות, דאָס איז דיא פּינפּטע
 עבירה אַת קל מפיית אלע מיניע מצות פלומר איר
 וועט לייקענען און וועט זאָהן איהר האָב דיא
 מצות נאר ניש גיפאמן דאָס איז דיא ועקסטע
 עבירה לַפְּרִיכֶם צווא פאר שפּערין אַת בריתו מיין
 זיכערהייט דאָס הייסט איהר וועט לייקענען אין
 נאָט דאָס איז דיא זיכענע עבירה: (מט) זאָמ
 הקב"ה אז איהר וועט אַזויא מאהן אף אַי וועל

אין גינעסן מיט דעם קרעמער און האָבן גיפאנטעס ארום דעם
 סוף וואָס ער אין גענאָגען קויפן סחורה ביי איין אַנדערן
 קרעמער ניש וויינענדרל גינעס איר דעם סוף שלעכטע
 ביי, ווי דער קרעמער האָס גינעס די רייט פון דעם וויינ
 ווענדרל איז ער גיפאָרן ביי גינעס איר איר דעם וויינענדרל
 און האָט אים גינאָנט ער זאָהן אַרין קומען צו אים אין שטוב
 דער וויינענדרל האָס גינעס ביי דעם קרעמער פאר וואָס איז
 ער איינעס מער ביי ווי ביי איינעס איר האָב דאָך די איינעס איר
 ניש געקויפט ביי דיר וואָס איר האָב געראָפּט, און איר האָב
 פיל קענשטן אָפּגרינעס ווי זאלן ביי דיר ניש קויפן און די בייס
 נאר ניש אזוי ביי גינען, פאר וואָס בייסו איינעס אזוי ביי גי
 גינען, האָס דער קרעמער זיכער צום וויינענדרל איר וועל
 דיר זאָהן איר האָב אלע מאהל געמיניע וואָס די קויפסט ניש
 ביי מיר סחורה איז וויל מיניע סחורה גינעלס דיר ניש אַדער
 די בעקסטם סחורה וועלוערן ווי ביי מיר און דריבער זאָנסט
 זי קענשטן וואָס קומען אַרין צו דיר זאָהן ביי מיר ניש
 קויפן, ווייל דו בייס וויינער נופט פּרעדיקט ווי זאלן
 אייך קויפן נופט סחורה און וואָלוויל, און דריבער האָנסט אַפּ
 גינעס דעם סוף איר ער זאל ביי מיר סחורה קויפן אַפּ
 אָבער איינעס און איר האָב גינעס פון דיר אז דו בייס דעם
 סוף אַזויא, פאר וואָס האָנסט אים אָפּגרינעס ער זאל ביי מיר
 קויפן סחורה קויפן וואָס וואָלס דען זיך געהאָרט אז בייין שלאַג
 זאל קויפן שלעכטע סחורה דו האָנסט דאָך אים פיינע נאר
 גענויס מוניין אז דו בייס מיר אַנדערער שלאַג אז דו ווילסט
 ניש איר זאל לויין און פארדיגען דריבער פאר מיריבסטו אלע
 מוחרים פון מיר, דריבער ביי איר דיר איר גינאָרין אַזויא

קדחתא מחשבו עיניו
 ובפשו נפש ותורעו
 לריקנו זרעבון ויכלוניה
 בעלי דבכיון: " ואתן
 רוגזי בכון ותתברון קרב
 בעלי דבכיון וירדון
 בכון סנאיכון ותערקון
 ולית דרדיף יתבון:

תקנתת מכלות עינים ומדיבת
 נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלתו
 איביכם: " ונתתי פני בכם
 ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם
 שניאיכם ונסתם ואין רדף אתכם:

בעל הבורים

ואם ומאן למר ר' אהה לכך יש בה שני תמין: (טו) ויכלונו
 וכלונו מיביכם. וכלונו בעמק קדוש. וכלונו
 וכלונו: " סי' אפי אמרתי וכלונו בעמק קדוש שמשמרו מתי
 ומספרו לכין בעמק קדוש ומסל לא עמיס כן על כן ואלוה
 רש"י

קדחת. חולי שמקדית את הגוף ומקממו ומעבירו. כמו
 (דברים לב) כי אם קדחה בלחי מכלות עינים ומדיבת
 נפש. העינים קופות וכלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא
 ירפא ויראזו הנפשות של משפחתו בחמותו. כל תחלה שאינה
 כזה ותולדת ממוסכה קרויה כליון עינים. וזרעתם
 לריק. תורעו ולא תלמח ואם תלמח ו ואלוהו איביכם:
 (י"ז) ונתתי פני. פניו שלי פונה אני מכל עסקי לרעה
 לכם: ורדו בכם שניאיכם. כתמטמו וילכו בכם.
 אגדת ת"כ מפרשה זו: אף אני אעשה זאת. איני מדבר
 אלא בחף וכן חף אני אלך עמכם בקרי: והפקדתי עליכם.
 שיהיו המכות פוקדות אתכם מנו לנו עד שהראונוה פקדתי
 אלכם כיבד אחרת ואממכה לה: בלהה. מכה המכזלת
 את הבריות ואיזו זו מכת מותן ח: את השחפת. יש לך
 אדם שהוא מולה ומיעול בעמק אכל בשרי שמור עליו ת"ל
 שחפת שהוא נחף או עתים שהוא נחף אכל כוח ואינו
 מקדית ת"ל הוא נחף או עתים שהוא מקדית או עתים
 שהוא מקדית וסבור הוא בעלמו שיהיה ת"ל מכלות עינים
 הוא הוא מקדית וסבור בעלמו שיהיה אכל חמרים סבורים שיהיה
 תלמוד לומר ומדיבת נפש: וזרעתם לריק זרעכם.
 וזרעה ואינה תלמחת ומעתה מה ליביכם ביום ואלוכם

דק"ל דתכחה חמר ודמסת לריק ודמסת שלם יאמח
 ואח"כ אמר ואלוהו איביכם דמשמע שלמח: ח"י ספול ל'
 סתתם כלומר סבכריות ממתין וזכורם שכל שפה יקל עמנו
 סחולו וירפה וכשתם כבוליס סבכריות כשעניס וזכורם מכה מסתלם
 מוקון ל' עתים: מ"ל מכה המחלת כשעניס שפת מיהה הפחומיה. וי"ג
 אורולו וקון מ"ל חון שמענו על כר סויי וכו' ללומר כסיס ל'
 לומר אמיס ס"ה כתי' מ' מתיס: מ' ל"ל וכשארע טעם שניס
 שמתמתי: ר"ל ומאספין לטס תכוחס כתי' שיהא לטס לאלול
 כשגרין על סיירוב שיהא ב' וז"ל מ"ל לרש"י לפרש כך סה
 כתיב ונפתם לפני איביכם משמע שיהיו סורגים אוסס תכרס.
 וי"ל לרסוכס כתי' מדכרוב ומתי' פני ככס משמע שיהו מתיס
 בידי שמיס דסייטו כרס שפת על עמקו קורס זמנו כדכתיב בפי'
 קדושים ושתפי לוי את פני כתיב כרס וכתיב חמרי ונפתם לוי
 משמע כ"כ שתיב לוי את פני כתיב חמרי ונפתם לוי
 איביכם משמע מתיס בידי אדם כתיב. ומתכן סה"פ סה"ל דקלמס
 ונפתו פני ככס סיינו סחפס סחפס סורגס אהכס מנפסיס סטול
 כרס. וסה דקדמנ ונפתם לפני איביכם ס"ה ובעלי דכסיון
 עקסיין אהכס מכתון ר"ל עומדין מכתון ונפתם לפני איביכם
 שנתגמלו לפני איביכם: ל"ג מדכרוב ונפתם סהול ל' נפתם
 סהול עיסיס ד"ס: ל' דק"ל ככס ל"ל דסח כתיב ונפתם אפי'
 לרש"ל סהול וסולכך לומר חתי מתיס וככס סחוס סגדדס משמע
 שסורגים סהול מכה וקבלה משמע שירידי ככס ג"ס ס"ה סקייסו:
 מ דסח כתיב חמרי וי"ן לריף א"כ למס יוסו אלה מפני סחיה:
 דק"ל סה"ל סה ככס סהול שיריודו סחוס ומתכן שסוס סחין ככס
 כס ל' לרסוכס וקוסיס דמכרובינמס מנו לרדוסס סחין כסס סחיה

וזה תלמוד לומר ואלוהו איביכם הא כילד זרעה שנה רשונה וקוסיס
 כזאס ומוליס תכוחה לימי המזורי וי כנפסיס מתיס ברענב שלם לקסו תכוחה
 לריק וזעכס כנגד הכניס והכנות הכתוב מדבר שנתה עמל ככס ומנדלן
 (איכה ג) אשר טפחתי ורביתי איבי כלס: ונתתי פני בכם. כמו שצאמר
 ונתי פני. משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועסקי
 (ת"כ) שיהא המות כורג אתכם מנפסיס כ ובעלי דככיון מקיפין אתכם
 מכתון: ורדו בכם שונאיכם. חל מה כנגדו שצאמר (שופטים ו)
 חל מה שנגדו שצאמר עליכם מכה וככס סה ממנפסיס אחר המטומיות
 שלכם וכן הוא לומר (מירכ ג) ואשר אכלו אכל כשעת שצאמיר
 עליכם מפני מ' חימה: ואין רודף אתכם. מכלי ג כה:

פרוש לתורת אלהים

שמיים אין פסוקי דתפיקתו און איך וועל איך איך
 בפעלען דהיה דאם ידער שרעקעניש את השפת
 דאם געשויועקעכטס ווער נחמת אונ דיא היין דאם
 איו אזוי אקבעקן וואס דער באנאצער גוף ברענט
 קבלת פאר לעדונג עינים דיא אויגן וועלן קעגן
 און האפן. ער נאל געהיילט ווערין און דער
 סוף וועט זיין ער וועט ניט געהיילט ווערין און
 זיין משפחה וועלן מרועיג זיין ווייל ער וועט
 שטארבן פון דער קרענק ווערעס און איהר וועט
 זיגען צו לערר אייערע פעלדער פלומר איהר
 וועט זיגען און עס וועט אפילו שוין ונאקסין

וועלן דאם אויף עסין אייערע פינד:
 (יז) ונתתי און איך וועל געבין פני מיין צארון קים
 אין אייך. רשי' שרייבס אזוי איז דער פליש ונתתי פני
 איו שייקש איך וועל געבין פיון צייט איך וועל
 סיה קערוין פון אלע עמקים און וועל מיר געקען
 אצייע צו שלעקעכטס מקאון אייך ונפתם און איהר
 וועט ווערין גיקארד לפני איביכם פאר אייערע
 פינד ורדו און וייא וועלן גיוועלטיגען אין אייך
 שונאיכם אייערע פינד ונפתם און איהר וועט
 באמלדזיגען וזין און גיייער וועט אייך ניט נאך
 יאגען נאר מחמת שרעק וועט איהר אנקלופלעקען:

בחקתי יום ג נביאים

תרגום

להמשיך מתחת ד"א צבאות נפש צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רנצה ארני נשמה דהוה יהוה חיה חיה רנצה יהוה חיה חיה חיה רנצה אל שם ב"ן שבעשית:

וְהָיָה כַּעֲשֵׂי אֲשֶׁר יִשְׁלַח אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-יְדֵי יְשַׁלְּחֵהוּ וְלֹא יִרְאֶה כִּי-יִבְרָא הֵם וְהָיָה עֲבָדוֹ רַעֲנָן וּבִשְׁנַת בְּצֻרַת לֹא יִדְאָג וְלֹא יִמְיֵשׂ מַעֲשֵׂוֹת פְּרִי: ב עֵקֶב הִלֵּב מִבֶּל וְאִנֹּשׁ הוּא מִי יִדְעֵנּוּ: ג אֲנִי יְהוָה חֶקֶר רַב בְּתוֹן בְּלוֹת וְלֹתֶת לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ כִּפְרֵי מַעֲלָלוֹ: ד קָרָא דָּגַר וְלֹא יֵלֵךְ עֲשֵׂה עֲשֵׂר וְלֹא בְּמִשְׁפַּחַת בְּחֻצֵי יָמוֹ יַעֲזֹבֵנּוּ וּבְאַחֲרֵיתוֹ יְהִי נֶגְבֵל: ה כִּפֹּא כְבוֹד מְרוֹם מְרֵאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְשָׁנּוּ:
 ס' יראה קרי ס' כדרכיו קרי ס' ימיו קרי

פועין דלא רלילה וקישטן אפרוחין דבתרזתי לא יתכון פן כל גבר רשיע דקני גקטין דלא קדינא בפלגות יומתי שביק להון ובסופיה מתקרי רשיעא: ה פורענותא תהעביר מניה מן קדם דשקנניה על פורסי יקרא בשמי מרוקא על מן אולא מקביל אתר בית מקדשא:

מצודת דוד
(6) וזיה כען שמוי. יסיה מתולא כסוב כלילן כסעוס אלל המים ושכשוו תמספטיס אלל סלני מים: לא יכסא. ר"ל לא יכניס ושיכח קוס ושכר סוליל וסוס סעוס אלל המים סעלחלימס חותו: וזיה עטבו כעטן. סעליס עטו יכוו כרוביס: (ב) שבת כזרת. כסעס סעיהס מניכס נמיס ור"ל סוס ר"ל יחיקו לו: ואל יחסר לו סוס דכל ואל ידלס סעלחוס סמקנרמיס כעליס: (ג) עקוב סלני. סס כי יכל סלרס סוס עטוקס ומעוסת וסכר עכל היכני: יס לו עכלוב חזק ר"ל דפס סעלרס חל לו: (ג) חני ס'. ר"ל מולס חלי ס' חוקר לב סלרס וכותן ממסכות סעליס לעטת דלס כעו עוף סקורל עעשיך סמרוו ספרוחיס כלפניך סקול וסול לא ילדס ססו דכך שחין מתקייס כי כסעללו יעטו ססול יעזוב יעטבו חותו. כן סוס סמקנין עושר ואל כסעסע יסכר כ"ס כסרמס סלכ כי סעוסר סוס לא ימקייס ידו וסחלי יעוו יעזוב סעוסר ססול וכסוף יגולס לחמייס סעמס לבו וזיה ס חותק לנכל: (ה) כסל ככוד. כעו כסל ככוד וסול וסול עמי מייס כע"ס כסמיס כספי (יעיסי סו): מלשאון. סכוכן כן עקס. כע"ס כוכן כסלך עזו (סעליס ג): מקיס עקנשו. ר"ל כן סוס מקיס עקנשו. כי כעו ססעסיס סול כעמיס כן סול כסע"ס:

דעם פירוש עברי פייסיש געניפס מען בייא דער הפסודה פון דער וואך:

כתובים סעלי כמ

להמשיך מיסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נש שין דלת שין דלת יוד רוח יהוה רנצה ריסוד א אד אדנ ארני נש ארני רוח אלף דלת גון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה חיה ריסוד יהוה חיה חיה רמלכות אל שם ב"ן שבעשית:

א בְּדַבְרֵימָּ לֹא-יִזְכָּר עֶבֶד כִּי-יִבְרָא וְאֵין מַעֲנֶה: ב חֻזֵּית אִישׁ אֵין בְּדַבְרָיו תִּקְוָה לְכַסִּי מִמֶּנּוּ: ג מִפְּנֵי מַנְעֵר עֲבָדָיו חֻזְיָה נְבָרָא דמַעֲרָקְלִין מְלוֹ
 רש"י

מצודת דוד
(6) כדכריס. ר"ל כדכריס לבד ואל סעסע לא יקבל עוסר כי אס"פ סיפין דכרי עסוסר פון מענה כסוי לומר סעוסר דכרי: (ג) חזית. אס לחיט מייס סמסלר כעניניו דע אכר יס לסכיל סקול לסלחיס כעניניו וסכר סמנו אל לא יעסכ כישוב סעלס: (ג) מפני. סמעננ אס עכוד מעניסו עידו לא כעס סענו פירוש
(א) בְּדַבְרֵימָּ לֹא-יִזְכָּר עֶבֶד כִּי-יִבְרָא וְאֵין מַעֲנֶה וְעֶרְטָם אֶקְעַעְכְּמָ גַּיִם גִּישְׁרָאָתָם אֵין עַר וְאַל פֶּאֲקִינָן נָאר אֵין עַר וְאַל אִיהֶם שְׁרִיעֵנָן כי יבין ויין גַּיִם נָאר אֵין עַר וְאַל פֶּאֲקִינָן אֶקְעַר גַּיִם וְיִיקַע בְּיַד, אֵזוּי דִּאֲרָף דְּעַר חֶקֶס זְעָהוּ מִיִּם וְנָאָם פֶּאֲר אֶמְעַנְמַשְׁוִין עַר הָאָם צוּא סִאָהוּ, אֵום עַר וְאַל וְיִיקַעֵנּוּ וְיִיא מִיִּם וְיִיא אֵום צוּאֵינָן: (ב) חֻזֵּית אִישׁ אֵין

כפניא רשב הוא סבלא ואחריתו יהיה מנון : י איש-אף יגרה מדון ובעל חמה רב-מגיה : י מחפנקמן טלוייתה פישע : ה גאות אדם תשפילנו ושפל-רוח יתמד קבוד : לעבדא נהו ובאחריתה יהי מנסח : ד נברא רונגא סגרא היגרי ונברא חמתא סניעין חובויה : ה היא רמוקא דבר נשא תשפילוי ומן רמכיבא רוחיה נפלג יקרא : רש"י

מצודת דוד

מנון. שליט: (ד) מדון. מדת הדין: (ה) יתמוך כבוד. יקרב אל הכבוד: יכמ"ש כו"ל הכועס אפי" שכינס אינה משובה נגדו: (ה) תשפילנו: סכוד של סכוד של

פירוש ע"מ

וייער קעבט פון דער יונגער מיט הענגניג און פיהרט איהם שוין ואחריתו יהיה מנון וועט דער סוף ויין אז ער וועט פארקעסן אז ער איז א קעקעט, און וועט ווערן ווערן אהער, און ער וועט קלערין אלע שלעכטס אויף זיין בעל הבית: (ד) איש אף יגרה מנון דער צארענדיגער מענטש וואס ווערט געשווינד אין פסע בייזט, ער אן קריג, ווארום דער וואס דארף גיט לידען פון איהם, ענפערט ער איהם צוריק, ווערט ריא קריג אלע מאהל שטארקער ויבאל חסד רב פישע אקער דער גרימציגער מענטש דאס הייסט ער בייזערט זיך נאר גיט, נאר ער האלט דעם פסע בעהאלטן אין הארצין, אז יענער זאל גיט דערקעגען אין איהם נאר ער האפט אויף דער צייט ווען ער וועט קענען יענעם שלעכטס מאהן דאקאלס וועט ער ארויס ווייזן זיין צארין, אז

עיקר תוי"ט

יום ג משנה קידושין פרק ד ברמורא

[6] יוחסין : שם היסם הויה על ידעם כלים לבית אבותיו לדעת ענינו על לוי' דרך שגור. ועמ"ס : (6) מדלא חזן עני 65"י אלא עלו מבבל לחשמיתן שכינס עלו מכלל גמי : (3) כלי מוסדרי גרים כתיב יושבים ודני את הכובים כדמין כסוף עמי מדות : [3] כתיב כו' מגלו דסליקו כו' ויליף לכו תמקם צנתי' : [2] לוי' וסא דכתיב ומבני לוי לא תלמי שם זה כיה עבודו צנתי דוק בסמוכים והא דפסולת קיסס עלו עמו (כפ"ט) סוף מ"ט"ט סינינו על שלא נחטרכו מפלגה לעלות. ועו' הי"ם : (ג) ולא מנה הול' פשט ד"ס הוא וע"מ הול' חלל מדכתיב. ועמ"ס : (ד) טה' ומייבס יוהבס מוטיבי עלי' וגו' ומייבס יפהל' אמול עבדיהם הכנענים והיהוה כוי בכלל עקנת כספי (וע"מ) מ"ט ר"ע דמכות : [7] לוי כו' אבל כתיב בחללי גירי ומחורו לא שמללה כלאו וגירוח ומשחכרת בחקות זונה. רש"י : [8] ומחורו : משמע כלל עבדים לא מליבא דכ"ס ה' נאזרים דמוחין בעבדים אלא תפוס חייב פססוים בעבדים חלה הוירי

פרק יד עשרה יוחסין עלו מבבל צערו ערליי מייחסיים זענען אויף גענאגען פון קב"ל אין ארץ ישראל בני. לוי' ישראל פהנים לוי' ישראלים חללי אז אבהן געמט אגרושה און זיא האט פון אים אקינד הייסט דאס קינד אהלל גיר גרים ומחור עבדים פגעניג וואס מען האט זיי פריי געמאכט פסגו במקרים יחסי דיא גבעונים וואס שפייט אין מאכט

עשרה יוחסין עלו מבבל. שהפריש עורף כל המסוליס שהיו בכלל (6) והולכין עמו כדי שלא יתערבו עם המיוחסין מאחר שהיו שם ב"ד (3) חללי. כהנים שולדו מן הפסולות לכהונה כגון אלמנה לכהן גדול גרושה (ג) חללה זונה לכהן הדיוט: חרורי. עבדים משחררים: גבעונים שמלו בימי שותוק ואסופי. כהני לוי וישראלי מותרים לכא (7): שרתוק ואסופי. זה בזה. [7] לוי וישראלי חללי גירי (ה) וחרורי מפרש לכו ואזול: גירי ומייבס יוהבס מוטיבי עלי' וגו' ומייבס יפהל' אמול עבדיהם הכנענים והיהוה כוי בכלל עקנת כספי (וע"מ) מ"ט ר"ע דמכות: [7] לוי כו' אבל כתיב בחללי גירי ומחורו לא שמללה כלאו וגירוח ומשחכרת בחקות זונה. רש"י: [8] ומחורו: משמע כלל עבדים לא מליבא דכ"ס ה' נאזרים דמוחין בעבדים אלא תפוס חייב פססוים בעבדים חלה הוירי

חללה עזמה משראל כשרה לכהונה: בת גר זכר. אפילו משראלי פסולה לכהונ' כבת חלל זכר: (י) ר"א בן יעקב אומר וכו'. מסקינ בגמרא שהכל לומר מורין לו כרבי אליעזר בן יעקב שלא יסא כהן בת גר וגיורת חלל אם

שאלו דבתינ זכותן כדליתא בת"ס פ"ט דסוסי ס"כ הלכין דוד כהנן פ"ט שיהיה נסח זכות אבות: [ט] לעולם. פ"ד מיד דסוי אמלי דדומו ממ לבתן לחסר ג' זכות בו קפ"ל. גמלא: [ט] כשם כי. גמ' ליעוף לה פקלה. וסמ"ס: [ט] וימי אמר. סרי ג' פתולוק דכדכ לכ' יהודה ללטי' בת גר זכר פסולה וסמ"ס. כשם יעללוט' לר"א חיסה ל' פ' פתולט כשמידי ויעיוו גר וגיורת כחו פוסלו. ולכ' יוסא אפי' גר כשם יעללוט' כחו כשרים ופסול סוכות וילולתם דקדוש דבתינ. ונמ"ג וכו' פקלה אחד דלדשו כו'. וסמ"ס: (טו) וסמ"ס ינחם הולך לכך דכיון דבמזקת כשנות סוף און קעבור פסות משניס. סכ"ג. ולי"ג דנמשו מוכר פסין לו חזקה דכשרות הולך אס: (טז) אפי"ס עסקשורי נאמנט כדלטי' כמ"ב לחכס שאלו אמלי דלסכשיר דכר מוכר אין סוי לריכין לה דהס מדינה לא סוי אלל ספק מוכר וספק מוכר ס"ב פסוקה מוכר לבוא סמ"ב פ"ב אלל דרכנן גזרו פליכס והסמינטו כשל דכריסו חכל פסכול כיון דמדלמרייתו מוכר לבוא דקסל וספור דבמזות

ודלית וסס סיו פלמינטו חופס סיו קעלין כשל חורס ולא נכנס סוכה לאצנט אלל לאס' וסמ"ס לכס נכולו חמניס. סכ"ט: (י) הוילי ווליו אמלן לפסול גבני סין אף סכנו ח"ג פסלס נאמינטו על סין פסילס סיו נספלין גני סין. [ק] פסיס וסכ"ן: [ק] פסיסס כו'. אס בלח' ללחכ' רש"י:

סידיון די מואקער איז גיבארין פון יודין, רבי יוסי נאמט אף די שנישא נירת אפילו אגר האט גינאקען אנורת כחו כשרה לכהונה אין אורד זיין מאקטער קשר גינאקען צו ווערין צו אפלה: בן האשר ווען איינער נאמט בני יה פסור דער זון מיינער איז אמקור איז נאמן אין ער גיט באגלויבט ופאילו שניהם אוקרים אונ אפילו גיידער דער מאן אונ די ווייב ונאמן על עבר שבמינה אויף דעם קינד ונאס אין אירע גידערים וואס זיא קראנט אים) פסור היא ער איז אמקור אינם נאמנים ועקען זיי גיט באגלויבט, רבי יהודה זאמט נאמנים זיי ועקען באגלויבט: מ' מ' שנין רשות לשלוחו לקבש את ביה ווען איינער האט גיבעדין רשות לערלויבנים זיין שלים ער זאל נאמט ביי איינעם קדושין פאר זיין מאקטער, אונ דער שלים האט אזוי גינאקען האט בייא איינעם ודיהינו בייא ראובן גינאקען קדושין דהלך הוא וקדשה אונ דער פאטער אליון איז גינאנגען אונ האט גינאקען קדושין פאר זיין מאקטער פאר בייא איין אנדערין דהינו בייא שמעון אס שלו קדשו קדושי קדושין אויב דער פאטער האט גינאקען קדושין די קדושין פון ראובן איז זייער קדושין גומ אונ דעם שלים קדושין איז קיין קדושין וסמ"ס שלו קדשו קדושי קדושין אונ אויב דער שלים האט גינאקען קדושין בייא ראובן פריער איידער דער שלים האט פאטער האט גינאקען די קדושין פון שמעון פריער איידער איז קדושין גומ אונ דעם שלים קדושין איז קיין קדושין וסמ"ס זייע אונ אויב קען

שהכל נאמן לפסול את ינו ואין האס נאמנת על כנה (טו) ודוקא על כנו הוא נאמן אבל על ען על כנו שסאס היז לבן זה עיים אינו נאמן לפסול (יו) והלכה כרבי יסיו נספלין גני סין.

אז דער וזהו האט אטאקטער און דיא אטאקטער פסול גענוקען צו ווערען צו אפלה ישראל שנשא חללה אויב אישראל האט גענוקען אטאקטער פון אפלה ונאס זיא איז געבאקען געווארען פון זיין נוייב ונאס איז גינען אגרושה, אונ דיא אטאקטער האט אטאקטער פון דעם ישראל כחו כשרה לכהונה אין די מאקטער פון ישראל קשר צו נעמען אפלה חלל שנשא בת ישראל אויב דער חלל האט גענוקען אטאקטער פון אישראל פאר אנווייב כחו פסולה לכהונה אין זיין מאקטער פסול גענוקען צו ווערען צו אפלה. רבי יהודה זאמט בני זכר כבת חלל זכר די מאקטער פון אגר אויב גלייך די ווי דיא מאקטער פון אקלה אויב אגר נעקמט אטאקטער פון אישראל, אונ זיא האט פון אים אטאקטער, קאר זי גיט גנומן ווערין צו א אפלה: ז רבי אליעזר בן יעקב זאמט ישראל שנישא נירת אויב אישראל האט גינאקען אנווייב אזוי א אשה ונאס האט זיך מגייר גינען כחו כשרה לכהונה זיין מאקטער ונאס ער האט פון דיא נירת מעג גינאקען ווערין צו אפלה וגר שנשא בת ישראל אונ אויב אגר האט גינאקען אנווייב אטאקטער פון אישראל כחו כשרה לכהונה זיין גינאקען ונאס ער האט פון זיין נוייב איז קשר גינאקען ווערין צו אפלה אכל די שנשא נירת אקער אויב אגר האט גינאקען אנורת כחו פסולה לכהונה זיין מאקטער איז פסול גינאקען צו ווערין צו אפלה אקד גר סיי אגר ואחד עבדים משוחררים אונ סיי קעקעמ פגענים ונאס זענען פריי גינאקען אפילו ער עשיתה דוחה אפילו ביו צום זענען גיבירט איז אלץ פסול קהתמן צו זיין מיט אפלה ער שחתא אסו משראל

עם שהי' גשמים אה"כ היו שתי הגשמים לרות אויבנות או אשה ובה בעלה או אשה וחמות' (כ) או אשה עם תינוקת שיוצאת עמם ביאה (כב) ואיזה מוסרת עממה לביאה לפי שאלו זוגיות או חתו ומתירדות זו מזו וכן היא מתיראת מן הקטנה שמה תראה והגיד

ומלקין על יהוד הפגמיה ועל יהוד עם העריות (כג) עליו מחמת איש שאין מלקין עמו שלא להלואו לצנו על צניה ומותר להתמיד עם הכהמה ועם הזכר שלא נהשו ויראלי על הזכר ועל הכהמה: הגדילו זה ישר בכמותו וכו'. והוא שנהיה הכת המהים עברה שנה ויום אחד והכן מ"ג שנה ויום אחד וזמן שהיה בזה לעמוד לשני עומה (כג) אפילו כשהם מכן יושבים הוא

מסית אלל לומר לך דן משיחה עם אמו (ולחכי קפט דן אמן שכן מזה אלל האל) ואסור להתיחד עם כל עריות שמותרים גמ'. ולפי שזה אלל כמו בחס סכ"ט ואיסור יהוד הפגמיות מפני הקבלה וכו' דוד דוד וכו' גזרו על יהוד הפגמיות שצ"ל וכלל גזרו על יהוד כותים סכ"ב ומטי"ל כ"ז ביוזמ מג' גמ' יום אחד ירו' וכ"פ הכ"מ. ועמו"ס:

בזמן שאשתו עמנו. וישן עמהם בפונדקי מפני [6] שששנתו שמרתו. מתרחק ארם עם אמו ועל ברו וישן עמהם בקרוב בשר. אם הגדילו זו ישנה בכמותה וזה ישר בכמותו: (ו) לא ילמד ארם [3] רווק סופרי' ולא תלמד [ג] אשה סופרי'. ר"א אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים: (יד) רבי יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה ולא ישנו שני רווקים במלית אחד והכומים מתירין. כל שלש עסקים עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ולא ילמד ארם את בנו או בנות בין הנשים. ר"מ אומר לעולם ילמד אדם את בנו או בנות נקיה [7] וקלה. ויתפלל [ה] למי שהיועור והנכסים [ו] שלו. שאין אומונות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומונות ולא עשירות מן האומונות אלא הכל

בשם וכוונתן ששמו עני ישר עממן בפונדקי מפני: ששמו ושמרתו. ואחזק"ס לרבנן. וכן נ"ל הכ"פ: (ג) דבוק עם כה שפט ביאה. רש"י. כלומר ויש לחוש שמוכרת עממה לביאה ואין זה כמעט ביאה לביאל דהתם אינה מוכרת ועמ"ס לביאל אפרדין שירבעם והכח שיש בה: (ד) דללו תינוקות וילמדו לא נחשו שיראלי על הזכר: (ה) גמ' [3] רווק. תרגום של דוכמדיס כשול יכשלו ביו וכוונתן: (ו) מוס'. [ג] אשה. מפני שמיים שכמס להביא את מימם. (כ) אללו בניות הספר. ונתפלה דק"ה דף ע"פ סיכום בניהם מתי"ג פת בהלו. ועמו"ס: (ז) וכל סכנתו רש"י וכו': (ח) כלומר דה"ל לשכור להסיר עם שתי נשים עמו נדי חייב וכ"ל הכ"מ וכו' יעשה היתעם עממן ואשמו עמו או יפנה ומלכה תחת: [ד] נקיש לו. גמ'. מה"ש דתלמודא לומר חופר נגידים קרובים וכוונתו תלמודא שהספרים עשויות שונות כוללות של המתירין. רש"י. והספרים כקיים וכל קולה דאין בה חסרון כיש: [פ] למי כו'. וכו'. וכל יגמר דגבו אומונות זו אינה ממכרת אלא יבקר רהמים למי שהעובר שלו: [ו] סלו. שאל' לי הכסף ולי

כגנוזו והיא כגנדה: (ד) רווק. פניו מן האשה: לא ילמד סופרים. לא ירגלו עמנו להיות מן הסופרים כלומר מלמד תינוקות (כד) מפני אמותיהן של תינוקות המניעות אללו לביאל את צניהן אל בית הספר: אף מי שאין לו אשה. אה"כ שמינו פניו אלה ים לו אשה ואינה שרובה עמו (כה) לא ילמד סופרים ואין הלכה כרבי אליעזר: (יד) וחכמים מתירין. והלכה כחכמים שלא נהשו ישראלי על הזכר: (כ) כל שאומונתו בין הנשים. שמלכת אומונתו נעשית לנשים והנשים לריכות לו: לא יתיחד עם הנשים. וחפ"י והכנה נשים לפי שלכונם וזממתי' עליו ואלו אינם אחרינא עם שתי נשים תן דלא שלא וארבע פיור דמי ורמז"ס פירש שלא שריק אפילו משום כדי חייו (כו) להתיהד עם הנשים

נימ פיסקערין בהמות ולא ישנו שני רווקים בפלות אחת צווייא בחורים קארין נימ שלאפין מיט איין קלייד צו גרעקט תקמים פארין אונ די תקמים זאגין מען מעג פל שטעקין עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ווער עם האם גישעפמין מיט נוייערער זאדער ער ארבעט פאר נוייערער קאר ער נימ זיין אין איין שמוב מיט דיא נוייערער ולא ילמד אדם את בנו או אשתו בין הנשים אמענטש קאר נימ לערנען זיין קינד אזוי איין ארבעט וואס ער זאל יו ארפרין ארבעטש צווייא נוייערער, רבי מאיר זאגט פונדקס ילמד אדם את בנו או אשתו בנקה וקלה אמענטש זאל אייביג לערנען זיין וזיין אריינע ארבעט און אריינע ויחפלו למי שהיועור והנשים שלו און ער זאל בעטין צו ידעם וואס דיא רייקקייט און פארמעגין איז זיין וראם מינימ מען צו זאמטן ער זאל איהם בגללקען שאינו אפיקט שאין בה עניות ותפלות עם איז ניקא א ארבייט עם זאל אין איהר נימ זיין ארבעטקייט און רייקקייט שלא ענייה מן האפיקט ולא עשירות מן האמנות עם איז ניקא ארבעטקייט פון ארבייט און נימ רייקקייט פון ארבייט זאל הכל לפי וכוונתו נאר אלץ נוי דער מענטש

איין שמוב, רבי שמעון זאגט אף איש אחד מתיר עם שתי נשים בנות שאשתו עמו אפילו איין זכר מעג זיין מיט צוויי נקבות אין איין שמוב או זיין נוייב איז אריך דא אין שמוב וישן עמהן בפונדקי אונ ער מעג שלאפין מיט זייא אין איין זאמט היוו מפני שאשתו משפחתו נוייל זיין נוייב היט איהם ער זאל נימ מונה זיין מתיר אדם עם אמו וגם בתו אמענטש מעג זיין אזליין מיט זיין מומקער אדער מיט זיין סאךמקער אין איין שמוב וישן עמהן בקרוב דער אונ ער מעג שלאפין מיט זיי איין איין בעט מיט דעם בליוען לייב וגם התדילו אונ אויב נייא זענען גרוים גיווארין וי ישנה במקיחה זיא שלאפסט אין אייך קליידער ות ישן במקיחה אונ ער שלאפסט אין זיינע קליידער: יג לא ילמד אדם רווק סופרים אמענטש בהחור וואס האם קיין נוייב קאר נימ זיין אפמלמד פון קליינע קינדער ולא תלמד אשה סופרים און אאשה קאר נימ זיין אפמלמד פון קליינע קינדער, רבי אליעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים אפילו ער האט אונייב נאר דאם נוייב וואהרנט נימ מיט איהם צו אמענטש קאר ער אריך נימ זיין אפמלמד פון קליינע קינדער: יד רבי יהודה זאגט לא ירעה רווק בהמה אפרור קאר

היה אדם ה' נהמות גמ' :
 [א] לפי זכותו . [ב] רש"א אומר ראתי מימדך חיה
 ועוף שיש להם אומנות והנמתפרנסין שלא בצער
 והלא לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש
 את קוניי ומה אלו שנבראו לשמשני הם מתפרנסין
 שלא בצער אני שנבראתי לשמש את קוניי אינו כן
 שאהפרנס שלא בצער אלא [ג] שהרעותי מעשו
 וקפחתי את פרנסתי . אבא גוריון איש צירין אומר
 משום אבא גוריא . לא ילמד אדם את בנו .
 חמר . גמל . [ד] ספר . רועה . וחונני . שאומנותן
 ואומנות להטים . ר"י אומר משמו . החמרין רובן
 [כ] רשעים . הנמלין רובן [ל] כשרין . הספגין רובן
 [מ] חסידים . טוב שברופאים [נ] לגיהנם . [ס] והכשר
 שבטחים שותפו של עמלק . רבי נהראי אומר
 בני אלא תורה , שאדם אוכל משכרה בעולם היה והקין
 קיימת לו לעולם הבא . ושאר כל אומניות אינו כן . כשאדם בא לירי חולי . או לירי זקנה או
 לירי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו . הרי הוא מת ברעב . אבל התורה
 [פ] אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנה לו [ס] אחרית והקנה
 בוקנותו . בנערותו מהו אומר קו"ה יחילופו כח . בוקנותו מהו אומר עוד
 ינוכון [ז] כשיבה וכן הוא
 ופסוקים סבורים נפשות ויש צידו לרפואות העני ולחיי מרפא : [ס] והכשר כו" . ספיקו נכפוס כלום ילדו והם על מצותי ומעלין
 ע"ל רש"י וכוונתו כל עמלק לא יחיה דע"ה ענין עמלק למחיל נכפוס . וז"ל לפרט טוב שבנפיקים הוא מלפניו וזמנו רע וסוף
 נחשו כן . הסכנה שיש לכל החסידים וזה היה חסיד וכן שדורו שישלל המר ככלו מעליו והנשים מעשו להם כי הם
 עמלק להטים וזה מורה על הכוונת לפי כלל שם אל לנו כל נכפוס והפסלות שישבו ויסכלו והנשים כן מלפני כוליהם ועל
 סוס חלה וכוונתו והטו סכנתו לכך כמ"ס ולא ירח הנשים : [ט] אינה כן . כחך חלה לירי זקנה או יסורין ולירי יסוף לעסוק
 כל הוא חילל נפשות ככח דכתיב עוד ינוכון כשיבה . ככ" . ומעלה דה"ס יסורין דכל כחתי יכול לעסוק כח מ"ל קוס מ"ל
 יסורין : [פ] אחרית . הוא משני אחרית שפיכוח מייש . וכן מקיים דעמיס ובעניס יסוי : [ז] כשיבה כי רש"י ויבא נאם
 ויחיה ככין לפי שיבת דה"ס ובעניס יסוי :

הואל ופרנסתו מן : חמר
 גמל ספן . כל אלו אומנות
 ליסטים ככלתין נדרים
 נכפוסים ולקוטין עינים
 ופרות מן הכמנים ועוד
 נכפוסים ולקוטין חסד ומעשה
 על תנאס : רועה . כהמות
 עלו מעשיר הכמות לרעות
 נכפוס אחרים : חונני .
 מלומד כחוננה להטיל מים
 ביוני . ולרעות כהטין .
 ספיקו חסד ללמד את בנו
 אומנות נקוס :

אויף זוך , רבי ישמעון בן אלעזר , נאמנ רביה ביהדי
 היה וישף שיש להם איקנות האקטו אקאהל געזתן אז
 חיות אונ עופות אליון ארבעטין צו פארדיגען אויף
 זייער עסין וזה מתפרנסין שלא בצער אונ זייא ווערין
 גישפייזט און צער ויהא לא נבראו אלא להרשעני זייא
 זענען דאן נים מערה בשאפין גיווארען גאר מיה
 צו ברדיגען זאג נבראתי לשמש את קוניי אונ איה בין
 בשאפין גיווארין צו ברדיגען מיין בשעפער איי דין
 שאהפרנס שלא בצער איז דען נים גווייס אז איה דארף
 גישפייזט ווערין אן צער אלא שהרעותי מעשי נאפחתי
 את פננתיה נאר איה האב שלעקט גיזאן וגוידגיאטו
 האב איד גגלות מיין פרנקה , אבא גורין איש צירין
 אומר אבא גוריא נאמנ פון אבא גוריאם ווענין
 לא ילמד אדם את בנו אומעקטש פאר נים לערנען זיין
 וזהן צו זיין אומעקטש פון איה חסיד מיט איין
 אייזיל ניל אדער מיט אקעמיל פון אשעפער ווייל
 ווייבער קומען שערין וייערע קינדערן פון אישעפער
 ויהא אפאקטור ויגנין אקערעפער שאומנתן איקניה
 לטקיס ווארום זייער ארבייט איז איין נאזולישע
 ארבייט . רבי יהודה נאמנ פון זייערענענין ופון
 אבא גוריאם ווענין מתפרנס יתון רשעים דיא וואס
 פארין מיט אייזילען זענען דאם מערסטע רשעים
 ותגלין יתון כשרים אונ די וואס פארין מיט קעמלען
 זענען דאם מערסטע פרוקע ספגין יתון חסידים דיא
 וואס פארין מיט אישען זענען דאם מערסטע
 חסידים טוב שפויזאן ליתנה דער דאקטער וואס נאמנ

אויף זוך אז ער איז דער געקטער ואונ איז זוך נים
 כנישב מיט אנדערע דאקטורים , קען זיין ער זאל
 אקעות האבין און געבין שלעכטע רפואות וועט
 דער געקטש שמאבין ארופברו וועט ער זיין אין
 גיהנם וברש"א ותקשר שבכפיהם אונ דער פרומוקטער
 פון די קנבים שיחתי של גמלא איז אשוקף פון גמלק
 ודאס הייסט ער איז אזוי שלעכט ווי גמלקן , רבי
 גוריא נאמנ מיט איי כל אקנות שפיקט איה לאז
 אנועק אלע קלאכות פון די וועלט וזיינ קלמר אה בני
 אלא תורה אונ איה וייל נים פועהר לערנען מיין וזהן
 נאר תורה שאדם איזל משכרה קולט היה וייל דער
 מעקטש עקט פון איהר שבר אויף די וועלט ותקו
 געניט לטקיס איה אונ דער קאן דער עיקר שפרו
 כלייבט איהם איה אונ דער קאן ער וועט קומען
 אהין ויאיר כל אומעט איין בן אונ אנדערע קלאכות
 זענען נים אזוי כשאדם בא לירי חולי אז אומעקטש
 קומט צו אקראנקייט או לירי זקנה אדער צו דיא
 עלטער או לירי יסורין אדער צו שמועצין וזיינ יכול
 לטקיס כקלאכות אונ ער קען נים ארבעטין יהי היא בת
 הרב שמאקטש ער פאר הונקער אבל תהיה אינה בן
 אקער די תורה איז נים אזוי אלא כשגיהתי ככל רע
 בגיהתי זיא היט איהם פון אלעם שלעקטין איין זיין
 ויגענד ותקנת לו אחרית ותקנת בוקנותו אונ זיא נים
 איהם אנוקטש סוף אונ אנוקע האפענונג איין זיין
 עלטער בגיהתי פה היא אומר איין זיין ויגענד וואס
 נאמנ ער דער נביא אויף איהם וק"ה יחילופי פה די

בחקתי יום ג משנה

שמע אברהם בקולי וישמו משמרתו מצוהי חקותי ותורתו :

אומר באברהם אבינו ע"ה ואברהם זקן וה' ברך את אברהם בכל. מצינו שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא נתנה שנאמר עקב אשר

נתנה מיר גפינען אז אברהם האט מקיים גיווען די גאנצע תורה איידער זיא אוי גיגעבן גיווארין שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק קח אשר שכי אברהם בקולי ווייל אברהם האט גיהערט מיין קול וישמר משמרתו און האט געהיט וואס איך האב גיהייסען הייסען בצוהי חקותי ותורתו מייע גיבאט און מייע גיזען און מייע לערנען :

נואם האפניצו גאט וועלין אויב ווייערע כוחות גיקניחו זיך אויפ אין זיין עלטער וואס זאגט ער ודוד המלך ער זיבן בן ששה ויזא וועלין נאך פרוכטער זיין אויף וייער עלטער זבן הוא אויפ באברהם אבינו עליו השלום און אזוי זאגט די תורה ביים אברהם אבינו ויבא אברהם וזו אברהם איז אלט גיווארין די ברך את אברהם בכל און גאט האט גיגעשט אברהם מיט אלץ פניו ששעה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא

רשי

סורו רע. מניחן רע קרבנו רע להסתדל עמו סיהא בר אליו ונח לניחו: צבוי קיין. מיבס קליעות כשה: סבל. טשא משאות: כל אובניות. אין להס

פריגין אין פערל און פון דעם זאל ער האבין פרנסה וזרי סבל און אלייב זאל טראגן אמשא צו פארדינען אויף פרנסה ויגל תנינו אפוקס זאל זיין אקדעמער צו פארדינען זיין פרנסה, פון דעסד וועגן וחס מתפרנסים שלא בצער ווערין זיי געשפיינט אן זארג וחס לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי נאר בשעפעי ווארין מיד צו פערדינען זיי נבראתי לשמש את קוני און איך בין באשאפן גיווארין איך זאל פערדינען מיין בשעפער ופה אזי שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער מאדאך דיא אלע בשעפעניש וואס זיי זענען נאר באשאפן גיווארין מיד צו פערדינען, פון דעסמוועגן ווערין זייא געשפיינט אן צער ואני שנבראתי לשמש את קוני און איך וואס איך בין באשאפן גיווארין צו פערדינען מיין בשעפער אינו דין שאתפרנס שלא בצער דארף דען גיט זיין דער דין איך זאל געשפיינט ווערין אן צער אלא שתרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי ונייל איך האב שלעכטע מעשים געבירות האב איך אליין אוועק גענומען פון זיך מיין פרנסה שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק ויפסיח עונותיכם וישמרו משמרתו וישמרו מצוהי חקותי וישמרו משמרתו וישמרו מצוהי חקותי ותורתו מייע גיבאט און מייע גיזען און מייע לערנען :

גמרא קידושין דף פה ע"א

הלכה ה' כלל כלי סמולין דס"ט נעלכות דעליא השתפא ת"ר כל שעסקו עם הנשים סורו רע. ר"ט אומר לעולם ולמך אדם לכונו אומנות נקה וקלה.

זיבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שאין עניות מן האומנות ואין עשירי מן האומנות אלא יבקש דחמו למי שהעושר שלו שנ' לי הכסף ולי הוהב אמר ה' צבאו. הניא רשב"א אומר מימי לא ראיתי צבי קיין וארי סבל ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא לשמש את קוני ומה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שתרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם הדמו אלה. תניא רבי נחוראי אומר מניח אני כל

תנו רבנן די רבנן האבין גילעוונט כל שספקו עם הנשים סורו רע דער מענטש וואס ווייער גישעפטין איז מיט ווייער נער האנדילט מיט אוועלבע סחורה וואס ווייער קויפן ביים איהם זיין אריין קומען אין אשטוב איז שלעכט, ווייל ער קען זיך מיט פיל ווייער, וועט ער דערציילן פאר די מאנען דערציילונגען פון ווייער, קען אמתאל זיין אז אמתא זאל פיינט געקומען זיין ווייב, ווייל ער האט געהערט אז עס איז דא ווייער מיט געסערע מרות און פרוינג וויא זיין ווייב פירט, רבי מאיר זאגט לעילס ויבד אדם לכונו אומנות נקה וקלה אייביג זאל אפעקש לערנען זיין ויהן אמלאקה אריינע און אנרינגע ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו און צו זאל געטין ביים גאט וואס דיא רייכקייט איז ווייער, ער זאל איהם אויך רייך מאכן שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות דער מענטש וואס איז אפעל מלאקה ער ווערט גיט איער און ווערט גיט רייך אלא למי שהעושר שלו ער זאל נאר בעמין צו גאט וואס די רייכקייט איז ווייער ער זאל איהם אויך רייך מאכן שנאמר וואריום עם שטייט אין פסוק לי הכסף ולי הוהב אמר ה' צבאוה גאט האט גיזאגט צו מיר איז די זילבער און צו מיר איז די גאלד נדי זילבער מיט די גאלד זענען מייען גמלי רבי שמעי זבן אלער אים מיר האבין גילעוונט רבי שמעון זבן אלעוה האט גיזאגט מיט לא ראיתי צבי מין איך האב קיין מאהל גיט גיזען אהערש זאל טריקענען

פריגין אין פערל און פון דעם זאל ער האבין פרנסה וזרי סבל און אלייב זאל טראגן אמשא צו פארדינען אויף פרנסה ויגל תנינו אפוקס זאל זיין אקדעמער צו פארדינען זיין פרנסה, פון דעסד וועגן וחס מתפרנסים שלא בצער ווערין זיי געשפיינט אן זארג וחס לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי נאר בשעפעי ווארין מיד צו פערדינען זיי נבראתי לשמש את קוני און איך בין באשאפן גיווארין איך זאל פערדינען מיין בשעפער ופה אזי שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער מאדאך דיא אלע בשעפעניש וואס זיי זענען נאר באשאפן גיווארין מיד צו פערדינען, פון דעסמוועגן ווערין זייא געשפיינט אן צער ואני שנבראתי לשמש את קוני און איך וואס איך בין באשאפן גיווארין צו פערדינען מיין בשעפער אינו דין שאתפרנס שלא בצער דארף דען גיט זיין דער דין איך זאל געשפיינט ווערין אן צער אלא שתרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי ונייל איך האב שלעכטע מעשים געבירות האב איך אליין אוועק גענומען פון זיך מיין פרנסה שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק ויפסיח עונותיכם וישמרו משמרתו וישמרו מצוהי חקותי וישמרו משמרתו וישמרו מצוהי חקותי ותורתו מייע גיבאט און מייע גיזען און מייע לערנען :

שכל אומנות שבעולם אין עומדות לו אלא כיסו ילדותו אבל בימי זקנותו הרי הוא מופל ב"עב אבל הורה אינה כן עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונתנה לו אחרית ותקוה בעת זקנותו . בעת ילדותו מהו אומר וקויה' היליפו בח יעלו אבר כנשר' בלוקנותו מהו אומר עוד ינובן בשיבה דשנים ורעננים יהיו :

חתן שגר לאחר זמן חלה שגר המיו להם בשעתן : אבל הירד . מתן כסיה כח מחליו לנודך ימים וחק למולה ולזקן שאין יכול לעסוק בה עכשיו אוכל מן הקודמות : שנאמר עוד ינובן בשיבה . ימחה למה ויתיהד שכן לעת שיבמן דשנים ורעננים יהיו וגו' :

יחדו מהו אומר אויף די צייט פון זיין זיגענד וואס זאגט דער פסקו קאן ה' יחליפו בת יעלו אבר כנשרים די מענטשין וום האפין צו זאגט וועלין אומקאמארשין זייער כח וזיין וועלין בעקומען אנויגס כחו וזיין וועלין פליהען אין דערמייד ווי דער אדלער דאס גליק זייערער וועט זיך אויפהייבן זאגן הויף בקטו מהו אומר אויף זיינע עלמערע יארהין וואס זאגט דער פסקו ער זייבן כשיבה זיין וועלין זיך פרוקטבארין אויף דער עלמער דשנים ורעננים קיי זיין וועדין זיין פעט און פייקט :

היה און איך לערין מיט מיין וזהו נאר הורה שכל אישית שבעולם ווארום אלע קלאכות וואס זענען אויף דער וועלט אין עסקות לו אלא בימי ילדותו העלפין נאר דעם מענטש אין זיין זיגענד , ווען ער האט כח צו ארבעטן און כפי קטותו הרי הוא מסול בהיב אבער אויף דער עלמער אז ער האט קיין כח צו ארבעטן סוף ער ליידין הונגער אבל הורה אינה כן אבער דיא הורה אין גיט אזוי עומדת לו לאדם בעת ילדותו ויא העלפט דעם מענטש אין זיין זיגענד יתקנה לו אחרית ותקוה בעת זקנותו און זיא גיט איהם אנושען סוף און אהאפענונג צו זיין עלמער כשה

וזהו (בחקתי דף קיר ע"ב) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

פתח ר' יצחק ואמר (שיר ב) דומה דודי לגבי או לעופר החילים היה זה וגו' . זכאין אינן ישראל דזכו למשכנות דא למתיו גבייהו מן מלכות עליה דלע"ג דלזיין בגלותא קב"ה אחי ככל ריש ירמיה ושבתי וזמני לאשנתה עלייהו ולחסכתלא כההוא משכנא דלית ליה נביחו דליבו כסופא דלוי' . למלכא דסרהה מטרוניתא חסקה מטיכליה מה עבדת נעלה ברה דלית כסופא דמלכא רחומא דלית וזבנין דדעתא דמלכא עלה שדקיה בידהא . בשעתא דסליק רשותא דמלכא על מטרונותא ועל ברה הוה סליק ארנן ומית דרגין וסליק כהל'ן לאסתכלא ולאשנחא בין נוקבי כותלי עלייהו כיון דהמי לון שארי כבי מחסורי דרעותא דמלכא עלייהו שדקיה עמהון . כך ישראל חף על גב דלזיין נפקו מהיכליה דמלכא ההוא משכנא לא שקבו וזבנין דרעותא דמלכא עלייהו שדקיה עמהון . ועל ישראל סליק ארנן (מקף על הגבעות) נחית דרגין וסליק כהל'ן לאסתכלא ולאשנחא בין קוסטי כותלא עלייהו כיון דהמי לון שארי וזבי הכי ה"ד דומה דודי לגבי או לעופר החילים לדלגא מכתלא לאיגרא ומאיגרא לכתלא . הכה זה עומד אחר כותלו כדתי כספיה ודתי מדרשות . מכניח מן ההלוגו' (דודאי בי כנישתא בעיית הלוגות) מינן מן החרכים לאסתכלא ולאשנחא עלייהו . וזבנין כך ישראל בעו למחדי כההוא יומא דליתיה דעו דא ואמרי (תהלים קיה) זה היום עשה יי' נעילה וגשמה נו :

<p>הלכה פסוקה</p> <p>רמב"ם הלכות תפלה פרק ה</p> <p>(א) לא יעמוד במקום גבוה שלשה ספחים או יותר ויתפלל ולא על גבי מטה ולא על גבי ספסל ולא על גבי כסא . היה בנין גבוה אם יש בו ד' אמות על</p>	<p>יוסף לחק</p> <p>מספר חסידים סימן מה מהו .</p> <p>לעולם יתפלל אדם בלח תפלה מקבל על ידו . כיון המלך אסא נשעה בוד כההו מנחו 'שמעאל בן כהניה חללים לפי ששעה על נשבתן על בן הדן מלך ארם נלגלו זה על ידו . שבעלגלין זכות ע"י זכאי ותוכה ע"י מיידי . לא ולמד מדוד קף</p>	<p>מוסר</p> <p>ר' עירום יתפלל אדם שלא יבא תקלה על ידו אמענטש זאל אייביג בעטין בייא זאגט עס זאל גיט קומען קיין שמויב'לונג דורך איהם כען תפלג אסא נשעה בוד ברה אזוי וזיא דער מלך אסא האט געקאכט אגרום אין דיא 'שמעאל רמה מלאו ישמעאל בן נתניה חללים האט ישמעאל בן נתניה ארנין געווארפן אפולע גרוב יודין און זיין זענען געהרגט גיווארען לפי שהאט על ששען על בן הדן מלך ארם וזייל אסא האט געזינגניט וער האט זיך גיט פארזיכערט אויף זאגט גאר' ער האט זיך אנגעלעקנט אויף דער מלך פון ארם אז ער געבריינגט אויף איהם אז אין זיין גרוב זאלין יודין געהרגט ווערין שבעלגלין זכות על ידו זכאי ותוכה על ידו חייב דער מענטש ווס טוהט מצות' בריינגט זאגט אז דורך איהם זאל גיטאון ווערין זאך מצוה</p>
---	---	--

ד' אמות שהוא שיעור הבית הרי הוא בעליה וכוונתו להתפלל בה. וכן אם היה מוקף מחיצות מכל רוחותיו אף על פי שאינו ב' ד' אמות על ד' אמות מותר להתפלל בו מפני שאין גובהו ניכר שהרי חלק רשות לעצבו: (ב) האומנין שהיו עושין מלאכה בראש האילן או בראש הנדבך או בראש הכותל והגיע זמן תפלה וירדו למטה מתפללין וחורוין למלאכתן ואם היו בראש הית או בראש התאנה מתפללין במקומן מפני שמרתן מרובה וכה הן מתפללין אם היו עושין במערתן בלבד מתפללין מתפללין הבינו ויבין כך ובין כך אין יורדין לפני התיבה

פ"פ שאמר חזקה אם צא להנך ששכנס לכווננו לא תכנס לכווננו פה שאלו כשתעלה יום טובך כמעט אל סוף להכנינו מפני מקומו יפה תקנה לכל ישראל שיהיה עליהם גוים וילתמו בהם. ומוסר שכתב ואל יבא תקנה על ידי. וכן עליו כמדברי ומרדכי לא יבא יבא ויבא מהם אל סוף שיהיה לפניו יסחחו הכל נ"ע"ו נוסב סיכוננו וכל חנה תקנה על ידי: כל עשקן וכו' נ"ע"ו. לא יבא אל סוף הולך לכווננו או לישן וכוונתו שיהיה כדאי ושמך לעסוק בדברי סופרים ולביתו יודע אחר הענין. אלא יאמר אישן ואוכל כדי שאוכל לעמוד שלש תפלות של תשע עשרה ברכות היו עושין בשבין ואין נושאין כפיהן: (ג) השווית הקול ביצר לא יבא

מזות, אונ דער קענעמטש וואס וינדניגט גריינגט גאט אז דורך איהם זאל גיטאזן ווערין נאך וינד זא ויפד מידו דאס קענען מיר אפלקענען פון דוד המלך אף על פי שאמר הורה אם בא לחנך ששכנס להרע אפילו זיי הורה האם גינאגט אז איינער קומט הרגנו זיין חקר ואז ראובן ווייס אז שמעון איז געקומען צו איהם ער זאל איהם הרגנן זאל ער איהם פרייער הרגנן וזאל ראובן הרגנן שמעון, אונ דוד האט דאך געוואקט אז שאול איז געקומען ער זאל איהם הרגנן, פון דעקסטווענין אל אבא לתרוג את שאול כשמצאו יסן שוכב בבגדו האט דוד ניט געוואלט הרגנן שאול ווען ער האט איהם גיטראפן ליענדיג אויף דעם פעלד אונ איז גישלאפן אפר דוד האט גינאגט אם אהרני מפני שקניי אויב איך וועל הרגנן שאול איך זאל מיר טאהן אמונה וזא תקלה לכל ישראל וועט אבער זיין אישטרוכלונג צו אלע יודין ויאפסו יבאקט גוים וילתמי בה דיעלעקער וועלן ויה פארואמלן אויף זיי אונ וועלן מיט זיי מלחמה האלטן מיכד שאמר ואל יבא תקלה על ידי איז ביי מיר בעסער איך זאל געברענגט ווערין, נאר עס זאל ניט זיין קיין שטרויכלונג צו דיא וירין דורך מיר ואזוויא האט גינאגט דודו וכן מצייט דערדרי אונ אזוי געפינען מיר בייא סרדכי הרדכי לא יבא ואל ישתתה מרדכי האט ניט געקניגט אונ האט זיך ניט געבנקט פאר דעם אפר מרדכי האט פאר דעם אפגעשטעלט לפני אויב איך וועל מיר בוקן פאר דעם וישתתה מל לגנדה ויה וועלן אלע יודין זיך בוקן צו עבודה ויה ווארום דעם האט גיטראגן אויף זיך זיין עבודה ויהו מוסב שיערטיג איז בעסער מען זאל מיר הרגנן זאל קבא תקלה על ידי אונ עס זאל ניט קומען קיין שטרויכלונג דורך מיר צו דיא וירין:

קריים שהוא שיעור הבית דאס איז אקאס פון אשטוב הרי הוא בעליה איז דאס וויא אאווערען לשטוב וימיר להתפלל בה אונ מען מען שטיין אויף דעם ארמ אונ דאוונען וכן אם היה סוקף מחיצות מכל רוחותיו אונ אויב דער הויפער ארמ איז מיט ווענט ארום פון אלע ווימין אף על פי שאין בו ד' אמות על ד' אמות אפילו ער איז ניט גרויס פיר אילין לאנג אונ פיר אילין קנין טייר לתפלה בו פון דעקסטווענין מען מען שטיין אויבין דאוונען מפני שאין גבתי ניכר ווייל עס איז ניט צו דערקענען אז דער ארמ איז העכער שהרי חלק רשות לעצבו ווארום עס איז אפגעטיילט אפגעוונדער ארמ: (ג) האומנין שהיו עושין מלאכה בראש האילן בעלי מלאכות וואס האבין געארבעט אויף דעם שפיץ בוים או בראש הנדבך אדער אויף אקאהער אין דערעסיה או בראש הכותל אדער אויף אנואגט און דערעסיה וואס האבין אונ עס איז געקומען דיא צייט צום דאוונען יודין למטה ותורוין לבלאקן אונ גינען צו ריב צו ויער ארבעט ואם היו בראש הית או בראש התאנה אונ אויב זיין ווענען גינען אויף דעם שפיץ איילבירט בוים, אדער אויף דעם שפיץ פינגעבוים מתפללין דדקין דאוונען זיין אויף ויער ארמ אויף דעם בוים אונ דארפן ניט אראפ גיין מפני שיהיה מרובה ווייל עס איז שווער אראפ צו גיין פון בוים אונ ארויף צו גיין אזויק אויף דעם בוים ובה הם מתפללין אויב זיין אילין זיין דאוונען אם היו עושין במקומו בלבד מתפללין שלש תפלות של תשע עשרה ברכות דאוונען זיי אלע דרייא תפלות ומעריב שחרית מנחה ועדער שמנה עשרה ניינעאהן ברכות היו עושין בשנה אבער אז זיין ארבעטן פאר געלט מתפללין כמעט דאוונען זיין דיא תפלה הבינו ויבין פד ויבן פד סיי זיין ארבעטן פאר געלט אונ סייא זיין ארבעטן נאר פאר דעם עסין איז יודיו לפני השוק ואין נושאין בפיהם אלעין זיין אונ גיט דאוונען פאר דעם עמוד אונ אויב זיין ווענען בהנים זאלין זיין ניט דרגנן: (ג) השווית הקול ביצר זיין מיינט מען גלייך צוא מאכין דיא שטימקע לא יבא קולו בהפליתי ער זאל ניט אויף היתין די שטימקע וער זאל ניט שרינען

כל בשידו ויהי לשם שמים אלץ וואס דוא וועסט טאהן זאל זיין פון נאמיס ווערין לא יבא אדם הולך לאלו או לישן או אקענטש גוים עסין אדער שראפן וכוונתו שיהיה כדאי וישנו לשיא דבריה הי"ה הנה וכוונתו רובב אחר הקטין זאל ער ניט זאגן זיין מיינונג איז ער זאל זיין געוונד אונ פעט ער זאל קענען ארבעטן אויף דיא זאכין פון דיא וועלט אונ זאל נאך זאגן נאך געלט אלא יבא ער

כדעתם כולו ולעסוק בתוכו ומלוחו וכשהוא נוטל ידיו או כשמכרך על הפירות או על המלוח השנויות כפי כל המוסר יכרונו כפי נעכר לשם בוראם אשר הפילא חסדו עמו ונתן לו הפירות או כלמס ליטות מהם וטובו אם המלוח :

קולו בתפלתו ולא יתפלל כלבו אלא כמתוך הדברים בשפתיו ובשמיע לאזניו בלחש . ולא ישמיע קולו אלא כ היה חולה או שאינו יכול לכונן את לבו עד שישמיע קולו הרי זה מותר . ובכלבד שלא יהא בצבור כדי שלא חטף דעתן מקולו :

וְעוֹן עַרְוֹנוֹנִים לֹא יִתְפַּלל לְבָבוֹ אֲוֹן עַרְוֹנֵי נִיט בְּאוֹנוֹנֵן שְׂרָאָכְמֵעֲרִיגֵי אֵין הֶאֱרִיצִין אֵלֵא שְׂתַּמַּד הַדְּבָרִים בְּשִׁפְטֵיהֶן וּפְשַׁעֵיהֶן לְאוֹנוֹי בְּלֶחֶשׁ נָאֵר עַרְוֹנֵי אֲרִיסִים רִיירִין דִּיא וְעַרְוֹנֵי עַרְוֵי מִיט וְיִינַע לְעַפְצִין אֲוֹן וְיִינַע אֲוִיעֲרִין וְאֵלִין הָעֲרִין אֵין דְּעַרְשִׁמִּיל דִּי וְעַרְוֵי עַרְוֵי וְאֵם עַרְוֵי עַרְוֵי וְאֵם שְׂמִימַע וְאֵל נִיט גִּיהַעֲרִם וְעַרְוֵי צוֹ אֲנַרְעִיעַ מְעַנְטְשִׁין אֵלֵא אֵם אֵין הִיָּה חִילָה מִיִּדִין עַר אֵין קְרָאָק אֲוֹ שְׂאִיטֵי יִכּוֹל לְכוֹנֵן אֵת לְבוֹ עַד שְׂשִׁמְעֵי קוֹלוֹ הִרִי זֶה מִסְתַּר אֲדַרְדַּר כָּאֵם הֶאֱרִץ וְיִינַע קַעֵן נִיט הֶאֱבִין אֲבֻנָה אֵין דַּעַם דְּאוֹנוֹנֵן מִיִּדִין עַר וְאֵל הוּיָה רִיירִין . מְעַנְטְשִׁין עַר הוּיָה רִיירִין וְיִכְלַד שְׂלֵא יִהְיֵא בְּצַבּוֹר נָאֵר נִיט אֵין שְׂהַל וְעַל אֵלֵךְ דְּאוֹנוֹנֵן כִּדִּי שְׂלֵא תְּסִיחֻי דְּהִיָּן מִקְדּוֹ וְיִיא וְאֵלִין נִיט פֶּאֲרַמִּישִׁם וְעַרְוֵין אֵין וְיִעַר בְּאוֹנוֹנֵן פּוֹן וְיִין שְׂמִימַע :

וְאֵל וְאֵינִן אֵינִן כִּדִּי שְׂאִיטֵי לְמִסַּד בְּרֵאת בְּרֵאֵי וְלַעֲסֹק בְּהוֹרֵתוֹ וּבְנִצְחֵיהוּ אֵין וְעַל שְׂלֵאִפִּין אֵין וְאֵל קַעֵנֵן שְׂמִיין וְאֲנַאֲצִין קִאָּנוֹ מִיט מִוִּרְאָ פֶּאֲר מִיין בְּשַׁעֲפַעַר אֲוֹן אֵין וְאֵל קַעֵנֵן לְעַרְנֵן תּוֹרָה אֲוֹן מִאֵהוּן מְצוֹת וּבְשִׁרְיָא נִיטֵל דִּי אֲוֹן וְעוֹן עַרְוֵי עַרְוֵי דִּיא הָעֲנַם אֲוֹ בְּשִׁמְרָה עַל הַפִּירוֹת אֲדַרְדַּר וְעוֹן עַרְוֵי מִאֲכַט אֲבָרְכָה אוּיָף פִּירוֹת אֲוֹ עַל הַמְצוֹת הַשְּׂטֵרוֹת כִּי לִל אֵין אֲדַרְדַּר עַרְוֵי מִאֲכַט אֲבָרְכָה אוּיָף דִּי מְצוֹת וְאֵם וְעוֹנֵן עֲוֹנָהֶנּוּ אֵין דִּיא מוּיָל פּוֹן אֵלֵךְ מְעַנְטְשִׁין כִּינֵה לְבוֹ וְאֵל וְיִין הֶאֱרִץ שְׂרָאָכְמֵין וְיִכְלַד לְשֵׁם בְּרֵאֵי עַרְוֵי נָאֵר לְוִיָּעֵן דַּעַם וְאֵמְעֵן פּוֹן וְיִין בְּשַׁעֲפַעַר אֲשֵׁר הֶפְלִיא חֲסִדוֹ עִמּוֹ וְאֵם עַרְוֵי הָעֲנַם לְעַמְטָהוֹן מִיט אֵיהֶם וְוִאֲנַרְעִילִיבַע חֲקָרִים וְנָתַן לוֹ הַפִּירוֹת אֲוֹ הַלֵּחַם לְהַנְחֵת מִסָּם וְצוּרֵי אֵת הַמְצוֹת אֲוֹן עַרְוֵי הָאֵם אֵיהֶם וְנִינַעֲבִין דִּי פִירוֹת אֲדַרְדַּר דִּי בְּרִוּיָם עַרְוֵי וְאֵל פּוֹן וְיִי הִנָּהוּ הֶאֱבִין אֲוֹן עַרְוֵי הָאֵם אֵיהֶם וְיִבְאָמִין דִּיא מְצוֹת :

בחקתי יום ד תורה

אונקלוס

לחשך כחית היא יהוה נפש ייה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יהוה ו דמילי ו' אל שב"ב שבעשה בנקוד חולם :

וְאֵם עַרְוֵי אֵלִין לֹא יִתְקַבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְמִרְדֵי יִהְיוּן שֶׁבַע עַל חוֹבִיבֹן : יֵשׁ וְאַתְּבַר יֵת יִקְר הַתְּקַפִּיבֹן וְאַתְּבַר יֵת

ת"א ושכתי את גאון עוזם . גיפין לו : רשכ"ם

וְיֵת וְאֵם עַרְוֵי אֵלִין לֹא יִתְקַבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְמִרְדֵי יִהְיוּן שֶׁבַע עַל חוֹבִיבֹן : יֵשׁ וְאַתְּבַר יֵת יִקְר הַתְּקַפִּיבֹן וְאַתְּבַר יֵת וְאֵם עַרְוֵי אֵלִין לֹא יִתְקַבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְמִרְדֵי יִהְיוּן שֶׁבַע עַל חוֹבִיבֹן : יֵשׁ וְאַתְּבַר יֵת יִקְר הַתְּקַפִּיבֹן וְאַתְּבַר יֵת וְאֵם עַרְוֵי אֵלִין לֹא יִתְקַבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְמִרְדֵי יִהְיוּן שֶׁבַע עַל חוֹבִיבֹן : יֵשׁ וְאַתְּבַר יֵת יִקְר הַתְּקַפִּיבֹן וְאַתְּבַר יֵת וְאֵם עַרְוֵי אֵלִין לֹא יִתְקַבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְמִרְדֵי יִהְיוּן שֶׁבַע עַל חוֹבִיבֹן : יֵשׁ וְאַתְּבַר יֵת יִקְר הַתְּקַפִּיבֹן וְאַתְּבַר יֵת

פירוש להורות אלהים

וְיֵת וְאֵם עַרְוֵי אֵלִין לֹא יִתְקַבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְמִרְדֵי יִהְיוּן שֶׁבַע עַל חוֹבִיבֹן : יֵשׁ וְאַתְּבַר יֵת יִקְר הַתְּקַפִּיבֹן וְאַתְּבַר יֵת וְאֵם עַרְוֵי אֵלִין לֹא יִתְקַבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְמִרְדֵי יִהְיוּן שֶׁבַע עַל חוֹבִיבֹן : יֵשׁ וְאַתְּבַר יֵת יִקְר הַתְּקַפִּיבֹן וְאַתְּבַר יֵת וְאֵם עַרְוֵי אֵלִין לֹא יִתְקַבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְמִרְדֵי יִהְיוּן שֶׁבַע עַל חוֹבִיבֹן : יֵשׁ וְאַתְּבַר יֵת יִקְר הַתְּקַפִּיבֹן וְאַתְּבַר יֵת

עֲזַבְכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׂמִיכֶם כְּבָרְזֵל
 וְאֶת־אַרְצְכֶם כְּנַחֲשֵׁה: * וְתֵם לְרִיק
 כַּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־
 יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיָּו :

שְׂמִיא דְעֲלוּיָכוֹן תְּקִיפִין
 כְּפָרְזֹלָא מִלְּאֵהָתָא
 כְּמָרָא וְאַרְעָא
 דְתַחֲזִיתִיכוֹן חֲסִינָא
 כְּנַחֲשָׂא מִלְּמַעְבַּד פִּירִין:
 * וְיִסּוּף לְרִיקָנָא חִילְכוֹן
 וְלֹא תִתֵּן אַרְעֵכוֹן יִת
 עֲלֵלְתָהּ וְאִילָן אַרְעָא לֹא

רשב"ם

שבעת לחם היה לה . ובאגדה הוא בהמ"ק . כדכתיב הנני מחלל את מקדשי גאון עזבם . ולפי הפשט כמו שפירשתי שבך מוכיח סוף המקרא ונתתי את שמיכם וגו' : (כ) כחכם . כי הארצה לא תוסף לתת את כחת שפתי חכמים

העניות וזה אילו ולכן נבטע מהרס יוסר ממה שהכשע נגדו : צ כיון שהיה לחם היסוד נרדקין : ק נוכח שמלקט עשבים דעיס מחר העשבים . כסח קול . פולר מוסר : ד פ"י וחס לריק כחכס אחר העמל והסוכר כו' שאלו שניו הקוח . טלס פירש כחכס על מנוסם ככא מכה לא הים לכו' למעול דכר כתיב ונתתי שמיכם ככרול וגו' ומסתמא וחס לריק (ג"א) גם אין לומר פיסוס כח גוסס דל"כ לא היל"ל לריק אלא וחס כחכס : ש דק"ל למה לי למכתב ארלכס היה לו לכחול ולא חסן האלן : ט"ז לפי ש ככרס ונתתי האלן יבולס אלא ארלכס משמע אף מה שחס מיראס : טס כשעת הוטס שטלס אפי"ו זס לא מוליס . א"כ דייק ענדכתיב יבולס לי מנייל שטוס מניס . רל"ס : ת דק"ל שטל"ל וען לא יתן פרוי אלל

ונתתי את שמיכם ככרול ואת ארצכם כנחשה . וזקשה משל משה שסס הוא אומר (דברים כח) והיו שמיר אשר על ראשך נחשת וגו' שהיו השמים מושיעין כדרך שהנחשת מויעה והארץ חיה מויעה כדרך שאין הכרול מויע והיא משמרת פירותיה אבל כאן השמים לא יהיו מויעין כדרך שאין הכרול מויע ויהא מורכ בעולם והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויע ויהא צ מאכלת פירותיה: (כ) והם לריק כחכם. (ת"כ) הרי אדם שלא עמל שלא הרש שלא זרע שלא נכסף שלא כסה שלא עבד וכשעת הקציר כל שדפס ומלקה אחרותיו ככך כלום אבל אדם שעמל והרס על זה הקוח : ולא תתן ארצכם את יבולה . (ת"כ) אף מה שעתה ש מניול לה כשעת הרוע : ועץ הארץ . (ת"כ) אפילו מן הארץ יהא לקות שלה ימנעט פירותיה כשעת החנטה : לא יתן . משמע למעלה ולמטה אען וזאפרי : לא יתן פרוי . כשאוט מפרה מסיר פירותיו הרי שמי

ליקוטים על התורה

ונתתי את שמיכם ככרול ואת ארצכם כנחשה . איך ועל געבין אייערע היקלען ווי איינן און אייערע ערד ווי קאפער . אין די הונקחה וואס משה רבינו האם גינאנט שפיטס פארקערט , די היקלען וועלן זיין ווי קאפער און די ערד וועט זיין ווי אייזן . עקעפערס דער גלייך ווייל אלע פארשט אגאן די הונקחה פון די פדרה האקטין איז גינאנט גינארין אויף די צבירות וואס די יודין האיינפארן ביי דעם חירבן פון ערשטן בית המקדש , דאסאלס איז גינעטן זייערע צבירות צו נאם . וויא האבין געדינט עבודה זרה דריבער וועט דער היקעל זיין האקסער פון די ערד ווארום אייזן איז האקסער ווי קאפער , און די הונקחה וואס משה רבינו האם גינאנט אין די פדרה תבא איז גינאנט גינארין אויף די צבירות וואס די יודין האבין גי' פאן ווען עס איז גינעטן דער חירבן פון אנדערן בית המקדש דאסאלס האבין די יודין געדינט איינער צום אנדערן זענען די צבירות גינעטן אונטערן אויף די ערד ריבער איז די ערד גינעטן ווי אייזן און דער היקעל איז גינעטן ווי קאפער . איז די ערד גינעטן האקסער ווי דער היקעל :

פירוש להורות אלהים דער ביהמ"ק וואס ער איז נאם הערשאפט און דאס שטארקייט פון דיא ישראל דאס איז איין פורעניות ונתתי און איך וועל געבען אויף אייך אזוי א פורעניות אז אייערע היקלען וועלן זיין אזוי וויא אייזען , אזויא וויא אייזען גיבען גיט קיין פייכטעקייט פון זיך , אזויא וועלן דיא היקלען קיין פייכטעקייט געבן פון זיך און רעגן וועט גיט זיין אויף דער וועלט דאס איז דער אנדערער פורעניות ואת ארצכם און אייערע ערד וועט זיין כנחשה אזוי וויא קאפער שוויצט פון זיך זעלבער אזויא וועט דיא ערד שוויצען און מחמת דעם וועלען אלע תבואות וואס אין דער ערד פאר פויל'ט ווערין דאס איז דאס ריפשע פורעניות : (כ) וחס און עס וועט צו זיין לריק צוא לערד כותכס אייער כח איהר וועט זיך מיידען .

איהר וועט אקערין און זיינען און נאך אנדערע זאכין וואס קען טוהט אין פעלד דיא תבואה ואל גראשין און עס וועט קומען דיא צייט פון שניט וועט קומען איין שטורעם האגיל און וועט זיא אויס שלאגן דאס איז דער פערטער פורעניות ויא תפן און אייער לאנד וועט גיט געבין איהר פרוכט ורש"י שיינט עס וועט אפילו אזויא פיל גיט אויף וואקסין ווי פיל קען האט פאר זיינעט דאס איז דיא פינפטע פורעניות זיך הארץ און דיא פייקער פון דער ערד לא יתן וועט גיט געבין פרי פרוכט ורש"י שיינט דאס ווערט גירעכניג פאר צווייא פורעניות און דאס ווארט לא יתן גייט ארויף און אראפ און אזויא איז דער פשט זיך און דער פון דער ערד לא יתן ער וועט גיט געבין אכח אין דער פריז זיא זאל בליען דאס איז דיא זעקסטע און וויבער לא יתן פרי ער וועט גיט געבין זיין פרוכט פון דאס פוילעל פירות וואס וועט שוין אפילו זיין וועלן פאר פויל'ט

וּאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאבְדוּ
 לְשִׁמְעֵי לִי וַיִּסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכַּף שִׁבְעַת
 כַּחַטָּאתֵיכֶם : כַּב וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם
 אֶת־חֵית הַשָּׂדֶה וְשַׁפְּלָה אֶתְכֶם
 וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה

יתן אביה: בא ואם
 תהכון קדמי בקשיו
 ולא תיבון לקבלא
 למימרי ואוסף לאותאה
 עליכון סחא שבע
 פחוביכון: כב ואגרי בכון
 ית חיות ברא ותחביל
 יתכון ותשיצי ית
 בעירכון ותועיר יתכון
 בעל המורים

ר"א והשלחמי. שכם לג:

יכולים: (כא) כחשתיכם. נתינו בין שבעה ויין כחוד: לכס: (כא) ואם תלכו עמי קרי. ומהם פי' לי מניעה
 מגורת הוקר רגלך והבל הוא. כי הוקר מגורת חטויי פי'א הפעל כמו הושב את אבדך. מן אחרים ישבו. וקרי
 מן קרה. מגורת אקרה כה. וזהו פירושו אם תלכו עמי במקרה ולא הריר כאדם שאינו הולך תדיר אצל ביראו:

רשב"ם

האין למע לים: א' לאין סוף ל' סליקות חלה עבר דעת: ב' יבאן
 כפי ג' ו' וס' אחריו כסם וכו' לג' ב' ד' רש"י מנוח: ז' חלל חסד
 ל'ס ותתעב היתן עליי שבתא אמתיה כנשיכהה וסבול מעשה
 דעבר הוי כול ד' ר' ל' כפתוהי כפיו ע' א' ח' כסם קטוהי נקלה
 מכל כמו שגליוו בדקהה שבתא למע חסכל ג'ס שליכ' יום חלה
 וס'סו: וכן ס'ו קטוהי (ו'ו'ט'): ה' וס'א ד'סוהי כס' ח'ל' וקטע
 מנפטיס כפ' כ'ח'ל' י'ל' קר'ל' למע לא כתיב וס'כדקהה כס'ס'ס

קלות ויס כלן שבע פורעיות: (כא) ואם תלכו עמי
 קרי. רבותי אמרו ערתי במקרה שאינו חלל לפרקים כן
 תלכו ערתי כמות. וממה פירש לשון מניעה וכן (משלי
 כה) הוקר רגלך וכן יקר ריה (ש"י) וקרוכ לשון זה לתרגמו
 זה חוקקו לשון קוץ שמקוץ לכס להמנום מהתקרב אלי:
 שבע כחטאריכם. שבע פורעיות אחרים כמספר שבע

כחשתיכם: (כב) והשלחתי. לשון א' נתינו: ושכלה
 דרכה כרך מניין ח'ל' (דברים לג) וכן כהמות הלכה ב' כס הרי כמים ומנין שחלה ממיתה כנשיכהה ח'ל' (כס) עס
 המה וזהו עפר. מה חלו וזכרון וממיתין אף חלו וזכרון וממיתין וזכרון כס'ס ג' כ'ח'ל' המור טוהך וממית עורה
 טוהך וממית: ושכלה אתכם. חלוד הקעטס: והכריתה את בהמתכם. מחוקי: והמעיטה אתכם. ה' מנפטיס:

שפתי חכמים

וערין אונ וועליון אראפ פאלין דאס איז דער
 זיבעטער פורעניוה: (כא) ואם תלכו אונ או איהר
 וועט גיין מיט מיר הארץ פלוקר איהר וועט
 הארץ מאכין אייער הארץ ולא תאבדו אונ איהר
 וועט גיט וועליון לשמע לי צו הארכין מיך יספתי

משלי

ואם תלכו עמי קרי וכו'. נאם האם ניואנס צו די יודין אויב
 איר וועט גיין מיט מיר פריענעדיג וועל איך מיט אייך
 אויך גיין פריענעדיג. למשל איינער דאס געהאט איין ווהן
 דער ווהן איז גינען אקלונער האם דער פאטער גינזאלס אויס
 וויכין פון גינענענען אסלאכה וואס ו'אל גיין שוין אונ דרינג
 און נאל קעניגן געבין פריקע האם ער גיפראפן אין א'שטאם
 אוי אפעל סלאכה וואס האם אוי אפריקעס ווי ער וויל. שוין
 אונ דרינג אונ גיט פריקע. האם ער גינעבין גיין ווהן צו דעם
 בעל סלאכה אויך נעסלעך יאהר. ער ואל אים אויסלענען די
 סלאכה. דער בעל סלאכה האט גענומען דעם קנד צו זיך אין
 שטוב ער ואל אים געבן קסן און געקען אונ ואל אים לערנען
 גיין סלאכה. דער קנד האט אפער ער גינזאלס געקען דאס
 סלאכה. אלץ וואס דער בעל הבית האט אים געמיסן סארן.
 האקן האקן טראגן וואסער. האם ער אלץ גינזאלס נאר דאס
 סלאכה האט ער גיט גינזאלס סארן. אפמאל האט דער בעל
 סלאכה געטען דעם קנד אינענערע אפריקע. אים ער געקעפט
 צום פאטער און האט גינזאלס צו אים פאר וואס האט ער אים
 אריין געבין צו אוי אסלעכטען בעל סלאכה אלץ סאן אפריקע
 ער מיט אים אפריקע שוועלע אפריקע. אפמאל דער פאטער צו
 אים ניואנס די זעלבער קנד איך האב דך אריין געגעבן

קענין גיין איר וועט צוריק קערן צו נאם אונ צו גיין ווהן:

אֶתְכֶם וְנִשְׁמַו דְּרִיכְכֶם: כִּי וְאִם בְּאֵלֶּהּ
לֹא תוֹסֵרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי:

רש"י
ונשמו דריככם. שנילים גדולים ושזיליס קמניס הרי שבע
פורעניות. שן בהמה. ושן חיה. חמת זוחלי עפר. ושכלה.
והכריתה והמעיע'. ונשמו: (כג) לא תוסרולי. לשבו ורלי:
ר"ל

ח"א ואם באלם לא תוסרו לי. שם סנהדרין כג:
שפתי חכמים
ואתכם אלם עמוס דכסמה שטיהם ענחון כסדה יכיתו אוסם
פנל וכל אכל האדם שהוא כפניס כחך סכיר מש"ס לא
יכריס כולם אלם ימעס אוסם: ו' דלסן לא תוסכי לי
לין עיושב כסמוק דודלי לא יללו לקבל סיפורים.
לכר סיכס שסם ככל אלם

פירוש לתורה אלהים

אויב באלה דרנה דיא דאונגע ויגען כפות. לא תוסרו
נועם איהר פארם ניס נעמען אמוקר הילכתם
אונ איהר נועם גיין מיס מיר הארמיגליגען:

שניידין איגעקע כהמות והעיקשה אתכם אונ זיא
נועם איך ווייניג מאכין נשמו אונ ויזיא נועלין
פאר ויקסט נוערין דריכים איגעקע נוענין דאם
געגען דיא ויגען כפות (עין רש"י): (כג) ואם אונ

תרגום

נביאים ויהוה

המשק"ט ה"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנחא ארני נשמה דהור יהוה ויהוה
יהודה דנחא דרנה חיה יהודה דהור אל שם ב"ן שבעשתי:

א מקוה ישראל יהוה כל עזבוך יבשו יסורי בארץ
יבתו פי עזבו מקור מים חיים את יהוה: ב רפאני
יהוה וארפא הושיעני ואושעה פי תהלתי אתה:
ג הנהחמה אמרים אלי איה דברי יהוה יבוא נא:
ד ואני לא אצתי מרעה אחריך ויום אנוש לא
התאויתי אתה ודעת מוצא שפתי נכה פניך היה:
ה אל תהיה לי למחתח מחסי אתה ביום רעה: יבשו
רדפי ואל אבשה אני יתמו חמה ואל אתה אני
תביא עליהם יום רעה ומשנה שברון שברם:
ו סורי ק"י
מימך מלאתנבאה עליהן לאותבותהן לדמלתך וליום ביש דאת מייתי עליהן לא חסידית אתה גלי
הקמך אפקות שפתי גלי הקמך יהוה: ח לא יהא מימךך לי כדבי רחצני אתה געבן עקא:
י ובהתון רדפי ולא אבבית אנא ותפלמון אינן ולא אתפלים אנא אייתי עליהן יום ביש ועל
חד תרין תברא תברינון:

רש"י

מצורת דוד

(6) מקוה ישראל ס'. לכן מהר"י שחקות וישראל ימים אל ס'
ס' יבוא עתה ויכלה סם האמת להן כי השבו ענבני מי בורסם
לכמות אלן ענן ולנכחות להס ובע"ש בהחלה נבואחו שאמר כהה לא ידעתי דבר כי נכר חכני (נעיל 6') ויום חטש לא ספאויתי.
אף אחר שהלכתי לנכחות שלא כדלתי. לא הייתי עתה נכחות. וס' עתה עתה נכחות. וס' עתה עתה נכחות. וס' עתה עתה נכחות.
מואל שפתי. שם ששחללתי עליהם הלא היה מול עתה וכוונער הלא לא לרשעי לנכחות להם וכוונע אלי כדנחם פורעניות ספסללתי
עליהם והמה הושיעם שכלי. אי בודחם מעלתי כס: (6) אל הסיס. לכן שאלתי אל הסיס לי כדנחם וצנשול ותמחם סלם
פטולם חמה מחסי בעת רעה לוס חושיעני כס עתה: (1) יבבו רדפי. כס יבבו וילכו גולם: יתמו. כס יבבו בוד סלויב: ומשנס
כברון. כבר כפל ר"ל סכר על סכר שנסם:
דעם פירוש עברי פייסדס געפינס טען בייא דער הפסורה פון דער וואך.

רש"י
(6) מקוה ישראל ס'. לכן מהר"י שחקות וישראל ימים אל ס'
ס' יבוא עתה ויכלה סם האמת להן כי השבו ענבני מי בורסם
לכמות אלן ענן ולנכחות להס ובע"ש בהחלה נבואחו שאמר כהה לא ידעתי דבר כי נכר חכני (נעיל 6') ויום חטש לא ספאויתי.
אף אחר שהלכתי לנכחות שלא כדלתי. לא הייתי עתה נכחות. וס' עתה עתה נכחות. וס' עתה עתה נכחות. וס' עתה עתה נכחות.
מואל שפתי. שם ששחללתי עליהם הלא היה מול עתה וכוונער הלא לא לרשעי לנכחות להם וכוונע אלי כדנחם פורעניות ספסללתי
עליהם והמה הושיעם שכלי. אי בודחם מעלתי כס: (6) אל הסיס. לכן שאלתי אל הסיס לי כדנחם וצנשול ותמחם סלם
פטולם חמה מחסי בעת רעה לוס חושיעני כס עתה: (1) יבבו רדפי. כס יבבו וילכו גולם: יתמו. כס יבבו בוד סלויב: ומשנס
כברון. כבר כפל ר"ל סכר על סכר שנסם:
דעם פירוש עברי פייסדס געפינס טען בייא דער הפסורה פון דער וואך.

כתובים משלי כ"ב

לחמשיך מיסוד ומלכות דלא שנין דלת יוד נפש שנין שנין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אד אדני אדני נפש אדני רוח אלה דלת נון יוד נשמה ומלכות ין הו וו הו חיה יחידה דיסוד יתרה חיה יחידה ומלכות אל שם כ"ן שבעשה :

א חולק עם ננבא כני נפשיה : א חולק עם-ננב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד : ב חרדת אדם יתן מוקש ובטח ביהודה ישנב : ג רבים מבקשים בגלוקא דבר נשא עבדא : ב מלוקא דבר נשא עבדא : ג מלוקא דבר נשא עבדא : ד תיקולתא ומקסביר באלהא נעשו : ג סגעי דבעין אפי דשליטא ומן קדם אלהא דיגיה דנגרא : ד מרמקא דצדיק נגרא

עולא ומרמקא דרשעני נגרא דתריצי אורחיה : ה מלוי דאגור בר יקה דקבל דביותא נאמר נגרא דאיתיהאל דאיתיהאל ואכר : ו מסול דבוקא דבני נשא אנה ולא אית לי ביונה דבני נשא :

מצודת דוד

(א) אלה ישמע . ר"ל לזאת שונא נפשו כי הלא ישמע שמעתיני מוקש עבירה יתן חרדה אלס : (ב) חרדת אדם . יהי אמון : (ג) פני מושל . לזון לפניו : (ד) ישר דרך . חלם סהול ישר בדרכיו : (ה) אגור בן יקה . דברי שלמה שאמר את הבינה והקלה : המשא . נכחה : נאם הגבר לאיתיהאל . על שסמך על חכמתו להרבות חכ וסוסים ונשים שהזכיר על כל זה ואמר אתי אל ואוכל לעשות ולא אכשל . אגור בן גור . ר"ל אלה הם דברי שלמה אשר אמר ואסף את הבינה סגבר . ר"ל על כי דברי הגבר הוא שלמה סיה לו לעבד בעבד איתיהאל והזכיר שמרע לומר שמרע בעבור איתיהאל ואוכל ר"ל ה עמדי והוא גמול לי חכמה מפני ולה אוכל לעשות מה שלבי חסן להכיות נשים וכסף והבד כי ענין לא אסור לבני מתי כי חין חסד בעומי דין גדל ושמירה א"כ על כי סמך על חכמתו רב הבינה אמר חרנה נשים וגוי ולא אסור וגוי . ולכסף ולאמר בו נשיו חסו את לבבו (מלכים א' 6) . ואלו לאמר ויתחבך וגוי כי נסה לבבו וגוי הנכחה אליו פעמים ולאמר מה הנכחה אליו פעמים כבר נלמה אכל מעשה לה סוסין להכרות לו עוד כשון כי נסה לבבו מה' . א"כ מרבים חכמים הבינה חסותם סוכה לטולקו ה:בואה : (ו) כי בער חכמי . ר"ל ולה דבריו שאמר עשה כולם חכמי שני נכסר מדתה אש ותין לי בינת אלס כי ה:ה דבר ה' מלכתי ומלכתי מה לו :

פירוש ע"מ

(א) חולק עם ננבא כני נפשו דער נואם טיילט זיך מיט א ננב . אום ער זאל שווייגן , האט ער פיינט זיך אליין אלה ישמע ולא יגיד ווארום ווען אפילו ער הערנט זיין פלוכונג וואס מען שעלט דיא מענטשן וואס האבן א טהייל אין דער נגרה , מוז ער שווייגן אונ גיט אגין , אויך ווען אפילו מען באשווערט איהם אויב ער ווייס גיט פון דער נגרה מוז ער פאלש שווערן אויך : (ב) יחידה אדם יתן מוקש דם ציטערניש פון אפענטש וואס ער ווערט דערציטערט ווען עם פערעמט איהם א אונקליק , גיט איהם נאך דיא ציטערניש א שטרויכלונג אויך ווארום ער מוהמ בארעשקייט אדער זינד וואס נאמ האט פערבאמין פון צו שאהן , דאס הייסט ער גלויבט אין אונקעליכ-קייטען אז עם וועט איהם העלפן יבואם בני ישנב אבער דער וואס פארזיכערט זיך אין נאם ווערט ער נאך געשטארקט , דאס הייסט ער דאנקט נאך נאם אויף דעם אונקליק , ווארום ער ווייס אז נאמס וועגן איז אונקעליך אז אפענטש זאל זיין פארשטיין . גלויבט ער אז דאס איז נאך פאר איהם אטובה , אונ האפט אלע מינוט אויף

הילף פון השם ותבדך : (ג) רבים מבקשים פני מושל פיל מענטשן געמיין בייא דעם גיוועלטיגען מאנן ער זאל זיין העלפן אין פרנסה אדער אין א אנדערע זאך ויך משמש איש אבער פון נאם איז דאס געריכט פון דעם מענטש , ווארום וועגען נאם פארלאנגט אז ער זאל געהאלפן ווערן , גיט ער דיא מחשבה צו דעם מושל אז ער זאל איהם העלפן : (ד) חובבת צדיקים איש על דיא אומ-ווערדיקייט פון צדיקים וואס זיין געען גיט אגזעהן , איז נאך דער מענטש וואס מוהמ אומ-רעכט געגין נאם אונ מענטשן וועגבת נשיו ישר דוד אונ דאס אונווערדיגקייט פון דעם רשע וואס ער קען גיט זעהן איז נאך דער מענטש וואס גייט אין רעכטפארטיגען ווען , דעם קען ער גיט ליידען : (ה) דברי איור בן יקה דיא אבער שפראך רייד זעען זינאמס געווארן פון שלמה המלך וואס זיין נאמען איז אגור בן יקה אויך , ווייל דער טייטש איז פון דיא ווערטה אויך , עם איז אויך געזאגעלט גיווארן דעקס אונ אמת אין אזויא א מענטש וואס , ער קען גיט שווייגען נאך ער מוז זיין ארויסגעבין המשא נאם נגבר לאיתיהאל אזויא

[6] זה טורק לו אחד. וזה דכתיב הכ"ג בלפ"ק ג' סדיונות
בוסין לרין כפייה מיידי כמכריז וחיזי כולס לרין כלל. ופי'
חוי"ט: (5) ל"פ ופי' כה"ש ד"ס כ"ל שמוכר כן שיהפוך שמונות
יומר מכוונת האחר ותפוך כך ליתו להיחייבו הכל הדין עמו
מלינה נעלמה סכנה לנכותו אם לא שיהיה לו דין גנאי אבל אם

לא יוכל להצטות את חברו
שקבל מה שכתבו הע"פ שבו
מאספס כס הוא כולל עסקה
מסמט. הכל דעת סב"ב מתוך
שם שכתבו ענין דבריו ולאסביו
כ"י נעלה שלא יפטר שום דבר
זכות יעשה מעיני הדיונים
מיהאם והנ' שומע מ"ע של
סניאס ומכריז כביהס יוולא
כדון לאתמו. ע"כ: (3) עמ'
מסקינן דבולו מלגה דעת

הדיונים בענין שיכריזו מי יבט עתה חרס הגון. ופי"ט
בעלי דיוני ר"מ סכך דעה בעלי דיוני מי בעינין כ"י: [3] סוסל
דיוני. עמ' כל כפייה דספלי דיוני מ"י בעריכות שכתוביה
שנו שסס סדיונות סלון יודפיין ד"ס אלל סבורגלו לרין וז"ע
יהיב נכו דין ושבך קרנות ויכול לספול. והכנס סכני כיון ססמחוס
כדיס עליהם לא כל כיומו לספולן ועדיס יושבש קרנות.
אחרונים: (1) זה הוא ל"ד כ"י סדוקימתה קתייתא סכל כחסיקא
כחב לא חרון לפניו: (ד) ופי"ט כ"א ונתן כ"ד. ועיין חוי"ט:
(ה) ופי"ט כמלון דלדון דיני דגמיה: (ו) ופי"ט כמכר פסט
המטשה ככל הסולס כדריי סלחוד. ועפי"ט: (ז) ופי"ט כן
במכ"ש מהל דלקמן: (ח) נפקא מיניה לענין זמן א"כ זמין
לתיכא לכדריי סוסתלא לא ססמשה ולא סמקתיה סכל עמלמ וס"ה
אפטר סמיוי דיין דק"י ויכולס הדיונים לספיק דלמ ססמק וס

בו סלכה ופי"ט א"כ אפטר להחזיר כגון שהלך זה שנטל הממון
שקבלוהעליהם שש"פ שגמס להזיק (ה) לא לתכונן להזיק.
אמוראים או גאונים וסוגיא דעלמא כחד מנייהו (ו) ודן זה
נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מניחו (ז). ודיון
אותו מתוך או קנת וקני הקהל העמידוהו אם אינו
חין דיוני דין בין טעה בין לא טעה (ח) ואינו בכלל הדיונים אלא בכלל בעלי זרוע וכל אחד מעלי דיוני אם רצה

זה בורר לו אחד. אחד מהבעלי דיוני בורר לו דיון
אחד לדגו ולהפוך כזכותו וכן הסני בורר לו דיון אחד
ונשי הבעלי דיונים ביהק בוררים להם עוד דיון שלישי ומתוך
כן יאל דין אחת לאתמו ליתמו בעלי דיונים דינא ואלתרו
קשטא קא דיוני לן דסבר

כלי שמעתי נדלה דעלכות דיריסי
דיני מבונוות בשלשה. [א] זה בורר לו אחד. וזה
בורר לו אחד. ושניהן בוררין להן עוד אחד.
דבריר"מ. וחב"א שני דיונין בוררין להן עוד אחד.
זה [ב] פוסל דיוניו של זה. וזה פוסל דיוניו של זה.
דברי ר"מ. וחב"א אימתי בומן שמביא עליהם
ראיה שהן קרובין או פסולין. אבל אם היו כשרין

לדעת הבעלי דיונים (ב) כדי שלא יהיה לבו של זה הנ' נוטה
אלל אחד מהם והלכה כהמנים: זה פוסל דיוניו של זה.
יכול הוא לומר לא אדון לפני בית דין (3) שבררת: בזמן
שמביא עליהן ראיה. שזה מכיר ראה על דיון שבורר
זה לפסלו: אבל אם הם כשרים ומבוחים. ה"ק חבל
אם היו כשרים שאין להן קרובים ולא פסולים אע"פ שהם
יושבי קרנות נעשו כמומחין ואינו יכול לפסלן. ופסק הלכה
זוה ספקלו בעלי הדיון מי שידון להם בין יהוד בין רבים
ופסק עליהם את הדיון דיון ויחן סותרין את דיון וסע"פ
שאינו מומחה לרבים ולא טועה שטעה אם כדבר משה טעה
או כדבר המפורס כגמרא מזהירין הדבר כשהיה ודינין בו
שלא כדון למדינת היס פטור הדיון מלשלם (ד) מאחר
ואם טעה כשקול הדעת והוא כדבר שנחלקו בו תנאים או
הדיון כדברי אותו הגאון שאין סוגיית העולם כמותו אם לא
נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מניחו (ז). ודיון
אותו מתוך או קנת וקני הקהל העמידוהו אם אינו
חין דיוני דין בין טעה בין לא טעה (ח) ואינו בכלל הדיונים אלא בכלל בעלי זרוע וכל אחד מעלי דיוני אם רצה

דעם דיון פון שמעון. איך וייל שמעון ואל געמען
איין אנדער דיון. אונ שמעון קען זאגן איך וייל
ניש דעם דיון פון ראובן. איך וייל ראובן ואל
געמען איין אנדער דיון דברי רבי פאיר אזוי זאגט
רבי מאיר תחכים אפרים אונ די חכמים זאגן אפתי
ויען קען זאגן איך וייל ניש מיין חברים
דיון בוסן שכיבא עליהן ראה שהן קרובין או פסולין אז ער
בריינגט ערות ארער איין אנדער בעיעוויינג אז זיין
חברים דיון איז אקרוב צו זיין חבר אדער ער איז
פסול צו זיין ארדיין אבל אם היי כשרין או מוסתין אקער
אז דיא דיינים זענען פאר צו זיין דיינים, אפילו
זייא זענען ניש לוקדים איז גלייך ווי זייא וואלטיין
גינען לוקדים אינו יכול לפסלן קען ניש ראובן זאגן
איך וייל ניש שמעון דיון. אונ שמעון קען ניש
זאגן איך וייל ניש ראובן דיון נאר עס בלייבט

ס"ק ג א דיוני מסנות פלשה געלט זאכין ווערט
גמשפט דורך דרייא דיינים, אויב
ראובן מאנט ביי שמעון געלט. אונ שמעון לייקענט
ארער אנרענע מענות וואס שמעון האט גענין
ראובן, זאל אזוי זיין בורר לו אחד זאל ראובן אויס
קלויבין איין דיון ויה בורר לו אחד אונ שמעון זאל
אויס קלויבין איין דיון זענען בוררין להן עוד אחד אונ
ביידען ראובן מיט שמעון קלויבין אויס איין דיון
אררענען, אונ די דריי דיינים זאלין משפטיין דעם
דין פון ראובן מיט שמעון דברי רבי פאיר אזוי זאגט
רבי מאיר תחכים אפרים אונ דיא חכמים זאגן שני
דיונין בוררין להן עוד אחד די ביידע דיינים זאלין אויס
קלויבען דעם דרייען דיון, ניש ראובן מיט שמעון
זאל אויס קלויבין דעם דרייען דיון ויה פוסל דיוני של
זה ויה פוסל דיוני של זה ראובן קען זאגן איך וייל ניש

וויא

פרוש עברי טייכט

בירקמען: (ו) פי בשר אנכי פאיש איך וואלט
גידאפמט אויס זעהן בייא מענטשין ווי אבהקה
ולא בנת אדם לי גלייה ווי איך האב גאר קיין
מענטשליקען פארשטאנד ניש:

א נבואה וואס זיא זאגט צום מענטש שווייג ניש
אונ זאג דעם אמת זענען. אונ זאלסט מראמין
כיי ויך, איך האב קיין מורא פאר קיין מענטש
נייל נאמ איז מיט מיר לאהיאל זאכל אז איך וועל
נאר פלען אז נאמ איז מיט מיר וועל איך אלעס

דיין דלמו כולו דיי נטו כמנעט וסוגיא דעלמא :
 (ט) שום מעטין להזיק הוא כיון דלו דינא הוא : (י) דכפא
 בככל שטע ל' שררה יש להם רשות להפקי דהטקט ב"ד
 חסקט בו ודחמ לו"ט" מחוקק שררה שטעטס כדל"י בגמ' . וי'
 תוי"ט : (יא) כלומר דרינא דין מכל אט טעם אינו פסוק הוואיל
 ולא קמט כשואב : (יב) ככ"י
 וק' לומר דין דמטיין שפוקטו סיי
 שיש לו כתי עדים ואמר די
 ואה"כ ביקש ולא מלא יסיד .
 והכ"מ מע"ל דמלומייהו כהביה
 ז' כתי עדים שפחת שבעידו כתי
 אחת כדכתיבי בריא טור אחת
 וכטידו ג"כ כמו בהאשמיס
 ותפן שד' העדים פסוליס הם .
 כמ"ל שומעין לו ולאמר ליה
 שהניחם הנה רעים שטעם כשרים
 לפי שפחתם ליה היות מניח
 עדים שום עדים אלא שפחה
 ויוד שום בעס מי שאינו כשר ואמנו לא נדר חזיסו בהאשמיס או
 כהאשמיס וחכ"א חין שפחה ליה לפי שלא טעם זה אלא לחוק
 טעמויהו והלוידי עי זה יודע לבידי כו' : (יג) וז"ל להפיר טע"ו
 דבריה פ"ד : [ג] רועי בקר . ב"ה כל כי מלפא דלא נעריי דינא
 פסוליס . ולכיוצא חקט רועי בקר דלא עבימי כישוב ולא ראו ולא
 טעמו טמקי דין בין דלא להכרו ואפי' לזרעה נמי פסוליהו כגון
 דקא חק רבנן דקא מכווני ושרי ליה לרשות בעדות חספספי ב"ד
 (ד) וכן דעמי ל"י דלגי' עדות נמי הוי גמר דין חספספי ב"ד
 שדבר על סיס . וכריבי"ש והגויס ס"ל דלגי' עדות הוי גמר דין
 כל שמתקבל עדותן כג"ל . ומחוי"ט : (טו) וכרישא בניי בחסין לך
 בעמנוטק אבל כמחיל לך ספי' ר"מ מרדס . טחוי"ט : (טז) ל"ד
 אל"כ שפיסא דהא בללה גמר דין מייבי וממילא נמורה היא
 דלא מעריי כגון דה"ל טוכע נלחנעט כתי עלי לעשות מחביטה זו

סותר דינו וחוזר ודן בפני ב"ד ואם טעה ולא נשא ונתן
 ביד וחוזר הדין ואם א"ל להחזיר ישלם מביתו כדון כל
 גורם להזיק (ט) ואם נשא ונתן ביד ישלם מביתו וחוזר
 ונטול לא פוסל דין זה שנתן לו שלא כהלכה . ומומחה לרביס
 שסקלו לחמו בעלי דינים או
 שנטל רשות מרדס גולה
 אפי"ם שלא קבלו אחיזה
 דינים הוואיל והוא מומחה אס
 טעה בין בדבר משה בין
 בשקול הדעת וא"ל להחזיר
 הדין עטור מלסלס . ומומחה
 שנטל רשות מרדס גולה י
 לו לכופ לבעלי הדין שידעו
 לפיני בין רלו בין לא רלו בין
 ברחץ בין בח"ל ומוי שנטל רשות מרדס שבא"ל חין יכול
 לכופ לבעלי הדין אלף כח"ל כגלגד (ר) ומומחה הוא מי שלמד
 בתורה שכבדו ושבעל פה וידוע לסביר להקיס ולהזיב דבר
 מתוך דבר הוא הנקרא מומחה . וכשהוא ניכר וידוע ויאל
 טעמו אלף אחסי דורו יקרא מומחה לרביס והוא יכול לדון
 יחידי ואפילו לא נקט רשות מרדס הגולה (יא) : זה פוסל
 עריו של זה . פלוגמיהו דר"מ ורבנן מוכרי ליה כגמר
 כשארמר בעל דין יש לי כתי עדים בדבר והיחא כתי
 רשותו עמך בעל דין שכנגדו עם אחר ואמר פסוליס
 ר"מ חומר יכול הוואעס אחר לפסלן ולאו נונע שדעתא הוא
 שהרי אמר לי ית אחרת ואם ביקש ולא מלא יסידו (יב)
 לחזור ולומר חין לי חלה אלו ומלא זה שכל לפסלן נונע

ובכני עדין וכל דלמחר תחלה ישי לי כתי עדים יכול
 בעדותו הוא ולא מפסלי אפומיה וס"ל כהכמיס : (ב) נאמן עלי אבא .
 לדונו לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן מלא וימונה חכות על ביס :
 חק כשרים כו' : ר"מ אומר יכול לחזור בו . אפילו לאמר גמר דין
 חכה וכהי : (ד) אינו יכול לחזור בו . לאחר גמר דין
 מודיס והכמיס לר"מ דינו יכול לחזור בו ואם קנו מידו נמי
 קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו שאין לאחר קנין כלום וכן הלכה :
 מה שחמה מוכע (טו) וא"ל לומר ומחילך (טו) מה שיש לי

לחזור ולומר חין לי חלה אלו ומלא זה שכל לפסלן נונע
 בעדותו הוא ולא מפסלי אפומיה וס"ל כהכמיס : (ב) נאמן עלי אבא .
 לדונו לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן מלא וימונה חכות על ביס :
 חק כשרים כו' : ר"מ אומר יכול לחזור בו . אפילו לאמר גמר דין
 חכה וכהי : (ד) אינו יכול לחזור בו . לאחר גמר דין
 מודיס והכמיס לר"מ דינו יכול לחזור בו ואם קנו מידו נמי
 קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו שאין לאחר קנין כלום וכן הלכה :
 מה שחמה מוכע (טו) וא"ל לומר ומחילך (טו) מה שיש לי

מה שחמה מוכע (טו) וא"ל לומר ומחילך (טו) מה שיש לי
 לחזור ולומר חין לי חלה אלו ומלא זה שכל לפסלן נונע
 בעדותו הוא ולא מפסלי אפומיה וס"ל כהכמיס : (ב) נאמן עלי אבא .
 לדונו לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן מלא וימונה חכות על ביס :
 חק כשרים כו' : ר"מ אומר יכול לחזור בו . אפילו לאמר גמר דין
 חכה וכהי : (ד) אינו יכול לחזור בו . לאחר גמר דין
 מודיס והכמיס לר"מ דינו יכול לחזור בו ואם קנו מידו נמי
 קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו שאין לאחר קנין כלום וכן הלכה :
 מה שחמה מוכע (טו) וא"ל לומר ומחילך (טו) מה שיש לי

לחזור ולומר חין לי חלה אלו ומלא זה שכל לפסלן נונע
 בעדותו הוא ולא מפסלי אפומיה וס"ל כהכמיס : (ב) נאמן עלי אבא .
 לדונו לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן מלא וימונה חכות על ביס :
 חק כשרים כו' : ר"מ אומר יכול לחזור בו . אפילו לאמר גמר דין
 חכה וכהי : (ד) אינו יכול לחזור בו . לאחר גמר דין
 מודיס והכמיס לר"מ דינו יכול לחזור בו ואם קנו מידו נמי
 קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו שאין לאחר קנין כלום וכן הלכה :
 מה שחמה מוכע (טו) וא"ל לומר ומחילך (טו) מה שיש לי

וויא זימא האבין אויסגעקלריבען זה פוסל עריו של זה
 וזה פוסל עריו של זה ראובן קען זאנין די עדות וואס
 שמעון האט געבריינגט זענען פסול . אונ שמעון
 קען זאנין די עדות וואס ראובן האט געבריינגט
 זענען פסול רבני מרי אזוי זאגט רבי מאיר
 תיבסם אימריס אונ דיא חקמיס אפיין אימריס ווען קען
 אייגער פסול מאכין דיא עדות פון דעם אנדערין
 ביזן שחיא מביא עליהן ראייה שהן קרובים או פסוליס נאר
 או ער בריינגט עדות אדער איין אנדער געווייונג
 או די עדות זענען קרובים צו זיין חבר , אדער זיי
 זענען פסול עדות צו זאנין אבא אס מייגשיים אפער
 או ריא עדות זענען קשר אינו יכול לפסלן קען מען
 זייא ניס פסול מאקען : ב אמר לו נאמן עלי אבא אויב
 ראובן זאגט צו שמעון איך גלויב מיין פאטער
 אדער ער זאגט עלי אבא איך גלויב דיין פאטער
 זייא זאלין זיין אנזענער דיניים אדער אנזענער
 עדות , אדער ער זאגט נאמניס עלי שלשה רועי בקר די
 דרייא מענטשין וואס פימערין אקסיין זענען אויך
 מיר פגלויבט זייא זאלין זיין סייגע דינינים , רבי
 מאיר זאגט יכול לחזור בו ראובן קען חרמה האבין ,
 נאפילו זייא האבין שוין גיפסקת דעם דין אונ ער

קען זאנין ער ווייל אנדערע דינינים ותיבסם אימריס
 אונ די חקמיס זאנין אינו יכול לחזור בו ראובן קען ניס
 חרמה האבין אויב זייא האבין שוין אפ גיפסקת
 דעם דין אונ זיי האבין ניס גיהאט אקעות אין דין
 מו ראובן קאדן ראוין זיי האבין געפסקתה דיה חייב
 לחזור שכינה ראובן האט געמאנט געלט ביי שמעון
 אונ ראובן האט גידארפט שווערין אונ געמען די
 געלט זאמר לו האט שמעון גאנגט צו ראובן חז לי
 בתי ראשף מדה אנדר דין קאפ זאל אזוי לעבין ווי
 דיר קוקט דאס געלט וועל איך דיר געבין דאס
 געלט , אונ ראובן האט אזוי גאנגט , מיין קאפ זאל
 אזוי לעבין וויא מיר קוקט דאס געלט , רבי מאיר
 זאגט יכול לחזור בו שמעון קען חרמה האבין אונ
 זאנין איך ווייל זייס אזוי זאגט נאמן ער ווייל
 אישבעה ווי ביה דין וועט זאנין ותיבסם אוימריס אונ
 דיא חקמיס זאנין איינער ראובן האט גישווארן
 בייא זיין קאפ קען שמעון חרמה האבין , אפער אז
 ראובן האט שוין גישווארן בייא זיין קאפ , אדער אז
 מען האט נאר קקבל קנין גיווען פון שמעון אז
 ראובן וועט שווערין בייא זיין קאפ זאל ער איהם
 געבין דאס געלט אפילו ראובן האט נאך ניס גער
 שווארין

יכול להחזיר בו כדברי הכמים וכן הלכה: (ג) ואלו הן הפסולים. לרובן והעיד: המשחק בקוביא. פסול לעדות לפי שאינו מתעסק בישובו של עולם ואסור לחדש שיתעסק בעולמו אלא או בתור' ובנמילות הסדרים או במורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם: מילה ברבית. אחד הלואי וחדה המלוה (ו) שניהם פסולים דק"ל המלוה והלוה שניהם עוברים בלא תעשה (יה): ומפריחי יונים. אית דמפרישי מין ממיני השחוק אם תקדים וימךך ליומךך אמת לך

כך וכך (יש) ואית דמפריחי סמנדל ויהב מלומדה להביא יונים לבית בעלה בעל כרחו ויש בהן גזל מפני דרכי שלום ולא גזל גמור (כ): וסוחרו שביעית. עשין סחורה פירות שביעית והתורה אמרה והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא לסחורה: ר"ש אומר וכו'. בגמרא מפרש מלתיה דר"ש הכי כההנה היו קוראים ארופה ארופה שביעית כלומר ארופה פירות שביעית נלעגין היו פסולים אכל עדות סוחרו פירות שביעית: משרבו האנשים. השאלים מנת המלך כך וכך כרוי תבואה בכל שנה והם נרביין לחסוף תבואה של שביעית לפרוע ממנה מנת המלך חזרו לומר סחורי פירות שביעית בלבד הם פסולים אבל ארופה תבואות שביעית לתת למלך כשרים לעדות כיון שאין ארופים לאזור נלעגין. ועשין ספק הלכה כל מי שפער עברה שחיבי עליה מיתה ב"ד או כרת או מלקות פסול לעדות (כז) דמחייב מיתה נקרא רשע דכתיב אשר הוא רשע למות ובמחייבו השתידך עם רשע להיות עד חמס ודרשין אל תשת רשע עד ואם לקח חזר להכשור דכתיב ונקלה אחיך לשייך כיון שלקה היה הוא כחמיר ואם לקח ממון שלא כדון אש"פ שאלו חייב ביה לא מיתה ולא מלקות פסול לעדות כיון נכב ונזנן ומלוי כר ביה (כב) ואם לקח ממון שיש בו איסור דרבנן פסול לעדות מדרבנן וכיון מפרחי יונים וחמסן דיהיב דמי (כג) ולוקח המפך שאין העגלים ויגים למכרו והנבאים והעובדים שזקוקים לנעמן (כד) ומקבלים דקה מן הערומים כשרהים (כה) אלו וכיוצא בהם פסולים לעדות מדרבנן ואין עדותם בטלה עד שזכרו עליהם ויפרסמו אותן אבל

הן [ד] הפסולים המשחק בקוביא ומלוה בתבית. ובפריחי יונים. וסוחרו שביעית. אר"ה בריהב. היו קורין אותן ארופי שביעית. משרבו האנשים חזרו לקרותן סוחרו שביעית. [ה] א"ר יהודה אימתי בזבין שאין להם אומנות אלא הוא. אבל יש להם אומנות שלא הוא [ו] כשרין: (ד) ואלו הם

(יא) ואף על גב דמכר ועדים עוברים נמי בלא השימון לא השימון לא יגידים לנהו ולם נכמעט לכו. הרא"ש שמו"ס: (יב) ואש"פ בדיניו משחק בקוביא מנה חולה נדעת יונים ומנה חולה נדעת פלגו וזריי כו' גמ': (כ) בלא זכר בעל השבין דממילה קחמו וכו' להחם. רש"י: (כא) וכו' בעל (כב) כדכתיב וזלזל ומת' כהקב ביה ושמו"ס: (כג) בלא תהמוד דלא יאשי' בלא דמי משמע להו'. ועיניו כהמדי דאל"ס סבוב דמלויירוס מנה פסול דלא ידעו לתמן נהדרי א"כ שפא יתדו נקלקולו. תוס': (כה) ואשכח ליה לחמיו בלעג' ומיזי כספיה כסרהים דלי לא אשכח ליה חיותיה כוח. גמ': [ה] א"כ. אשכח בקוביא קאי א"כ אשכחתי יונים לפי ס' [ו] כשרים. ודוקא כשהשעית על דף אבל כשהשחקים באמנה אפי' סקנו אשכחתי גמורס היט ואין קיין מועיל בס'.

והתורה אמרה והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא לסחורה: ר"ש אומר וכו'. בגמרא מפרש מלתיה דר"ש הכי כההנה היו קוראים ארופה ארופה שביעית כלומר ארופה פירות שביעית נלעגין היו פסולים אכל עדות סוחרו פירות שביעית: משרבו האנשים. השאלים מנת המלך כך וכך כרוי תבואה בכל שנה והם נרביין לחסוף תבואה של שביעית לפרוע ממנה מנת המלך חזרו לומר סחורי פירות שביעית בלבד הם פסולים אבל ארופה תבואות שביעית לתת למלך כשרים לעדות כיון שאין ארופים לאזור נלעגין. ועשין ספק הלכה כל מי שפער עברה שחיבי עליה מיתה ב"ד או כרת או מלקות פסול לעדות (כז) דמחייב מיתה נקרא רשע דכתיב אשר הוא רשע למות ובמחייבו השתידך עם רשע להיות עד חמס ודרשין אל תשת רשע עד ואם לקח חזר להכשור דכתיב ונקלה אחיך לשייך כיון שלקה היה הוא כחמיר ואם לקח ממון שלא כדון אש"פ שאלו חייב ביה לא מיתה ולא מלקות פסול לעדות כיון נכב ונזנן ומלוי כר ביה (כב) ואם לקח ממון שיש בו איסור דרבנן פסול לעדות מדרבנן וכיון מפרחי יונים וחמסן דיהיב דמי (כג) ולוקח המפך שאין העגלים ויגים למכרו והנבאים והעובדים שזקוקים לנעמן (כד) ומקבלים דקה מן הערומים כשרהים (כה) אלו וכיוצא בהם פסולים לעדות מדרבנן ואין עדותם בטלה עד שזכרו עליהם ויפרסמו אותן אבל

מלקות כתיב והיה אם בן הכות הרשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד ואם לקח חזר להכשור דכתיב ונקלה אחיך לשייך כיון שלקה היה הוא כחמיר ואם לקח ממון שלא כדון אש"פ שאלו חייב ביה לא מיתה ולא מלקות פסול לעדות כיון נכב ונזנן ומלוי כר ביה (כב) ואם לקח ממון שיש בו איסור דרבנן פסול לעדות מדרבנן וכיון מפרחי יונים וחמסן דיהיב דמי (כג) ולוקח המפך שאין העגלים ויגים למכרו והנבאים והעובדים שזקוקים לנעמן (כד) ומקבלים דקה מן הערומים כשרהים (כה) אלו וכיוצא בהם פסולים לעדות מדרבנן ואין עדותם בטלה עד שזכרו עליהם ויפרסמו אותן אבל

שנוראין אינו יכול לחזור בו קען גיט שמעון תרומה האבין. נאר ראובן שנוערם בימי זיון קאפ אונ שמעון מוה בצאקליון די געלט צו ראובן: ג ויאלו הו הפסולין דיא מענטשן זענען פסול צו זיון דינינים אדער עדות הפשטן קיבויא דער וואס שפיקט אין נקארטין, אונ דאס איז זיון פרנסה תפלה בריית דער וואס פארבארגט געלט אויף פראצענט אונ דער וואס בארגט דיא געלט אונ גיט דיא פראצענט, פרייע זענען פסול זיון אדער אדער עדות יפריחי יונים אונ די מענטשן וואס מאכין פליהען סארהין זיי זאלין מיט גרינגען פרעמדע סארהין. אדער צוויי מענטשן נעמין ויה אויב מיין סארהב נועט פליהען פרייער, זאלסטו מיר געבין אזוי פיל, אונ אויב דיין סארהב נועט פליהען פרייער זאל איך דיר געבין אזוי פיל וסחרי שביעית אונ די מענטשן וואס האנדלען מיט די פירות וואס וואקסן דעם זיגעמין יאהר, אום ששמה. נדי הורה האט גאנגט דיא פירות וואס וואקסן דעם זיגעמין וואס זאל זיון פרייא צו אלע מענטשן צום עסין אָבער גיט צום פארקויפן אפי' רבי שמעון רבי שמעון האט גאנגט בתולה היו קורין אותן ארופי שביעית אין אנהייב האט מען גיאנגט די מענטשן וואס פאר זאמלן דיא פירות וואס וואקסן דעם זיגעמין יאהר פאר זיה אליין אונ זענען זייא גיט מפקר זענען פסול צו זיון דינינים אדער עדות אזוי ווא די מענטשן

וואס האנדל'ן מיט פירות פון זיגעמין יאהר שריב האגמין וויא עס זענען פיל גינוראין דיא מענטשן וואס האבין גינינים דיא בעלי פתים וואס האבין פעלדער זייא זאלין געבין צום מלך תבואה פון זייערע פעלדער, אונ אין דעם יאהר פון ששמה האט מען זיי אויך גינימי זיי זאלין געבין תבואה צום מלך האבין זיי נאך גיט געגענט מפקר זיון דיא גאנצע תבואה, ווייל מען האט געדארפט געבין תבואה צום מלך תבואה תבואה געבן האט מען דער נאך גיאנגט די מענטשן וואס האנדלען מיט פירות פון זיגעמין יאהר צום פאר קויפן זענען פסול צו זיון דינינים אדער עדות, אָבער די מענטשן וואס פאר זאמלען די פירות פון זיגעמין יאהר צו געבין צום מלך, זענען פשר צו זיון דינינים אדער עדות אפי' רבי יהודה האט רבי יהודה גיאנגט אפי' ווען זאנן מיר אז דער וואס שפילט אין קארטין אדער ער מאכט פליהען די סארהין איז פסול צו זיון אדער אדער אדער עדות זיין שאר לם אפגוט אלא הוא זאל דיא האבין קיין אָבער פרנסה פון וואָנען צו לעבין נאר פון דעם קארטין שפילען אדער פון דעם מאבין פליהען אָבל יש לם אפגוט שלא הוא כשרין אָבער אז זיי אָרבעטין אָבלאָה אדער זיי האנדלען, אונ פון דער מלאכה אָבער פון דעם האנדל'ן איז זייער פרנסה, נאר אָפאל שפילען זייא אין קארטין אויך אדער זייא מאבין פליהען די סארהין זענען זייא פשר צו זיון

פסולי עדות של תורה אין זריכין הכרזה וכל הפסולין לעדות בין של תורה בין של דבריהם אם נודע מענינם שעשו תשובה גמורה והממון שלקחו שלא כדין החזיריהו ועשו סייג ונדר לעלמן כחאזה דבר שחטאו בו שלא יוסיפו לעשותו עוד הכי אלו חזרו להשקירן ומשקירן כקוביא אף על פי שאין כזה גזל אפילו מדבריהם אם פסולי לעדות לפי שאין מתחסקין בישובו של עולם ואין בהם יראת שמים וזקא שאין שלם מלאכה ואומנות אלא הוא

חוס': (כו) שכרי עליס. וכו' כחכ לפי שקביא מוכרם דלכן ספסם קרוי כן: [1] הקרויסי. עגבא יליף לכו עקב דספולין בין נכות בין לחוכה בין ג'נ' בין בריה ממינוס: (כז) וספסם שלא עמס אורו גבשנס לפי סה' עובל קרעו ולא לגדנו ליכור עדות הקרויסי אלא עמס ספסור סה' מלכיד סה' על סין או סין על סה' כמ' לא יומנו כו' סה' (כח) כנמ' יליף לים מקלה: (כט) וס' לבלשו בעל מלסמו צו' אלא קמ גיסו דסמוך: [ת] דודו לו' לאסוקי אמי סה' קרוי סה' שישו עיין כנ' (2) סה' וכו' כש' עין לו' דלא ספיק' כו' וספסו סה' דהא ככלל דודו וכן דודו אף מן סה' ולין קרוי ליובט וכו' דהרבה וכל סה' סה' ליובט ס' דודו וכן דודו דוקא מן סה' א"כ לא לימי דודו וכן דודו כלל וישו בעל מחמו לאוי לירס סה' סה' סה' קרוי ובעל מלסמו וכן בעל מלסמו סה' ויסו כנו סה' סה' קרוי לירס א"ו' ובעל מלסמו. רלשון כרלשון סה' סה' כמרי בעל לכו': (ל) כדחן כרמ' דכ"כ אמי סה' מלס' אחרת או מתניס נסאויס לכנות שיש לו מלס' אחרת אינן סה' קרויסי (כט): וחורגו. כן אשמו מלס' אחר הוא כלכד משוב קרוב אבל כן חורגו וחתן חורגו לא ואשת חורגו לא עידי להאע כלכלה ואחסיס או עס זה בין מן האב בין מן האם הרי הן רלשון כרלשון וכניהס זה עס זה שמי כשני וכני כניהס זה עס זה כשלישי כשלישי ולעולם עלישי כרלשון כשר ואז'ל' ג'כ' אבל שמי כשני ואז'ל' שמי כרלשון עניהס פסוליס וכדכר שאתה מונה כזכריס כך אתה מונה כנקבות וכל אשה שאתה פסול לה כך אתה פסול לכללה וכל איש שאתה פסול לו כך אתה פסול לאשמו: אבל משנה הראשונה דרדו ובן דודן. ואין כללכה כמשה רלשונה: וכל הראוי לירושו. שטלוס משכנתו כשר לו סה' ר' אמי רלשונה (ל). וכל הראוי לירושו. דהיינו קרובי האב אבל קרובי האם כגון אמי אמו שמתנו כשר לו סה' ר' אמי אמו רלוי לירושו אבל הוא רלוי לירס אמו (לא) לפי' הוא פסול להעיד לו: היה קרוב. כגון חתנו ורלוי לירושו ממחמת אשמו: ונתרחק. שמתה אשמו קודם שראה עדות זו: ר"א אומר וכו'. ואין הלכה כר' יהודה:

[ז] הקרויסי. (אביו) ואחיו. אחי אביו. ואחיו אמו. ובעל אחותו. ובעל אחות אמו. ובעל אמו. וחמיו. וגיסו. הן ובניהן וחתניהן וחרגו לבדו. א"ר יוסי זו משנת ר"ע אבל משנה ראשונה. [ת] דודו. ובן דודו. וכל הראוי לירושו. וכל הקרוב לו באותה שעה. היה קרוב ונתרחק. ה"ז כשר. רבי יהודה אומר אפילו מתה בתו ויש כדברי ר' יהודה וכן הלכה ואימתי חזרתן משישברו ספסקין. (כו) ויקבלו עליהם ללס' בהיס לא עבדי: (ד) ובעל אחותו וכו'. מסוס דבעל כחשמו: וגיסו. בעל אחותו אשמו: הן ובניהן וחתניהן. ודוקא כניס וכנות שיש לו לגיסו מאחות אשמו (כח) אבל אסיס לו כניס מלס' אחרת או מתניס נסאויס לכנות שיש לו מלס' אחרת אינן סה' קרויסי (כט): וחורגו. כן אשמו מלס' אחר הוא כלכד משוב קרוב אבל כן חורגו וחתן חורגו לא ואשת חורגו לא עידי להאע כלכלה ואחסיס או עס זה בין מן האב בין מן האם הרי הן רלשון כרלשון וכניהס זה עס זה שמי כשני וכני כניהס זה עס זה כשלישי כשלישי ולעולם עלישי כרלשון כשר ואז'ל' ג'כ' אבל שמי כשני ואז'ל' שמי כרלשון עניהס פסוליס וכדכר שאתה מונה כזכריס כך אתה מונה כנקבות וכל אשה שאתה פסול לה כך אתה פסול לכללה וכל איש שאתה פסול לו כך אתה פסול לאשמו: אבל משנה הראשונה דרדו ובן דודן. ואין כללכה כמשה רלשונה: וכל הראוי לירושו. שטלוס משכנתו כשר לו סה' ר' אמי רלשונה (ל). וכל הראוי לירושו. דהיינו קרובי האב אבל קרובי האם כגון אמי אמו שמתנו כשר לו סה' ר' אמי אמו רלוי לירושו אבל הוא רלוי לירס אמו (לא) לפי' הוא פסול להעיד לו: היה קרוב. כגון חתנו ורלוי לירושו ממחמת אשמו: ונתרחק. שמתה אשמו קודם שראה עדות זו: ר"א אומר וכו'. ואין הלכה כר' יהודה:

דיינים אָדער עדות: די יאלי הן הקרובין אונ די קרובים זעגען אָסור צו זיין די יינים אָדער עדות אָזי זיין פאטער ואחי זיין ברודער ואחי אבי אונ זיין פאטערס ברודער ואחי אמו אונ זיין מוטערס ברודער ובעל אחותו אונ זיין שוועסטערס מאן ובעל אחות אבי אונ דער פון זיין פאטערס שוועסטער בעל אחות אמו אונ דער כאן פון זיין מוטערס שוועסטער ובעל אמו אונ דער כאן פון זיין מוטער. זיין שטיף ורטיף זיין שווער וימי זיין שוואגער. דער מאן פון זיין טויבס שוועסטער הו יבגתו וחתנתו זיין אלזין אונ זייערע זיהן אונ זייערע איידים זעגען אָסור צו זיין די יינים אָדער עדות צו זיי ורטיף לבדו אשטיף ורטיף, דער ורטיף נואם זיין טויב האט פון איין אָנדער מאן, איז גאר ער אלזין אָסור צו זיין ארזין אָדער אַעדות צו זיין שטיף פאטער, אָדער דער ורטיף אָדער דער איידים פון דעם שטיף ורטיף מענין זיין די יינים אָדער עדות צו זיין פאטערס אָדער צו זיין שווערס שטיף פאטער, צוויי שוואגערס ראוּבן אונ שוואַל) נואם זיין האלמיץ צוויי שוועסטערס ורחל אונ לאה די שוואגערס אלזין אונ זייערע זיהן אונ זייערע איידים, זעגען אָסור צו זיין די יינים אונ עדות אייגער צום אָנדערין, אָדער די זיהן אונ איידים נואם דער שוואגער הט פון אָנדער טויב, גיט פון צוין טויבס שוועסטער, מענין זיין די יינים אונ עדות צו זייער פאטערס שוואגער, אונ אמאן מיט אטייב נוערס גירעכיבם ווי אייגער, אז מען קאר

גים זיין ארזין אָדער אַעדות צום מאן, קאר מען גיט זיין ארזין אָדער אַעדות צו די טויב אויך, אונ אז מען קאר גיט זיין ארזין אָדער אַעדות צו די טויב קאר מען גיט זיין ארזין אָדער אַעדות צום מאן אויך אפר רבי יסי' האט רבי יוסי גי'אמם זי משנה רבי עקיבא אזוי האט רבי עקיבא גירעכיבם אַל מלטה ראשונה אָדער דאס ערשטע לערננג איז גי'וען דוד וכן דודו וכל תבאי לירשו אז נאר אפערטער אונ אפערטער מערס אונותן אונ די אלע נואם קעגען אונ ירשען זעגען פסול צו זיין די יינים אונ עדות צו אים, דאס הייקט נאר קרובים פון זיין פאטער זעגען פסול צו זיין די יינים אונ עדות צו אים, אָדער קרודער פון די מוטער אָדער קרובים דורך זיין טויב, מענין זיין די יינים אונ עדות צו אים ווייל זיי ירשען אים גיט [ועיין היסב בהרע"ב תל"ס ות"ו] וכל הקרוב לו באותה שעת אויב נוען ראוּבן האט גי'ועהן די עדות אויף דוד, איז ער גי'וען אַקרוב צו דוד, גער איז גי'וען א איידים צו דוד, אונ דער קאה איז ר' ארי' ר' ארי' פון דוד גי'שארבין, איז ער שוין איצט קיין קרוב, פון דעסמטוענין קאר ער גיט זאנין די עדות צו דוד זיה קרוב ורטיח גשר אָדער אז ראוּבן איז גי'וען אַקרוב צו דוד ער איז גי'וען זייערע אונ איידים אונ די מאטער פון דוד איז גי'שארבין, איז ער שוין איצט קיין קרוב, דער נאך האט ראוּבן גי'וען זאנאך אויף דוד, מען ער קומען עדות זאנין, אפילו זיין עדות זאנין נועם זיין אַמאָבא צו דוד, רבי יהודה

(ה) שושבינו. רעהו בנינו הופתו פסול לו כלומי ההופה: לא נחשדו ישראל על כך. להעיד סקר משום איבה ויחנה וכן הלכה ודוקא בעדים פלוגי רבנן עליה אבל דליין מודו רבנן דפסולים לו לדון (כ) דלוי רהוס ליה אינו רהוס לו כובה וחי סני ליה לא מני להפוכי דכותיה: (ו) ומאימינן עליהם. מודיעים אותם שהוכרעם עדי שקר הן עמק מכון אותן וקודמין להם רשעים דכתבי (מלכים א' כח) צנכות וחסוטי ב' חמישי בני גלעל גנדו (ג) שוטינו המלך סתיו יועלים לכתרן קורחים להם בני גליעל: הוא אמר לי: הלוי אמר לי: לא אמר כלום. לעיני איש דלמך פלוגי טושה בי כדי שלא יתזקקו עמיר: הודה לו:

מחילין ולא נחלין: [ט] הלוכב. סימנה דדכרי כ"י קוא כ"י ועמור"ט: (כ) וכנח' וליקין נמי כ"י ה"ם בשולמן זל"י שהין ויבטין דבין א'. ועמור"ט: (כ) וכן ל' כ"י וז"ל ולבג ליסטה כ"כ שהי"ל לבחור ליהלל שופלס: [י] ומהי"ן מ"י. כפני כלל. ועמ"ס ס"ד מ"ה: [כ] כל כ"ו. כדי לתקוב הפדים לבד שחקים כ"ו עדי"ם. נכ"ט. ומסתכלת דכ"ו מין מעבלי דכ"ו דלדלמל עדיפס שיהו כ"ט בשפת חקירס ולג"ל סנה"ל דחקירס נמי עדיפס כשה"ל כפני רביס אלס שחקדים לבד מלי"ן ולכן שטיירין אלס חלד מטיס דלמני עמור"ט: [ג] ח"ס. ל' חסיכות דלכשחן בלכות איס סוכי כ"ו. ל"ל: [ט] מלטיס. נקיס עמור"ט חסטיק ללסס שגן שטיס כפסה מ"י ט"ס לו מלטיס ז"ו ל' וטול כ"ו:

לו בניס ממנה ה"ו קרוב: (ה) [ק] האוהב. והשווא. אוהב. וה שושבינו. שונא. כל שלא דבר עמו ג' ימים באיבה. א"ל לא נחשדו ישראל על כך: (ו) כיצד בורקים את העדים. היו מבניסים אותם (גמ' לחרר). [י] ומאימינן עליהם ומוציאים (את [כ] כל האדם) (ל"א אותה) לחוץ. (משטיירין את הגדול שבהן ואומרים לו אמור היאך אהה יודע שזה חייב לזה. אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו. [ג] איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו [מ] מאתים זוז. ואח"כ סכניסין את השני ובורקין אותו אם נמצאו דבריהן מכוזנין נושאים ונותנים ברבר. שנים אומרים זכאי. ואחד אומר חייב. זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב. אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכין. או שנים מחייבין. ואחד אומר איני יודע.

שהיו שניהם בפנינו ולהדות לו נתכוון להיות לו עדים דכבר: זכאי. שנים אומרים זכאי. ואחד אומר חייב. זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב. אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכין. או שנים מחייבין. יוסיפו

שהיו שניהם בפנינו ולהדות לו נתכוון להיות לו עדים דכבר: זכאי. שנים אומרים זכאי. ואחד אומר חייב. זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב. אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכין. או שנים מחייבין. יוסיפו

זאמג אפילו סתח בחו' ויש לו בניס כפסג' הרי' ז"ו קרוב אפילו די סאכמער פון דוד איז גישמאכטן. אויב ראובן האט פון איר קינדער, ועגען נאך דוד מיט ראובן קרובים. אונ' ועגען פסול צו זיין עדות איינער צום אנדערין: ד' האוהב וישנא אנומער פריינד אונ' אפיינד קארין ניט זיין עדות אויב ז' שושבינו אויב ראובן איז גיווען א אנומער פירער בייא אהרן צו דער הופה, דיא גאנצע זיגען טעג ושבעת ימי הקשפהו טאר ניט זיין ראובן אעדות צו אהרן שונא קל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה אויב שמעון איז אשונא צו שמואל אונ' דריי מענ האט שוין שמעון ניט ירעם צו שמואל דורך די קנאה, טאר ניט זיין שמעון אעדות צו שמואל. אזוי זאגט רבי יהודה אפיו לו האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה לא נחשדו ישראל על כך יודין וועלן דאס ניט טאן זייא זאלין זאגן פאלשע עדות ווייל זיי ועגען ועגעם אנומער פריינד אדער אשונא דריבער איז אנומער פריינד אדער אשונא אויך קשר צו זיין אעדות: ו' כיצד בורקים את העדים וויא אזוי פרובין בית דין די עדות צו וויסען אויב זיי זאגן אמת היי סכניסין אותן מען האט אריין גיבראכט די עדות צו בית דין וקאפפן עליהן בית דין האבין גימאכט אמארא אויך די עדות. מען האט גיזאגט צו זיי אויב זיי וועלן זאגן פאלשע עדות וועלן זיי גישמארפט ווערין אויך די וועלט אונ' אויך ועגע וועלט ומוציאין את כל אדם לחי' אונ' מען הייסט אלע מענטשין זאלין ארויס גיין פון בית דין שמוב ומשירין את הגדול שבהן אונ' דעם עלמערין עדות הייסט מען דער זאל פלייבין פאר בית דין ואחרים לו אונ' בית דין זאל צו אים אפילו זאגן הייך אהר' יודע שנת חייב ליה נוי אזוי ווייסטו אז ראובן איז שולדיג צווייא הונדערט גילדן צו

שמעון אם אפר אויב דער עדות זאגט היא אפר לי שאני חייב לו ראובן זאלין האט מיר גיזאגט אז ער איז שולדיג צו שמעון צווייא הונדערט גילדן. אדער דער עדות זאגט איש פלוגי אפר לי שהוא חייב לו וענער מענטש דער רופט אים ביי זיין נאמען האט מיר גיזאגט אז ראובן איז שולדיג צו שמעון צווייא הונדערט גילדן לא אפר כלום האט דער עדות נאר ניט גיזאגט דאס הייסט גיט אעדות עד שיאמר כפני הדין לו שהוא חייב לו פאמ"ס ז"ו סידין דער עדות זאגט פאר אונ' האט שמעון גיזאגט בייא ראובן צווייא הונדערט גילדן אונ' ראובן האט מודה גיווען צו שמעון אז ער איז אים שולדיג צווייא הונדערט גילדן. אונ' ראובן מיט שמעון האבין גיזאגט מיר זאלין זיין עדות אויך דער זאך ואחד כד סכניסין את השני דער נאך פריינט מען אריין דעם אנדערין עדות צו בית דין ובודקין אותו אונ' מען פרעגט דעם אנדערין עדות וואס ער זאגט אס נמצאו דבריהן סכניסין אויב די רייד פון ביידע עדות ועגען זלייה נטאין גוהנין דבדר הייבין בית דין אז ען קלערין אין דעם דין שנים אפרים זכאי אויב צוויי דיינים זאגן אויף איינעם [למשל אויף ראובן ער איז פסור צו בצאהליו ואחד אפר חייב אונ' איין דין זאגט ראובן דארף בצאהליו זכאי איז ראובן פסור צו בצאהליו שנים אפרים חייב אונ' אז צווייא דיינים זאגן ראובן דארף בצאהליו ואחד אפר זכאי אונ' איין דין זאגט ראובן דארף ניט בצאהליו חייב דארף ראובן בצאהליו אחד אפר זכאי זאגט אונ' חייב אויב איין דין זאגט ראובן דארף ניט בצאהליו אונ' איין דין זאגט ראובן דארף בצאהליו אונ' דער דריטער דין זאגט איה ווייס גיט דעם דין זאפילו שנים מוכין או שנים מחייבין אונ' אפילו צווייא

יודע ויסיפו רינינים. ואף על גב דלי הוה פליג עליהו היה בטל במעוטו כי אמר איני יודע הוה כמו שלא ישב כדן נמלאהו דקין כשיסורקן שלם בעיני: (ו) הוה מכניסין אותן. לכעלי דיעין שלאחר ששמו עטמותיהו היו מויליין אותן לתוך (ל) כדי שיסאו ויתנו בדבר ולא ישמנו כעלי דיעים מי מחייב ומי מוכח (לה): (ח) הבא ראייה. שטר וכות: הרי זו אינה כלום. שהרי אמר אין לי ומייסין שמה ויפך או שטר עמי שטר: אמר רבן שמעון בן גמליאל וכו'. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: קרבו פלוני ופלוגי והעידוני. הלא אפי' רבן שמעון בן גמליאל מודה לכיון שהיה יודע כן ואמר

[ג] יוסיפו הרינינים: [ז] מכניסים אותם. [ח] הגדול שבדיינים אומר איש פלוני אתה וכאוי. איש פלוני אחה חייב. ומנין לכשיצא אחד מן הדיינים. לא יאמר אני מוכח. וחכירי מחייבים. אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי. על ההנאמר (לא תלך רביל בעמך [ז] ואומר) הולך רביל מגלה סוד: (ח) כל זמן שמכיר ראייה עלי. על ההנאמר (לא תלך רביל בעמך [ז] ואומר) הבא מבן ער לי יום. הביא בתוך לי יום סותר. לאוהד לי יום אינו סותר. [ז] אמר רשב"ג מה יעשה זו שלא מצא בתוך לי ומצא [ק] לאחר לי. אמרו לו הבא עדים. ואמר אין לי עדים. אמרו לו הבא ראייה ואמר אין לי ראייה. ולאחר זמן מצא ראייה ומצא עדים. הרי זה אינו כלום. אמר רשב"ג מה יעשה

דיינים ואגון ראובן דארף גיט בצאאלהו, אדער די צוויי דיינים ואגון ראובן דארף בצאאלהו ואתי אומר איני יודע אונ דאן ואגם איהו נויים גיט ווי דער דין איז יוסיפו הדיינים ואל מען יעצין צו נייא נאך דיינים: גמרו את הדין אז ניי האבין אפ ניקלקעט דעם דין אונ זיי ווייסן שוין ווער עס איז גירעכט היי פגניסן אימם האט מען אריין גיבראכט צו בית דין דיא צוויי מענקשין וואס קריגען ראובן אונ שמעון הגדול שבדיינים אומר דער גרעסטער פון דיא דיינים ואגם איש פלוני אהת וכו' איש פלוני אהת חייב דער מענקש איז גירעכט אונ דער מענקש דארף בצאאלהו וטנו לקשצא אהר מן הדיינים לא יאמר אני מוכח וכתרי מחייבים פון וואגען ווייסן מיר אז איין דין גיט ארויס פון בית דין זאל ער גיט ואגין צו דעם וואס איז גינוראוי אומגינעכט ביא בית דין. איה קאב דיה גירעכט גימאכט, נאר מייגע חברים האבין גינאגט אז דוא בייזט גיט גירעכט אכל קה אעשה אדער וואס האב איה גיקענט העלפין שתרי רבו עלי אז מייגע חברים ועגען גינען מעהר וויא איה, האט גיטונט בלייבן דער דין ווי זיי האבין גינאגט על קה נאמר אויף דעם דין איז גינאגט גינוראין הילך רביל מגלה סוד ער גיט ואגין רבילות ורעדין אויף זיין חכר שילעקסא אונ ער ואגם אויס די סודות פון בית דין: ח כל זמן שמכיר אהת סותר את הדין דער מענקש וואס איז פאר שולדיגט גינוראין ביא בית דין, ווען ער פריינגט עדות אדער אנדערע בעווייזונג אז ער איז גירעכט, צו ווארפט מען דעם דין וואס מען האט גיפסקת, אונ מען מאכט איהם גירעכט אונ זיין חכר אומגינעכט אפרו לו אויב דיא דיינים האבין גינאגט צו דעם מענקש וואס איז אומגינעכט כל האית שיש לה האב פאן עד שלשים יום אלע עדות אדער בעווייזונגען

וואס דוא האקט צו פריינגען אז דו בייזט גירעכט ואלקסנו פריינגען פון איצט ביי דרייסיג מעג הביא בתוך שלשים יום אויב, ער האט גיבראכט נייע עדות אדער נייע בעווייזונגען אז ער איז גירעכט אין דרייסיג מעג סותר צו ווארפט בית דין ויער דין וואס זיין חכר ווערט אומגינעכט לאחר שלשים יום אויב ער פריינגט דיא עדות אדער אנדערע בעווייזונג אז ער איז גירעכט ניש בית דין ויער דין, נאר עס בלייבט ווי פריער, זיין חכר איז גירעכט אונ ער איז אומגינעכט אפר בך שפיען בן גמליאל בך שמעון בן גמליאל האט גינאגט מה יעשה שלא מצא בתוך שלשים מקבא לאחר שלשים וואס קען דער מענקש פאן אז איז די דרייסיג מעג האט ער גיט גיקענט גער פינען די עדות אדער די בעווייזונגען אז ער זיין גירעכט, אונ נאך די דרייסיג מעג האט ער זיין גיפונען, פאר וואס זאל מען גיט צו ווארפן דעם דין, נאר עס דארף זיין ווען ער פריינגט עדות אדער אנדערע בעווייזונג אז ער איז גירעכט, זאל מען צו ווארפן דעם פריערדיגען דין אונ ער זאל זיין גירעכט אפרו לי האב גיט דין האבין גינאגט צו דעם אומגינעכטין פריינג עדות אז עס איז אקמת וויא דוא ואגם ואפר אין לי עדים האט ער גענעקערט איה קאב קיין עדות אהת אהת ראייה איה בית דין גינאגט צו איהם פריינג איין אנדער בעווייזונג אז עס איז אקמת וויא דוא ואגם ואפר אין לי כהה האט ער גענעקערט איה קאב קיין בעווייזונג וואס איז אומגינעכט איה איה אצוים שפעקער האט ער גיבראכט צו בית דין בעווייזונגען אויף נייע רייד. אדער ער האט געפריינגט עדות אז נייע רייד ועגען אקמת ברי קה איני בלאם איין דאם אלץ

[ג] יוסיפו הרינינים: [ז] מכניסים אותם. [ח] הגדול שבדיינים אומר איש פלוני אתה וכאוי. איש פלוני אחה חייב. ומנין לכשיצא אחד מן הדיינים. לא יאמר אני מוכח. וחכירי מחייבים. אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי. על ההנאמר (לא תלך רביל בעמך [ז] ואומר) הולך רביל מגלה סוד: (ח) כל זמן שמכיר ראייה עלי. על ההנאמר (לא תלך רביל בעמך [ז] ואומר) הבא מבן ער לי יום. הביא בתוך לי יום סותר. לאוהד לי יום אינו סותר. [ז] אמר רשב"ג מה יעשה זו שלא מצא בתוך לי ומצא [ק] לאחר לי. אמרו לו הבא עדים. ואמר אין לי עדים. אמרו לו הבא ראייה ואמר אין לי ראייה. ולאחר זמן מצא ראייה ומצא עדים. הרי זה אינו כלום. אמר רשב"ג מה יעשה

אין לי ודאי סקן הא וה שלא דויה יודע שיש לו עדים ומצא עדים. לא
 אכל (לו) הטועים לי עדים היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה. (אמרו לו
 או ראיה במדית הס און הבא עדים אמר אין לי עדים הבא ראיה ואמר אין
 שומעין לי לעמת הדין עד לי ראיה) ראה שמתחייב בדיו ואמר קרבו פלוני
 שישלח למדית הס אלף ופלוני והעידוני או שהוציא ראיה מתוך אפודתו
 פוסקים את הדין כפי מה שזוהין ממנו עכשיו וכשיביא עדים או ראיה יותר את הדין וזכורים ודנין כפי העדים או הראיה שביבא : אפודתו. חגורתו (לו) וזאת
 דמפרטס מלבוש הסמוך לכשרו :

דמפרטס מלבוש הסמוך לכשרו :

גאר נישט, וייל ער האט פריער גזאגט ער האט
 קיין עדות אונ ער האט קיין גענוייונג אז ויינע
 בייד זענען אַקט, האבן מיר מורא פאקער האט
 ער געקומען פאלשע עדות אדער פאלשע גער
 נוייוונגען איר רבן שפע: כן נבליאל האט רבן שמעון
 בן נבליאל גיזאגט מה יעשה הן שלא היה יודע שיש לו
 עדים וואס זאל דער מענטש טאהן אז ער האט גיט
 גיזאקסט אז ער האט עדות אויף ויינע רייד אז ויי
 זענען אַקט ופצא עדים אונ דער נאך האט ער גיפונען
 עדות לא היה יודע שיש לו ראיה פריער האט ער גיט
 גיזאקסט אז ער קען גענוייוון אז עס איז אַקט ווי
 ער זאגט ומצא ראיה אונ דער נאך האט ער גיפונען
 אַגענוייוונג, נאר עס דארף זיין זען ער בריוונג
 עדות אדער איין אנדער גענוייוונג אז ויינע רייד
 זענען אַקט זאל מען צו ווארפן דעם דין וואס מען
 האט גיפסקט פריער אונ ער זאל זיין גירעכט אפרי
 לו הבא עדים אויב בית דין האבן גיזאגט צו דעם
 אומגירעכטן, בריוונג עדות אז עס איז אַקט וויא
 דוא זאגט איר אז לי עדים האט ער געגעפערט איך
 האב קיין עדות הבא ראיה בריוונג איין אנדער גער

נוייוונג אז דיינע רייד זענען אַקט ואמר אין לי ראיה
 האט ער גיזאגט איך האב קיין גענוייוונג וראה
 שפתייב בדיו האט ער גיזעקן אז ער ווערט פאר
 שולדיגט בייא בית דין ואמר קרבו פלוני ותידיגי
 האט ער גזאגט צו צווי מענטשין וואס זיי זענען
 מיט גיזען בייא בית דין קומט צו די דינים אונ
 זאגט עדות או שהוציא ראיה מתוך אפודתו אדער ער
 האט ארויס גינוקען אַגענוייוונג (אפאפיר) פון זיין
 קלייד אונ הט גענוייוון אז ער איז גירעכט מה יה אינו
 כליס דאס איז נאך גיט, ווארום אז די עדות אדער
 דער פאפיר וואלמין גיזען אַקט פאר וואס האט
 ער באלד גיט גישפעלט די עדות אונ האט באלד
 נישט גענוייוון דעם פאפיר, נאר זיי זענען פאלשע.
 האט ער גיט גינוואלט די עדות זאלן שמיין פאר
 בית דין, אונ האט גיט גינוואלט נוייוון דעם
 פאפיר, נאר אז ער האט גיזעקן ער ווערט פאר
 שולדיגט, האט ער שוין גימוזט שפעלן דיא
 פאלשע עדות אונ ווייוון דעם פאלשין פאפיר,
 טאקער וועט איהם דאס העלפן :

גמרא סנהדרין כד ע"ב בחקתי יום ד

רש"י

מחבלים. כלשון עז ומה מקשים זה לזה וכני א"י נחין
 יחד ומתקן זה את דברי זה וכשמועה יולאה לאור משמנין.
 נחין כשמן :

סלכס סי כלה כלי סמינין דלנח דעלכוס דכילס במ
 אמר רבי אושעיא מ"ד ואקח לי שני מקלות לא'
 קראתי נועם ולאחר קראתי חובלים. נועם
 אלו תלמידי חכמים שבא"י שמנעמיס זה כזה
 שמחבלים זה לזה בהלכה. ויאמר אלי אלה בני
 יצחק אלו תלמידי חכמים שבא"י שנוחין זה לזה

בהלכה. חובלים אלו תלמידי חכמים שבבבל
 היצרה העומדים וגו' ושנים ותים עליה. יצחק א"ר
 בהלכה כשמן וית. ושנים ותים עליה אלו תלמידי

אמר רבי אושעיא רבי אושעיא האט גיזאגט פאי דתיב
 וואס מיינט דער פסוק וזכרה יאן ואקח לי שני
 מקלות לאחר קראתי נועם ולאחר קראתי חובלים דער נביא
 זכריה זאגט איך האב מיר גינמען צוויי שטעקענס
 איין שטעקן האב איך גירופן נועם אונ איין
 שטעקין האב איך גירופן חובלים נועם אלו תלמידי
 חכמים שבארץ ישראל נועם מיינט מען די תלמידי
 חכמים וואס זענען אין ארץ ישראל שמנעמיס זה לזה
 בהלכה אז ויי ריידן איינער מיט דעם אנדערין אין
 ארץ, ריידן זיי מיט זייער רייד חובלים אלו תלמידי
 חכמים שבבבל חובלים מיינט מען די תלמידי חכמים
 וואס זענען אין בבל שמחבלים זה לזה בהלכה אז וייא

ריידן איינער מיט דעם אנדערין אין ארץ, ריידן
 זיי מיט פעס אונ מיט צארין ויאמר אלי אלה בני היצרה
 אונ ער האט גיזאגט צו מיר דאס זענען די קינדער
 יצחק ופריער שמיים אין פסוקן ושנים ותים עליה אונ
 צוויי איילבירדשען זענען געבין די מנורה, רבי יצחק
 זאגט יצחק מיינט מען אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל
 די תלמידי חכמים וואס זענען אין ארץ ישראל
 ויצחק איז דער מיינטש בוימאטאיל שוהין זה לזה בהלכה
 כלשון זה וזען זיי ריידן איינער מיט דעם אנדערין
 אין ארץ, זענען זיי גוט איינער מיט דעם אנדערין
 ווי בוימאטאיל ושנים ותים עליה אונ צוויי איילבירדשען

בלולה נתקלה ונמשכה כו' .
 פי' כ"ח דכ"ט בלנו
 אלו סופרין עלפז מזה סלמרו
 חכמים (פ"א דף מו) לעולם
 ישלם חרס מנחיו שלש כמקלה
 שלש מעשה שלש כמקלה
 פספ"כ אלו הי"אום בל יום
 פקדס חסידו וסוים כבשנ
 לחוס מקומו וגימסין דמי
 ישמלל אומד בשלש פקדס
 מרז וכו' :

חכמים שבכבל שמרוויחו לזה בהלכה כוית. (זכור'
 ה) ואשא עיני וארא והנה שהים נשים ויצאות רוח
 בכנפיהם ולהם כנפים ככנפי החסידה ותשנה את
 האיפה בין הארץ ובין השמים ואומר אל המלאך
 הרובך בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר
 אלי לבנות לה בית בארץ שנער . א"ר יוחנן משום
 ר"ש בן יוחאי זו חנופה וגמות הרוח שררדו לבנות
 וגמות הרוח לבבל נחית והאמר מר' קבין ובלת
 ירדו לעולם מ' נמלה עולם וא' כל העולם כולו .

איפה . זה ילד הרע : שהים
 נשים . מטופה וגמות הרוח :
 ורוח בכנפיהם . לשון נסות
 הרוח : בכנפי החסידה .
 זו מטופה שמראים עלמן
 חסידים : לבנות לה בית .
 ולא כתיב להס חלמח האמת
 לבדה נחישכה שם : עניות
 דתורה . בעולם הוה . גימלל
 בעולם ירה . דכתיב ואני
 הייתי כשוסן הכירה אשר
 בעולם המדינה ולא רכך
 מורה : עזרא היה כבבל
 ולמד חוק ומשפט בישראל :

לעולם נאמר עיני וי' גימלל עיני פון בבל אין עינים

די' המלמדו חכמים וסם אין בבל שפרחו זה זה בהלכה
 ביה ווען וי' בירדן איינער מיט דעם אנדערין אין
 ארדן . וענני וי' בימער איינער צום אנדערין וי'א
 אייבירמען . ווייל וי' בירדן מיט בעס . דער נביאו
 זכריה נאמן ויאשא עיני וראו והנה שהים נשים ויצאות איה
 האב אויפגעדריבין מיינע אויגין אונ האב גי'ועהן
 צוויי ווייבער גייען ארויס הריח בכנפיהם אונ אוינגם
 בלאזם אין וייערע פליגיל ולהם כנפים ככנפי החסידה
 אונ די ווייבער האבין גיהאמט פליגיל ווי די פליגיל
 פון די פליגיל חסידה והשגת את האיפה בין הארץ ובין
 השמים אונ וי' האבין גי'ראאן די איפה ודי קאסן
 אין דערלופטין צווישען די ערד אונ צווישין הימל
 ואמר אל המלאך הרובך בי אונ איה האב גי'ואנט צו
 דעם מלאך ונאם האמ גיערעט מיט מיר אנה חפה
 מליכות את האיפה וואוהין פירען וי' די איפה ואמר אל
 האמ דער מלאך גי'ואנט צו מיר לבנות לה בית בארץ
 שנער וי' מראנו די איפה אין לאנד שנער ובבל ,
 אונ וי'א ווילען דארטין בויען פון אירעמוועגין
 אשטוב . רבי יוחנן האמ גי'ואנט פון רבי שמעון בן
 יוחאיס וועגין ו' חנופה וגמות הרוח שררדו בבל די צוויי
 ווייבער וענען אמשל אויף די צוויי שלעכטע מרות
 איינס איז הניפה וצו בירדן מיט דעם מויל גומ אונ
 אין הארצין מראקטין שלעכטן די אנדערע מדה
 איז נסות הרוח (גרוסקייט) , די צווייא שלעכטע
 מרות וענען גי'ואנען אין בבל . פרענט די נקרא
 גימח הריח לבבל נחית איז דער די שלעכטע מדה פון
 גרוסקייט געדיערט אין בבל והאמר מר' גי'שה רבין
 גסות הריח ירדו לעולם דער פנא האמ דאך גי'ואנט
 צעהן קאם גרוסקייט האמ געדיערט אויף דער
 וועלט חשנה נמלה עולם גיין קאם גרוסקייט האמ
 גי'נובען די'א לאנד עולם וחת כל העולם כולו
 אונ די'א גאנצע וועלט האמ גי'נובען גאר
 איין קאם גרוסקייט . איז דאך אין בבל גי'וא
 סער גרוסקייט ווי אין די גאנצע וועלט , ענטפערט
 די נקרא אז לבבל נחית פירער וענען די ניון קאם
 גרוסקייט גי'קומען אין בבל ואשטרובי ווא דאשטרוב

כתובים משגיחה נקרא . אלץ צו נאקטן :

זוהר (בחקתי דף קטו ע"א) ת"ת להלכות יוד הא ואו הא

ת"ת רחימותא עלאה דקב"ה בישראל. למלכה דהוה ליה בר יהודאי והוי חטי קמי מלכה. יומא חד סרח קמי מלכה אמר מלכה כל בני יומין אלקינא לך ולא קבלת מכתן וילך הווי מאי אעביד לך חי אתריך לך מן ארעא ואפיק לך ממלכותא דלמא יוקומן עלך דובי הקלא או זבוי הקלא או לסטין ויעברון לך מעלמא מה אעביד אלל אנה ואתן יספוק מארעא. כך חף חפי אנה ואתן יספוק מארעא (חף אנה ואתן נהך דגלותא ויספוק כהלא) כך אמר קב"ה ישראל מה אעביד לכו הא אלקינא לכו ולא ארכינא אדוטיבוי הא איתינא מארי דירימא וספסין להלקאה לכו ולא שמשתון. חי אעביד לכו אנה ואתן יספוק מארעא ונהך דגלותא וה"ד יוסרתי אתכם למחך בגלותא. לכו מעלמא אלל מה אעביד לכו אנה ואתן יספוק מארעא ונהך דגלותא וה"ד יוסרתי אתכם למחך בגלותא. וחי יחמרון ולשבוך לכו חף אני עמכון. שבע על הסתאיכם דא שבע דיתחרך עמכון. ואחלי על הסתאיכם. הה"ד (ישעיה נ) ופשעיתם עלהא אחמס אמר קב"ה אתון גרמתון דלמא ואתון לא ידור (ס"א בארעא) בעלמא (כ"א טערוך ס"א) מארעא) מעלמא) הא מטרותינא נפקת מהיכלה עמכון הא אתחרב כלל היכלא דליי ודלכוון אתחרב דהא למלכה לא אחזוי היכלא חלל כד אנה עייל עם מטרותינא. והדוה דלמלכה לא אחתכה אלל בעפתא דעלל בהיכלא דמטרותינא ואשתכה ברהא עמנה בהיכלא חלון כליו כהלא. השתא דלא אשתכה ברהא ומטרותינא הא היכלא חריבא מכלא אלל אנה חף אעביד חף אנה עמכון ואתא חליו בגלותא קב"ה אשתכה עמכון ולא שביק לון דכד יספוק ישראל מן גלותא קב"ה יתוב עמכון. דכתוב (דברים ל) ושב יי אליהך ושב יי אליהך ודאי והא אתמר

הלכה פסוקה **יוסף לחק** **מוסר**

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ה

מספר חסידים סימן מ"ז.

לא יסעם כלום כמסוס דבר כענס ומוילא דברים מפיו בלא כיוון סלק וכל דבר זס מרס סף ס' כעטו וסלק לנו חלל ענדו יסעיה ואמר ימן די נגס כסס סוס כסיו וכספיו כנדויו וכלו כחק עממי וספיו ירלסם אוי עות סכסיו עמונדס אמר סקב"ס לי-סעיוו סעיטיוו רלס פסעס בני כי לינו סלל לסיס ומחזקיס כי כלום עמחיק וינס. נכנסו אכוסיוו ידו כלום כדיוו ומפסללס לסי פסלס סקקוסו עכנסו אכוסיוו לא כלל סלס. סס ענק ס

(א) בריעה ביצר התפלל כורע חכשה ברעות בכל תפלה ותפלה, בכרכה ראשונה בתחלה ובסוף ובהודיה בתחלה ובסוף וכשגומר התפלה כורע ופוסע ג' פמיטיוו לאחוריו וכשהוא כורע גיתן שלום משמאל עצמו וזח"כ מימין עצמו ואח"כ מגביה ראשו מן הכריעה, וכשהוא כורע בארבע הכריעות כורע בכריח וכשהוא זוכף וזקף בשם, במה דברים אמורים בהדיוט אבל כהן גדול כורע בתחלה כל ברכה ובסוף

כל ברכה. והמלך

לא יעשה אדם העולה דבר בפתח ומוציא דברים מפיו בלא תבין חלב ער זאל גיט מואהן אוווי וויא אקענטש מוהמ אוהך ווייל ער איז אוווי געוואהנט, אונ ער רעט ארויס ווייל ער איז מויל וואס דיא הארץ טראכט נאר גיט די ווערטרן וואס ער רעט ודאס מיינט מען ער דאווינט אונ גענטשט אונ זאגט גברות ווייל די מויל איז שוין געוואהנט אוווי צו זאגין, אונ דאס הארץ ווייס נאר גיט וואס די מויל רעט ויל דבר יה היה עה ה' בגט ווענין די זאך האט געברענגט דער צארין פון גאט אויף זיין פאלק ושלח לנו את עבדו ישעיה אונ ער האט געשיקט צו אונ זיין קענקת ישעיה ואמר אונ ער האט געזאגט יון ג' נגש הקם הוה ווייל דאס פאלק האט געזענט צו מיר בשי ובשפתיו קבדתי מיט זיין מויל אונ מיט זיינע לעפצין האט ער מיר גיגעבין כבוד ולבו רחם ספני אונ זיין הארץ האט ער דערנויטערט פון מיר יהי יראתם אויף אונ זייער מורא האבין פאר מיר איז נאר גיווען מצות אנשים מלומדה אזויסנילערונקע מורא וואס מענטשן האבין זיא גיבאמין ודיא עלטערין האבין גילערונג די קינדער, אונ די קינדער האבין גילערונג זייערע קינדער, אונ אוווי ווייטערן יס הקב"ה לשפתיו האט האט גיזאגט צו ישעיה ישעיה דאח מפשי בי אינו אלא לפני זיית מוהקען נאר סיה צוא מוהקען בי אינו אלא לפני זיית מוהקען נאר סיה צוא בידי זיית האלקיין אין מיר נאין מיינע מצותן אוווי ווי איינער האלט דעם פירונג וואס זיינע עלטערין שמוב ויחפילים לפני תפלות הקבועת אונ זיית דאווען

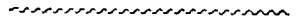
(א) קריעה ביצר וויא אוווי זאל זיין דאס קניינען התפלה כורע חמשה ברעות בכל תפלה ותפלה דער וואס דאווינט שמונה עשרה זאל ער קניינען פינף מואה אין יעדער שמונה עשרה בברכה ראשונה בתחלה ובסוף די וישמעע ברכה זאל ער קניינען אין ארבע ברכה אונ אין סוף ברכה ובתורה בתחלה ובסוף אונ בייא מורים זאל ער קניינען אין אנהייב אונ אין סוף ובשומר התפלה כורע אונ אז ער ענדיגט שמונה עשרה זאל ער קניינען ופוסע ג' פמיטיוו אונ ער טרעט אף דריי מרים איינקער זיה וכשהוא כורע אונ ווען ער קניינט גיתן שלום משמאל עצמו זאל ער פריער געבין שלום אין זיין לינקע זייט ואחר כך מימין עצמו נאכדעם זאל ער געבין שלום אין זיין רעכטע זייט ואחר כך סגידה ראשו מן הכריעה ובסוף קניינען וכשהוא כורע בארבע הכריעות אונ גיט ער קניינען פיר מאהל כורע בכריח ווען ער זאגט דאס ווארט כרוך זאל ער קניינען וכשהוא זקף וזקף בשם אונ ווען ער וויל אויפהייבן דעם קאפ, זאל ער אים אויף הייבין ווען ער הייבט אן זאגין דעם שם בשה דברים אמימים ווען זענען די רייד גיזאגט גיווארין גדיהים ביי אפראקסין מענטש אלל כהן גדול כורע בתחלה כל ברכה ובסוף כל ברכה אבער דער כהן גדול קניינט ביי גענארין יחזיקים בי כדאס שמוחך ונתת מנהג אבותי ווי איינער האלט דעם פירונג וואס זיינע עלטערין שמוב ויחפילים לפני תפלות הקבועת אונ זיית דאווען

הו ירס ומכרס על גילת יום . ועלום ועכרס נכח
העולו שוים ומכרס כמו שדכר עוב כהים. פה בעט סכן
מכרין לים מתקנים נכרני . לכן על כן חרה אלו ובעט
בזמן נגדול לאחד הכנסת חכמים יהודים ומתו ומכרס לומר
צמח וזה כחול דכחיו צחיים לכן הכני יוסף להפיל את הכס
הם כפלו ופלו ולכנס חכמתו וכוונתו נכדיו הסתגר לפיך
הסודי תמני על הדכ והמו ושכס דכרס נסס פועל כי כל
לכר דכר חק"ס עטולו נכטרו נטלו :

בין ששחה בראשונה אינו מבניה ראשו עד שגומר כל
תפלתו : (ב) ולמה נותן שלום לשמאלו תחלה מפני
ששמאלו הוא ימין שכנגד פניו כלומר שהיא עומד לפני
הכלך נותן שלום לימין המלך ואחר כך לשמאל המלך
וקבעו שופטר מן התפלה כמו שנפטרין מלפני המלך :
(ג) כל הכרעות האלו צריך שיכרע בהן עד שתתקפו
כל חוליות שבושרה ויעשה עצמו כקצת : ואם שחה עצמו
מעט ויערע עצמו ונראה ככרוע ככל כחו אינו חושש :

יערע אנהייב ברכה און ביא יעדער סוף ברכה
והפך בין ששחה בראשונה אינו מבניה ראשו עד שגומר כל
הפלתו און דער מלך אזוי ווי ער האט איינגעבויען
דעם קאפ ביא דעם אנהייב ערשטע ברכה וואל
ער באוועגן איינגעבויען די גאנצע שמונה עשרה
און נאל גיט אייפהייבן דעם קאפ ביז ער ענדיגט
די גאנצע שמונה עשרה : (ב) וליה נותן שלום לשמאלו
תחלה פאר וואס גיט ער שלום פריער צו זיין לינקע
זייט מפני ששמאלו האט ימין שכנגד פניו ונייל זיין לינקע
זייט איז דיא רעכטע זייט פון דעם מענטש וואס
שטייט זעגן איהם בלויז אזוי מיינט מען שהיא עומד
לפני המלך אז איינער שטייט פאר אמלך נותן שלום
לימין המלך דארף ער פריער געבן שלום צו דיא
רעכטע זייט פון מלך ואחר כך לשמאל המלך נאכדעם
צו דיא לינקע זייט פון מלך ודרבנן מוז ער זיך
פריער בייגן צו זיין לינקע זייט . וואס דאס איז די
רעכטע זייט פון מלך . נאכדעם בייגט ער זיך צו
זיין רעכטע זייט . וואס דאס איז די לינקע זייט פון
מלך (ה) וישפוט מן התפלה כמו שנפטרין מלפני המלך די
חקמים האבין גזאגט אפענטש ואל אוועק גיין פון
שמונה עשרה אזוי וויא מען גייט אוועק פון אמלך
ונוייל יעדער מענטש דארף מקוים זיין דעם פסוק
שויח ה' לגודי המיד . ער נאל זיך פארשטעלן וויא
גאט שטייט זעגן איהם : (ג) כל הכרעות האלו דיא
אלע קהילות צריך שיהיו בהו דארף ער זיין איינער
בויען עד שהתקפו כל חוליות שבושרה ביז אלע גלידער
פון די שדרה זאלן זיין אפגערוקט איינע פון די
אנדערע מען זאל רעקענען יעדער גליד בווידער
נעשה עצמו כקצת און ער זאל זיך מאכין ווי אפילעד
בויען ואם שחה עצמו מיט ופצער עצמו און אויב ער
האט זיך איינגעבויען נאר אפישעל ונייל ער קען
גיט זיך קוערן איינגעבויען ונראה ככרוע ככל כחו
זעהט אז דאס בייסעל וואס ער האט זיך איינגע
בויען איז דאס מיט זיין נאכזיין פח און מיט צעד
וואס ער קען זיך גיט איינגעבויען מערר איז וויש
זאל ער גיט ארגון . ווארום ער איז יוצא :

אין סודרו כמנהג אבותיו אזוי וויא זיינע עלמערין
האבין געדאוונט לא בלב שלש גיט מיט דעם נאנצן
הארץ הם נקטן את יריהם ווי מאכין ביין זייערע הענט
ומכרין על נפילת ידים און זאגן אברכה על נפילת
ידיהם וזאגנעם ומכרין ברכת הסוסיא וויא שניידין אפ
אשטיקער ברויט און זאגן אברכה המוציא לחם
מן הארץ ושוטים ומכרין ווען זיי גייען סרינגען
זאגן ווי אברכה פשו שחבר שטר פדים וויא די וואך
איז געוואהנט אין זייער מיל ווי זענען געוואהנט
ווען מען וואשט די הענט ואל דיא מויל עפעס
זאגן . איידער מען עסט איידער מען סרינגט איז
דיא מויל געוואהנט זיא ואל עפעס זאגן אפ בשת
שהו מכרין אינם סתכונים לרכבני אפילו ווען זיי זאגן
שוין די ברכה מיינען זייא גיט מיד צו לויבין לכו
על כן חרה אפי דריקער האט אויף דעם גיברענט
זיין צורין ונשבע בשמו הקדוש און ער האט גישווארין
בייא זיין גרויסן נאמען לאבד חכמת החכמים ער זאל
פארלירען דיא חכמה פון דיא חכמים וירדים אהו
ומכרין אהו כמנהג ואל כמנהג און דיא חכמה פון דיא
מענטשין וואס ווייסן איהם פון דעסמוועגן לויבין
זייא איהם נאר מיט געוואהנהיים און גיט מיט
פנינה דהייב פתחה ווארום נאך דעם פסוק שטייט
לכו הגוי יוסף להפיל את העם הזה הפלא ופלא גאט זאגט
איה וועל נאך מערה וואנדער מאכין דאס פאלק
וואנדער און וואנדער וואבד חכמת חכמי די חכמה
וועט פארלארין ווערין פון די חכמים ובינת נבונני
התפטר און דער פארשטאנד וועט כעהאלטן ווערין
פון דיא פארשטאנדיגע לויבד התייר חכמים על הדבר
דריקער האבין די חכמים אגעזאגט אויף דער וואך
ואפרי און זייא האבין גיזאגט נעשה דברים לשם פולקם
דוא זאלסט טאהן זאכין פון וועגין דעם וואס האט
גיבאטן אויף די זאכין און ער האט זיי באשאפן
כי כל אשר ברא הקב"ה בגולמו לכבודו בראו ווארום אלץ
וואס גאט האט פאשאפן אויף זיין וועלט . האט
ער פאשאפן פון וועגין זיין פבוד ומען זאל איהם
לויבין און מען זאל דעקענען זיין מוכה וואס ער
האט גימאהן צו זיינע באשעפנישן :

לחמשיק מ"ח ד"א יהוה נש"י יה יהוה יהוה. רוח יוד רא ואן הא. נשכ"ה ידנ"ה חית יחיה ה דמילוי הה אל שש ב"ן שבע"שה בניקר חולם :

כִּי וְהִלַכְתִּי אִתְּךָ אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי
וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שִׁבַע עַל־
חַטֹּאתֵיכֶם: כִּי וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב
נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל־
עַרְיֵכֶם וְשַׁחַחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם
וְנִתְתֶם בְּיַד־אֹיֵב: כִּי בִשְׁבָרִי לָכֶם
מִמֶּה דָחַס וְאָפֹ עֵשָׂר נְשִׁים לַחֲמֶכֶם
בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכֶם

ת"א פליכס חרכ. שס: בשברי לכס. שכה לג: ואלו עשר. ספחים לו: רשב"ם

בעל הטורים
(כה) נקם ברית. שעברתם. כמו שכתוב למעלה להפרכם
את עשר ברים: בחגור אחד. כי אשה אחת לא
הכול למלא את החגור פת: והשיבו לחכם במשקל. כי
לבעלים ובמשקל ובצמצום לחם צר טום לחץ. כדכתוב בן אדם
הנני שובר מטה לחם בירושלים ויאכלו לחם

כיה) נקם ברית. שעברתם. כמו שכתוב למעלה להפרכם
את עשר ברים: בחגור אחד. כי אשה אחת לא
הכול למלא את החגור פת: והשיבו לחכם במשקל. כי
לבעלים ובמשקל ובצמצום לחם צר טום לחץ. כדכתוב בן אדם
הנני שובר מטה לחם בירושלים ויאכלו לחם

רש"י
(כה) נקם ברית. ויש נקם שאינו צריך? כדרך אשר
נקמות והוא סמוי עיניו ח של דקיהו. ל"ח נקם ברית נקמת
צדית אשר מ עכרתם. כל הבאת חרב שחוקרל סיו
מלהמת י חילולת אוביים: ונאספתם. מן החון כל חון גזל
הערים מעני המגור: ושלחתי דבר בתוכם. וע"י
הדבר ונתתם ביד החיובים הנרים עליכם לפי שאין מלינים
את המת בירושלים כ וכשהו מוליאוס את המת לקברו
נתנים ביד חויב: (כו) מטה לחם. לשון משע כמו ירמיה
ח מטה עז: בשברי לכם מטה לחם. אשנור לכס כל
מסעד חוכל ל להס חלי רעב: ואפו עשר נשים לחמכם
בתנור אחד. מחוסר מ ענים: והשיבו לחמכם
במשקל. שמהל התבואה נרקבת ונעשית פת כפולה
ומשכרת בתנור והס יושנות וסוקלות את השברים

ז ר"ל והכתי פליכס חרכ נקמת נקם כדית משמע לטום חרכ
שכתוב כדית דסיני-טורס. כלל יש פור נקם שאינו כדית והוא
סיעת כו: (כו) עשר פליכס חוי כחוב כחורס ח"ה"ס נוקמת נקם
כדית שטוס השכטוס ששכטע לרקיהו ופכר על השכטע וסיעת את
מני לרקיהו וס"י כשאר נקמות ללומר חס עכבו על ד"ה חון גזל
ופליכס וקדומה לט: ש ר"ל ספוס: ' דק"ל דחץ חסכר שחרכ
יכס חוסם ומעטו. וכה דלל סכס"י זס לטיל גזל חורל כל חטבור
כארלכס. י"ל משום דכתיב לטיל ונחמי טום דמלת שטוס חוט
סיכר העלממות כדכתיב חני שטוב וכי חרכ שמה נלמחמי כדולי
קלי חמיל העלמחמה חכל הכל לא כוכר שוס חויב חלל כדכתיב
והכתי פליכס חרכ מ"ה פ"י דמלת חרכ יורה על חויב ספויכס:
כ דל"א"ב ענין חרכ חלל ונחמס כזר חויב. וסע"ס ספשו כל
חמות לא סיו מלינים את המת לפי שהחץ חויב יכולה כשטוב
שמשכר חויב סיו מלינים חוסו: ל חויבך לרכס מלת כשכרי
אשנור מפני שמהל כשכרי ח"י כשפת שכרי ונעשית פת ששכרי
ולל כפת ששכרי: (ג"ה) דל"א לומר נחמס חסיון לחס

פירוש לתורה אלהים

וכה וְהִלַכְתִּי וְעַל אִיךְ גִּיין מִיט אִיךְ מִיט
הַאֲמַקְיִים וְעַל אִיךְ אִיךְ אִיךְ שְׁלֵאֲנִין
שִׁבַע יִבְעֵן מִכּוֹת אִיךְ אִיךְ עִיךְ יִבְדַּךְ (כח) וְהִבֵּאתִי
עֲלֵיכֶם אֹנֶךְ וְעַל אִיךְ אִיךְ בְּרִינִינֵךְ חֶרֶב
אֲשִׁוּעַרְךָ וְנֹאם וְיֵא וְעַל אִין אִין אִיךְ
נֹאם גִּיין פֶּאֶר דָּעַם וְנֹאם אִיהֶר הָאֵם עֹבֵר גִּינֵוּעַן
אִיךְ דָּעַם וְנֹאם אִיהֶר הָאֵם מִיט מִיט כּוֹרֶת בְּרִית
גִּינֵוּעַן וְנִאֲסַפְתֶּם אֹנֶךְ אִיהֶר וְעַל אִין נִאֲמַלְעֵן
אִין אִיךְ עִיךְ שְׁמַעַם כּוֹמֶת דִּיא שְׁמַעַם וְעַל אִין
פּוֹן אִיךְ גִּינֵוּעַיִנִי אָרוֹם בִּאלְעִנְעַרְתֶּם פּוֹן דָּעַם
שׁוֹנֵא וְשִׁלְחִי אֹנֶךְ אִיךְ וְעַל שִׁימְעֵן אִין מִאֲרֶךְ

בלומר

במשקל ואכלתם ולא תשבעו : ס
 ואם פדא לא תקבלון
 למימרי ותהבון קדמי
 ב קשיו : כח ואיהך
 עמכון בתקוף רגו
 וארדי יתכון אף אנא
 שבע על חוביכון :
 אף אני שבע על חטאתיכם :

ותיכלון ולא תשבעון :
 כי ואם פדא לא תקבלון
 למימרי ותהבון קדמי
 ב קשיו : כח ואיהך
 עמכון בתקוף רגו
 וארדי יתכון אף אנא
 שבע על חוביכון :
 ת"א כמעט קרי . ס' סוחר סלע
 מנועס :

רשב"ם

לא ישיבוע מסעוד האדם כי מארה תמצא בו :
 (כח) ויסרתי . מן ייסר איש את בנו יאמר ויסרתי . וכן ויסרו
 אותו . כן מן יושב יאמר וישבו שירותיהם כך ביהוקאל :
 על

כמשקל ובדאגה ומים במשורה . אף כאן כתיב בשברי
 לכם מטה לחם יאפה ויאכל במשקל ; ואכלתם ולא
 תשבעו . כי במשקל ובמצומם יאכלוהו . וגב יש
 לומר שאותו לחם אף על פי שאוכל ממנו הרבה
 רש"י

שפתי חכמים

דכל זכר כתיב בשכרי לכם ונו' : ב דל"כ יסו שנים
 רק כוס ההכר דכתיב בריש דקדו ועי' ע"י ההכר דסיני
 חילוט האויבים חסס נמגיס ביד האויבים על ידי סוכי :

לחלקם בנייהם : ואכלתם ולא תשבעו . זה מלרר
 כהוך המעים כלום הרי שבע פורעניות תרוב מלור
 דבר שבר מטה לחם מומר עלים פת נפולה מלרר
 כמעטם ונתתם לניה מן המנין ב שהיה המרוב :

במתכים

פירוש לתורת אלהים

אויב כוזא מיט דעם דאוינען , אפילו איך וועל
 אויף אייך שיקען דיא ויגען פורעניגות לא תשבע
 לי וועט איר מיך פארט גיט צו הערין והלכתם אונ
 איר וועט גיין מיט קיר מיט הארמקייט : (כח) והלכתם
 וועל איך גיין מיט אייך מיט אצארין פון הארמ
 קייט ויסרתי אונ איך וועל אייך שטראפין שבע
 ויגן פורעניגות על חטאתיכם אויף אייערע ויגן ויגד :

פלומר כחמת דאם קרויט וועט זיין פון פוילע
 תבואה וועט דאם אין אויבין צו פאלין ווערין
 אויף שטיקער וועט קען זיך מצוין צו טייגען
 מיט אונאם ואכלתם אונ איהר וועט עסין ולא תשבי
 אונ איהר וועט גיט זאם זיין ווארום עס וועט זיין
 אקללה אין אייערע גידערים אפילו איהר וועט
 עסין וועט איהר פארט הונגעריג זיין דאם וענען
 דיא ויגען פורעניגות זעין רש"י : (כז) ואם אונ

נביאים ירמיה יח

לחמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רח יהוה גשמה רנצה ארני גשמה רחור יהוה חיה יחידה
 רנצה ויהוה חיה יחידה חזר אל שם ב"ן שבעשה :

א כה אמר יהוה אלי הלך ועמדת בשער בני-עם
 אשר יבאו בו מלכי יהודה ואשר יצאו בו ובכל
 שערי ירושלים : ואמרת אליהם שמעו דברי-יהוה
 מלכי יהודה וכל-יהודה וכל ישרי ירושלים הפאים
 בשערים האדה : כה אמר יהוה השמרו בנפשותיכם
 ואל-תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי
 ירושלים : ולא-תוציאו משא מפתיכם ביום השבת
 וכל-מלאכה לא תעשו וקדשתם את-יום השבת
 כאשר צויתי את-אבותיכם : ולא שמעו ולא הסו

א כה אמר יהוה אלי
 ותקום בתרע בני עמא
 העלון ביה סלביא רבית
 יהודה ודיסקון ביה ובכל
 פרעי ירושלים : ותיסר להון
 קבילו פתקא דיי סלביא
 רבית יהודה וכל רבית
 יהודה וקר יתבי ירושלים
 העלון פתקא האלון :
 ב כה אמר יהוה
 בנפשתיכון ולא תסלון מסול
 ביוקא דשפתא ותעלון
 פתקא ירושלים : ד ולא

תפקון מסול מפתיכון ביוקא דשפתא וכל עבדתא לא תעבדון ותקדשו ית יוקא דשפתא פמא
 רש"י

מצודה דוד
 (6) כשבר בני כסס . כשבר שמונים סס בני כסס והוא השער
 אשר מלכי יסוד כלום ויולטס בו : ובכל . וכן תהן ותעשור
 ככל שטי ירושלים : (3) כשברו כנססוהיכם . ר"ל כיו כשברו
 לטכ"ס לוסס כשברי ירושלים מן הסון : (7) ולא מולאו ונו' . על הסון : וכל עללכס . ושוס עללכס : וקדשסס . מעט להלס

(ה) ולא שמעו אבותיכם . למה שלזיתים :

(6) כשבר בני כסס . כשבר שמונים סס בני כסס והוא השער
 אשר מלכי יסוד כלום ויולטס בו : ובכל . וכן תהן ותעשור
 ככל שטי ירושלים : (3) כשברו כנססוהיכם . ר"ל כיו כשברו
 לטכ"ס לוסס כשברי ירושלים מן הסון : (7) ולא מולאו ונו' . על הסון : וכל עללכס . ושוס עללכס : וקדשסס . מעט להלס

בחקתי יום ה נביאים

תרגום

את־אזנם ויקשו את־עורפם לברתי שומע ולבלתי דפקדתי את אבְהִתְבוֹן :
 ה ולא קבילו ולא אריכו ית
 אונְיָהוּן וְאֶקְשִׂאוּ ית
 קחת מוסר :
 קבלוּן קבילו דָּמָא לְמַשְׁמַע וּבְדִיל דָּמָא לְקַבְּלָא אוּלְפָּן :

מצודת דוד

כדכר הנאמר כעת : (ה) ולא שמעו . אכל הם הכהוּת לא שמעו למעוטי : ויקשו הם ערפם . הוא עיני מליאה כללו נתקשה ערפם עד שלל יוכלו לחזור פניהם ולשמעו : ולבלתי קחת מוסר . לא החזירו פניהם למען לא יקבלו מוסר ומכסה מן הנביאים :

כתובים משלי 5

למשך מיסוד ומלכות היא שוין דלת יוד נפש שוין שוין דלת יוד רוח יאהודגדוהי נשמה דיסוד א אור אורג אורני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחיה דיסוד ירהה חיה יחיה דמלכות אל שם ב"ן שבעשית :

א ולא למדתי חכמה ודעת קדשים אדע : ב מי עלה־שמים ו
 וירד מי אסף־רוח | בחפניו מי צרר־מים | בשמלה מי
 הקים כל־אפסי־ארץ מה־שמו ומה־שם־בנו פי תדע :
 ג כל־אמרת אלוה צרופה מגן הוא לחסים בו : ד אל־תוסף
 על־דבריו פְּרוֹיֹכִיחַ בַּךְ וּנְכוּבַת : ה שמים שאלתי מאתך
 אֶרְתַּמְנַע מִפְּנֵי בְּטָרָם אֲמוֹת :

הקדשה

צדיקן וחסבע לאלין דמתרחצין ביה : ד לא תוסף על מלוי דלא ויבנה ונתפרדו : ה פרפון שאליית קנה לא תיקלי מני עד לא אימות :

מצודת דוד

(6) ולא לדמי . הכיוו כללו לא נמדתי חכמה : ודעת . ולא האור כמחנה המקרא במשנה בשמים כללו אמר ולא דעת קדושים אדע ר"ל לא הכניתי דעת אמרי קדש במה שהאז לו כשירכב שמה יסוד כללו היס בדבר מני ומסופק אלל הכונה הוא נעמד שדה"י יסוד ולין חכמה נה סודת משה : (3) מי עלה . מי מוד עלה השמים כמו שבעה משה השמיים וירד בשמים . או ר"ל שכל לקחה המורה מיד המלאכים : מי אסף . האסף זרק משה סוף הככבש נתפזר על כל הארץ כמילו כחות כחפניו נפוצו על ידו ומלך מי אסף עוד כמשה : זכר . בשבעה היס ע' דו המים סיודים ולא כלבו בדרכ כללו לזר מוחס בשמלה ומי זכר עוד כמכו : מי הקים . כי עוד לא נחמה המורה היס הארץ מתחמטת ניטול וכלה קבל עשה את המורה היס קלות הארץ לנעוד על עמדם ומי הקים עוד את הארץ כמכו : עם שצו . הוא עיני עליה לאונת אלם מי רכמכו אמור ולא תס שמו או אלם שכתת שמו אמר שבו סוף אלם דעו שיהי עי מלא דוגמתו . וכ"ל ומאחר שלא היה מעולם מי יעידו אלו ח"ך מלמט לזכר לנסות עבדיו ע"פ אומדן הדעה ואחר כמתרעס על עצמו וסוהא על הכאבוטם ומלמד דעת לכל אלוה מי דרכו לנסות על חכמתו : (ג) כל חכמה . עתה רואה אני אשר כל חכמת אלום היא לרכוש ומזיקת מצלי סוג ומכשול וסוף ימנן ומחסס לפייל מתכבד הטעות את החוסים בו ולא החוסים בהכמה כמניו כ"ל לא חסוים בהמשן חכמתי למד ארכה ולא אמר לא הייתי כשל עטבירכ כי לו אלם הכונה היא שדבר מני ומסופק מ"מ לין לשעון בהכמה ולכור ממנו : (ד) אל חוסף . הוולל ויחיה לזכוס מצלי סוג ומכשול בנות לוח אל חוסף מה עליהם סן שביכר בדברך מעלל נביכ ומסופק ואך ח"כ סוכיל לנערת אלוה הכרופס : (ה) שמים . עתה ידבר אל מול המקום ואמר שני דברים אלם שוול עיך ואל תמננס ממני ככלם אמות ר"ל כל ימי חיי לא יהיו מנוטים ממני :

רש"י
 (ה) ולא למדתי חכמה . ולא דעת קדושים ידעתי . שגרעתי או הוספתי על דברי משה : (3) מי עלה שמים . כמשה : מי אסף רוח . פיה הככבש : מי צרר מים . קפלו תהומות וכ"ו בחפלתו על משה : ומי הקים . את המשכן שבהקמתו נתבססו כל אפסי ארץ : כזה שמו ונג' . מחיזה משפחה יאל שיענו : כי תדע . אלם הדע מי הוא ואך לא יחא לעבור על דבריו : (ג) אמרת אלוה צרופה . ומזיקת ויהי לך לזכור : (ד) פן יוכיח בך ונכוברת . ויכתיב על פיך שעה"ו וסופתך באת לירי עבירה וכל שכו אלם תנע : (ה) שמים שאלתי . יעורר כמקראות שהאריו :

פירוש עברי מיומש

(א) ולא למדתי חכמה גלייך וייה איה האב גאר גיין חכמה גילערינמ וישה קדישים אדע גלייך וייה איה וואלמ גאר גיש געוואקט וואס דיא הייליגע סענשטיין (נביאים) האבין געזאגט אין גאטס נאמען . ווען איה זאל סורא האבין פאר קענשטיין אונ וייה גיש זאגין דעם אמת : (ב) מי ענה שמים וירד ווער איז אויף גינאנגען מיט זיין שמוהל אויף דעם היקעל , אונ האט אראפ גענידערט זיין השקחה אויף אלע געשעפעניש מי אפך ית בחפניו ווער האט אריין גענומען דעם ויזנט אין ויגע הענמ , עד זאל גיש תרוב סאכין

דיא וועלט מיט זיין גלאזין שטארק מי צר פיס בשאלה ווער וייה איינגעבערען דיא וואסערין אין אקלייד וייה זאלין גיש פארפלייטצין דיא וועלט מי הייס גל אפסי ארץ ווער האט אויפגישעלט דיא אלע עקין פון דער וועלט מה שבו ופה שם בנו כי תדע וייה אזויא הייסט דער וואס האט די אלע זאכין געפאהן . אונ וייה הייסט זיין וזהו דאס דארפסטו וויסען : (ג) כל אמרת אלוה צרופה דיא רייר פון קאט דאס בייזנט מען דיא תורה זיא איז דורך אויס גיליישערט מיט אמת . אונ דאס קענשמו אנדערש גיש וויסען סיידין דוא וועסט גענען

כסוי הדם הם. משום דכתיב בחולין אכל לא במוקדשין נקט לכלוהו: במוקדשין. תחת העוף ועולת העוף וכן קדשי ברק הבית אם עבר והסתן לין טעונים כסוי: ונדהג בחיה ועוף. למעוטי בהמה ללא תימא בהמה בכלל חיה ונפקא לן מדכתיב בזכור בעל מוס על הארץ משפכו כמים מה מים אינן טעונים כסוי חף דם בהמה חירו טעון כסוי: ובמוזמן. עוף הגדל כבית: ונדהג בכוי. כבית כפני עממה היא ולא הכריעו בה

תכמים אם חיה היא וטעונה כסוי אם בהמה ואינה טעונה כסוי: ואין שוחטין אותו ביו"ט. מאוס דלמא לא כפי כסוי ומספיקא לא מחללין יו"ט: ואם שחמו. ביו"ט: אין מככסין את דמו. ואפי' היה לו עפר מן אל חפר שמא יאמר הרווא מיה ודלי הוה ולפיכך כסא דמו ביו"ט ויבא להחיר מלבו:

כני אמלטי דסוד דעלמא דליכא א אל אלה אלהי אלהים כסוי הדם נדהג בארץ ובחול. בפני הבית ושללא בפני הבית. בחולין אבל [א] לא במוקדשין. ונדהג בחיה ועוף [ב] במוזמן ובשאינו במוזמן. ונדהג בכוי מפני שהוא ספק. ואין שוחטים אותו ביו"ט. [ג] ואם שחמו אין מככסין את דמו: (ב) השוחט ונמצא מרפה. והשוחט מעז. השוחט חולין בפנים וקדשים בחוץ. חיה ועוף הנמקלים. ר"מ מחייב. וחכמים פוטרים. השוחט ונתגבלה

[א] ל' כו'. גמ' ילף ליה מפרק: [ב] במוזמן כו'. דמ"ר אשכ יודו לין לי' מלמ אשכ יודו ללדין וימודין מלליהו מנין כיון טווין וטעונוין. מ"ל ליד מ"ט. כ"ט טע ח"ל אשכ יודו לערך מוכס דכן עין שלא יוכל אדם בעכ אלא בהנמס האות סופי"י כאלו הוא לך טעונים מוזמנים לו. כלומר לא יוכל בער מדיק של עמי: [ג] ואם כו'. ואף

זמה שחיטה: וחכמים פוטרים. סכרי

אין אספק וואם אכזי איז, אהיה אקדער אבקהה ואין שחיטין אותו ביום טוב דריקער קאר מען גימט שעקטין אכזי אום יום טוב, קאמער איז ער אבקהה קאר מען דאך גימט נעמען ער צוא ברעקין דיא בלוט וייגע ואם שחמו אונ אויב מען האמט געשאקטין דעם בוי אום יום טוב אין קפזין את דמו קאר מען גימט ברעקין וייגע בלוט אום יום טוב: ב' השוחט הנמצא מרפה אויב מען קם גישאקט מין אהיה אקדער אעוף אונ זייא זענען סריף גינוארין מען קאר זייא גימט עסין תשיחם לבידה גללים אקדער, ער שעקט אהיה אקדער אעוף צו דיא עבודת פוקדים תשיחם חליו בפנים אקדער ער האמט גישאקטין אפגאקעט מאהב גימט אקדען אין דיא עזרה וקדשים ביזן אקדער ער האמט גישאקטין אמהאב וואם איז אקדען אויסער דיא עזרה מיה ועף הנקלים אקדער ער האמט גישאקטין אהיה אקדער אעוף וואם זייא האבין געברעהת אפענמשין אונ בית דין האבין גיפסקת מען זאל זייא הרגנן מיט שמיניער רבי מאיר מחייב רבי מאיר זאגט מען מוז ברעקין וייער בלוט תתקיים פטרין אונ דיא חקמים זאגין מען דארף גימט ברעקין זייער בלוט

(ב) ר"מ מחייב. לסכר שחיטה שחיטה ראויה

סכר: ו א' קיטי חים דער דין איז אז מען שעקט אהיה אקדער אעוף דארף מען ברעקין מיט אקדע דיא בלוט וואם גימט ארום פון דעם שעקטין טוג בארץ ובהיץ לארץ דאס מוז מען מאהן אין ארץ ישראל אונ אויסער ארץ ישראל בגני תבתי ושלמ בגני תבתי מייא ווען דער בית המקדש איז גינען אונ מייא ווען דער בית המקדש איז גימט בחולין אכל לא במוקדשין דאס איז נאר אז מען שעקט אהיה אקדער אעוף וואם זענען גימט הייליג, דארף מען ברעקין וייגעקע בלוט, אקדער אז מען שעקט אהיה אקדער אעוף וואם זענען הייליג דארף מען גימט ברעקין וייגעקע בלוט ויעין בחרטוב ונדהג בתיה יגעוף איז בלוט פון אהיה אונ פון אעוף אז מען שעקט זייא דארף מען ברעקין, אקדער דיא בלוט פון אבקהה אז מען שעקט אירר דארף מען גימט באקדעקן בחיטו גישאטי בחיטו דיא בלוט פון דיא חיות איז פון דיא עופות וואם האקעווען זיך אין שמוט, אונ דיא בלוט פון דיא חיות אונ פון דיא עופות וואם האקעווען זיך אין פעלד, דארף מען ארץ ברעקין ונדהג כמי אז מען שעקט אכזי דארף מען ברעקין דיא בלוט מפני שהוא ספק וייל עס

מיימש אין דער תורה זו ייכיה זה הנפש ווארום פון דוא וועסט מוסיף זיין ארץ דיא תורה פון זייען דוא אייגענע געדאנקען. צו מאהן מצות קען זיין אז דיין גידאנק וועט דיר אקאהל ווייזען פארקערט וועקמו נאך אקאהל איז אפענמש ווערין ווארום גימט אלע מאהל איז בייא אפענמש די אייגענע געדאנקען. קעקטמו חלילה לייקענען אין וייגע געבאמט אויף: (ט) זאגט שלמה שמים שאמתי מאתך צוויי זאקען האב איך שמועדיג גיגעשין בייא דיר גאט אל תבנע מפני בפיס אמת אונ דם זאלקמ דוא גימט פאר מיידי פון כיר בוי נאקען איד וועל שטאבין:

פירוש עברי דיא תורה, וועקטמו גינואר ווערין אז זיין גאמען איז נאר איינער אויף דער וועלט גאט, אונ זיין וזה איז אפלטיד חכם אצריק נאט דיקט איהם מיט אמת. אקדער דיא מענשטן וואס גינען איהם פון וועג וואס דיא תורה לעריקט אונ זאלקטמו נאר קיין מורא האבין זייא זאגין דעם אמת מן הוא לחסיס בו ווארום גאט איז אפאקדער צו דיא מענשטן וואס געשימטען זיך אין איהם, דארףקטמו פאר קיינעם מורא האבין נאר פאר איהם, אונ אויף פאר דיא מענשטן וואס היטין אפ דיא תורה אונ מצות וואס גאט האמט גיבאמט: (ו) אל תפס על דגריי אקדער דוא דארףקטמו זיך היטען גימט מערין אויף די בריד וואס גאט האמט גיבאמט

סכרי לאו שמה שהיה (א) והלכה כחכמים: (ב) ואחרים רואין אותן. דכנה"ג שחיטתן כשה: הייבויג לבסות. אוהם אחרים שרואין חייבים לבסות כדחתן לקמן שחט ולא כסה וראה אחר הייב לבסות: פטור מלבסות. ר"מ קאמר לה דסכר שהיחט חט"ו בין לבין עומן נבלה גמורה היא האיל ורוב מעשיהם מקולקלים ורצון פליגי עליה דר"מ בין כרישא בין כסיפא חלל דנערי ליה עד לחסיק למתיה והדר פליגי עליה וסכרי רצון דספק נבלה היא ולא נבלה ודאית הלכך

לענין כסוי חייבין לבסות ואין שומעין אחריהן אומי ואת בנו דשמה שהיטה מעלייתא היא (ב). והלכה כר"מ (ג): (ד) שחט חיה ויכסנה ואח"כ ישחוט את העוף. דכתיב חיה או עוף הפסקי זה מזה להעטינן כסוי לכל אחד וא' ורצון סכרי האי או מכעי ליה לחלק דאי לאו או ה"א ח"ט כסוי ח"ט שחט שניהם והכל מודים דלענין ברכה חינו מנכר חלל ברכה אחת.

פ"ג דעוקר דבכ סוכה. עינ רפ"ג דגימזוס: (ב) כיני ר"ס דפ"ג מ"ג. וראה רבי דכיוונו דכסוי ושללו נשון מלכיים ודכיו ר"ע ושללו וחס דנו ושללו ב"ל חכמים כו'. נמו"ט. ועמ"ס: (ג) דמסקא לכו"ל רוב מעשיהם מקולקלים או רוב מעשיהם מוקללים. מוס' (ג) חלל חייבין לחטווי מלכיים דכיוונו דכסוי ושללו וחס ובכמה בחוקת חסור עינזש פד שיעור ללו נשם שחטס. כ"ר: (ד) מלא כו'. טעמא עינזש דכרייתא דחוס סבל וי"ל ט"ף. וי"ל לו כדכסי

השוחט והתבילה בדי אויב ער האט געשאכטן אפיה אדער אעוף אונ וי"א וענען גינוראין אנבלה בי"א איהם אין האנט. דיא שחיטה איז פסול גינוראין הניח אדער, ער האט גילעקערט דיא סימנים דעם קנה אונ דעם וישט פון אפיה אדער פון אעוף והפער אדער ער האט אויס געריסקן דיא סימנים דעם קנה אונ דעם וישט פון אפיה אדער פון אעוף פטור מלבסות דארף קען גיט צו דעקן דיא בלוט: ג' תש שופה וקמן ששחט ואתרים רואין אותן חייב לבסות אויב אטויער אדער אמשוענער אדער אקניג האבין גישאכטן אפיה אדער אעוף, אונ מענטשין האבין גינעהן אז וי"א האבין געשאכטן וי"א דער דין איז, איז דאך דיא שחיטה פשר, דארפין דיא מענטשין פדעקן דיא בלוט בין לבין עינזש אויב דער חרש שופה וקמן האבין געשאכטן אונ קיינער האט גיט גינעהן ווי וי"א האבין גישאכטן פטור מלבסות דארף קען גיט צו דעקן דיא בלוט, ווייל וייער ששעקטן איז גלייך וי"א וי"א וואלטין גיהרנת, אונ דיא מיה אדער דער עוף וענען אנבלה קען קאר וי"א עינזש וכן לענין איתו ואת בנו אונ אזוי"א איז דער דין בי"א ששעקטן אמומער מיט איהר קאלב אין איין מאג ששחט ואתרים רואין אותן אויב אחרש אדער אשופה אדער אקמן האבין גישאכטן אקיה, אונ אנדערע מענטשין האבין גינעהן אז וי"א האבין גישאכטן ווי דער דין איז אחר לשחט אחרים קאר קען גיט ששעקטן דיא קאלב פון דיא קוה איז דעם ועלביגען מאג בין לבין גינזן אויב דער חרש שופה וקמן האבין גישאכטן אונ קיינער האט גיט גינעהן ווי וי"א האבין גישאכטן ב"י פאר פטור לשחט אחריהן ב"י פאר אונגט מען קעגן ששעקטן דיא קאלב פון דיא קוה איז דעם ועלביגען מאג, ווייל דער ששעקטן פון דיא קוה איז קיין שחיטה, עם איז גלייך ווי וי"א וואלטין

די קוה גיהרנת והכמים אסרי אונ די חכמים ואגון אפילו דער חרש שופה וקמן האבין געשאכטן די קוה אונ קיינער האט גיט גינעהן וי"א וי"א האבין געשאכטן פון דעם מענען קאר גיט ששעקטן די קאלב פון דיא קוה אין דעם ועלביגען מאג, ווייל ב"י די חכמים איז גינען אספק אויף דיא שחיטה פון אחרש שופה וקמן, צו זיא איז פשר צו גיין, דרייער ואגון די חכמים אז דער חרש שופה וקמן האבין גישאכטן אפיה אדער אעוף דארף קען צו דעקן די בלוט מאקער איז דיא שחיטה פשר, אונ אויב וי"א האבין גישאכטן אקיה קאר קען גיט ששעקטן די קאלב פון די קוה אין דעם ועלביגען מאג מאקער איז די שחיטה פון די קוה פשר ומדים שאם שחט שאינו סוף: את הארבעים אונ די חכמים וענען מודה אויב קען הם גישאכטן די קאלב פון די קוה אין דעם ועלביגען מאג ששאנט קען איהם גיט פערציג מלקות מאקער איז דיא שחיטה פון דיא קוה גיט פשר איז גלייך וי"א וי"א וואלטין דיא קוה געהרנת: ד שחט מאת חיות בסקס אחר אויב קען האט געשאכטן אפילו הנדערט חיות אויף איין ארש כסוי אחר לבין דעקט מען צו מיט ערד איין מאהל אויף דיא גאנצע בלוט פמה עופות בסקס אחר אויב קען האט גישאכטן אפילו הנדערט עופות אויף איין ארש כסוי אחר לבין דעקט מען צוא מיט ערד איין מאהל אויף דיא גאנצע בלוט פמה עופות אחר אויב קען האט געשאכטן חיות מיט עופות אויף איין ארש, אונ עם איז גינאקסין גינוראין איין בלוט אויף דיא אנדערע כסוי אחר לבין דעקט מען צו מיט ערד איין מאהל אויף דיא גאנצע בלוט, ב"י והודה ואגט שחט מיה וי"א וי"א וואלט אז ער האט גישאכטן אפיה אפילו ער וויל באלד ששעקטן אעוף אויף ואל ער פריער פדעקן דיא בלוט פון דיא מיה ואחר דו ישחט את היף דער קאה ואל ער ששעקטין

ואין הלכה כר' יהודה: וראוהו אחר חייב לכמות.
 דכתיב ב' כסוי הדם ואומר לבני ישראל מזהו זה תחא על
 כל בני ישראל: בפהו הרוח חייב לכמות. ולא שנו אל
 שמור ונתגלה (ד) אל כל חזר ונתגלה פטור מלכמות:
 (ה) נתערב ביין. שהוא
 חלום ואין מראה הדם ניכר
 בו: רואין אותו. יין כאלו
 הוא מים ואם היה מראית
 דם ניכר נמיס כשיעור זה
 חייב לכמות: נתערב בדם
 בהמה. ללא בר כסוי הוא
 ורובו דם בהמה: או בדם
 החיה. בדם היקו של חיה:
 רואין אותו. שאינו טעון
 במשל דם. ואפי' אין
 מראית דם ניכרת נמיס כמות דם בהמה זה אף דם החיה כעיל דקסבר מין-נמיסו לא כעיל כר' י:
 (ו) דם הנירות. על גב כותל: אימתי לפרוקי קח אחי ולא לאלולני: ובהול

יכי לו שור וממור וזה סוף ליה טובא: [ה] ולא כו'. דלא"ה הוא
 קומו כתיב' וספר וכסה עי שספר יכסה: [ו] פטור כו'. בגמ'
 יליף ליה. ועמו"ט: (ד) וכי חזר ונתגלה מלי סוף הוא דרמי
 ליה (מכסוי דהא כסו ונתגלה פטור מלכמות) אל"פ ע זמס
 אופתה לין דמיו אלל מלות. [גמרא]: [ו] חייב כו'. ובפ"ק
 דכנסים מ"ו כתב הר"ב
 דכנסים על לטוח מים קמח
 קמח כתיב' אלל הכה לא לדין
 דמיו אלל מלות. גמרא.
 פירש"י שסמולק וכסה עד
 שנתפסק מראית המים גמס
 חזר על סכנל ויטור וזמכ
 וס ולא אמרי' הויל ונתס
 ודמס שלין חותם דמיו אלל
 לכמות. א"ר יהודה אימתי כזמן שאין שם דם אלא הוא. אבל יש שם דם
 שלא הוא. פטור מלכמות:
 כסוי כאלו הוא מים ואם היה הדם הזה על שמיעת היה ועוף ניכר בו חייב לכמות: אין דם במשל דם. ואפי' אין
 מראית דם ניכרת נמיס כמות דם בהמה זה אף דם החיה כעיל דקסבר מין-נמיסו לא כעיל כר' י:
 (ו) דם הנירות. על גב כותל: אימתי לפרוקי קח אחי ולא לאלולני: ובהול

אין דיא בלוט אריין געמישט וואסער אזוי פיר
 וויא דיא בלוט וואס מען דארף ניש צו דעקן
 וואלט דיא וואסער אויס גינעהן וויא בלוט,
 דארף מען דיא צו מישטע בלוט אויף צו דעקן,
 רבי יהודה זאגט אין דם בנפס דם אפילו די בלוט
 וואס מען דארף ניש צוא דעקן איז פיל,
 אז עס וואלט גינעהן וואסער אזוי פיל ווי די בלוט
 וואס מען דארף ניש צו דעקן, וואלט מען ניש
 דער קענטס אין די וואסער די בלוט וואס מען דארף
 צו דעקן, דארף מען דאך דיא וואסער ניש צו
 דעקן, ווייל די בלוט ווערט באל אין די וואסער,
 אפער די בלוט וואס מען דארף צו דעקן איז צו
 מישט גענווארן מיט בלוט וואס מען דארף ניש
 צו דעקן דארף מען די צו מישטע בלוט יא צו
 דעקן, ווייל די בלוט וואס מען דארף צו דעקן
 ווערט ניש באל אין די בלוט וואס מען דארף ניש
 צו דעקן. ווארום בלוט ווערט ניש באל אין בלוט,
 ווייל ביידע זענען איין מין: ו דם מייני דיא בלוט
 פון אמתה אדער פון אעזף וואס האט ארויף געד
 שפריצט אויף דיא וואנט ווען מען האט נייא
 גישאכטן זשעל הסגין אונ די בלוט וואס האט דעם
 חלף מתיב לכמות דארף מען צו דעקן מיט ערד אפר
 רבי יהודה האט רבי יהודה גיזאנט אשמי ווען דארף
 מען צו דעקן דיא בלוט וואס אויף דיא וואנט אונ
 וואס אויף דעם חלף גינען שאין שם דם אלא היא אז עס
 איז נישא גיין אנדער בלוט צו באדעקן נאר דיא
 בלוט וואס אויף די וואנט אונ אויף דעם חלף אכל
 יש שם דם שלא הוא אפער אז אויסקער די בלוט וואס
 אויף די וואנט אונ וואס אויף דעם חלף, איז דא
 בלוט אויף די ערד אויף וואס מען דארף נייא צו
 דעקן פטור מלכמות דארף מען ניש צו דעקן דיא
 בלוט וואס אויף די וואנט אונ ניש די בלוט וואס
 אויף

דעם עזף אויף דיא ערד וואס ער האט גישאכטן
 אויף דיא בלוט פון די חיה שם ולא קמח אויב דער
 וואס האט געשאכטן די חיה אדער דעם עזף
 האט ניש צו געדעקט די בלוט וואס אונ אין
 אנדערער זעהט די בלוט איז ניש צו גידעקט
 חייב לכמות מוז ער צו דעקן דיא בלוט כפוי ונתגלה
 אויב ער האט צו גידעקט די בלוט אונ עס איז
 אפ געדעקט גינארין פטור מלכמות דארף ער ניש
 נאך אפאחל צו דעקן דיא בלוט כפוי היות אויב
 דער ווינט האט צו גידעקט די בלוט, אונ עס איז
 אפ גידעקט גינארין חייב לכמות מוז ער נאך אפאחל
 צו דעקן די בלוט: דם שנתערב במים אויב דיא
 בלוט פון אמתה אדער פון האט וואס איז ארויס
 גענאגען פון זיי ווען דיא בלוט וואס מען דארף
 איז צו מישט גינארין מיט וואסער אס יש בו
 פראית דם חייב לכמות אויב דיא צומישטע וואסער
 מיט בלוט זעהט אויס וויא בלוט, מוז מען דאס
 צו דעקן מיט ערד געטרב גיין אויב דיא בלוט איז
 צו מישט גינארין מיט רויטן ויין, אונ מען דער
 קענט ניש צו דאס איז אקאלער פון בלוט אדער
 פון ויין וואן אותה באלו הוא מים זעהן מיר אויב עס
 וואלט גינעהן אין די בלוט אריין געמישט וואסער
 אזוי פיל ווי די ויין, וואלט די וואסער אויס
 געזעהן ווי בלוט, דארף מען די צו מישטע בלוט
 מיט די ויין צו דעקן מיט ערד געטרב גיין בהמה
 או גבס התה אויב די בלוט ווס איז ארויס גינאגען
 פון אעזף אדער פון אמתה ווען מען האט זייא
 גישאכטן, איז צו מישט גינארין מיט די בלוט
 פון אמתה וואס מען דארף ניש צו דעקן, אדער
 מיט די בלוט פון אמתה וואס פון איהר איז ארויס
 גענאגען בלוט וואס איז נישא וך אקאלער גיטאן
 אן אשמיין וואס מען דארף ניש צו דעקן וויא
 אותו כפוי הוא מים זעהן מיר אויב עס וואלט גינעהן

בחתי יום ה

עיקר תוי"ט

(ו) ובחול הרק. כל שאין הוזהר לריק לכתשו. חרסית. שהיקח חרסין (ה) : ובמנופה. כסוי של חרס שע"פ הכתיב: דבר שאין מגדל בו צמחים אין מכסים בו. וסיד וחרסית ולבנה ומנופה שכתבן דתמן לעיל שמכסין בהן אע"ג דחין מגדלן למחיס הוול ומעיקר קודם שגפסית בהן מלאכה היו מגדלים למחיס מכסין בהן. והאי כללל דרשב"ג לכו דוקא דהא נכרית של חרסין דקה ובעורת של פשתן חמירין כבדיתיה דמכסין בהן אע"ג דחין מגדלים למחיס. ואמר מכסים זו מחוס דחקרי עפר דכתיב מעפר שרפת ההטלה. וכן מכסים בשחיקת הזהב דכתיב ועפרות זהב לו (ו) (ז) [ח] כמה מכסין ובמה אין מכסין. כוכסין בובל הרק ובחול הרק וכסיד ובחרסית ובלבנה ובמנופה שכתבשן. אבל אין מכסין לא בובל הגנס ולא בחול הגנס. ולא בלבנה ולא במנופה שלא כהשן. ולא יכפה עליו את הכלי. כלל אמר רשב"ג דבר שמגדל צמחים מכסין בו. ושאינו מגדל צמחים אין מכסין בו:

אויף דעם חלה: ז בכה פסין מיט וואס איז ריא מצוה צו בארעקן די בלוט ויבמה איז פסין אונ אז מען בארעקט די בלוט מיט איין אנדערע זאך איז גיט אמצוה פסין בובל היק מען דעקט צו די בלוט מיט דינע פויסט ויהא חק אונ מיט דינע זאמד פסיד מיט צו שטויסענע וואפנע ויחרסית מיט צו שטויסענע שארבינס ובלבנה אונ מיט צו שטויסענע ציגול (ו) ויבמה שכתבשן איז מיט דעם ערדענעם שפונד פון פאם אויב מען האט איהם צו שטויסין אָבל אין פסין לא בובל בהם אָבער מען זאל גיט צו דעקן. גיט מיט גראפע שטיקער מיטם ולא בחול בהם אונ גיט מיט גראפע שטיקער זאמד לא בלבנה

גמרא חולין דף פט ע"א רש"י

א"ר יוחנן משום ר' אלעזר בר"ש כל מקום שאתה מוצא דבריו של ר' אבנן של ר' זוסי הגלילי במנה עשה אונך כאפרכתא. לא מרובכם מכל העמים שאתה ח' ככם וגו'. אמר להם הקב"ה לכם גורלה חקם ממעטים עצמיכם לפני. נהתי ואהרן אמרו ונחננו מה לדוד אמרו ואנכי תולעו: ולא איש. אבל אים' אבנן כן נהתי גורלה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר. לפרעה אמר מי ה'. לפנחרוב אמר מי ה'.

ואמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר ברבי יוחנן האם גינאגם פון רבי אלעזר ברבי שמעון וועגן כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אלעזר בגו של רבי יוסי הגלילי וואו רוא וועקט געפינען די רייד פון רבי אלעזר דר וזהו פון רבי יוסי הגלילי באנה אין דרשות פון פסוקים גשה אונך האפרכתא זאלסטו מאבין דינע אויערין וויא אויפ. וינע רייד זאלין אריין גיין דינע אויערין. משה ברבינו האם גינאגם צו די וידין לא מרובים פל' המים חסין ה' גבם גיט ווייל איהר ועקט מעהר פון אע' פעלקער האט נאט געגלוקט אין אויך אפר לחם הקב"ה לישראל נאט האט גינאגם צו די וידין חישקו גבם איך גלוקט אין אויך שאפילו בשעה שאני משפיע לם נחלה אבם כפעמים נצמקם לפני אפילו אין די צייט וואס איך גיב אויך גרויסקייט מאכט איהר איך קליון פאר מיר. אונ איהר זאגט איהר ועקט גיט ווערט די גרויסקייט

אפרכתא. טרמיווי"ח: לא מרובכם. לפי שאין חסם מרבים עולמם ללא ממעטים לפיכך הוק

ככם כי חסם המעט ממעטין עולמם נעמה: נמרוד מלך כדור הפלגה היה. ולכך נקרא שמו נמרוד שהמיר כל

לישראל חושקני בכם שאפי' בשעה שאני משפיע גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר. למשה ולא איש. אבל אים' אבנן כן נהתי גורלה לנמרוד לפנחרוב אמר מי ה'. לפנחרוב אמר מי ה'.

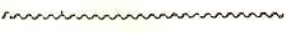
הטולס כולו במלכותו על הקב"ה: מושב אלהים ישבתי. שבעה לו ו' רקיעים של נחשת ועלה ויבד עליהן: תולה ארץ. על זכות אותן שחשבו לכלימה: שכולם את עצמו. סוגר את פיו ודומה לו ככוכבות פיו כלום ורגליו מנוולות: ומתחת. מי שדגש תחת הכל הוא זרועות עולם: האמנם אדם. אומות יפה היא האלם אבל לזק דהיונו דברי תורה אותו תדברון: מישורים. במוסור ארץ חלקה שמוה לידרם:

האם ער גיזאנט וועל'קער גאט פון אלע לענדער האט געקענט רעקטין זיין לאנד פון מיין האנט, אזוי דער גאט פון די יודין וועט אויף גיט קענען רעקטין זיין לאנד פון מיין האנט לייטבנדער אויף האב גיגעבן גרויסקייט צו גבוכדיגער אפר אעלה על גבתי עב האט. ער גיזאנט אויף וועל אויפגיין ביו צו די הייך פון די וואלקינס אויף וועל זיין גלייך וויא גאט לחיט גיך צור אויף האב גיגעבן גרויסקייט צו חירם דער מלך פון צור אפר מושב אלהים ישבתי בלב שים האט ער גיזאנט אויף ביו גיזעסין אין מיטען די נמים אנאקליקע ויצונג אזוי וויא גאט אפר רבי איליא רבי איקעא האט גיזאנט אין העולם מהמנם אלא בשביל מי שבלם את עצמו בשעת מרבה די וועלט גער שטייט גאר אויף דעם זכות פון דעם מענטש וואס האלט זיך איין ופון צו ביידין שלעכטע בייד צו זיין חקרן ווען ער קריינט זיך מיט איהם שגאט ווארום עם שטייט אין פסוק ואיב כו תולה ארץ על גליטה דיא ערד איינגט אויף דעם זכות פון דעם מענטש וואס האלט פארמאקט זיין מויל ווען מען קריינט מיט איהם. רבי אברהו זאגט מי שששים עצמו

כמי שאניו די ערד איינגט אויף דעם זכות פון דיא מענטשין וואס זענען בייא זיך וויא גאר גישט שגאט ווארום עם שטייט אין פסוק ויפחת זרועות עולם דער מענטש וואס איז בייא זיך אויפגען דער איז ביי זיך גידעריג דער האלט אויף די וועלט מיט זיינע הענט (מיט זיין זכות) אפר רבי יצחק סאי דכתב האמנם אלס צדק תדברו מישים תשפטו בני אדם רבי יצחק האט גיזאנט וואס מיינט דער פסוק האמנם אלס מה אמנתו של אדם בעולם תוה זאגט זאל דער מענטש מאן אויף דער וועלט שים עצמו באלס ער זאל זיך האנדל נוי לשמוע ער זאל ווייניג ביידין גאל דבריה הורה אויף וואלט מיינען צו הורה קערנען זאל ער אויף גיט ביידין פליטד לפר צדק תדברין זאגט דער פסוק צדק זאלט איהר ביידין והורה זאלט איהר זא ביידין זאל גיט ויפתיאן וואלט מיינען ער זאל בייא זיך גרויס זיין מיט זיין הורה קערנען פליטד לפר מישים תשפטו בני אדם זאגט אויף דער פסוק מיט גלייסקייט זאלט איר משפטין דיא מענטשין. אלע מענטשין זאלן בייא אויף זיין גלייך:

זוהר בחקתי דף קפו ע"ב. ט"ס דאלינות יוד הא ואו הא

ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'. ואף גם זאת ואף כד"ל חף חני. גם לרבות כ"ו דלקרי זאת ללא שצ"ת לון לעמין. בהיותם בארץ אויביהם. בהיותם כלא כהדא. לא מחסתיס ולא געלתיס בגין ללא אתחבר כהו. להפר ברתי אתם דאי לא אפרוק להו בא ברתי פליג וכו' להפר ברתי אתם. אמר ר' חייא חנה שמענא מלה חדתא דאמר רבי אלעזר לא מחסתיס ולא געלתיס לכלותם. לא הכתיסיס ולא הרגתיס לכלותם מבני ליה אללא לא מחסתיס ולא געלתיס מחן דסיי לאחרא מתיס הוא לקבליס ונעלא הוא גיעולא קמיה. אבל הכא לא מחסתיס ולא געלתיס. מ"ט. בגין דחכיבותא דנפשי בנייהו זבניה כלוה הכיבין בכאי הה"ד לכלתם לאחרא חסר וי"ו בנייה לא מחסותס ולא געלתיס בגין דלחיה רחומתא דנפשי רחומתא דליי גבהא. לבר נש דרתיס אתתא והוא דירא בשוקא דבורסקי לא אי הוה תמן לא עייל בה לעמין כיון דהיא תמן דמי בעניו בשוקא דרוכיל דכל רימין עבין דעלמא שחכחו תמן. חוף הכא ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם דלחיה שוקא דבורסקי לא מחסתיס ולא געלתיס ואמאי לכלתם בגין כלתם דלחא רחומתא לה דלחיה רחומתא דנפשי דשריית תמן ודמי עלי ככל רימין עבאן דעלמא בגין ההיא כלת דבנוייהו. א"ר יוסי חלו לא אחיבה הכא חלל לשמענה מה דא דיי. פתח ואמר (מלאכי א) בן יבכד אב עובד אדוניו. בן יבכד אב כד"ל (שמות כ) כבד את אביך ואת אמך ואוקמוה במיכלא ומשתיית וכללא. האי בחייו דאתחייב כיון דתור דמית אי תימא הא פסור מתיס הוא לאו הכי. דלע"ג דמית אתחייב ביקריה יתיר דכתיב כבד את אביך דאי ההוא ברא אויל בחרת תהלא ודאי מצוה בלחיו הוא ודאי עביד ליה כהוא עמלא גבי בני נשא אוקיר ליה כהוא עמלא גבי קב"ה וקב"ה חיים פליה ואחתיב ליה דא אוקיר לאביו אוקיר ליה כהאי עמלא גבי בני נשא אוקיר ליה לאביו כהאי עמלא גבי חסדי עובדי ודאי בכורסייה דיקריה ודאי. בן יבכד אב כבון ר' אלעזר דלחיה אוקיר ליה לאביו כהאי עמלא גבי חסדי עובדי ודאי. בתרין זמנין בחאי עמלא ובהוא עמלא יתיר מחייו דוכה לבנין קדישין ולעטין קדישין וכאין חינון דיקריא דנפשי לבנין קדישין לבנונין קדישין עמלא יתירא (ישעיה פא) כל רואיהס יכירוס כי הם זרע ברך יי'. אמר:

הר"ם הלכות תפלה פרק ח

(א) השתחוויה כיצד אחר שמגביה ראשו מכריעה חבישת ישוב לארץ וגופל על פניו ארצה וכתחנן בכל התחנונים שריצה, כריעה האמורה בכל מקום על ברכים קודה על אפי השתחוויה זה מישטו ידים ורגלים עד שנמצא כומל על פניו ארצה: (ב) כשהוא עושה נפילת אפים אחר תפלה זו, ואחר עושה קודה יוש מי שהוא עושה השתחוויה, מי שהוא לעשות השתחוויה על האבנים אלא במקדש, כמו שבארנו בהל' עכו"ל. וען אדם חשוב רשאי יכול על פניו אלה הוא יודע בעצמו שהוא צדיק מושוע, אבל משה פניו מעט זה וליפול על פניו במקום אחר: (ג) כונה פשוט בכל

(א) השתחוויה כיצד ווי אזוי ואל ויין דאם בוקין ויה אחר שמגביה ראשו מכריעה חבישת נאכ" דעם ווי ער הייבט אויף דעם קאפ פון דעם פיינפ" מען קגיהען שגב לארץ וגופל על פניו ארצה ומתחנן בכל התחנונים שריצה ואל ער ויה ועצין אויף די ערד אונ ער פאלט מיט דעם פנים אויף דיא ערד אונ ער בעט פון גאט וועלכעס גיבעט ער וויל כריעה האמורה בכל מקום וואו עס שטייט דער ווארט כריעה, מיינט מען ער זאל שטיין אויף די קאפ קודה על אפים וואו עס שטייט דער ווארט קודה, מיינט מען ער זאל פאלין אויף זיין פנים השתחוויה זה פשוט דים ורגלים וואו עס שטייט דער ווארט השתחוויה, מיינט מען ער זאל ליגען אויף דער ערד אויס גיצויגין די הענט מיט די פיס ער שבעטא טיפל על פניו ארצה ביו עס ווערט גיפונען אז ער ליגט מיט דעם פנים אויף די ערד: (ב) כשהוא עושה נפילת אפים אחר תפלה אז ער פאלט אויף זיין פנים נאך שמונה עשרה ימי מי שהוא עושה קודה אנדערע בייגין נאר איין ויער פנים אויף דער ערד ויש מי שהוא עושה השתחוויה אנדערע פאלין אין גאנצין אויף די ערד ואסר לישות השתחוויה על האבנים אלא במקדש אויף שטייגער מאו: מען ויה ניט בקוען, נאר אין בית המקדש כמו שבארנו בהלכה עכו"ל אזוי ווי מיר האבין גיבערניגט אין די דינים פון עבדותה ויה ויין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אצדוק טאר ניט פאלין אויף ויין פנים אלא אם כן הוא יודע בעצמו שהוא צדיק מושוע יהוה ער לייבט ביי ויה אז ער איז אויף אצדוק וויא יהוה ער נון אבל טעה פניו מעט אבער אביסיל אראפ בייגין דעם פנים מעג ער ווינו כובש אותה בקרע אבער אראפ בייגין דעם פנים ביו גוט אויף די ערד, טאר מען ניט ומוטר לאדם להתפלל במקום זה וליפול על פניו במקום אחר אבער אמענטש מעג דאווענען אויף דעם ארמ אונ פאלין אויף זיין פנים אויף איין אנדער ארמ: (ג) מנהג פשוט בכל ישראל עס אזוי אמנהג בייא אלע יודין שאין נפילת אפים בשבת ובמועדים מען זאל ניט פאלין אויף דעם פנים ניט

שאחה שם דער קרוב האט גיפירענט דעם מת ווי אזוי אפר לו האט דער מת גינאמט צום קרוב כל יום דנין יכרבת המון כבנות הלב טאג משפט מען מיה ווייל איך האב ניט גיטאקמט המוציא קימ פנה.

מספר חסידים סימן מ"ז.

אל תפסע עטרה להפסיד כהם נשחק המלכות דפני הכריות להסלל כהם כל יגיע אל כען בוראלו נמו שפנו מוכדים למלא חן כעטיו בני אדם ויאל שכרנו לאשכ נמכונו לו מנס עלל לקבל שכר כרך, וכל הטובה כסמך זוכס ליותר שכר ולעטוף נחמלין מינינו ומתעלה. סוף דבר הכל נשמת ממנו יושלמי כל דליתסביד כעלמא דידן פסיד לאתפסמא לכל בני אעלמא ועטעט דליט אהד שמת לפני זמנו כהם טריס. לאהר טני עטר חדס כר"ה כעלמא כעלום וליהד עמקונו. שכל לו סוף חלה טוב כעלום שחמה סס. אמר לו כל לויס דין חומוי על שלל סיפוי מדקדק לכרך ככרם העוליא וככרם ספירות וככרם המון כעלום ואינו כובש אותה בקרע, ומוטר לאדם להתפלל במקום ישראל שאין נפילת אפים בשבת ובמועדים ולא בראשי

אל תפסע עטרה להפסיד בהם בעשותה מצות בני חברות להתהלל בהם דו זאקסט גיט טאן די מצות ומעשים טובים פאר אקריון דו זאקסט דיה בעקרבייען מיט גיי, דאם מיינט מען ווען דו וועסט טאן מצות אונ מענטשין וועלין וויסען, זאקסטו דיה ניט גערימען פאר גיי, מען זאל דיה לויבין אז דו גינט אצדוק מי לא יגיע רצו בראש ווארט דאם וועט ניט קוקען צום ווילען פון אונזער באשעפער, נאט וויל גיט אזעלכע מצות לפי שאני עובדים למצוא חן בעיני בני אדם ווייל מיר מוהען דיא מצות צוא געפיען חן בייא מענטשין וויא שכרנו לאשכ נמכונו לו חנם שלא לקבל שכר לכד אונזער שכר צו וועלכין מיר האבין גיטראקמט איז ער אנועק גיגאנגען אומקיסט מען וועט דעם שכר ניט געמען ווייל מיר האבין שוין אפגינאמען אונזער שכר ודאם איז דער שכר וואס מיר האבין שוין געפונען חן ביי מענטשין, נארום דאם האט ער דאך גינאמט אבער צו נאט האבין מיר דאך גיטאן אומקיסט, מיר האבין דאך גאר ניט גיטראקמט צו האבין שכר פון גאט, ווייל מען האט ניט גיטאן די מצות פון גאטס וועגין וכל הנישוא בסתר וזכת ליותר שכר אונ דער מענטש וואס מוט מצות אין דער שטיל איז ער וזכה צו מער שכר ולגמול מעליו עניני ויהעלה נאכדעם וועלין זיינע מצות אונ מעשים טובים געוואקסט ווערין אונ ער וועט דרויס ווערין ביי מענטשין אויך סוף דבר הכל נשמת דער סוף פון דער וואס איז אויך וועט גיהערט ווערין פירט ירושלים דער בראש ירושלים ואגמט אזוי האט שרלמה גימיינט כל דאתבניד בעלמא דידן אלץ וואס עס ווערט גיטאן אויף די וועלט עתיד לאתפסמא לכל בני אעלמא וועט געוואקסט ווערין צו אלע מענטשין ומעשה בייא אהר שמת לפני זמנו כהם טריס, עס האט אמאל גיטראפין אמענטש איז גישאראבין פיל יאר פריגער פאר זיין צייט לאחר שנים עשר חיל הרבה אין אלאנגע צייט נאך צוועלף חדרשים פון זיין שמתאבין נהגלה בהם בתלום לאחד מקרובי איז ער גיעהן גינאמט אין חלום צו איינעם פון זיינע קרובים שאל לו איך אהר מנהג בעלם ווערט געפירט דארטין אין די וועלט וואו די גינט אהר על שלא הייתי מדקדק לכהן כרבת המוציא וקרבת תפירות יכרבת המון כבנות הלב טאג משפט מען מיה ווייל איך האב ניט גיטאקמט המוציא קימ פנה.

הדעים ובהנחה ובפירוש וגם לא בכחח של ערבי
שבתות וימים טובים ולא בערבית שבכל יום, ויש
יחידים שנופלים על פניהם בערבית וביום הכפדים
בלבד נופלים על פניהם בכל תפלה ותפלה מפני
שהוא יום תחנה ובקשה והענית:

סבב אומרים לי להנחך נחמונה סגלו וכלא אין עשסט לרשעים
אלא י"ב חדשים בלבד וכבר עברו טעך ויחך ממנים עשר ועדיין
דין אומך. אמר ליה אין דין אומך פועליות חוקים כמו
שנים עשר לרשעים:

שבת אונ גיט יום טוב ולא בראשי חודשים אונ גיט ראש
חודש ובהנחה ובפירוש אונ גיט חנוכה אונ גיט פורים
גם בכחח של ערבי שבתות ושל ערבי ימים טובים אונ צו
מנחה פון ערב שבת אונ ערב יום טוב ואונ ערב
חנוכה אונ ערב פורים פאלט מען אויף גיט אויף
דעם פנים ולא בברכה שכל יום אונ גיט צו מערב
פון אדע טאג ויש יחידים שנופלים על פניהם בערבית עם
וענע דא איינצעלנע מענטשן ונאם פאלין אויף
זייער פנים צו מעריב אויף ימים הכפדים בלבד נופלים
על פניהם בכל תפלה ותפלה נאר אום יום כפור אליו
פאלט מען אויף דעם פנים ביי יעדער תפלה מפני
שהוא יום תחנה ובקשה ותענית ונייל דער טאג איז
הייליג מיט פאקטין אונ מיט גיבעט:

אונ גען אויך האב גיגעסין פירות אונ גען אויך האב
גיגעסין קרוים אונ אויך האב גימאכט אברקה אונ
גיגעמלשט איז דאס אלץ גינען אן פנה ויאמרים לי
להנחה נחמונה אונ מען זאגט צוא מיר דוא האקט
גיגעסין אונ גימרוגקען נאר פון דיין הנאה גענין
שאלו דער קרוב האט גיפרעגט דעם מת וכלא אין
משפט לרשעים אלא י"ב חדש בלבד רשעים משפט מען
דאך נאר צוועלף חודשים וכבר עברו עשר יחיד משנים
עשר אונ בייא דיר אויך דאך שוין אנועק גימאנגען
מער וויא צוועלף חודשים גענין ונין אויך אונ מען
משפט דיה נאך אמר ליה האט דער מת גיזאגט צום
קרוב אין דיין אומי פירעניית חוקים כמו השנים עשר לרשעים
מען משפט מיה גיט אוי שמתק וויא מען האט
מיה געמשפט אין די ערשטע צוועלף חודשים:

בחקתי ליל ו תורה

אונקלום

כ"ז פסוקי שמירת נגד מילוי כ"ז י"ד ר' ה' ותעשה סמנו צירוף והיה בניקוד ששי

כט ותכלון בשר בניכון כט
ובשר בנתיכון תכלון: ובשר בנתיכון תכלון:
ל ואישיצו ית במחבון ל ואישיצו ית במחבון
ואקצין ית הניסוסיון ואקצין ית הניסוסיון
ואמן ית פגריכון על ואמן ית פגריכון על
פגרי מענותכון וירחק פגרי מענותכון וירחק
מימרי יתכון: לא ואמן מימרי יתכון: לא ואמן
יתקרובכון חרבא ואצדי יתקרובכון חרבא ואצדי
ת"א נתתי את פגריכם. ט"ז ט"ז
מסודרין ט"ז ט"ז:

רשב"ם
בדכתיב בירמיה כי אם גיא ההרנה וקברו בתופת מאין
שפתי חכמים
ט"ז י"ז וכל לפי שיחך כל עם שבת בקול וחסדי את פגריכם
על פגרי גולויכם דמשמע כשהם סס נופלין על ט"ז ט"ז:
מחוקם ם ומשקטם אותם וכרסו נקצעת ומפל עליה:
(ל"א) ונתתי את עריכם חרבה. יכול מלדס כשהוא
פירוש לתורת אלהים
ונן געווען זיי גערופן חקנים דאס איז טייטש
זונען גיידער, דאס דרייע איז גמתי אונ אויך
ועל געפיין אייגער קערפער על פגרי אויף דיא
קערפער פון אייגער אומערדיקייט, רש"י שייבם
זייא וועלן געשטאלן ווערן פאר הונגער אונ
וועלן ארויס ציהען די צורות עו"ג פון זייער
שוים אונ וועלן זיי קושען זיי וועלן מייגען זיי
צורות עו"ג וועט זיי געפן העלפן דער ונייל

(ל) על פגרי גולויכם, כי בבית כמותיכם תהרגו, רש"י
(ל) במתיכם, מגללים וכיריות: חמניכם, מין ע"א
שמעמידן על הגנותו"ם שמעמידן במהה קרון המניח:
ונתתי את פגריכם, פשוט רעב היו ומולאים ירחסו
זנעלה נפשי אתכם, (ת"כ) זה סילוק שכינה: (ל"א)
פירוש לתורת אלהים
(כט) דאס ערשטע איז ואללהם בחמת הונגער וועט
איר עסין דם פלייש פון איינער וזהו יבשר בנתיכם
אונ דאס פלייש פון איינער מעקטער וועט איר
עסין: (ל) דאס אנדערע השפתי אונ אויך וועל
פאר מיליגען את בנתיכם איינער היה דאס מיינט
מען דיא היקע קאהערין אונ הויקע בנתיכם אונ
דורך דעם הנתי וועל אויך פאר שניידן את הפגים
איינער געצין גיידער וואס איהר שטעלע זייא
אויף דיא דעקער אונ ונייל זיי שטייען אויף דער

ית מקדשיכון ולא אקבל
 ברעואקורבוננישתכון;
 לב ואצדי אנה ית ארעא
 ויצדון עליה בעלי
 דכביכון דיתבין בה:
 לב ויתכון אבדר ביני
 עממיא ואגרי בתריכון
 דקמלין בחרבא ותתי
 ארעכון צדיא וקריוכון
 יהוין חרבא: לי פון
 ת' א' והכתיובי את. שנת סס מנייה
 כח: והכתיב אורה. שנת סס:
 אז חרבה הארץ. סס עקדה סער סס:

והשמותי את מקדשיכם ולא
 אריה פריה ניתחכם: לב והשמותי
 אני את הארץ ושמו עליה
 אויביכם הישבים בה: לב ואתכם
 אורה בגוים והריקתי אתריכם
 חרב והיתה ארצכם שממה
 ועריכם יהיו חרבה: לב או תרצה

רשב"ם

מקום: (לב) ושמו עליה אויביכם, כשבאים לשבת בה
 ברכתי כל עובר עליה ישום וישרוק על מכותיה:
 וארץ והריקותי לכם בדכה עד בלי די. אני אהרתי והריקותי
 שפתי חכמים

דק"ל למה לא מנה אותן בכלל הפורעניות ויהיו שמונה. לכן סי'
 זו מדה טובה כי. ואין להקשות למה לא מנה בכלל הפורעניות
 והאדם אורה וגו' שהיא יותר קשה. וי"ל עמדת הפוסק במה
 טובה לא חשב בכלל הפורעניות דכתיב וק"ל דהא כהרמ"ס שפי'
 זו מדה טובה קשה דמלתא קמיה. ח"ל סיני ר"ל אם לא היה
 מדה טובה אלף פורעניות ח"כ יהיה שמונה ח"כ תהיה לך והאדם
 אורה כגוים שהיא מדה פורענית והא סיני שמונה אלף ע"כ ל"ל
 שפ"ן הכי מקשה אם נשאל מספר שבעה פורעניות שמוסיף עוד
 פורעניות אחרים נוספים על השבע. טכ"ל: פ כלומר מה שכתוב
 בקרא ושמו עליה אויביכם שלא יוכלו לדוב באלהם עמדת שמונין
 צ"ל ד"ק יק לא נוסף אחר אלף אחרון ר"ל ת"ק החרב: ק ולכן כתיב
 והריקותי: ר ר"ל אותן שיש: ש"ש ה"ל ה"ל ח"ן כ"ל השנים כעס

בעל הטורים

(לג) והאדם אורה. הו"ו מקרא. עמך לך נחתה לכס ארץ ו'
 עמנין לקיים המורה שחלפה עמוריה שבעה ואחס שבעה חסות
 בגזעם כך אחכ אורה: והריקותי צ"ל כחם. הכה.
 לכם בדכה עד בלי די. ואחס לא פליח לקיים מלותי. על כן
 רש"י

אומר והשמותי אני את הארץ הרי אדם אמר הא מה אני
 מקיים חרבה מעובר וש: והשמותי את מקדשיכם..
 יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריה הרי קרבנות
 אמורים הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם מן
 הגדולות שירות של ישראל שהיו מתקדשות וטועדות לכל
 סס. הרי שבע פורעניות. אכילת בשר ביום ובנות. והשמת
 בנות הרי שתיים. כריות חמטים ח"ן כאן פורענות אלף
 ע"י השמת הבירניות יפלו החמטים שבראשי הגנות
 ויכרתו. ונחתי את פניריכם וגו' הרי שלש. סלוק שכניה
 ארבע. חרבן עריב. שמוון מקדש מן הגדולות. ולא
 אריה קרבנות. הרי שבע: (לג) והשמותי אני את הארץ.

רוח חרלם פשחה שוממה מיושבה: (לג) ואתכם אורה בגוים. זו מדה קשה שבעה שני מדינה גולים למקום
 אחד ורואים זו האט זו החמתמין ישראל מרו כבמורה כאלה הזורה שגורים כנפה ואין אחת מהן דבוקה במדינה:
 והריקותי. כשולחן החכמת מתרוקן ארץ זו ומרשעו חרב כשוממת אחרים יורה הזורה מחר כך כאלה שמתוך את
 המים ואין ר סוף לחזור: והיתה ארצכם שממה. שלא תהיה לבוב לחובה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה נראות
 לכם הרבות שבעה שאלה גולה מצינו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כלאו ח"ן כרמו וצינו חרבים כך שניה כ"כ:
 (לד) או הרצה. תפיים את כעס המקום ש כעס על
 שמומיה

פירוש לתורת אלהים

לאנד: (לב) ואתכם אונ אייה אורה וועל איך פאר
 שפריימען בניים צווישען די פעלקער רש"י שרייבט
 דאס איז ויער אשווערע מדה ווארום אז פעקט
 שין פון איין מדינה ווערין פאר מריבען אויף
 איין אים זעהען ווי יוד איינער מיט רעם אנדערין
 אונ מרייסקיין זיך. אקער דיא ישראל וועלין ח"ו
 צו שפרייט ווערין אזוי ווי די פעלענע ווערט צו
 שפרייט ווען קען וועט די הבוזה אז איינער
 מיט דעם אנדערין וועלין זיך ניט קאנען זעהן
 הריקותי אונ איך וועל אויס ליידיגען נאך אייך די
 שווערד ארויס צו שלעפין פון דער שייך אונ די
 שייך וועט בלייבן ליידיג הייה אונ אייזר לאנד
 וועט זיין ווייסט ווער אונ איינערע שפעט וועלין
 זיין ווייסט: (לד) אז דאקאמלס תרצה וועט פאווייליגען

נועם ויער בויה צו שפרייגען ווערין אונ וועלין
 פאלין אויף די צרות ער"ג שויפער הייט. דאס
 פעקטע איז וועל גאט וואגט מיין ווילען וועט
 אייך פאר אונזערדיגען דאס הייסט איך וועל
 אפ טאהן פון אייך מיין שבידה: (לא) דס פינפטע
 איז ונתיי אונ איך וועל געבין איינערע שפעט צו
 ווייסט. דאס זעקסטע איז השפתי אונ איך וועל
 פאר ווייסען איינער ביהמ"ק דאס זיגעטע איז
 ולא אית אונ איך וועל ניט שמעקין בתי און
 גישמאק ניתחם פון איינער קרבנות: (לב) והשמותי
 אונ איך וועל פאר ווייסען דאס לאנד ושמי אונ
 ווי וועלין פאר ווייסט ווערין אייביג איינערע פינד
 הייביגס בה וואס וועלין ווערין אין אורה רש"י
 שרייבט דאס איז איין מדה טובה צו די ישראל אז
 די פינד וועלין מיין נחת רום האבין אין ויער

הָאָרֶץ אֶת־שֶׁבֶתְתִיָּה כָּל יְמֵי
הַשָּׁמַיָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם אֹז
תִּשְׁבֹּת הָאָרֶץ וְהִרְצִית אֶת־
שֶׁבֶתְתִיָּה : לֵאמֹר כָּל־יְמֵי הַשָּׁמַיָּה
תִּשְׁבֹּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שֶׁבֶתְתָהּ
בְּשֶׁבֶתְתֵיכֶם בְּשֶׁבֶתְכֶם עֲלֶיהָ :
וְהַנְּשֹׂאִים בְּכֶם וְהַבָּאִתִּי מִרְךָ
בְּלִבְכֶם בְּאֶרֶצַת אֲבוֹתֵיכֶם וְרִדְפָה
אַתֶּם קוֹל עֲלֶיהָ נִדְרָה וְנָסוּ מִנְּסֹת־

תַּרְעֵי אֶרְעָא יַת
שְׁמַמְתָּא כָּל יוֹמִין
דִּי צְדִיאוֹת וְאַתּוֹן בְּאֶרֶץ
בְּעַלְמֵי דְבְּבִיכוֹן בְּכֹן
תִּשְׁמַט אֶרְעָא וְתַרְעֵי יַת
שְׁמַמְתָּא : לֵאמֹר כָּל יוֹמִין
דִּי צְדִיאוֹת תִּשְׁמַט יַת דִּי
לֹא עֲמַטת בְּשְׁמַמְתְּכוֹן
כָּד הוֹתוֹן יַתְבִּין עֲלֶיהָ :
לו וְדִישְׁתְּאָרוֹן בְּכוֹן
וְאַעֲרֵי תִבְרָא בְּדִבְהוֹן
בְּאֶרְעָתָא דְסַנְאִיהוֹן
וְיִרְדּוּף יַתְהוֹן קִדְמָרְפָא
דְשָׁקִיף וְעַרְקוֹן בְּמַעְרֹק
מִן קִדְמָן דְקַמְלִין בְּחִדְרָא

רשב"ם

אמנתחא . אז תשבת הארץ פתח . וכן וימת וינס
באתנתחא כולמ מלאפוס . וימת . הים ראה וינס :
(לו) מרד בלבכם . אנו ל' רך הלבב . ואל הרך לבי .
שפתי הכמבים

(לה) כל ימי השמה תשבות . כל שבועים שנה של גלות
בבל . פירשו רבותינו כנגד שנים שהיה לה לשבות
ולא שבה . תשבות מלאפוס באתנתחא . אבל בלא
רש"י

המקום אמנתחא חלמ כי מלת תלמא הוא פועל ואלא לשיני ומסיים
כעם המקום הוא פועל ואלא בלשני פי' הארץ תלמא את כעמו של
מקום חלמ פי' תפיס כעם המקום הוא פירושו של והלכת את
שבתותי דכתיב כפיסא דקראל ופי' מלת תלמא הוא תפיסות
ופירושו אז הכפיס הכרן מן שבתותי ומפיס שבתות הכפיסות
הארץ הוא כדי שתחזור ומסיים את המקום כ' תשי"ל פתחלם
התלמא ואפי' תפיס את כעם המקום . והלתי ע"ז שברי גני
והלכת פי' למך פי' שחסי מלת למך וגי' מלת תלמא הארץ לא
פי' תפיסה מלת למך לומר תפיס למך כעם המקום . חלמ ע"כ ל'ל
דלעיל לא פי' רק הכוונה לומר תפיס את כעם המקום . (ג"ג)
פי' מלת תלמא מל' פיס כעם קרובים דענין ואמר תפיס כעם
המקום שלין לפיכך תפיס כעמוטות שלין שייך לתיס כעכ
עברו עליהם חלמ יסיים כעם המקום כעמוטות כעמוטות . חלמ
והלכת את שבתותי כעמוטות ל' תפסיל כעם ותלמא שבתותי
כעמוטות המקום פירושו והלכת למך שבתותי הוא פועל ואלא
בלשני שבתות תפיס כעמוטות למך : ת מ' יום מרדו ע"ז מ'
שנה שביעית חלמ גלות י' השבתות : א כלומר ומנשה וילך
עיר כעמוטות כ' ב' שנים ושבתותיו היו ל"ה ותלמינו ששנשם כיום רשע
וא"כ צימי מנשה הכעמוטות לפינו ל"ה שנה לבד מה שכתבתי לפינו
בשאר שנות מלכותי . ועמקן דנשע תשובה כו' : ב ח' שפ"ט שלח
עברו רק על פי ס"ט שמימות ויבולות מ"מ היו בגלות ע"ז שנה
שנתיים דמה שלח המהון הקב"ה עד שכתבו ע' במימות נדקה

שבתותי : והרצת . למך את שבתותי : כל ימי
השמה . ל' השעות (ומ"ס דגם במקום כפל שמה) :
(לה) את אשר לא שבתה . כשבעים שנה של גלות ככל
כן היו כנגד ע' שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו
ישראל בחרס לפני המקום הרבע מאות ושלשים שנה של
מאות ותשעים הווי יהודה הכעיסו לפני מ' שנה משגלו
עשרת השבטים וכתיב הנה עונם מעכשיו לחך עד שגלו
מאות ותשעים הווי יהודה הכעיסו לפני מ' שנה משגלו
עשרת השבטים עד חרבות ירושלים הוא שנאמר (יחזקאל
ד) וזהה שכן על לרך השמאלתי וגו' וכלית את חלה וגו'
ושכתב על לרך הימנית ארבעים יום ס' וכעת את עון
גית יהודה . וכזכרה זו ואמרה ליחזקאל כשה החמיצית
לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שש שנים עד גלות דקריה
הרי ארבעים ושש וא"ת שנות מנשה המשיח וחמש היו
א מנשה עשה תשובה לשנים ושלש שנה וכל שנות רשעו
עשרים וכתים כמו שאמרנו בחדת חלק ושל אמון שתיים
ואחת עשרה ליהויקים וכנגדם לדקריה לא והשוב לארבע
מאות ושלשים ושש שנה שמיסין ויבולות שנהסיהם שש עשרה
למאה ו"ד שמיסין וכו' ויבולות הרי לארבע מאות שנה ששים
וארבע לשלשים ושש שנה חמש שמיטות . הרי שבעים חסר
(ל"א) וחזרו ויכל שגלו שלח נגמר בעונם כחש (לה) ועליהם
לחמ הארץ את שבתותיה וגו' למלכות שבעים שנה : (לו) והבאתי מרד . פתח ורן לבד . מ"ס של מרד יסוד

פירוש לתורת אלהים
דאם לאנד איהרע שקימות בלוקר זיא נועם
שמיילען דעם פעם פון הקב"ה נואם ער האם
גייערניקם אויף דעם נואם די ישראל האבין גימ
געוואלקטין די דרינים פון שקימות כל ימי השפה אלע
איהרע מען נואם זיא נועם זיין פאר נויקס ויאם
אז איהר נועם זיין איז דעם לאנד פון אייער
פינקט אז השבת דאמאלס נועם דאם לאנד רוקען
הדריץ אז זיא נועם באוויילענין אז נועם איבער
געטין צו הקב"ה נואם ער האם גייערניקם פון
נוענין איהרע שקימות : (לה) כל ימי השפה אלע
מען נואם זיא נועם זיין נויקס השבת נועם
זיא רענין את אשר דאם נואם זיא האם גימ גירוריה
אין אייערע שקימות בשבתכם עליה נוען איהר האם
גיואדהקט אין איהר בלוקר נוי פיר שקימות גימ
האבין גימ גיבאלקטין אזוי פיל יאהר נועלין גימ
זיין איז גימ נואם אז דאם לאנד נועם זיין נויקס אז
קיינער נועם גימ האבין צו ארבעטין אין געלד
זיין רשיו : (לו) והנשארים ככם אז די נואם נועלין
בלויבין

חָרַב וּנְפָדוּ וְאִין רִדְף: לוּ וְכִשְׁלֹו אִישׁ
 בְּאִחֹו כַּמְפַנִּי חָרַב וְרִדְף אִין וְלֹא
 תְהִיָּה לְכֶם תְּקוּמָה לְפָנַי אִיבִיכֶם:
 לוּ וְאִבְרַתֶּם בְּגוֹיִם וְאִכְלֶה אֶתְכֶם
 אֶרֶץ אִיבִיכֶם: לוּ וְהִנְשֵׂאֲרִים בְּכֶם
 יִמְקוּ בְּעֵזְנֶם בְּאַרְצֵת אִיבִיכֶם וְאֶף
 בְּעֵזְנֵת אֲבֹתֶם אֶתֶם יִמְקוּ: ׀ וְהִתְוַדוּ

וַיִּפְלוּ וַיָּבִית דְּרִיף:
 לוּ וְיִתְקַדְּוּ גְבַר בְּאִחֹוּתִי
 כַּמְקַדֵּם דְּקַמְלִין בְּחַרְבָּא
 וְרִדְף לִית וְלֹא תְהִי
 לְכוּן סִיעָדָא קִדְּם בְּעֵלִי
 דְּבִיבִיכוּן: לוּ וְיִמְיָדוּן
 בְּיַנִּי עַמְמִיא וְתַגְמַר
 יִתְכוּן אֶרֶע בְּעֵלִי
 דְּבִיבִיכוּן: לוּ וְדִישְׁתְּאֲרוּן
 בְּכוּן יִתְמַסוּן בְּחִבְיָהוּן
 בְּאַרְעֵתָא בְּעֵלִי דְּבִיבִיכוּן
 וְאֶף בְּחֻבֵי אֲבֹתְהוּן
 בְּשִׂיא דְּאֲחִידִין בְּיָדִיהוּן
 עֲמַהוּן יִתְמַסוּן: ׀ וְיִוִּדְוּן
 בְּעַר הַמּוֹרִים

ת"א וכשלו איש בחמיו: סנהדרין כז שבת לב כשעוהו ז: ואברתם: מכוח כד: ואלכה
 חתכם: טס: וף כשעוהו אכוחם חסם: סנהד"ז כז:

רשב"ט

כו המ"ט של מרד עיקר שהרי הניגון במ"ט. כמו אוהל
 אוכל בכסף. וקראת לשבת עונג. ואין לו חבר ב"א בתלמוד
 בשחיפת חולין נתמרד באלו מפרות: (למ) ימקו. מן
 יודף פין. ו' פמטים כתיב כפרכה טון ועוהם

שפתי חכמים

משה לנס: ז כללו אמר ונסו כמנוסה חרב לא ענוסה חרב שהרי
 כתיב חמיו ולין יודף: ד י כ' ידף נדחף ולין סעלה הנדחף
 מולא קול רק כשידחף אלל עלם אמר נס לין ספלה נדחף מעלמו
 רק ע"י הכוח. לכן הלכין חרב נחלויות והכוח הנכנס דשקף
 שפירושו הכלה לא שפ' נדף דשקף נדחף ס' הכוח ולא העלה
 שכן הדמיסה מתחדש ההכלה וההגוה ס' הכוח ולא העלה
 ס' ונסו מניסה חרב כמנוסה חרב לא ענוסה חרב משע כדי
 שיפול עליו חסי' של קול עלה נדף דלא מה ססס נכיס לא מפני
 שפאירוב חורב חוסס אלל מרוב מורכ שלנסס. כחל"ס: ה ויהיה
 ס' כמפני חרב כמו שכלכל הכוה מפני חרב הירדף חמיו כן
 הוא כשל מפני פון חמיו: ו' ולא אבודות משע דכא כתיב וף
 גס זחמ וני' לנלוסה: ו' דק"ל חסס ל"ל וע"ק וסא כתיב ולא
 ארתכם. אללו המתים נבלוה: (לט) בעוונות אבותם אתם.
 ז בדיהס: ימקו. ל' המסה כמו ומסו וכמוהו (זכריה יד)

פירוש לתורת אלהים

ווי קען נוואלס איהם גענאנגט מיט אשנערד ויא
 תתקו אונ געם וועט צו אייך גיט זיין אקעשטאנד
 פאר איינערע פיינד: (לח) ונבדקתם בנימי אונג איהר
 וועט פאר לארען ווערין צווישען דיא פעלקער
 קלוקר אז איהר וועט זיין פאר שפרייט וועט
 איר זיין פאר לארין איינער פון דעם אנדערין
 ונכלה איינס אונ דאס לאנד פון איינערע פיינט וועט
 אייך פאר בארבוין: (למ) ותשפוטו אתם אונג די וואס
 וועלן קלייבן צווישען אייך. יספי בשנים וועלן צו
 גיין מחמת וייערע זינד בארצות אייביכם אין לאנד
 פון איינערע פיינט וף בענוה אבותם אונג אויך דורך
 די זינד פון וייערע עלטערין אסם מיט זייא יספי
 וועלן צו גיין. רש"י שיינט דאס מיינט קען ווען
 דיא קינדער טוקען מעשנים רעים וייא וייערע

קלייבען צווישען אייך ונבאחי וועל איך קלייבען
 איין פחד בלבכם אין וייער הארץ בארצות אייביכם
 אין רעים לאנד פון וייערע פיינט ורדף אותם אונג
 דעם וועט זיי נאך יאגין איין קול קול עליה אקלאפענ
 דיגע בלאט פלוקר אז די קלעקער פון די ביימער
 וועלן קלאפן איינס אין רעים אנדערין מחמת
 דעם ווינט וועלן זיי זיך שרעקן אונג וועלן
 מיינען קען יאגט זיי ונסו אונג זיי וועלן אנמלושין
 משפת תרב גלייך ווי איינער אנמלושקט וואס קען
 יאגט איהם מיט אשנערד צו הרגנו ונפלו אונג זיי
 וועלן פאלין פאר שלפאקייט יאגין דורך אונג קיינער
 וועט וייא גיט יאגין: (למ) וקשלו אונג זייא וועלן
 געשטרויכילט ווערין איינער אין רעים אנדערין
 מחמת דעם איילונג פון אנמלושין משפת תרב גלייך

את עיניכם ואת עון אבתם במעלם
 אשר מעלו כי ואף אשר הלכו עמי
 בקרי: מא אף אני אלך עמם בקרי
 והבאתי אתם בארץ איביהם או
 אז יבצע לבבם הערל ואז ירצו את
 עינם: מב וזכרתי את בריתי יעקוב

ת"א וכלתי את בני יעקב. ספר הוזהר פתקת וילא: י"ה"מ

רשב"ם

נמקו חבורתי. כמו נסע יסעו: (מב) וזכרתי וגו'.

שפתי חכמים
 יועמו לבות על בני וגו'. ל"ס כש'אומזין לו: ה"י מדכתי
 והבאתי אתכם ולא כתיב וסולכתי אתכם כמו יוליד ל' אתכם ואם
 מלככם וגו' אלף ש"מ מלככם שניסח מחת כנפיו ביותם בלרן
 מויכוס: ש"כ ה"כ"ס ל' הכנפי כותב סכר בז' דלמי ז'ס יהיה
 המזין מעטו צלמתי לכיפי מחת כנפי הכניס אל יכנע
 לבכם הערל לכל אל לא יכנע לבכם לא איכאס מחת כנפי הכניס
 וס היסר ען במורכב שכיב אל לא חמט שמוכח אמרן עליס
 ש"כ ממלי' אני מלכותו עליס לכל סו ל' לפס או לו כמטמעי
 שכיבו או לו איכאס מחת כנפי הכניס כפי' או לו יכנע
 לבכם מעלתם אל לא אכתיב לכיכאס חתי מחת כנפי הכניס כפי'
 עכ"ל וקסו שמי דכא דכ"ד בפי' משפטיו מפיס או לא סיה סכ
 אלף וולע זכוי. ו"ל דכ"ד ס' או לא אלסכר לעלן עליס צעל
 וימכפרו בימוריס וס' ועסו כן כל וזכרתי את כלימי וגו' ויהיה
 ס' או לו יכנע כמו ס' או מודע כי שור נגח הוא פ' אתם
 רש"י

בעל המורים

נפשו ג' פ"ו סמכתי וגו' פ"ו כ"ג: (מצ) וזכרתי את כלימי

תמקנה בחוריהן (תהלי' לה) נמקו חבורתי: (מח) והבאתי
 אתם. (ת"כ) חתי בעלמי איכאס ח' זו מדה טובה לישראל
 שלא יהיו אומרים הואיל ונלניו בין האומות פ"ח נעשה
 כמעשהם חתי חתי מניחם אלף מעמיד חתי חתי
 ומחזיק לתחת כנפי שח' (יחזקאל כ) והעולה על רומכס
 היו לא תהיה וגו' מי חתי וגו' אס לא ביד חזקה וגו': או או
 יבצע. כמו (שמות כג) או וולע כי שור נגח הוא פ' אתם
 אז יכנע. ל' אחר אלוני שמא אז יכנע לבכם וגו' ואז ירצו
 את עינם. יכפרו על עונסי בימוריס: (מצ) וזכרתי
 כדכס אס או' מלמטס יכנע. לבכס הערל ואז יקורו אס עונסי
 ס' או לו יכנע כמו ס' או מודע כי שור נגח הוא פ' אתם
 רש"י

דעת וקנים מבעלי התוספות

(מא) או לו אז יכנע לבכם הערל. כפון מילול שכת שהוא שכיפי

פירוש לתורת אלהים

עלמערין מונען זיי לידין דיא זינד פון זייערע
 עלמערין: (ס) והייתי אונ זיי וועלין בקענען זייערע
 זינד ואת עון אבותם אונ די זינד פון זייערע עלמערין
 כמעלס אין זייער פעלשונג אשר מעלי כי וואס זייא
 האבין ניפעלשט אין מיר ואף אשר הלכי אונ אויף
 דעם וואס זיי זענען געגאנגען מיט מיר צו דער
 צעקענען: (מא) זאגט נאם ב"ה אז דיא ישראל
 וועלין גיט מקיים זיין מייע מצות אף אני אלך
 וועל איך אויף גיין מיט זיי מיט צארין והבאתי אונ
 איך אליין וועל זיי פריינגען אין דעם לאנד פון
 זייערע פינד, רש"י שרייבט דאס אז אין גומע
 מדה צו דיא ישראל זיי זעלין גיט זאגין אז מיר
 זענען שוין יוא פאר פריגען געווארן צווישן די
 עו"ג וועלין מיר טאהן אזוי ווי זייערע מעשים
 זאגט נאם ב"ה איך וועל זיי גיט לאזין נאר איך
 וועל אויף שמעלין מייענע כביאים אונ זיי וועלין
 זיי אומקערין אונמער מייענע פליגעל או אומקער
 או דאמאלס אז זיי וועלין האבין די צרות וואס
 פריער איז גישמאגען גענועמען ווערין אונמער
 מעניג לבבם הערל זייער פאר שטאפט הארץ ווא
 יצו אונ דאמאלס וועלין זיי בוויילגען זייערע

ליקוטים על התורה

והתרדו את עיניכם וגו'. אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אתכם
 וגו'. משפטים פקענין אויב די יודין וועלין סתאון
 תשובה אויף זייערע זינד פאר וואס וועט גאט גיין מיט זיאי
 סרעפענדוי, אונ פ' וואס וועט גאט זיי פריינגען אין די לאנד
 פון זייערע פינד. נאר ספרי מוסר זאגין אז דער עיקר השלשה
 אזי מען זאל מיט דעם גאנצן הארץ באקט חרקה האבין וואס
 מען האט געזינדקט אונ מען זאל געמען אויף זיך מען זאל
 שוין מער גיט זינדקען אבער אז ער זאגט ודי אשכנז על חסא
 אונ ער מינט נאך נאר גיט אונקע צו ווארנין די געברות אזוי
 דאס קיין תשובה אונ די געברת ווערט נאך פארקערטס ווייל
 ער לייקנט אין גאט אז נאם ווייס גיט וואס ער סראכט אין
 הארצין, אונ ער וויל געארנין נאם מיט דעם מויל זאגט ער גולתי
 אונ אין הארץ סראכט ער ווייסער צו גולתי ער זאל נאר קלען
 גולתי: דריבער זאגט די תורה אויב די יודין וועלין סתאון אזוי
 אשתשובה זייא וועלין זאגין ודי אויף זייערע זינד אויף די
 זינד פון זייערע עלמערין אונ זייערע זינד וועלין זיי גיט אונק
 ווארנין, נאר והתרדו וגו' כמעלס, זיי וועלין זיך מתודה זיין
 צו זאגען מיט די זינד זיי וועלין פרינגען אז מען זאגט נאר ודי
 אזי שוין גענוג, זאגט די תורה אויף אזוי אשתשובה וועל איך גיט
 מוחל זיין. נאר איך וועל ווייסר גיין מיט זיי סרעפענדיג אונ
 איך וועל זיי פריינגען אין די לאנד פון זייערע פינד אויב אונ
 סאלס וועט זייער הארץ אונשעפענדיג ווערין זיי וועלין סתאון
 תשובה אין הארצין זיי וועלין באקט חרקה האבין וואס זייא
 האבין געזינדקט אונ וועלין געמען אויף זיך זיי זעלין גיט מער
 זינדקען. ואז ירצו את עינם, דאמאלס וועט גאט פארזיילקען
 אויף זייערע זינד אונ ער וועט זייא מוחל זיין אויף אלץ יכנע

כענין

וְאֵף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֵף אֶת-בְּרִיתִי אֲבָרְהָם אֲזַכֵּר וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר:

יַעֲקֹב וְאֵף יֵת קִימֵי דַעַם
יִצְחָק וְאֵף יֵת קִימֵי דַעַם
אֲבָרְהָם אֲנָא דְכִיד
וְאֲרַעָא אֲנָא דְכִיד :

בעל השורים

יעקב. ביאלה לקח כתיב ביה זכירה לפי שאלוהי נצור ומונה לפני הקב"ה. אלוהים מניין למפרע אומר הקב"ה אני זוכר מינין באלהים ומונה ומתעשר פה מיד למעלה עד כי יעקב בן יצחק בן אברהם. כדכונן כתיב אף מן יעקב שהיה עמוה שמהם ולא יאל מענו ספוח, וזכרתי הספוח ממחיל זכירה ומסיים בזכירה שלפניה יזכור יצחק אלוהים בזכירה עבדי. וכדכתיב זכור לעבדך וסמך ליה לאלהים. וכן יעקב כתיב יעקב עבדי, משל"כ ביאלה. לפי שאברהם ויעקב קיימו העולה בין באלהי בין בעולה אלהי. משל"כ ביאלה. אברהם ויעקב וזכרו לאש לאלהים ויצחק לא הזכיר בשום מקום בראש. לפי שאלה לומר לעמו הוה שפתי חכמים * וז"ע הלא יעקב נשא שמי אלוהים

מלאם את עינים ומתקן דיליה קאי על היסורים שהם יסברו על פנים: כ ל לא יעשה עמם לבי מקומות כי הוה מסיים יסו בעקום החד. ושמה הוה זס חללו נשבע בה' מומסי מורה כמו שנכתב למה נמנו אמורתי כלומר כדלי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדלי הרי אלוהים אברהם עמו,

פירוש לתורת אלהים

וינד בלאמר ריא יסורים וואם זויא וועלן האבין וועלן זיי קבפר זיין אויף זייערע זינד: (מב) זכרתי אונ אויך גאט וועל גידענקען דאם זייערע רייט וואם אויך האב גימאכט מיט יעקב ואף אונ אויך דאם זייערע רייט וואם אויך האב גימאכט מיט יצחק ואף אונ אויך דאם זייערע רייט וואם אויך האב גימאכט מיט יעקב ואף אונ אויך דאם זייערע רייט וואם אויך האב גימאכט מיט אברהם אבינו וועל איה גידענקן רש"י שרייבט עם האט געדארפט שמיין אברהם יצחק יעקב פאר וואם שמיים יעקב יצחק אברהם נאר אזוי האט גאט גיזאנט אפילו יעקב איז דער לעצמער פון דיא אבות איז זיין זכות אלרין גינג אויך זאל גידענקען ריא ישאל צו אויס לייזען אונ אז עם איז גיט לענגו דער זכות פון יעקב איז דאך נאך דא דער זכות פון יצחק מיט איהם אונ אז דער זכות פון יעקב מיט יצחק איז אויך נאך גיט גינג אויך דאך דא דער זכות פון אברהם והארץ אברהם אונ דאם לאנד ארץ ישראל וועל איה גימאט איה וועל גידענקען מיין פארבינדונג וואם איה האב

ליקוטים על התורה

זיית האבין געזינדקט אונ ער וועט זיין נאך דער מאנען זכות אבות אויך נרי"ס: וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. מפרשים פקענין פאר וואס רעכונט מען גיט דם אבות פטר אברהם יצחק יעקב. גאט האט גימאכט צו דיא יודין נאכדעם וזיא איה וועט פארוי השוכה וועל איה איה העלפין פון אלע אייערע צרות. די צרות וואס די יודין האבין גימאט אין גלות זענען גיווען פיר גרליי זאבין, דאס גרשפט איז גיווען וואס מען האט ביא זייא צו געטוען ווער געלט אויף דעם האט גאט גימאכט איה וועל געזינדקען מיין פארבינדונג וואס איה האב געהאט מיט יעקב אזוי ווי איה האב גערשפט יעקב פון לון וואס לון הוה גימאכט צו געטען פון יעקב זיין פארשענין, אזי גיווארין פארשערט, יעקב איז ארויס געגאנגען פון לון מיט אגרויס פארשענין. אזוי וועל איה דך רעפטין דו נאלסט ארויס גיין פון גלות מיט גרויס פארשענין. דאס ארויפטע איז וואס זיי האבין מצער גיווען אונ געמאכטער די יודין מיט שווערע ארבעט אויף דעם האט גאט גימאכט איה וועל גידיינקען מיין פארבינדונג וואס איה האב געהאט מיט יצחק, וואס ער האט אייערע געדיינען זיין נוף גע- שאפטן צו ווערן אויף דעם מזבח, אונ איה האב גערשפט זיין נוף, אזוי וועל איה אייערע גוים אויך רעפטין פון אייערע פינד. דאס דרשטע איז וואס די יודין ווערין פארשעמט פון די פולקער מיט אלע גרליי פארשעמונג. אויף דעם האט גאט

משלי חכמים

געמשפט האט דער שופט גימאכט וואס וואנדערט איר אויך, דער גרשפער האט גענעקט, טייל ער איז גיבארין פון גנבים, אפער דער אנדערר איז גיבארין פון בננים ווי קויפט ער זיין אנגב, די מענטשליך וואס זענען דארטין געשאפטן האבין גימאכט ער דארף נאך פער גישפראפט ווערין ווייל מיר ווייסן אז זיין אלטער וועט זיין אויך גיווען ארבע אונ ער פארשעמט זיי אלע איר קער, דריבער מו ער גיט געשפראפט ווערין. בקדוש ברוך הוא האט אויך גימאכט צו די יודין ווען איה וואלט געהאט אלטערין רשעים וואלט איה אייך גיט גישפראפט אזוי שפארק וואררם וואס זיי זענען גיווען זענס איר אויך. איר זענס אפער יעקב אונ אייער ווערין פון צדיקים איה גידיינקען אייער פאפער יעקב אונ אייער ווערין פון צדיקים איה גידיינקען אייער אברהם וואס אלע זענען גיווען צדיקים וואס איה האב געמאכט אפאר בינדונג מיט זיין אונ איר זענס רשעים אונ פארשעמט אלע אלטערין און די קברים, אונ די הייליגע לאנד האט איר מסימא גיווען דריבער מוסם איר שפארק גישפראפט ווערין: והארץ

וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. לישל מען האט אמהאל געהאפט צוויי גנבים אונ מען האט זיי איינגעזעט אין געשיין- קעניס ווי זיי זענען געקומען פאר דעם שופט צום משפט האט ער זייא גישפראפט ווער זיי זענען פון וועלכע שופט זיי זענען פון וועלכע משפחה זיי זענען האט איינער גימאכט איה בין פון די שפאט אונ אזוי איז מיין נאמען אונ אזוי איז מיין פאפערט אפגען ווי ער האט נאר דערמאנט זיין פאפערט נאמען האט דער שופט גימאכט דעם אפערין וואס ער איז פאפער איז אויך דא אמהאל גינעמן פאר אנגבה, ער איז אנגב אונ זיין פאפער איז גיווען אנגב אונ זיין ווערען איז גיווען אנגב, נאכדעם האט מען גישפראפט דעם אנדערין וואס ער איז האט ער גימאכט מיין פאפער איז גיווען ארבע אין די שפאט, האט דער שופט גימאכט אים קען איה אויך זיין ווערען איז אויך גינעמן ארבע, האט דער שופט געסקת דער שפאפער גב זאל בע- שפראפט ווערין מיט זיין גאר זענען און געדיינקעניס, אונ דער אנדערר גב זאל זענען צוויי יאהר און געדיינקעניס האבין זיך אלע געוואנדערט אויף דעם פסק וואס דער שופט האט

והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יעזוביען במשפטי מאסו

מן וארעא תתרמש מנהון ותרעית שממיה בדעדיאת מנהון ואינון ירעון ית חביהון לומין ת"א וימן אה שמומיה טקיה טע"ה טע"ו וימן ויטען טע"ה טע"ו

בעל המורים

נביר לחכי געמחו רלמט לופקט (מג) והלכנ טעוב עמס זיו"ן שקומה טו' טעים נפקיים טל"י נטרסיה ומל"ו מתמלת המוכחה

רש"י שהזו כחדי . ולמה נח נחמרה זכירה בילהל אלל אפרו על

פירוש לתורת אלהים

איך גידעקען: (מג) והארץ אונ דאס לאנד וועט ווערן פאר לאזין פון וי"א והרץ אונ זיא וועט בוויילען אט שבתות איהרע שמיטות בהשמה מהם אז זיא וועט ויין וויקס פון זיי והם אונ וי"א דיא ישראל רעו וועלן באוויילען וייערע וינד פלוקר דורך די יסורים וואס וי"א וועלן האבין וועלן אויף זיי כפכר ויין וייערע עונות אונ פאר וואס וועלן וי"א לידון דיא צרות וואס פריהער אזי גישמאנען זען ויבנע דרום וייל במשפטי מאסו וי"א האבין פאר מיאוסה מייער גירעכט ואת חוקתי אונ יידן קללה פאר די ברכות איז דאך אקשאי די ברכות זענען

רשב"ם אה יכנע לכבם: (מג) והארץ תעזב . כחשבון ביטול שבעות שיהרצה ויכופר עונם וזו וזכרתי וגו' וחרץ .

ינאח נראה לפני לנור ומונה על המזבח: (מג) יעזוביען .

ליקוטים על התורה

געהאט מיס אברקה וואס ער האט געהאט פיל פארשעמונג פון נכרוד מיס זיינע אלע מעפעלשין ביי ער דעם נעמוס אוועק פון דעם לאנד . אונ איך האב נישאזון מיס אים נעים אונ גר אזי געווארן צו גרויס כבוד אויף דער וועלט אזוי וועל איך אייך ארויס געבען פון גלות מיס גרויס כבוד . אונ ווייל ווען איר זענט גיווען און גלות האט איר גיט געקענט הימטן תורה אונ מצות . ווארן פיל מצות זענען דא וואס די מצות גיהעזרן גאר צו ארץ ישראל . דריבער והארץ אוטר . וועל איך גע' דינקען די לאנד ארץ ישראל אייערע נשמות זאלן אויף אים געלייזט ווערן פון גלות . אונ זאלן ויזה זין צו תורה אונ מצות ותימו .

יעזוביען במשפטי מאסו וגו' . דער תרגום שרייבט לומין חלק ברבאן אייתי געליכט גאט האט גיבריינגט אויף די גיווען ברכות און וישר צייט . אונ די קללות זענען גיווען קללות

משלי חכמים

והארץ תעזב מהם וגו' . וי"א גט וזו וגו' . למשל אמלק האט געהאט ביי זיך און שמוב אשפילער וואס דער מלך האט געהאט פון אים גרויס פערעגעניגען דער מלך האט געניגען דעם שפילער אשיבע וואהונג ביי זיך און ווי"א אונ האט אים געקויפט רייכע אונ שיערע קליידער ווי די רעכטעס פון שישען זענען גענאנען . אמאהל האט דער מלך גיהערט אז דער שפילער גייט אלע טאג אין די וויין ווייער אונ פרייעס וויין אונ שוכרה מיט נאך שכורים האט דער מלך געקויפט פון זאל ביי אים צו נעמען דיא שיערע קליידר אונ אלע שיערע זאכן וואס ער האט אונ גען זאל אים ארויס פרייען פון שפאט אונ ער זאל גיט פער גיזעהן ווערן פאר דעם מלך . אונ מען האט אים און נישאזון . ווי דער שפילער האט גיזעהן אז אים און גאנץ שלייכט ער איז געבליבען נאקעט אונ בארוועט הונגעריג אונ דארטשיג . אונ עס וויל אים קוינער אין אשטוב גיט אריין לאזן ווייל מען האט מורא פאר דעם מלך . האט ער געשריבען אשיינעם בריוף צום מלך און האט דאך געדאנקט פאר די סוכה וואס ער האט מיט אים געמאזן ביי אים . אונ ער בקעקעט אז דער מלך איז גירעכט מיט ויין משפם אונ ער זאגט אויף זיין ווארע אונ ער וועט זיך שוין ווייטער גוט אויף פירען אונ ער בעט דעם מלך ער זאל אים צוריק נעמען צו זיך . דער מלך האט געליינגט דעם בריוף אונ האט אויף אים רחמנות געהאט אונ מען האט אים צוריק אריין געפירט און זיין וואהונג אונ מען האט אים צוריק געגעבן זיינע קליידער אלץ ווי פריער אזי גיווען דער מלך האט אים געווינען צו אים פער ליבשאפט ווי פריער . אמאהל איז דער שפילער געשמונען פאר דעם מלך אונ האט געשפילט . אונ האט גיזעהן אז דער מלך האט גרויס געשענען פון זיין שפילען . האט ער זיך געשפאנקט אונ האט גינאנגט צום מלך אמת איך האב געווינדעט אונ ביי ווערסט גיווען מען זאל מיך בעשפאנקען אבער גיט מיס אזוי גרויסע

שפיראף אונ מיס אזי אשאנדע . האט דער מלך גינאנגט צום שפילער איך האב דיר קיין שלעכטס נישאזון מיס מיין שפיראף גאר גוטס . דער שפילער האט זיך געוואנדערט אויף די ליד פון מלך . אונ האט געפרינגט ווי אזוי איז דער שפיראף גיווען מיין סוכה . האט דער מלך צו אים גינאנגט ווען איך וואלט דאס אלץ ביי דיר גוט צו גענומען וואלט דאס אלץ געבליבען אין וויין האנדל זיינע חברים וואסן מיס דיר אליאנע צייט געשיכרה . ביי דער ווינהענדלער וואלט דאס בייא דיר צוא גענומען פאר זיין וויין אונ דוא וואלטס געבליבען נאקעט אונ בארוועט . אויף פארנין וואלטו טורא געהאט גיזעהן ווערן פאר זיין און די קליידער וואלטו געמוס אנשליפן . וואלט מען דיק געשפם ווי איינער וואס אנטלויפט פון מלך וואלט דיין משפם גיווען זייער שלעכט . אבער אז איך האב ביי דיר אלץ צו גענומען האב איך דאס אלץ אנגענומען א צו רעכנען פאר זיינע וינד . אז דו האסט גאר גינאנגט דו וועסט שוין גוט זיין האסטו שוין דאס זיינע צוריק . אונ כהם שוין דער געליכער וואס דו כווס גיווען האב איך דיר גיט נישאזון אמת . דער נמשל איז די יודין האבן געזיינעט . אונ דער בית המקדש איז חרוב גיווארן ווערן זיינע וינד האט געהאט אויב די יודין וועלן ווייטער געבליבען אין ארץ ישראל וועלן זיי אזוי פיל ווידיגען אז זיי וועלן דערפריקען ווייערע נשמות ביי עס וועט גאר קיין הילף זיין צו זיי דריבער האט גאט גינאנגט והארץ תעזב מהם די לאנד וועט פארלאזן ווערן פון זיי וועלן פון דיא לאנד פארלאזן ווערן וועלן וי"א האבן די צרות וואס עס שטייט אז גירעכט און די חוקה וועלן זיי פארן תשובה באקאלט וועל איך זיי גיט פארמיאסן און די פרעמדע לענד דיי און וועל זיי אויסלייזן פון דארטן אונ וועל זיי צוריק נעמען און ארץ ישראל אונ אויף בארעם דעם בית המקדש .

וְאֶת־חַקְתִּי גַעְקָה נַפְשָׁם : מִדּוּ וְאֶפֶס--
 גַּם־זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאַרְצָן אִיבִיהֶם
 לֹא־מֵאֲסֵתִים וְלֹא־נִעְדָתִים לְכַלְתָּם
 לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיהֶם : מִה וּזְכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
 רֵאשִׁינִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם
 מֵאַרְצָן מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהַיּוֹת
 לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה : מו אֱלֹהֵי

ר'א נעלס נפשא . בעל פה : ואף גם זאת . ספר סוכה ס' סעונו : לא מאסתי ולא נעלסתי . מנילס : יא :

רשב"ם
 טן רצה כמו ויבן מן בנה : (מה) ברית ראשונים . אשר ישראל ולכן כמיב דבדי המים ושבעתו לזכרה . ובהלסי כתיב שפתי הכמים
 יטכאל ה"ס פסוק אחד כנגד ס' חמשי חוכים : ל כי פיר יטן ככ"ע הוא נמול והסוף מלת אשר כי בולט החוס' לא פתקש מלת יטן ודיען עם טעמפטי מלמו והוס כללו אמר יטן אשר אשר אתם : (מה) ברית ראשונים .

ליקושים על התורה

אין וייער צייט פאר וואס זאגט דער פירוש ד' קללות ו'גען גיוען פאר די ברכות . נאר דאס וועלן מיר פארשפיינ מיט אדער ציילונג , אפמאל דאס גימראפין אפליך דאס גיזאגט צו אנדרייען מעהלר ער זאל אויסמארהלן זיין צורה אויף אפטרעם און ער האט אים צו גיזאגט פון געבין פיל זעלס און דר פאטרעם וועט גוט זיין , דער קעקט פון מלך דאס גענואלס מען זאל זיין צורה אויף אפמארהלן דאס ער גיזאגט צום מעהלר אויך ווייל דו זאלסט מיין צורה אויך אפמארהלן נאר אויך קען דאך נים בצאהלן אזוי פיל ווי דער מלך צאהלס דיר , ווייל אויך דו זאלסט מאכין מיין פאטרעם פאר וועלנעלך דר מעהלר האט געמאכט דיא ביידע פאטרעסן , דער מלך דאס אים בייך בצאהלס און דער קעקט דאס אים ווייניג בצאהלס , ביידע האבן ויה געפרייס מיט ווייערע פטרעסן , דרוייל האט גימראפין איינער אוי דריין געקומען צום מלך און האט צו בראכין דעם פאטרעם און איינער אוי דריין געקומען צום קעקט און האט אויך צו בראכין דעם פאטרעם מען האט גענומען ביידע פענר-משין צום משפס , דער וואס האט צו בראכין דעם פאטרעם פון מלך דאס מען אים געמשפס מען זאל אים געשפראכין צו זיצען אינדר אין געפיינקעניס און זאל בצאהלן סויענד רובל , און דער וואס האט צו בראכין דעם פאטרעם פון קעקט דאס מען אים געמשפס ער זאל בצאהלן הונדערט רובל , דאס מען קעטרעט דאס איז אנדער און דאס איז אנדער , פאר וואס צאהלס מען פאר די צורה נאר הונדערט רובל און פאר די צורה צאהלס מען סויענד רובל און אינדר ווען אין גישינקעניס . נאר דר תיבן איז אז מען פארשפמט דעם מלך דארף מען ו'זען אין געשינקעניס אבער אז מען פארשפמט דם קעקט פון מלך קוסט נים מען זאל ו'זען אין געשינקעניס דר פטרעם פון מלך דאס נעקאסט סויענד רובל און פאר דעם פאטרעם פון מלך דאס נעקאסט סויענד רובל , דרייער וואגט די הנהל דו ווייסט פאר וואס עם קומט די יודין צו זאלן אזוי שפארק געשפראכט ווערן , יען ובען געשפסי מאטו , ווייל זיי האבן פארמאכט מייע געשפסי זאגט דר

פירוש לתורת אדהים
 מיינע גייען נעלה נפש האבין זיי פאר מיאוסט : (מד) זאגט נאם ב"ה ויף גם זאת אונ אפילו אז אויך ווער שון זיין שפראכין מיט די אלע פורעגעניות וואס פריער איז גישפראכען זאג אויך זיי צו בייחם אז זיין וועלן זיין אין דעם לאנד פון זייערע פיינט לא מאסתיס וועל אויך זיין נים פאר מיאוסין ולא געלתיס און אויך וועל זיי נים פאר אומנועדריגין לכליתם צו פאר לענדין זיין לתפר צו שפערין מיין זייערע היים וואס אויך האב גימאכט מיט זיי כי אני יי נוארום איה בין ויער נאם : (מה) וכתבי און אויך וועל גינענקען צו זיי דאס זייערע היים וואס אויך האב גימאכט מיט די ערשטע דאס מינים מען די שפראכין אשר וואס אויך האב זיי אויס גיזאגין פון דעם לאנד מצרים לעני הטיס פאר די אויגין פון דיא פעלעקער און דרום האב אויך זיין אויס געזעצין לחיות צו זיין צו זיין אגאט אני יי נוארום אויך בין נאם : (מו) אלה התיקיס דאס זענען דיא

וְאוֹרֵי־תָא דִּי יְהִב יִי בִין
 מִי־מִרְיָה וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמִוְרָא דְסִינֵי בִּידְא
 דְּמִשָּׁה : כּו א וּמְרִיר יִי
 עִם מִשָּׁה לְמִיָּמַר : ב מְלִיר
 עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר
 לְהוֹן גְּבַר אֲרִי יִפְרִישְׁנָדָר
 בְּפִוּרְסָן נִפְשָׁתָא קְדָם יִי :
 ג וְיְהִי פּוֹרְסָנִיה דְּדְכּוּרָא
 מְבַר עֲשִׂוּיִן שְׁגִיין וְעַד בְּר
 שְׁתִּין שְׁגִיין וְיְהִי פּוֹרְסָנִיה
 ח מְשִׁין סְלֵעִין דְּכַסְפָּא
 ח"א דְכַר 61 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . נוֹר כַּ
 עֲרִכִין ה : אִישׁ כִּי יִפְלֵא . מִיר
 כַּ מְעוֹרֵס ג : כִּי יִפְלֵא . מְגִנָּס י :
 כִּי יִפְלֵא דְכַר . נוֹר סַב כְּכוּרוֹס נֹא :
 עֲכַרְכֵּךְ נִפְשָׁת . עֲרִכִין ב ב : וְסִי
 עֲרִכֵּן . נִדָּס כַּח : הַזְכֵּר . שְׁכַ
 קְלוּ כְּכוּרוֹס עַב :

וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים וְהַתּוֹרָת אֲשֶׁר
 נָתַן יְהוָה בֵּינֵנוּ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
 סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה : פ רביעי ששי כשהן ממורין
 כו א וידבר יהוה אל משה ואמר :
 ב דבר אל בני ישראל ואמרת
 אליהם איש כי יפלא נדר בערפך
 נפשת ליהוה : ג והיה ערפך הזכר
 מכן עשרים שנה ועד בן ששים
 שנה והיה ערפך חמשים שקל

רשבים

למענם הוצאתי אותם : (כו) בהר סיני ביד משה . שכן
 התחילה פ' שמטה וידבר ה' אל משה בהר סיני . וגם
 נגמר התוכחות האלה בשביל השמטה הם . ברכותי כל
 ימי השמטה תשבות . כי כל מצות של פירוש בהר סיני
 לכך נאמר כאן התוכחות של עבירות השמטות בהר
 מפרש שהנדר צריך לפרש באיזה ענין הוא נדר וכמה
 כמו שתאמר מאדום אדומות מן לבן לבנות :

שפתי חכמים

בעשפטי מאסו וביני אהר סקוטי געלס נפסס . כ"א : ס לסוקי
 יד וכל שאין נפשו גלויה כי אם אחר ערך יד או ערך נגל לך
 אחר כלום ופסוק עכ"ל : ג כ"ל כשאר דברי של הקדש דמים שאמר
 סטורד דמי פלוני עני כשעין לפי סיוקל והכול שבכחו זמן הכל

בעל המורים

ש"ל יג"ס : (ג) כפ' ערכין ו'ל' שקלים ו'כ' שקלים ו'י'
 שקלים ו'ה' שקלים ו'ו' שקלים ו'ז' שקלים בין זכר
 נקבה סה"ל ס"ה כל קמ"ג שקלים לכסר על ע"מ קללות
 שכת"כ ו'ז"ח שכתמשה

בשמטות ויובלות מדבר ויטליחות עבדים וחזרת קרקעות
 סיני הכל בפעם אחת : (ב) כי יפלא . יבדיל כמו ל'
 הוא נורד : (ג) ערפך . שני הכפ"ן כפול הוא .

רש"י

(מ) והתורה . אחת ככתב וזהה בעל פה מגיד סולס
 נתנו למשה כסווי : (כ) כי יפלא . יפריש כסוי : בערפך
 נפשות . ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו
 מ עלי . (ג) והיה ערפך וגו' . אין ערך זה ל' דמים נאלץ
 בין שהוא יוקר בין שהוא זול כפי שוה הוא הערך הקצוב

פירושו לתורת אלהים

אז דוא ואלקט עבין דאם שאצונג פון דיין גפוש
 צו נאמ דהיינו ער וועט זאגן איך געם אוף מיר איך
 זאל געבין צו נאמ דאם שאצונג פון דעם אבך אונ
 אין דעם אבך הענגט זיין לעבין דראן : (ג) והיה אונ
 עם זאל זיין דיין שאצונג פון אבך סיי אמיינעקער
 סיי אונאלוולער מענגטש מכן עשרים שנה פון אזוי
 אפענטמש וואס ער איז אלט צוואנציג . ואחר ועד בן
 ששים שנה אונ ביו ער ווערט אלט ועקציוג ואחר והיה
 ערף זאל זיין דיין שאצונג חמשים שקל כסף פוקציוג
 וילבערענע

גינעץ חמשפטים אונ די געריקט התורות אונ נדיא
 לערנונג . רש"י שרייבט דרום שטייט תורות דאם
 מיינט מען תורה שבכתב אונ תורה שבפעל פה
 אשר נתן יי וואס נאמ דאם גינעבין ביט צווישען
 איהם אונ צווישען די קינדער ישראל אויף דעם
 בארץ סיני גיד משה דורה דיא הענגט פון משה :
 (א) וידבר אונ נאמ דאם קינדער צו משה אזוי צו
 זאגן : דבר רייר צו דיא קינדער ישראל ואמרת אונ
 זאלקט צו זיי זאגן דיא אפענטש וום וועט ארויס
 ביידין אנדר בלאק דוא וועקט אנדר זאגן בערפך

ליקוטים על התורה

פרגט לטון חלף בראבין די קללות זענען פו די ברכת תייל
 די ברכת זענען זייער גרויס אז מען איז בקיים די מצות

מכות השם

ואם
 מכות השם
 ערך פלוני עני שלכך שיען כסין כפי ערך סהנים להכ
 ערך פלוני עני שלכך שיען כסין כפי ערך סהנים להכ
 ערך פלוני עני שלכך שיען כסין כפי ערך סהנים להכ

(כ) [ש] [טס] קט) לדון בדין עכ"ל אדם שאמר עכ"ל עני
 ולקחם כמו שכתב ונפי עיני המפריך

מיר איך זאל געבין געלט פאר זענעקס וועגנווי פיל די תורה
 נאם יעקב גישאטס מוז ער בצואהלין ווי עס שפירט אין דר תורה :

איש כי יפלא נדר וגו' . נדאם איז אפצוז עשה או איינער
 זאגט איך געם אויף מיר איך זאל געבין געלט וויא פיל
 די תורה תאמ מיר גישאטס . אנדער ער זאגט איך געם אויף

כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: וְיֵאֱמָר לְנִקְבָה
 הוּא וְהָיָה עֲרֹכָה שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל:
 וְאִם מִבְּנֵי הַמִּשְׁכָּן וְעַד בְּנֵי־
 עֲשָׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֲרֹכָה הַזָּכֹר
 עֲשָׂרִים שֶׁקֶלִים וְלִנְקָבָה עֲשָׂרַת
 שֶׁקֶלִים: וְיֵאֱמָר מִבְּנֵי הַדָּשׁ וְעַד בְּנֵי־
 הַחֹמֶשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֲרֹכָה הַזָּכֹר
 חֲמִשָּׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף וְלִנְקָבָה עֲרֹכָה
 שְׁלֹשֶׁת שֶׁקֶלִים כֶּסֶף: וְיֵאֱמָר מִבְּנֵי־
 שְׁשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה אִם־זָכֹר וְהָיָה
 עֲרֹכָה חֲמִשָּׁה עֲשָׂר שֶׁקֶל וְלִנְקָבָה
 עֲשָׂרָה שֶׁקֶלִים: וְיֵאֱמָר לְנִקְבָה הוּא

בסלעי קודשא: די ואם
 נונקבתא היא ויהי
 פורסניה תלתא סלעין:
 ואם מבר חמש שנין
 ועד בר עשרין שנין ויהי
 פורסניה דרכורא עשרין
 סלעין ולנוקבתא עשר
 סלעין: ואם מבר ירחא
 ועד בר חמש שנין ויהי
 פורסניה דרכורא חמש
 סלעין דכסף ולנוקבתא
 פורסניה תלת סלעין
 דכסף: ואם מבר שתין
 שנין ולעילא אם דכורא
 ויהי פורסניה חמש עשרי
 סלעין ולנוקבתא עשר
 סלעין: ואם מקבן הוא
 ת"א ואם נקבא. שבת קלן בכוכות
 מכ פלרין ד נדה ס' כח: ואם
 מכן חמשה עליון יו: ואם מכן
 חדש. סס: ואם מכן ששים עכס.
 סס ב. ומגלה. כחלל קחל בכוכות
 מט: ואם מן הוא מערק. חמשים:
 מנילה יא. מליעאל קוד פלרין ו' כד:
 רש"י

שפתי חכמים

הקדמ זה אינו כן אלא לפי שני הכתובי בפרשת כוי: ס' הכל"ס
 חומ"א והלא כה"כ עייני לה ובטריקין (דף ט') שנו בהדיא שהוא
 ק"ף הכינוי דחיתא בערך ערך כל גוסי הוא נותן וליתו נותן ערך
 לרכיו יכול שאני מוליא חכב שכנסתא תלויב כו"ל נפשות חלמא
 פי' בערך ערך כל גוסר הוא ולא ערך מקנמו ואמר ולא ערך
 לרכיו עכ"ל ולא ידעתי מאי קבוא לו על רש"י: ו' דכס"י ז"ל כ'
 על שאר ערך דכתיב בפרשת חייך בו כלל י' כז"ל וא"ל
 מדמד לרכשא כתב השאר ערך חכב אוה ס' א"ס שאין שייך בו
 הדגש כז"ל כ"ל לכש"י דוחק לפשט כן: ע' על פסח יקוה הוא
 כלומר שהוא רע בעיני: פ' אולי טוב ומטעמו ממפרים מתגוס

מאיוה ס' ל' הוא: (ה) ואם מבין חמש שנים. לא שיהא
 הנודר קטן שאין בדבריו קטן כלום אלא גדול שאמר ערך
 קטן הוא שהוא כן חמש שנים עליו: ואם מבין ששים שנה
 וגו'. כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש.
 לפיכך האיש פוחת בזוהקו יותר משליש ערכו והאשה
 אינה פוחתת אלא שלש בערכה לדמורי חכמי סבא כביתא
 ע פחא כביתא סבא כביתא פ סימא כביתא וסימא עכא
 כביתא: (ח) ואם מך הוא. שאין ידו משנת ליתן הערך

ליקוטיו על התורה

ואם כך הוא בערךך וגו'. אויב דער מענטש וואס הם גי'אגט
 מיין שאצונג זאל זיין אויף מיר. אויף זאל געבין ווי פיל
 די הירך האט מיר געשאצט, איך ער ארעם פון ביין שאצונג
 האט דאך געבראקט שפיין אויב ער איז ארעם פון זיין שאצונג
 פאר וואס שפייעט פון זיין שאצונג זאל די הירך האט גי'אגט
 אויב דער מענטש וועט זיך וועלן הייליגען אזוי וויא איינער
 זאגט אויף אצונגה זיא זאל זיין אצונגן, זאגנדיגס פאהלש'ס מען
 אויף די גהי'זן אויף געלט, און די געלט ווער'ס הייליג, פון
 דעם קעניגן אביסול הייליגקייט איז געבליבן אויף די גהי'ז
 אויך, ביי דעם קעניג'ס איז אויך אזוי, אז ער זאגט איך זאל
 געבין מיין שאצונג צום בית המקדש קומט אויף אים אהייליג'ר
 קיים, דאס איז זאל אז ער איז קניג'ס דעם גדר, אויב ער גי'ט
 דאס געלט אויף דעם בית המקדש ווי די הירך האט אים גי'ר

וי'אצונגען שיקלים: בשקל חקודש אצלעך שקלים ווי
 מען וועגט צו הקדש: (ט) ואם נקבה אונ אויב איינער
 וועט קנדר זיין דעם ערך פון דעם גנש פון אנקבה
 ויהי ערךך זאל זיין דער ערך דרייסיג שקלים: (י) ואם
 מכן אונ אז מען טוהט אנדר מען זאל געבין דעם
 ערך פון אזוי א מענטש וואס איז עלטער פון פינף
 יאהר אונ ביו ער ווער'ס אלט צוואנציג יאהר ויהי
 ערךך זאל זיין דער שאצונג פון אצור צוואנציג
 שקלים: ונקבה אונ צו אנקבה צעהן שקלים: (י) ואם
 מכן אונ אז מען איז קנדר דעם ערך פון א מענטש זיין
 וואס איז אלט פון אחרש ביו פינף יאהר ויהי ערך
 שקלים: ונקבה אונ צו אנקבה אונ דער שאצונג
 זאל זיין דער ערך פון אצור פינף זילבערנע
 שלשט שקלים דריי זילבערנע שקלים: (י) ואם מכן ששים
 זכר אויב ער איז אצור ויהי ערךך זאל זיין דער ערך
 איז דער ערך עשרה צעהן שקלים: (ח) ואם קד הוא אונ אז
 ערךך עשר חמשה עשר שקלים: ונקבה אונ צו אנקבה

מַעֲרֹכָךְ וְהַעֲמִידוּ לִפְנֵי הַבְּהֵן
וְהַעֲרִיךְ אֶתוֹ הַבְּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר
תִּשְׁיֹג יַד הַנֶּזֶר יַעֲרִיכֵנו הַבְּהֵן : ס

מפורסניה ויקמניה קדם
כהנא ויפרוס יתיה כהנא
על מימר די תדיבק יד
גדרא ופרסנה פתנא :

כדי להשלים כל ההדרה שנים מקרא ואחד הירוש והצנוג ושלום כל הסדרת והגרום והפסוק : יום 1

וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה
קָרְבָן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ
לַיהוָה יִהְיֶה־קֹדֶשׁ : לֹא יִחְלִיפֵנּוּ
וְלֹא־יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אֹרְעַע
בְּטוֹב וְאִם־הִמִּיר יִמִּיר בְּהֵמָה

ס ואם בעירא די יקרבו
מנה קורבנא קדם ויפל
די יתן מנה קדם וייהי
קודשא : לא יחליפניה
ולאיעבר יתיה טב בביש
או ביש בטב ואם חלפא
ת"א וטעמיהו לפני הכהן . מרכין
ד: וטעמיהו חמו הכהן . סס :
פסוי די סגול . סס : ולא כהמה
אשר יקריבו . חמורה לכ : קרבן .
סס י: ית: כל אשר יתן ממנו . חולין סס
ערכין חמורה י: לא יחליפנו ולא

רשב"ם (ט) כל אשר יתן ממנו לה' אם הקדישו סתם , יהיה קודש רש"י

שפתי חכמים

ויכחל דמסמכן : צ שפ"כ בערך חרס דבטינן דבר שנספו תלוים
צו דכתיב צים נפשות אבל דהן כתיב כל אשר יתן ממנו לכלול כל
מה שהוא מקדים נעשה הקדש : ק בלתינו שלח יתן חס שמיט של
הקדש ככפ"פ של הקדש . ו"ס מל"ג לנש"י דלמח כנסמטו מנסה
צ: חמשה . ו"ל סמילטו נמקום אחר גבי קדשים דכתיב דע דכתיב
מוס גביה ש"ע דכל רע שראמל בקדשים מוס סוף דכתיב ובי
בבעל מוס ק: או רע בטוב . (ת"כ) כל שכן טוב כעוב

הזה : והעמידו . לבערך לפני הכהן ויעריכונו לפי השגת
ידו של מעריך [נערך] : ע"פ אשר תשיג . לפי מה שיש לו
יסדרנו וישלר לו כדי חייו מטה כר וכסת וכלי אומנות חס
היה חמר משאיר לו חמירו : (ט) כל אשר יתן ממנו .
אמר רגלה על זו עולה דכרוי קוימין צ ותמכר ללרכי עולה
ודמיה חולין הוון מדמיה אותו האכר: (י) טוב ברע . תס

ליקוטים על התורה

שאצט , קינס אויף אים אהיליגקייט ונאנט די תורה ואם פך
הוא , אייב ער איז ארעם ער האט קיין געלט צו בצאחלין דס
גדר איז דאך ד. ל. קניא או ער האט געוואקס ער איז ארעם .
פאר נואס האט ער גיטאדן געדר . נאר געוויס איז גיווען
ווען ער האט גיטאדן דעם גדר האט ער געהאט צו בצאחלין
נאר נאכדעם איז ער ארעם געווארן . ונאנט די תורה דו ווייכט
פאר נואס די ביינס ארעם גיטארין , פערקד , פון ביינן שאצונג
ווייל דו האקסט דייך גישאצט אונ דו ביינס גיט ווערט צו די
הייליגקייט דריבער ביינס ארעם גיטארין דו וואלסט דעם גדר
גיס קענען בצאחלין דארף דער פערשט פאיהן פושקה פאר
נאס ער זאל הייליג ווערן וועט אים נאס העלפן ער זאל קענן
בצאחלין זיין גדר :

פירוש לתורת אלהים
גיט צו געבוינ דעם ערך וואס אין דער פרשה שמיית
והעמידו לפני הבהן זאל מען שמעלין דעם ארום מאן
פאר דעם כהן והעריך אותו הכהן אונ דער כהן זאל
אים אפ שאצין על פי נאך דעם אשר תשיג ונאס טוט
גבייקען די האנט פון דעם וואס מוט אגדר יעריכו
כהן זאל איהם דער כהן שאצין . רש"י שרייבט ער
זאל איהם לאוין פדי היוו אקעט מוט בעט גוואנט
אונ אבעל מלאכה זאל ער איהם לאוין דראם נציוג
אונ אבעל עגלה זאל ער איהם לאוין דעם אייזיל
אדרע דעם פערד אונ וואגין אונ דאס איבעריגע
זאל ער צו געמען אויף הקדש פאר ויין גדר : (ט) ואם בבהמה א
בהמה וואס מען מענט פון איר מקריב ויין אקרין
דער פון געבוינ צו נאט פלובר או ער וואנט דיא פיס פון דיא
בהמה זאל ויין אעולה אדרע ער איז סגדר
איון אגדרע אבר זאל מען פארקויפן די בהמה צוא אוי
אמענטש וואס דארף אעולה אונ מען זאל
אראפ געמען פון דעם געלט אוי פיל וויפיל דאס אבר וואס
דאס געבוינ אויף הקדש אונ פאר דאס איבעריגע געלט מען
ער זאל גיט פאר ביימיין ולא ימיר אונ ער טאר גיט
אונ גיט אויס ביימיין אויף אבהמה פון חולין טוב

(ט) ואם בבהמה אונ ווען אייגער איז מקדיש אזוי
א בהמה וואס מען מענט פון איר מקריב ויין אקרין
דער פון געבוינ צו נאט פלובר או ער וואנט דיא פיס פון דיא
בהמה זאל ויין אעולה אדרע ער איז סגדר
איון אגדרע אבר זאל מען פארקויפן די בהמה צוא אוי
אמענטש וואס דארף אעולה אונ מען זאל
אראפ געמען פון דעם געלט אוי פיל וויפיל דאס אבר וואס
דאס געבוינ אויף הקדש אונ פאר דאס איבעריגע געלט מען
ער זאל גיט פאר ביימיין ולא ימיר אונ ער טאר גיט
אונ גיט אויס ביימיין אויף אבהמה פון חולין טוב

מצות השם
לא יחליפנו ונ"י נאס איז אפיקות לא העשיתו אויב ער האט
גיטאנט אויף אבהמה זאל ויין אקרין , פאר ער גיט
אומסאחשין די בהמה אויף איין אנדערע :
(י) [שנל] (לאו רטו) שלא להמיר הקדשים סקדשים למנוח
ככמות סמכות שג"ל לא יחליפנו ולא ימיר אותו ונ"י :

מִזֶּבֶד וּבֵינָרַע בְּעֶרְכְּךָ הַבְּהֵן בְּנֵי יְהוּדָה׃
 וְאִם־גָּאֵל יִגְאֹלְנָה וַיִּסַּף חַמִּישִׁיתוֹ
 עַל־עֶרְכְּךָ׃ וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹשׁ אֶת־
 בֵּיתוֹ קִדְשׁ לַיהוָה וַהֲעִירֻכּוּ הַבְּהֵן
 בֵּין מִזֶּבֶד וּבֵינָרַע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךָ אֶתְּוֹ
 הַבְּהֵן בֵּין יָקוּם׃ וְאִם־הַמִּקְדָּשׁ
 יִגְאֹל אֶת־בֵּיתוֹ וַיִּסַּף חַמִּישִׁית כֶּסֶף־
 עֶרְכְּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ׃ שְׁבוּעֵי כֶּשֶׁהן מִחֻבְרִין
 וְאִם מִשְׁדֵּה אַחֲזוֹתוֹ יִקְדֹשׁ אִישׁ
 לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ לְפִי זָרַע זָרַע

בִּישׁ כְּפֹרְסֵן כְּהָנָא בֵּין
 יְהוּ׃ יִג וְאִם מִפְּרֵק
 יִפְרִיקְנָה וַיִּסַּף חַמִּישִׁיה
 עַל פֹּרְסָנָה׃ יִד וְגַבְר
 אֲרִי יִקְדִישׁ ית בֵּיתָה
 קִדְשָׁא קִדְשֵׁי וַיִּפְרִסְנָה
 כְּהָנָא בֵּין מִזְבֵּן וּבֵינָרַע
 כַּמָּא דִּפְרוּס יְהוּדָה כְּהָנָא
 בֵּין יָקוּם׃ יט וְאִם דֶּאֱקִדִישׁ
 יִפְרוֹק ית בֵּיתָה וַיִּסַּף
 חֹמֶשׁ כֶּסֶף פֹּרְסָנָה
 עֲלוֹהֵי וְהָיָה לָהּ׃ כו וְאִם
 מִתְקַל אַחֲסָנְתָהּ יִקְדִישׁ
 גְּבַר קִדְשֵׁי וְהָיָה פֹרְסָנָה
 לְפָנֵם זָרַעֵהּ בֵּית זָרַע

ת"א כְּעֶרְכְךָ סִכְסֵן כֵּן יִסֵּי . מִכֵּינ
 יֵט : וְאִם כִּי יִקְדִישׁ אִישׁ לִפְנֵי
 קִדְשׁ . קִדְשׁ סִכְסֵן כֵּן מִלֵּין
 קִלְט מִכֵּינ כֵּה תַמְרוּה עַ כֵּס : וְאִם
 הַתְקִישׁ . עֲלֵיעַל כֵּד תַמְרוּה ע :

ואם מכר הגובר לאיש אחר . לא יוכל בעלה לפדוה . קידושין כא ערכין יד כה : רשב"ם

ואם מכר הגובר לאיש אחר . לא יוכל בעלה לפדוה . קידושין כא ערכין יד כה : רשב"ם

(יב) כְּעֶרְכְךָ הַבְּהֵן כֵּן יְהוּדָה . לְשֹׂאֵר כָּל אִלֵּם הַבֵּא
 ת לְקַוְוָה מִיֵּד הַקִּדְשׁ : (יג) וְאִם גָּאֵל יִגְאֹלְנָה . כְּכַעֲלִים
 הַחֲמִיר הַכְּחוּב לְהוֹסִיף חֹמֶשׁ (ת"כ) וְכֵן בְּמִקְדָּשׁ בֵּית וְכֵן
 בְּמִקְדָּשׁ אֵת הַשֶּׁדֶה וְכֵן כְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַכְּעֲלִים מוֹסִיפִין
 חֹמֶשׁ וְלֹא שֹׂאֵר כָּל אִלֵּם : (כו) וְהָיָה עֶרְכְךָ לְפִי זָרַע .

פירוש לתורה אלהים

דָּעַר פְּהֵן גָּאֵל וְיֵא שְׂאֲצִין בְּעֶרְכְךָ הַבְּהֵן אֲוִיו וְיֵד עֶרְכְךָ
 כְּהֵן נֶעֱמַ וְיֵא שְׂאֲצִין בֵּן יְהוּדָה אֲוִיו זָאֵר וְיֵין אֹנֵן אֲוִ
 אִינְעֵר נֶעֱמַ וְיֵא נֶעֱלִין קִיפִין מִזְו עַר גְּעִבִין דָּאֵם
 גְּעֵלְט וְיִפִּיל דָּעַר פְּהֵן הָאֵם וְיֵא גִישְׂאָצַם : (יג) וְאִם
 אֹנֵן אֹיב גָּאֵל יִגְאֹלְנָה עַר נֶעֱמַ וְיֵא אִיִּם לִיִּוִּין כְּלֹמְר
 דָּעַר מְעַנְשׁ אֲצִיִן וְאִם עַר הָאֵם וְיֵא מִקְדִישׁ גִּינִיעֵן
 נֶעֱמַ עַר אֲצִיִן וְיֵא נֶעֱלִין אִיִּם לִיִּוִּין נֶפֶשׁ חַמִּישִׁיתוֹ
 וְאֵל עַר גְּעִבִין אֲפִינְפֵם חֶלֶק מַעַר אֹיִף דָּעַם שְׂאֲצֹנְגָּ
 (יד) וְאִישׁ כִּי יִקְדֹשׁ אֶת־בֵּיתוֹ וַיִּסַּף חַמִּישִׁיתוֹ עַל־עֶרְכְךָ
 וְיֵין וְיֵין הָיִו דְּהִינֵן עַר נֶעֱמַ וְיֵין אֲרֵב מִיִּין שְׂמֹב וְאֵל
 וְיֵין הָיִילֵב צִו גָּאֵם וְהִיִּבְרִיִן הַבְּהֵן וְאֵל דָּעַר פְּהֵן
 שְׂאֲצֹנְגָּ בֵּין מִזְבֵּן בֵּין רַע סִי עַר נֶעֱמַ דָּאֵם שְׂאֲצִין גֹּמֵם

השם

נֶאֱבָדְעֵם וְיֵיל דָּעַר בַּעַל הַבְּהֵן בְּצִאֲהֵלֵן גְּעֵלְט צִו הַקִּדְשׁ אֹנֵן
 אֲפִינְפֵם עֲצִירֵךְ דִּי שְׂמֹב וְאֵל דָּעַר הַבְּהֵן שְׂאֲצִין וְיֵין פִּיל דִּיא
 שְׂמֹב אִיז נִרְשָׁם וְדִהִינֵן הַנְּדָרְעֵם רֹבֵל וְאֵל דָּעַר בַּעַל הַבְּהֵן
 גְּעִבִין דִּיא הַנְּדָרְעֵם רֹבֵל אֹנֵן גָּאֵךְ אֲפִינְפִיל מַעַר וְאִם אִיז
 נָאֵךְ מִיִּנֵךְ אֹנֵן גְּוֹאֲצִינֵן רֹבֵל וְאֵן דִּי שְׂמֹב כְּלִיבֵם בֵּין אִיִּם
 וְאִם מִשְׁדֵּה אַחֲזוֹתָהּ יִקְדִישׁ אִישׁ וְאִם אִיז מִצְוֹת גְּשִׁתוֹ אִיב
 אִינְעֵר הָאֵם גִּינְאָם מִיִּין פְּעֵלְדָּ וְאֵל וְיֵין הָיִילֵב . אֹנֵן עִר
 וְיֵין וְיֵא צִירִיק אִיפִילִיִּין וְאֵל עַר גְּעִבִין אִיִּם לִיִּוִּין עֵלְטָם וְיֵין גָּם

הַמֶּר שְׁעָרִים בְּחַמְשִׁים שָׁקֶל כֶּסֶף:
 " אִם-מִשְׁנַת הַיָּבֵל יִקְדִישׁ שְׂדֵהוּ
 בְּעֶרְכָּךְ יָקוּם: " וְאִם-אַחַר הַיָּבֵל
 יִקְדִישׁ שְׂדֵהוּ וְחָשְׁבֵלּוּ הַבְּהֵן אֶת-
 הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתֶרֶת עַד
 שְׁנַת הַיָּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכָּךְ: " וְאִם-
 גָּאֵל יִגְאֵל אֶת-הַשְּׂדֵה הַמִּקְדָּישׁ
 אֹתוֹ וַיִּסַּף חַמְשֵׁית כֶּסֶף-עֶרְכָּךְ עָלָיו
 וַיָּקָם לָו: " וְאִם-לֹא יִגְאֵל אֶת-הַשְּׂדֵה
 וְאִם-מִכֹּר אֶת-הַשְּׂדֵה לְאִישׁ אַחֵר

כּוֹר שְׁעוּרֵין בְּחַמְשִׁין
 סְלֻעִין דְּכֶסֶף: " אִם
 מִשְׁתָּא דִּיבְלָא יִקְדִישׁ
 חֲקִלְיָה בְּפוּרְסָנְיָה יָקוּם:
 יִתְּנָא בְּתֵר יִבְלָא יִקְדִישׁ
 חֲקִלְיָה וְיִחְשַׁב לִיהּ בְּדִנָּא
 יַת כֶּסֶפָא עַל פּוּם שְׁנַיָא
 דְּאַשְׁתָּארוּ עַד שְׁתָּא
 דִּיבְלָא וְיִתְּמַנַּע
 מְפוּרְסָנְיָה: " יִשׁ וְאִם
 מִפְּרָק יִפְרוֹק יַת חֲקִלָא
 דְּאַקְדִישׁ יִתִּיבָה וְיִוְסִיף
 חוּמֵשׁ כֶּסֶף פּוּרְסָנְיָה
 עַל־וִתֵּי וַיָּקוּם לִיהּ: כ וְאִם
 לֹא יִפְרוֹק יַת חֲקִלָא וְאִם
 זְבִין יַת חֲקִלָא לְגַבְר
 ת"א חֵם מִשְׁנַת הַיָּבֵל. פְּרָכִין כֹּד:
 חֵם חֲכֵר הַיָּבֵל. שֵׁם: זַעַע

חמר . קידושין פה בתרא קנ ערכות ה ז יד כה : וחשב לו הכהן . מעל יד כה : ונגרע מערכך . שנת פו . ערכין כה : ויסף
 המשיח . כרכוס מע שנת קבם עירושין לא פקחים לה קידושין ה יא כד מלישא כד כרכוס יא יב ערכין : וחס לא יגאל חם
 הסדה . מערכין כה כו : ואם מכר את הסדה . שם כול ז יגאל עוד . שם :
 שפתי חכמים
 רש"י

הקדשן שוים בית כור שעורים בהמשים שקלים כך גזירת
 הכתוב והוא שכל לגאלה בתחלת היובל ואם כל לגאלה
 בזמנאו נותן לפי השבון סלע ופודיון סלע לפי שאינה
 הקדש אלא למנין שנות היובל שאם גאלה הרי טוב ואם לאו
 הגזר מוכרה כמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוהק עד
 היובל כשאר כל השדות המוכרות וכשהיא יואלה מיד
 חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתהלקת
 בויהם זכו ומשפט האומר במקדש שדה ועבדיו אופשטו
 על סדר המקראות: (יז) אם משנת היובל יקדיש וגו' .
 אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה וזה כה לגאלה מיד:
 בערכך יקום . כערך הזה ב האומר יהיה . חמשים כסף
 משנת היובל וכשתהה ביד גזבר ג וזה זה לגאלה אחר היובל:
 כפי השבון כיול הרי קנז דמיה של ארבעים ותשע שנים
 חמשים שקל הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולו והשקל ארבעים ותמונה פודיון הרי סלע ופו . דיון לשנה אלא שהסר
 פודיון אחד לכולו ואתרו רבותיהם אלוה פודיון קלכון ד לפרוטרטו והכל לגאל יתן סלע ופודיון לכל שנה לשנים
 הנהרות עד שנת היובל : ונגרע מערכך . מנין השנים משנת היובל ה עד שנת הפדיון : (יט) ואם גאל יגאל .
 המקדש אותו ויוסף חומש על הקנה הזאת : (כ) ואם לא יגאל את השדה . המהדיש : ואם מכר . ו הגזר : את

נותן ערך הכ' בככסה : ב ופי' יהיה בתקום יקום מפני שכונה
 הכ' על הנמיה לא על שיקום ביד מי שהוא עומד ומלת יקום לא
 תסבול ענין נתיבה פי' מלת יקום יהיה מפני שזאת כהנה תסבול
 שהיה בקיומו או שיהיה בשעור שיתן כהוא מענין נתיבה : ג פי'
 מה שאמר הכ' וחשב לו הכהן וגו' ויתנו נותן כל הממשים שקל
 לאו דוקא כשהי' הקדש מוחזה משנת היובל גם כהי' הסקדש
 מיד אחר שנת היובל אלא כשהוא לא כל לגאל אלא אחר כמה
 שנים משעברת והכתוב כהן האחד וה' לא שנה אחר שהקדיש
 כמה שנים : ד' כלומר הכרעה לכל סלע . ופודיון לפי פירושה כל'
 על יד על יד : ה' אלוהן שנים נכסה ביד הקדש לשיכר ענין לו
 מחוץ שנים שכרו מה שצריך גוואל יתן אלוה אלא כפי המנין
 משנת הפדיון עד שנת היובל אולם כפי ענין
 השנים משנת היובל עד שנת הפדיון שאינו אוכל פירושו: ו פי'

פירוש לתורת אלהים

האם מקדש גניוען דאם פעלד געמליכע נאָהר נאָהר נאָהר
 יובל דער ער האַם מקדש גניוען פּרָפּה נאָהר יובל
 נאָר דער געמניש וואָס וויל דאָס אויס לייזן אז
 גרשט גיקומען געמליכע נאָהר נאָהר יובל ויש זאל
 דער כּהֵנִים רעגנענען דאָס געלמטוואָס ער דארף
 געבין על פֿי שְׁנַיִם נאָהר די יאָהרין וואָס איז גיבליכען
 דאָס מיינט קען וויא פיל יאָהרין עס איז נאָהר בּוֹ
 יובל נאָר ער פאר אימליכען נאָהר געבין אשקל
 אונ געפֿעס קער: (יט) וואָס אונ אויב גאל גאל ער וועט
 אויס לייזן אַת הַשְּׂדֵה דאָם פֿעלד תּקַדִּישׁ דער וואָס

אזוי אשטיקעל פֿעלד וואָס קען קאן דרויף גניוען
 הייר שְׁעוּרִים איין קאָס גערשטין בְּחַמְשִׁים שָׁקֶל כֶּסֶף איין
 דאָס שאַצונג פון דעם פֿעלד פּרָפּה ציג זיכגערנע
 שָׁקֶלִים אונ אז קען קאן דרויף קער גניוען פון דער
 קאָס איז דאָס שאַצונג אויף לפי עֶרְךָ: (יז) היינט
 איז דער פּסוק מְפֹרָשׁ אַם הַשְּׁנָה אִז עַר הָאָם מִקְדָּישׁ
 גניוען דאָם פֿעלד איין גרשטין נאָר נאָהר יובל אונ
 אַנאָנדער קענטש וויל דאָס אויס לייזן געריכט אזוי
 ווי דיין שאַצונג קאָם זאל בלייבין שְׁטוּיין בְּזוֹמֶר עַר
 זאָ געבין פּרָפּה ציג שָׁקֶלִים: (יט) וואָס אַחַר אונ אז ער

אֹהֶרָן לֹא יִתְפַּק עוֹד : כִּי וַיְהִי הַשְּׂדֵה
 כִּי וַיְהִי חֲקָלָא בְּמַפְקֵיה
 בְּיֹבְלָא קוֹדֶשָׁא קֳדָם יי
 בְּחֲקַל חֲרָמָא לְכַהֲנָא
 תְּנִי אַחֲסַנְתִּיה : כִּב וְאִם
 ית חֲקַל וְזִינֹהִי דְלֹא
 מִחֲקַל אַחֲסַנְתִּיה יִקְדֵּשׁ
 קֳדָם יי : כִּב וַיִּחְשַׁב לִיה
 פִּהֲנָא ית נְסִיב פּוֹרְסָגִיה
 עַד שְׂתָא דְיֹבְלָא וַיִּתֵּן
 ית פּוֹרְסָגִיה בְּיֹמָא הַהוּא
 ת"א וְהִיט שְׂדֵה לְלֹאמֹ . שֵׁס דִּי כֵס
 לֵב : יִיבֹל קֶדֶשׁ . שֵׁס דִּי כֵס :

כשדה המרס לנכון מטיה. מנהלכין פס ערבין כס לך : לכהן מטיה אחזתו. ז"ק קט ערבין כה כה : וזהו את שדה מקנתו.
 גיטין עמ כפרל עב ערבין כו : וחסכו לו הכסן. שס יד : את מכסת. שס. ונתן את הערפך. סולין קלת.

רשב"ם משמר : (כא) תהיה אחזתו. של מקדיש :

רש"י

שפתי חכמים

השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוכ כיד המקדיש :
 (כא) והיה השדה בצאתו ביובל . מיד הלווקחו מן
 הנוצר ח' דרך שאר שדות היואלות מיד לוקחיהם ביובל :
 קודש לה'. לא שטוב בהקדש בלק הבית ליד הנוצר
 לישראל לך יהיה חף זו תחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פונג בו : (כב) ואם את שדה
 מקנתו וכו' . מילוי יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה
 אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתודה לאלת מירו ולשוכ לבעלים לסיכך חס חא לנאלה יגאל בדמים הללו הקנזים
 לשדה אחוזה . ואם לא יגאל ומכרנה נוצר לאחר או חס לא יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו אותו
 שהקדישה וכן תחמר לאשר קנהו הלוקח הוא האחרון מאתו וזה הנוצר לכך הולך לומר לאשר לו אחוזת הארץ מירושת

דעת וקנים מבעלי התוספות

כענין א"י יכנע לכנס : (כא) ויהי השדה בלאתו ביובל אולם
 כת"כ מניי שטחים ל' זכר וזכיר פ"י לפיכחו וכי לא ידעין דשדה
 נוצר בכל מקום ל' זכר אלא כזו קאמר אב שהשדה ל' זכר מכאן
 סיפ"ה דהאי קרא דכתיב לכהן מטיה אחזתו וכדעסיק הכס מנין

פירוש לתורת אלהים

האם דאם מקדיש גיטוען וחסף זאל ער געבין אויף
 דעם שאצונג אפינאפמער געלד מער וקם לי אונ דאם
 פעלד זאל גלייבין שמיין צו אים : (כ) ואם לא יגאל
 אונ אז דער אייגענער מענטש וואס האט מקדיש
 גיטוען דאם פעלד וועט דאם ניט אויס לייזין ואם קבר
 אונ דער גבאי פון הקדש האט פאר קויפט דאם
 פעלד גאיש אחר צו אנאנדערין מענטשין לא יגאל עוד
 קען שוין דער אייגענער בעל הבית ניט אויס לייזין :
 (כא) והיה אונ אז דאם פעלד וועט ארויס גיין אום
 יובל פון דעם פּרעמדן מענטשין וואס האט דאם
 גיקויפט ביי דעם גבאי זאל דאם זיין קדש ל' הייליג
 צו נאט בשדה אזוי ווי דאם פעלד פון מרס בלומר
 אז איינער זאגט דאם פעלד זאל זיין חרם גיהער
 דם פעלד צו די בהנים אזוי גיהער דאם פעלד אויף
 צו די בהנים לבנה היתה דאם פעלד זאל זיין צו די
 בהנים אויף אייביג : (כב) ואם אוב את שדה זיין

האם אומב לשדה שיואלה לכהנים ביובל דכתיב או אל אהד מבניו
 הכהנים וכו' היא חסה ידו ומנין שיכול הכי היא בשנו דעסיק
 הכס בערבין בשל אקרוס איני וזהו בשני לא כ"ש פ"ל לכהן מטיה
 אחזתו ולא תתחלק לכהנים אבל כיון דשדה נוצר בלי זכר אי הוי

גיקויפט פעלד אשר וואס איז אים ניט גיקוימען
 בירושא יקדיש וועט ער דאם מקדיש זיין צו נאם :
 (כג) והשב זאל דער בהן אים רעקענען את סכנת די
 צאל פון דעם שאצונג עד שנת ויפיל יאהר עס איז
 ביי יובל וזמן אונ ער זאל געבין דאם שאצונג ביים
 הויא אין דעם ועלביגען מאג קודש ל' אונ דאם געלט
 איז הייליג צו נאם אונ דאם איז דער חילוק צווישען
 דעם וואס איז מקדיש אגיקויפט פעלד אז מען איז
 מקדיש זיין אייגען פעלד אונ ער ליינט דאם ניט
 אויס ביי יובל אז עס קומט יובל גיהער דאם פעלד
 צו די בהנים אבער אז ער איז מקדיש אגיקויפט
 פעלד סיי ער ליינט דאם אויס פאר יובל ארערט
 סיי דער גבאי פאר קויפט דאם צו אנאנדערין אז עס
 קומט יובל קערט זיך דאם פעלד אום צום ערשטין
 בעל הבית וואס ער האט דאם בייא אים גיקויפט
 אזוי

הוּא קִדְשׁ לַיהוָה: כִּי בִשְׁנַת הַיּוֹבֵל
 יָשׁוּב הַשְּׂדֵה לְאִשְׁרֵי קְנָהּוּ מֵאִתּוֹ
 לְאִשְׁרֵי לֹו אֶתֹת הָאָרֶץ: כִּי וְכָל־
 עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵךְ הַקִּדְשׁ עֲשָׂרִים
 גֵּרָה יִהְיֶה הַשִּׁקְלֵךְ: כִּי אֲדֹ-בְכוֹר
 אִשְׁרֵי יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה לְאִ-
 יִקְדִישׁ אִישׁ אֶתֹו אִם־שׂוֹר אִם־שֶׁה
 לַיהוָה הוּא: כִּי וְאִם בְּבִהְמָה הַמַּמְאָה
 וּפְדָה בְּעֶרְכָּךְ וַיִּסַּף הַמִּשְׁתּוֹ עָלָיו

קודשא קדש יידי בשתא
 דיו בלא יתוב חקלא
 לדוגניה מגיה לדי גיה
 אחסנת ארעא: כה וכל
 פורסניה יהי בסלעי
 קודשא עשרין מעין יחי
 סלעא: כו ברם בוכרא די
 יתבפר קדם יי בבעירא
 לא יקדיש גבר יתיה אם
 תור או אמר דיי הוא:
 כו ואם בבעירא מסאבא
 ויפרוק בפורסניה ויוסף
 חומשיה עלוהי ואם לא

ת"א נסנת סינל ישוב הסדה .
 עכין כו: וכל ערכן יוספ
 בשקל קדש . כבודוי ערכין ד:
 אך בכור אשר יבכר . כבודו עו:
 נל יקדיש . ערכין נט תמורה כה: טס טור אלס עס . זכוחס פל : ולא כהנמס סעמלס . מנחות קל :

לכד) לאשר קנחו ממאוו. שהקונה אותו לא היה יכול להקדישו אלא המירות שיש לו בו עד היובל: (כו) לא יקדיש איש אותו, לקרבן אחר כי הוא עצמו קדוש כבר לקרבן בכור: (כז) ואם בבהמה הממאה. ממש יקדיש אדם. באותה חס פרויו, וכבהמה הממאה (ממש) [דלעיל] פירושו חכמים שלמים

שפתי חכמים
 לה' גא' על קדש בך כהנים וגם לכהנים חזר ויפיש כשהם חכס נכון: י ק"ל דהפסוק משמע דכל ערך לא יהיה פחות משקל וזה לוי דהם עמדיו לו לפי מה שיש לו וישלח לו כדי מיו כדלעיל: כ דפסל ארבע דינרין ודינר שש מעט נמלא כ"ד מעוט לסע: ל שחיי לון סכור ונוכ כהנמס עמלא אלס כחמור בלנד: כספ דינר עשרים כ וארבע מעות לסעל: (כו) לא יקדיש בבהמה הממאה וגו'. חין המקרא הזה מוסב על הכבור שאין לומר בכבור כהנמס עמלא ופדה בערכך ל וחמור חין זה שחיי חין פרוין פטר חמור אלס טלה והוא מתנה שלמעלה דבר צפדין כהנמס טהורה שהוממה וכו' דגר במקדיש כהנמס עמלא בלנד הבית: ופדה בערכך. כפי פירוש לתורת אלהים

רש"י
 אבות וזהו בעלים הראשונים שמכרוהו למקדיש: (כה) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה. עשרים מעות כך היו מתחלה ולאחר מכן הוסיפו טהות וחמרו רבותיו שש מעה לש קרבן אחר לפי שאינו שלו: (כז) ואם מתנה על הכבור כהנמס עמלא ופדה בערכך ל וחמור לכהן ואינו להקדש אלס הכתוב מוסב על ההקדש שהכתוב במקדיש כהנמס עמלא בלנד הבית: ופדה בערכך. כפי פירוש לתורת אלהים

אזוי וויא וויימער שמיים: (כד) בשנת היובל אין דעם יאמר פון יובל ישוב השדה ואל ויה דאם פעלד אום קענין לאשר צו דעם מענטשלין וואס, ער האט דאם פעלד בייא איהם גיקויפט לאשר לו צו דעם וואס דאם פעלד איז צו איהם אירושה: (כה) וכל ערךך אונ אלע דייעע שאעזנג וואס שמיים מען זאל געבין שקלים ואל אלץ זיין בשקל הקדש מיט אשקל פון הקדש ווארום דער שקל של הקדש איז גרעסער פון אפראמיון שקל עשרים גרה דער שקל ואל זיין צוואנגיג העלפרינג דאם איז אזוי הומפדיע: (כו) אף גייערמ כחור ריא ערשטמע קאלב וואס ריא בהמה

גיבארמ גהער דאך צו נאמ לא יקדיש ואל איהם קיין מענטש מקדיש זיין אם שור סיי דער בכור איז זיין אקס אונ סיי ער איז אשעפס ואל מען דאם גיט מקדיש זיין לוי ווא ווארום אף דעם גיהער ער אויך צו נאמ ווייל ער איז אבכור: (כו) ואם בבהמה אונ אזוינער איז מקדיש אבהמה ממאה ופדה זאלין די בעלים דאם אויס לזיון וויפיל דער כהן נועט דאם שאצין יספ אונ זאל געבין אפינפמיל מעהר ואם לא זאל אונ אויב די בעלים ווערין די בהמה גיט אויס לזיון ויבפר ואל זיא פאר קויפט ווערין צו אפרעמדן פאר אזוי פיל געלד וויפיל דער כהן

מצות השם

(כו) [שנו] [לא רעו] טלע נענט סקרננט דסינו טלע יעסה ככור ע נה וכל שלמים אלס לו האשס חטאת מלאמך אך ככור אשר יבכר לה' כהנמס לל יקדיש איש אותו:
 אף בכור אשר יבכר לה' וגו' ודאם איז אמצות לא תעשהו מען פאר ים גנדערין אקרבן אויב איינער האט גיזאגט אויף

וְאִם לֹא יִגְאָר וְנִמְכַר בְּעַרְכְּךָ: כח אָךְ
 כָּל־חָרָם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לַיהוָה
 מִכָּר־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה
 וּמִשְׂדֵּה אַחֲזָתוֹ לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגְאָל
 כָּל־חָרָם קִדְשֵׁי־קֳדָשִׁים הוּא
 לַיהוָה: שביעי כט כָּל־חָרָם אֲשֶׁר יִחְרַם
 מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת יוֹמָת:

וְתַפְרִקוּיָדְבֹן בְּפִרְקֵינֵיהּ:
 כח בְּרַם כָּל חֲרָמָא דִּי
 יִחְרִים גְּבַר קָדָם יִי מִכָּל
 דִּי לִיה מֵאִנְשָׁא וּבְעִירָא
 וּמִחֻקְל אֲחֻסְנַתְיָה לֹא
 יִדְבֹן וְלֹא יִתְפָּרַק כָּל
 חֲרָמָא קִדְשֵׁי קֳדָשִׁין הוּא
 קָדָם יִי: כט כָּל חֲרָמָא דִּי
 יִתְחָרֵם מִן אִנְשָׁא לֹא
 יִתְפָּרַק אֲתַקְסָא
 ת"א וְאִם לֹא יִגְאָל. כְּכֹדוֹת יג:
 טָךְ כָּל חָרָם. עֲרִכִין כח:
 מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ. טס: וְנִפְדֶּה. טז:
 ימכר ולא יגאל. וְכֹדוֹת ט כְּכֹדוֹת
 גַּב הַמּוֹרֵס ט: וְלֹא יִגְאָל. מֵיפֻטָּא מו:
 כָּל חָרָם אֲשֶׁר יִחְרַם. כְּחִיבֻת לוֹ לֵט עֲרִכִין ו: לֵט. טז. קִידוּשִׁין עג:
 כָּל חָרָם אֲשֶׁר יִחְרַם. כְּחִיבֻת לֵט עֲרִכִין ו: לֵט. טז. קִידוּשִׁין עג:
 בעל הַמּוֹרֵס

כל חרם קדש קדשים הוא. סנהדרין פס כככות לז ערכין כח
 כל חרם אשר יחרם. כתיבות לו לט ערכין ו: לט. טז. קידושין עג:
 בעל המורים

כח ט"ו חייבי עמון און לנו לפוטרו עד שיפלט והוי יחרם כל ככופו
 דלויי בנייבי עמון אופקס לזוכה לאלהים יחרם. דסייבו חייבי
 עמון

שפתו חכמים

ס"ה לנדק הבית: ג ס"ו ואחר שיבוא ליד הכהן הכי הן מולין
 גמולין לכל נדכיסן ואם כולם קובס אוחן מן הכהן והכי הן כחולין
 ממש: ס ס"ה רמתי בדק הכיה כעודן כידו ויפלו הדמים לנדק
 הבית וילא הככסבים לחולין: ע"ל ס"ה היינו שאמר הכי עלו ואם כן
 קויב כחמיוסו אס נאכר טייל חרמו ולכך כרין ליתן דמי שויס
 לכסן כיון שהכסם לכהנים ויבנהם קרבנה לעזבת כשכיל הכס
 שנדכ ככ: פ כנאמר שאמר הכי וז"ל מיו חייב כחמיוסו אס
 מה שיעריכה הכהן: ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ):
 ונמכר בערכך. ללחריס: (כח) אך כל חרם וגו'.
 (ת"כ) נתקנו רבותיו בדבר. י"ח סתם חרמים להקדש
 מ ומה מני מקיים (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה
 בחרמי כהנים שפירש ואמר הכי זה חרם לכהן ויש שאמרו
 סתם חרמים לכהנים: לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן
 לכהן. לדברי האומר סתם חרמים למכרם ועפרם זה כמסם
 וחרמי כהנים שהכל מודים שחרמי כהנים און להם פדיון עד שיבואו ליד כהן ג וחרמי גבוה ס נפדים: כל חרם
 קדש קדשים הוא. האומר סתם חרמים לנדק הבית מביא רחיה מכאן והאומר סתם חרמים לכהנים מפרש ס
 חרם קדש קדשים הוא לה' ללמד שחרמי כהנים חלים על קדמי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן כמו שאמרו במס'
 ערכין אס נדר טונוע דמיהן ואם נדבה נותן פ' את טוכתה: מאדם. (ערכין מה) כגון שהחרים עכדיו ושפחותיו
 הכנעניים: (כט) כל חרם אשר יחרם וגו'. (ת"כ)
 פירוש לתורה אלהים

קאמ וי גי'שאצט אונ בר פֿרעמדר דארף גי'ם געבין
 אַמִּינְפִּטְיִל מְעָהר: (כח) אך גייערעם כָּל חָרָם אֲלֶע
 זאכין וואס איז וויקט אָשֶׁר יִחְרַם וואס אַמְעִנְטִיש
 נועט פאר וויקטען פון גאַסס וועגין כְּלוּמֵר עַר וועט
 זאָגן וְיִיךְ וְזֶאֱל וַיִּין חָרָם אֲשֶׁר לוֹ אַמְעִנְטִיש וְזֶאֱל
 וואס זענען וַיִּיךְ אַמְעִנְטִיש וְזֶאֱל אַמְעִנְטִיש יִהְיֶה אַדְעַר
 אַבְהֵקָה וּסְשִׁיָּה אַדְעַר אַזוֹי אַמְעִלְךָ וְזֶאֱל אִזוֹ בְּיִיא
 אִיהֶם אִירְשִׁיָּה אֹנִי קאמ גי'נאנט די זאך זאל וַיִּין
 חָרָם יֹאמֶר זֶאֱל דָּאָם גִּי'ט פֿאַרקויפֿט ווערין זאל
 זֶאֱל אֹנִי עִם זֶאֱל גִּי'ט אִים גִּלְיִזִּים ווערין גָּאָר עִם
 מצות השם

גי'נאנט צו וועמען דאס זאל וַיִּין חָרָם זֶאֱל דָּאָם גִּעַם־שֵׁשׁ ווערין
 וַיִּיא עִם שְׁשִׁים און די פֿרֶשֶׁה:
 לא ימכר ודאם איז אַבְהֵקָה לא תעשהו אֲלֶע פֿעלדער אַדְעַר
 תִּיעִזֵּר אַדְעַר כְּפִלְסִין וְדָאָם אִזוֹ אַנְעִלְכֶם שְׁמוֹב זאכין
 וואס מן פֿאַקט דאס מן אִין אַרְם צום אַנְדֵּרִין אַרְם, וואס
 דער בעל הבית האם גי'נאנט אִין זיי עִם זֶאֱל וַיִּין חָרָם, סָאִי
 מן דאם גי'ט פֿאַרקויפֿין גָּאָר מן דאם געבין צו די כְּהֵנִים
 וואס מוהקן די וואך די עבֶדְהָ און בית הקקש:

כָּל חָרָם אֲשֶׁר יִחְרִים אִישׁ גוֹי וְדָאָם אִזוֹ אַמְצֻת עֵשֶׂתוֹ אִיב
 אִייער זאָגט אויף אַנְאָךְ דָּאָם זֶאֱל וַיִּין חָרָם צו גאָם אַדְעַר
 עַר זאָגט דָּאָם זֶאֱל וַיִּין חָרָם צום פֿאַרקויפֿען דָּעם בית המקדש
 אַדְעַר עַר האָם גי'נאָגט דָּאָם זֶאֱל וַיִּין חָרָם אֹנִי עַר האָם גִּי'ט

וְכָרַם מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ
מִפְּרֵי הָעֵץ לִיהוֹתָהּ הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה:
וְאִם יָגַאל יִגְאֵל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ
חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו: מפטור לב וְכָרַם
מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר

ת"א וכל מעשר הסלון מזרע הארץ. שם: מזרע הארץ מפרי העץ. קמח סם: יום גאל יגאל אש. קידושין כ קמח סם זכחים ו מכין ל: אש ממעשרו. קידושין ד קמח סם מליצא נג: וכל מעשר בקר ולאן: בכורות נג נד: כל קמח יעבר. זכחים ט לו נמחוט ג בכורות לא נמח נז כט תמורה כל מעטיה יג:

רשב"ם

שלמים בבבלי מומים כמו שפירשתי דין אין לו פדיון: (ל) מעשר הארץ. מעשר שני: סליק סדר ויקרא

היואל ליהרג צ ואמר אחד ערכו עולי לא חמר כלום: מות יומת. הרי הולך למות לפיכך לא יפדה און לו דמיס ולא ערך: (ל) וכל מעשר הארץ. במעשר שני ק הכתוב מדבר: מזה הארץ. ר דגן: מפרי העץ. תירוש ויצהר: לוה הארץ כגאוף השם ומשולחמו זול לך לעלות ולחלוש ש ציבולסים כמו דגמס (דברים ד) ובלת לפני ה' אלהיו מעשר דגך תירוש וגו': (לא) ממעשרו. ולא ממעשר חכירו הפודה מעשר של חבירו און ומוסיף חומש ומה היא בנחמו לו להתירו באכילה ככל מקום והמחות יעלה ויחלו ציבולסים כמ"ש ומה וקמח סם: (ל) סלקו התמות

נאכד ואינו הייל הסרס אלה ככדי מוכה הנאה ואינו נותן לכסו אלה מוכה הסרס דמיונו מה סכסן אחר רובס ליתן לבעל הכיה סימחין בקרבן זה להקריבו עד שיגיע מעשר שלו כדי שיהיה לו הסור של הקרבן וכן שאר דברים לפי ססוי כ"ד משמרות וכל מעשר היה נותן שבע אחד ובעל שבע היה משמר אחר מקריבין כל הקרבנות וכל מה שרמזו נוסטין אורו משמר של אורו שבע ועם שנותן כסן אחר לבעל הכיה סם שימחין בקרבן זה להקריבו עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו הסור של הקרבן וכן שאר דברים דמיונו דבר מועט דמטא יאכד הקרבן ולא יהיה כלום להכפל הכיה אינו קייב בהמחיומו והיסורו זה לקרי ליתן בע"ה שהתרים בהמה של נדבה לכסן: צ אבל לא נגמר דינו למיחס ה"פ הוא מוכס שמין נותן נספ קלס הכיה. ומה שפי' הפסוקים טלה על הסדר כי מתחלה פירס כל קרס קדש קדשים ואלו ואלו חור למרע ועי' מלמד ובהמה ואלו"כ פירס כל חרס אשר יחרס חרס שחרס הכהנים ולא ימכור לאחר ולא יגאל אש עלמו רק ככר ומוכס הנאה של נדבה לכסן וחסרס שטוס לשנים פורה אורו ומוכס דמיו לנדוק הכיה ואלו כחרס סכסנים שאון יכול לפדות עד שיגאל ליר הכסן וזכו פ"ר כל חרס קדש קדשים ואלו כן חזר לפכס משפט סומחמיס ופירס מלמד ולא כל חרס אלה מצדו ככנעניים כלכד וכל חרס אשר יחרס לה' וגו' דיואל ליהבט סהוא ומצאמכ שני כחיה בערתי' קדש מן הכיה דילפינן קדש קדש קדשים ואלו חרס לנס סמומכס כדגן מן כרובין: ו' סהול דמייחין כאן בעמ"ש ובעמ"ש שני כחיה דגן תירוש ס"כ ודאי מייחין גם כסן מוצע סלון גגן תירוש ויחרס דהוא מוצע סלון: ש לא סהול לה' מצע שיסא חסורו בעהסס:

דעת זקנים מבבלי התוספות

קמי אשה היה ליה למכתב יסיה אחותו: (ל) מוצע סלון. ללכות שום וסחלים וגביר. מכלל היה סכר רבי"ח מתכין עם סנקשים סעולם על מלי דלמגינן המפרשים הלחו קמח חיכה חלה וגול סוא ביד כסן מעוס דכתוב פריסומיס ומסקינן ס"כ אמרי

פירוש לתורת אלהים

גים געבין ונארום מען פירט דאך איהם צום הרגנן אוי גר נאר גים ווערט: (ל) וכל אונ אימליכם מעשער וואס מען גים פון די ואכין וואס וואקסין פון דער ערד יודי הארץ סייא אנעלעך ואכין וואס ווערט גווייגט אין דער ערד דהיינו קארין אער אנדערע קבואות ספרי תען אדער דער מעשער איו פון אנעלעך פירות וואס וואקסט אויף דעם-בוים לוי

השם

צמות (סס) שנת] (לאו ריח) טלה יגאלו שדות וקרקעות ומגלגלים סמומחמיס שאלן להס פדיון אלה כמיס להסניס סמאג וכל יגאל כל חרס: (גב) שסס קמב] לעכר כל כססמות סססוכוס שסס בקר ואלן וסוסי סולגריס כמדריב ככל כוס וסנס וססיו המעשר לירושלים ולסכלו סס חסר הקרבה סמלכ וססס סמ"ל וכל מעכר בקר ואלן כל אש יככול מחס סססס סססירי יחי' קרס לה': ולא יגאל גו' דקאס איו אמקויל לא תגישה אויב אינגד האם ויזאגס אויף וייגע פעלדער אדער וייגע אויב אדער ספלסלין

לא אמכיין סכו דסמפסיון מעסרסויו כשכלס אינן מעכר עסוס דכתוב דגכך. ולכס יחא מסוס דכחיה גכי מעכר וכל מעכר סלון מוצע סלון דמכתיב כמ"כ כל דכיס סהלכין סהכועין כרגן כגון סוס וסחלים וגביר. ו"ח דעדלסטיין קרס דמעכר מן

הוא דאם יגיער צו קאמ קדש לוי דאם איו הייליג צו קאמ. רש"י סאכך דאם גיימס אויף מעשער שני מען מוז דאם גסין אין ורושלים: (לא) וואס יגאל אונ אזי אבענמ"ש וועמס וועלין אויסלייזין וייגע מעשרות חמישי ואל ער געבין אפינפמיל מעהר וויפיל עם איו ווערט: (לב) וכל מעשער אונ אימליכם מעשער פון ריגד אונ שאף כל אשר אלץ וואס גיימס אונמער

תחת השבת העשירי יהיה קדש
 ליהוה: לא יבקר בין טוב לרע
 ולא ימירנו ואסיהמר ימירנו והיה
 הוא ותמורתו יהיה קדש לא ינאל:
 לא אקה המצות אשר צוה יהוה את
 משה אר-בני ישראל בהר סיני:

חוק

תחת חומרא עשיראה
 יהי קדשא קדם יי:
 ללא יבקר בין טוב לבייש
 ולא יחפניניה ואם חלפא
 יחלפניה ויהי קדשא לא
 וחלפניה יהא קדשא לא
 יתפרק: לא אלון פקדויה
 די פקדי יי ית משה לבני
 ישראל בחומרא דסיני:

חוק

ת"א תחס. בכורות יב כד לו:
 השבתי. מילעא זכחים ט
 מילין ל בכורות נד נח כח: יהיה קדש.
 בכורו כ: לא יבקר בין טוב לרע.
 סס יד לו נג חמורה י: והיה סוף ותמורתו יהיה קדש.

כסוס פסוקי דספר ויקרא ממנה מלות ותמשים ותשעה נפך סימן. וחלוי והנגע בכשר הזב. ופרשוהו עשרה בא
 נד סימן. וסדריו כ"ג ובחורתו ידגה יומם וליה סימן. ופרקיו כ"ו ואהיה עמך ואחרכך סימן. מניי
 הפתוחות שהים וחמשים והסתמות ששה וארבעים הכל ששנה ושעום פשוות. דודי צח ואדום סימן.
 בעל המורים

מיתוח דכתיבה חיי אומר לא יפסד: (נד) חלק המלים. מלות בעלוי מ"ס כד"י וי"ו ס"ו. עולם סר"ב. והוא בגימ' חלמירי
 סכמים. טל שס חכס לב יקח מלות:

שפתי חכמים

השבט. כשכח לעשרן מוליות כפתה זה אחר זה והעשירי
 מכה כשכח לכזוה בקשרא להיות ניכר מעשר כן עושה
 לעלמים ועלמים ת של כל שנה ושנה: יהיה קדש. וקרב למזבח דמו ואמוריו והבשר לחלל לבעלים שהרי לא נמנה
 עם שאר מתנות הכזה ולא מלויי סיהא כשרו ליתן לכהנים: (לג) לא יבקר וגו'. לפי שנאמר (סס יב) וכל מבחר
 נדריכם יכול יהא כורר ומולות את היפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע בין חס בין בעל מוס חלה עליו קדושה ולא
 שיקריב בעל מוס חלא יאכל בחורת מעשר ואסור ליגזז וליעמד: חסלת ספר ויקרא

דעת וקנים מבעלי התוספות

המעשר למספר לוי מתחמה גדולה כספקו"י יסחלל מעשרותיו
 כשילין דעמיק דכפ"י כולה מעשר מן המעשר אחרת לך ולא
 תחמה גדולה ותחמה מעשר מעלל דעם מעשר חל עליו ספיק
 כשהקדמו כשילין. אמנם לכה דפיקן יי הכי אפי"ו הקדמו בכרי
 מני קבוא ייכולין לנו לומר דלא אסתיך קרא דמעשר על המעשר
 למעשה לוי תחמה גדולה חלה היכה דקדים בכרי. דלא חל סס
 מעשר סלג כי הקדמו כשילין דלון סכ מעשר חל עליו דכתיב

פירוש לתורת אלהים

דער רום השירי דאם צעהנגע זאל זיין הייליג צו
 גאם. רשי שרייבס ווען מען האט בארפפ מעשר
 געבין אלע יאהר פון דיא יונגע קהמות האט מען
 זיי אריין גלאזט אין אשטאל מען האט זיי ארויס
 גלאזט איינציג זיין און מען האט געצילט און אז
 עם איי נקומען צום צעהנגען האט ער דאס אקלאפ
 געגעבן מיט ארום וואס איי גיפארבט מיט רוימע
 פארב האט מען גוקטט אז דאס איי מעשר: (לג) לא
 יבקר ער דארף גיט פארשטיין אז דאס צענגע זאל
 זיין גוט אן אמום נאר וועלכעס עם קומט אן צום
 צעהנגען דאס איי מעשר אפירט עם האט אמום
 און מען מוז דאס געטין גהזרת מעשר און מען

(לג) [כסח] (לא ריט) טלא ימכור מעשר כהמה כסוס נד חלא
 לא ינאל וגו' דאס איי אמצות לא תעשה די פלייש פון דיא
 געפעשרעה קהמות פאר גיט פארקויפט ווערין. נאר עם
 מוז געטין דער בעל הבית. און וועמען דער בעל הבית וויל

הפטרת בחקתי

דברי ירמיהו

י' יהוה עני ומעני ומנוסי ביום צרה אליה גוים יבאו
מאפסי-ארץ ויאמרו אך-שקר נתלו אבותינו הכל
ואיך-בם מועיל: **ה' היעשה-לו אדם אלהים והמה
לא אלהים: לכן הנני מודיעם בפעם הזאת
אודיעם את-ידי ואת-גבורתי וידעו כי-שמי
יהוה: ה' חטאת יהודה כתובה בעט פרול בצפרן
שמיד חרושה על-לוח לבם ולקרנות מזבחותיהם:
ה' כזכר בנייהם מזבחותם ואשריהם על-עץ רענן
על גבעות הגבוהות: הררי בשדה חילה כל-
אוצרותיה לבו אתן כמתיה פחטאת בכל-גבוליה:
י' ושמתה ובה מנהלתה אשר נתתי לה והעברתיה
את-איביה בארץ אשר לא-ידעת כי-אש קדחתם
באפי עד-עולם תוקד: **ה' כהו אמר יהוה ארור
הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר ודעו ומן-יהוה
יסור לבו: ה' והיה בערער בערבה ולא יראה פריבוא
שוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב:****

ארור הגבר אשר יבטח באדם
ברוך הגבר אשר יקטח בה'
וגו' דער גבוי ירמיהו זאגט פאר-
פולקס וועט זיין דער מענטש וואס
וועט זיך פארניקערן אויף אפגעשט
אויס געבנטשט וועט זיין דר מענטש
וואס וועט זיך פארניקערן אויף
גאט. דיאקסן מיר וויסן פאר וואס
האט ירמיהו גיזאגט מיט דעם
ווארט יקטח, ער וועט זיך פאר-
ניקערן, ער האט דאך געזאגט
זאגן הומפט, ער פארניקערט זיך,
פארפולקט איז דער מענטש וואס
פארניקערט זיך אויף אפגעשט און
גיבנטשט איז דער מענטש וואס
פארניקערט זיך אויף גאט, נאר
למשל צוויי קינדער האבן די אמהל
גילערטן אין איין חדר דיין ליב-
שאפט פון דיא צוויי קינדער איז
ווייך גרויס גינען, און וואס זיין
זענען אלסער גיזארן איז דיא
ליבשאפט פארשאפערט און
פאררעכערט גיזארן, עס איז
ניקטסטען דיא צייט פון זייערע
חתונות, האבן זיין זיך געקום
צו שידוך, טייל דער האט חתונה
געמאט פון דיא שמאט און דער
האט חתונה געהאט פון איין אנדער שמאט, עס איז אנדעק געבאנגען א צייט אהרין און די צווייא נישט פריינד האבן זיך
גיס גיעען. איז אנהייב זענען פרייע גינען געבליבן, נאר אמהל האט איינר אנגעוויזן, זאגט צו זיין פון זיין פארקעגן און
פרוש ע"ט

וא ירמיהו הנביא זאגט צו גאט: **ה' עני גאט רוא
ביקט מיין שטארקייט ומעני און מיין
פעקטיקייט ומעני און מיין צולויפונג אז עס קוקט
אויף מיר אצרה לויף איך נאר צו דיר אלה דער סוף
נועם זיין אז צו דיר וועלן קומען פעקער פון עק
וועלט וישארו און וועלן זאגן נאר שטר פאלש-
קייט האבן אונן גמאכט ירשינן אונגעקע עלטערין
מיר זאלן דינען כוכבים ומולות איז דאס נאר
פאלש הכל בארשיקייט וזיו גם און עס איז אין זיין
קיין הילף דא: **(א) היעשה רען רען זיין אז אמענטש
נאל מאכין א גאט ותיק און זיין זענען קיין גאט:
(ג) לכו דרום זאגט גאט הנני מודיעם איך וועל זיין
כאכין וויסען מיין האנד און מיין גבורה וידע
און זיין וועלן וויסען אז מיין נאמען איז זי איך
פון איין האר און איין גינעלטיגער און קען מוז
קנינים זיין מיין גויה: **(ד) חטאת די וינד פון וחקרה
איז איין גיזארין מיט א צווייטע פערער קען קאן
עס גיט גרינג אויס מעקן צופון מיט דעם נאגיל
פון דעם וועקעמיל שמיר איז דיא וינד גיזארין
אויף דעם סאביל פון זייער בארצין ויגניט און
אויף די ווינקלען פון אייערע מזבחות: **(ה) כבוד אוי
וויא זיין גרענקען זייערע קינדער מוזבחות אוי
גרענקען זיין זייערע פאלשע מזבחות באשריהם און********

זייערע לינדען בויסער וואס זיין זענען ביי דעם
צווייג האפטגען בויס בייא די הויכע פערנ. זאגט
גאט: **(ו) יחדי מיין פארנ וואס איז אין פעלד דאס
איז דיא שמאט ירושלים חילך נאר זייענע אוצרות
און זיין זעלט וועל איך געבן צו רויב כמותדי זייענע
קמות איז גימאכט גיזארין פון וינד זאגט איז איין
שמיין אנדויסער וואס פון איז אויף איהם פריב קרנות
ככל גבוליה אזוי איז אין אלע זייענע פעלדער דרום
וועסטו גישטראפט ווערן: **(ז) ושפחה און דא
וועסט מוויין בולמיין שמטה גיט ווילענדיג ויקד און
איין דיר וועל איך מיה נקום זיין מנהלתי כחמת זיין
חלה וואס איך האב דיר גיגעבן אז דוא האסט
איין איהר גיט גייהאלטן שמטה העבדתי און איך
וועל דיר מאכין דינען זייענע פינד אין אזוי אלאלנד
וואס דוא ווייסט נאר גיט ביאש ווארום איהר האט
אנגעצוהרין אפזיער אויף מיין פעסס ביו אייביג וועט
עס ברענען: **(ח) כה אמר ה' אזוי האט גיזאגט גאט
איהר פאר פולקס נאל ווערין דער מענטש וואס ער
פאר זייערע זיך אויף אפגענטשין וואס ער איז
לויסער פלייש יסו און פון גאט שוחט, ער אפ זיין
הארץ: **(ט) ויהי און דער מענטש וועט זיין גיער
אזוי ווי א איינזיער בויס אין א וויספען ארט ולא
ירא און דער בוס וועט גיט זעהן אז עס קוקט********

הפמרת בחקתי

י פרוך הנבר אשר יבמת ביהוה יהוה מבמתו:
 יי יהוה בעין ו שתול על-מים ועל-יובל ישרה
 שרשיו ולא ירא פיריבא הם ויהו עדהו רענן
 ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש מעשות
 פרי: יי עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו:
 יי אני יהוה תקר לב בהן פלוות ולתת לאיש
 כדרךו בפרי מעלליו: יי קרא דגד ולא ילד עשה
 עשר ולא במשפט בהצי ימו יעזבנו ובאתריתו יהוה
 נבל: יי פסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו:
 מומקתה ישראל יהוה כל-עזובה יבשו יסורי בארץ

יראה קרו מכדוכו קרו ימינו קרו יסורי קרו

ונם און ער איז אונעק געשארן און איז געקוקטן אהיים און האט אָנגעהויבן האַנדלן , און אין אַקורצע צייט האָט ער זיין געלט פאַרלאָרן . און איז נאָך אַפּאהל געקוקטן צו זיין נוספע פּריווע צום גביר , דער גביר האָט אים געזעהן האָט ער באַלד דעקענט אָ גר איז געקוקטן נאָך אַפּאהל וועגן געלט ער האָט זיך געמאַכט פּריויליך אָבער נים אין האַרצן . ער האָט אים געגעבן אַפּאר הונדערט רובל . אָבער נים מיט פּריויליגקייט וויאָ פּריווע זיי האָבן זיך געגענגט און ער איז אַנעק פּאַרזין , און צווייטן שפּעטער האָט ער דאָ פאַר הונדערט רובל אויך פאַרלאָרן , און איז אַדערפען אַפּאהל פּאַרזין צום גביר , ווי קער גביר האָט אים געזעהן פּון ווייניגן האָט ער זיך געהאַלטן פאַר אים און האָט געזאָגט זייעט מן־הרים וויאָ זאלן זאָגן ער איז גיטאָ , און ווען ער האָט אים שוין גיפּראַפּן איז ער ביי זיין געווען אויף אים און האָט אים געזען אַקלינגטן ער זאל אַהיים פּאַרזין , און זאל נים מער קוקטן צו אים נאָך געלט , זעהן פיר אין אַנהייב האָט דער מענטש געוויס געלאָבט פּון ירקתוים בייד וואָס ער זאָגט דער מענטש וואָס פאַרוקערט זיך אויף אַפּענטשט און פאַרפּלוצט , ער זעהט נאָך פאַרקערט ער האָט זיך פאַרוקערט אויף זיין גושין פּריווע און דער גושן פּריווע האָט אים געגעבן סוף הונדערט רובל , ביי דעם אַנזעצן פּאָהל ווען ער איז געקוקטן צו זיין תּכר , האָט ער שוין געזעהן אַכסיל אָ די בייד פּון ירקתו וועגן אַקט , ביי דעם דריטען פּאָהל האָט ער שוין געזעהן אָ די בייד פּון ירקתו זענען אין גאַנצן אַקט , דריבער זאָגט ירקתו יאר תּכר אָשר יבמת אַקט , פאַרפּלוצט וועט זיין דער מענטש וואָס וועט זיך פאַרוקערן אויף אַפּענטשט , וואָס מער ער וועט זיך פאַרוקערן אויף אַפּענטשט וועט ער אַלץ געהן ווי פאַרפּלוצט , וואָרום עס וועט זיין אַלע פּאָהל זענער

פירוש ע"מ

זוער רעגן יבשו און ער וועט אין דאָרטיג אין קער כּדָר איין געזאָצין לאַנד עס קאָן דאָרמיין קיין תּבוואַה וואַקסן , אויך אויך דער מענטש וואָס האָט אַבחהוֹן אויף אַפּענטשט וועט ער אויך קיין קיום האָבן: (י) ביד אָבער געגענטשט איז דער מענטש וואָס ער פאַר זייערט זיך אויף גאָט וועט גאָט זיין זיין זיך ווערן: (יא) וְהָיָה אִנֹּכִי עַר וועט זיין געז שטל וויאָ אַכּוּים וואָס איז גיפּלאַנצט ביאָ וואַסער און ביאָ געך פאַר שפּרייט , ער זייעט וואַרצלין ולא יבא און דער בוים וועט נים זעהן אָ דיאָ היין קוקט וְהָיָה און זייעט געלעטער וועט זיין צווייג האַקט און אין אַהונדער יאר וועט ער נים פאַרזין אוי ער וועט נים אויפּהערין צו וואַקסען פּרוד , אזוי דער מענטש וואָס ער פאַר זייערט זיך אין וועט אויך זיין אַוּו , זאָגט וויאָסער גאָט צו די ישראָל: (יב) עקב עס איז פול דאָס האַרץ פּון דעם מענטשין מיט פאַלשקייט מכל פּון אַלעם פּינען וְהָיָה און קראַנק און וואָס איז זיין קראַנק הייט וואָס ער זאָגט מי יגיע ווער ווייסט דאָס פּלוקער ער זאָגט גאָט ווייסט נאָר נים אָ איך צואַ אַעבירה אָבער גאָט זאָגט: (יג) אַי יי אַיך בין דער גאָט וואָס

יכתבו כי עזבו מקור מים-חיים את-יהודה : ירפאני יהודה וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה :

אָבְעֵר בִּי דַיָּא פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוּיָף גָּאָם אִיז פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג דַּאָס עֶרְשְׁטֶע מַאָה וְנֶאֱמַר עָס גַּיִם אַרְיִין בִּי רַעַם מַעֲנֵשׁ אִין הַאָרֶץ פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אִיז וַיִּין פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אִיז מִיָּם אָמַת אֹנֵם אִיבָּ קֵר וְעַם גִּם חֲרָפָה הֶאֱבִין פִּן דַּיָּא פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוּיָף גָּאָם , וְנֶאֱרֹם דֶּער מַעֲנֵשׁ אִיז דַּאָךְ פֶּרִי צו פֶּאָהֶן וַיִּיא גֵר חוּל , דֶּער וְנֶאֱמַר גִּם שְׂטָאָרְקֶט וְיָךְ אִיז אִיב דֶּער פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוּיָף גָּאָם דֶּער מַעֲנֵשׁ אִיז דֶּער וְנֶאֱמַר אִיב דֶּער מַאָה אַבְסוּל מַעֲדֵר , וַיִּי עָס שְׂטִיִּים אִין פֶּסוּק קְרֹב ה' לְכָל קֶרְוָא וְלָכַל אִשְׁר יִקְרְאוּ בְּאָמַת , גָּאָם אִיז נֶאֱמַר צו אֱלֵם וְנֶאֱמַר רֹשִׁין אִיב , אָבְעֵר נָאָר צו דִּי וְנֶאֱמַר רֹשִׁין אִיב מִיָּם אָמַת , דִּרְיֶבֶר וְנֶאֱמַר יִזְמִיְהוּ בְּרִיךְ הַגִּבֹּר הַגִּבֹּר אִשְׁר יִבְרַח בְּה' יִבְרַח מִשָּׁמַיִם וְעַם וַיִּין דֶּער מַעֲנֵשׁ וְנֶאֱמַר וַיִּךְ פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוּיָף גָּאָם וְעַם עַר אֱלֵץ וְעַתָּה מַעֲר בְּרַכָּה בִּי , עַם וְעַם אִיב אִיהֶם אָבְעֵר וְנֶאֱמַר אֹנֵם לְעַנְגְּרֵךְ קֵר וְעַם וַיִּךְ פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוּיָף גָּאָם וְעַם עַר אֱלֵץ וְעַתָּה מַעֲר בְּרַכָּה בִּי , עַם וְעַם אִיב אִיהֶם מַקְיָם וְעַתָּה דֶּער פֶּסוּק אֲשַׁבֵּי כָל הַרְפִּי בּו וְנֶאֱמַר צו דִּי מַעֲנֵשׁ אִיז וְנֶאֱמַר אִיב אִיב גָּאָם :

פירוש עברי מיימש

גיהיילט ווערין הושיעני העלף מיר ואושעה ועל איך ווארום ווי האבין פאר לאזט דעם קנואל פון קנויע לעדיגע וואקער דאס הייבט אהן ווי האבין פאר לאזט גאט : (י) רפאני הייל מיר גאט ורפאני ועל איך

אחר קריאת פרשת שבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרות ומומזר ה' מלך גאות לכשאז מומזר שיר

ברמנורא משנה אהלות פרק ז עיקר תוי"ט

הטומאה שעל גבה . שעל גבי הכותל : ממארת . שהכותל משמש להן ורשאי קורות העליה תחובות בכותל והכותל נכזה והוי מחילה לכל העלויות שזו למעלה מזו ודוקא כשמקום הטומאה טפה על טפה דמשכז כל הכותל כקצר סתום (ה) ומבזה את הטומאה לכל העלויות אבל אין עס טפה על טפה בוקעת כנגדה והלדדים טהורים ואין הכותל דקון מהלה על מהלה כיון דאפי' סרק לויכא ללד העלויות : עליה אחת בנויה על גבי שני בתים . שנותל זה מטפח בין ג' בתים ועליה בנויה על ג' בתים : היא טמאה . הטומאה בכותל ומקומה טפה על טפה ברום טפח כל העלויות שעל גבה אפילו הן עשר טמאות . היתה עליה אחת ע"ג שני (ה) בתים היא טמאה וכל העלויות שעל גבה מהורות . כותל שונית (ג"א שנית) טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת . נפש הטומאה הנוגעת בה מן הצדדים מהור דמעוזה טמאה . כותל השונית . כותל הכנוי במקום שהים מגיע עס צפת שהולך וטוער (ב) : טמאה בוקעת ועולה . אם יש טמאה תחתיו אין הכותל הוא מטמא כל סביביו לפי שאין עס חלל טפה : נפש אטמאה . ליון טעונוס על

פרק ז א הטומאה בכותל אטומאה ליגט אין אונאנט ויסקיפה אונ דער ארט ווא דיא טומאה ליגט טפה על טפה על רום טפח איז קרייט אטפח אונ לאנג אטפח אונ הויך אטפח כל העלויות שעל גבה אלע אויבערשטע שטובין וואס דיא געלקעס ווערען זענען אנגעשפארט אן די וואנט וואס די טומאה ליגט אונטער איהר אפילו הן עשר אפילו ווי זענען צעהן שטובין איינע אויבער דיא אנדערע טמאות זענען אלע שטובין טמא היתה עליה אחת על גבי שני בתים אויב די אויבערשטע שטוב איז געבויט אויף צוויי שטובין , אונ די וואנט נום די טומאה ליגט אונטער איהר איז זיא צווישען די ביינע שטובין , אונ זיא שפארט אן די אונט מערשטע געלקעס פון די אויבערשטע שטוב היא טמאה די אויבערשטע שטוב וואס די וואנט גרייכט ביז צו איהר איז טמא וכל העלויות שעל גבה מהור

הקבר והוא אטום כמנו על הטומאה עומה ואין המת קבור כחזון כדי שיהיה בו הלל עפה: כקבר שהוס. דמתחיל לה סביבו כמנוע: סמך לה סוכות. אישכט אטומה דלעיל קאי דחמרי' הנוגע בה מן הלדדי' עתהור ואם עשה לזיון וז האטום סוכות משקוף (2) הסוכה קנו טמאה לפי שהיא דומה לאהל המת: ורבי יהודה מטהר. כיון שהוא מן הלדדים ואין הלכה כר"י: (ב) כל שפועי אהלים באהלים. שאם היתה טומאה תחת השפוע אף על פי שאינה תחת הגג של

אהל טומא כאלו היתה מונחת תחת הגג: וכלה עד באצבע. מלמעלה לד הגג דלא חיישינן בהלל כל טומאה חלה שיהא בחוכו אייר כששור טפס על טפה ברזס טפס מרובע: טומאה באהל. ורוב הגג שאינו משופע קרוי אהל: והנוגע בו מחוכו וכו'. וטעמא דלד פנימי של אהל ולד חיצון שלו

מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. אם היה מקום הטומאה מפת על מפת ברזס מפת. הנוגע בה מכל מקום טמא. מפני שהוא כקבר טהור. סמך לה סוכות ממאות רבי יהודה מטהר: (ב) כל שיפוע אהליו באהליו. אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד באצבע. טומאה באהל כלים שתחת השיפוע שפאים. טומאה תחת השיפוע כלים שבאהל שפאים. טומאה מחוכו [5] הנוגע בו מחוכו ממה טומאת שבעה ומאחריו ממה טומאת ערב. טומאה מאחריו הנוגע בו מאחריו טמא טומאה שבעה מחוכו טמא טומאת ערב. כחצי זית מחוכו וכחצי זית מאחריו הנוגע בו בין מחוכו

בניה וכן כשיפוע הולך נשט שאין בה פנימי אלא שער קוראין לה נשט אטומה. מהכ"מ ועתי"ו (ג) והקטע עבר"ו ורמיה"ל ט"ס ומפ"ו כלים שחתם הכנה סבורין ועבר"מ פי' שיהיה הכפס היה כותל הסוכה מלד א' עמלוה דיון דכל כותל הכפס הוא מן הקבר וכתב רובקס פתום וכו' וכו' רובקס לטובה לר"ב נכנסה הטומאה לחוכו ולדביו משפט דלא טמא היה עקום כטומאה טפה פי' טפה: [כ] הנוגע בו כהלל של שפתן איירי שמשמאל וטומאת הליים. כ"כ. וכוונתו לטפוקי שאל דברים היולאים מן הפני: (ד) דל"ה כשני כלים חבוב לכו ולד שקלפי הטומאה ככלי אפי' הנוגע מאחריו טמא טומאה שבעה רובקס כהלל הנוגע במת עלמו ולד שני ככלים הנוגעים בכלים הלכך טומאה בחוכו הנוגע פתח מחוכו טמא טומאת שבעה דהוי ליה ארס שנגעו בכלים שנגעו במת דמתן ברזס פתח קהל דממא טומאת שבעה אהל הנוגע מחוכו טמא טומאת ערב כדחנן כלים בללים עמאים טומאת שבעה השלישי בין ארס בין כלים עמאים טומאת ערב וטומאה מאחריו הוי אישכח לדל חיצון ככלים הנוגעים במת ולד פנימי ככלים (והשפת) והיינו טעמא דלד פנימי ולד חיצון נחשבים כשני כלים כדשטומאה בחוכו כיון דמגול מלכויות הטומאה בוקעת ויורדת חין לו כה לפיכך למהל הנוגע בו טומאת שבעה ומ"מ וכשהטומאה בחוק כיון דמגול מלכויות הטומאה בוקעת ויורדת חין לו כה לפיכך למהל הנוגע בו טומאת שבעה ומ"מ האהל עלמו בין כפלי' בין בחוק טמא טומאת א' דהל' כלים ככלי' וכלי' מחמי' מיירי לחת' שיהא המת מן האהל (ד): כחצי זית מחוכו וכחצי זית מאחריו. האהל עמא ממ" טומאת א' שמתרף הוי זית שכתוכו עם הוי זית

טהור מפני שהטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ויורד די טומאה גייט גליקך ארויף ביו צום היקעל אונ גייט גליקך אראפ ביו אין די ערד אבער ביי די זייט גייט ניט די טומאה אה היה מקום הטומאה אויב אין דעם ארס ווא דער מת אין גילעגין אין גיווען אפענונג טפה על טפה על רוח טפה אטפת די ברייט אונ אטפת די ליינג אונ אטפת די הויף הנוגע בה ווער עם רירט אן רוח מצבה מכל מקום צבא פון יעדער ארס אין ער קמא מפני שהיא גביר טהור ויורד דאס אין ווי אצונעמאכטער קבר ספד ליה סיבות אויב ער האט גיקאהט אשטיבול ביי די מצבה וואס אין דעם קבר אין ניקאט אפענונג פון אטפת אונ די מצבה אין איין וואנט פון די שטיבול שפאת אלץ וואס אין דעם שטיבול אין קמא. רבי יהודה ספדו ואנט אלץ וואס אין דעם שטיבול אין ניקאט שטיבול איין טהור. ויורד די מצבה אין נאר קטמא דויבין אונ אנטוין אבער ניט בייא דער זייט: ב כל שיפועי אהלים באהלים אדאך ווס גייט ארויס ליינגער ווי די וואנט פון געצעלט אונ דער דאך אין אראפ געבויגן אויב אטומאה ליגט אונטער דעם שטיק דאך וואס אין אויסקניבויגן אין גליקך ווי ער וואלט גילעגין אונטער דעם דאך וואס איבער דעם גיצעלט אהל שהיא שפס ויורד אגיצעלט וואס דער דאך אין אויסקניבויגן פון צוויי זייטן ויבן גלח עד באצבע אונ אויבין לואט ער זיך אויס שקמאל ביו אפינגער ברייט טומאה באהל אויב אטומאה

ליגט אונטער דעם דאך ווא ער אין ברייט כלים שתחת השיפוע די כלים וואס ליגען אונטער דעם דאך אויף דעם ארס וואס ער אין שקמאל שפאים יענען די כלים שקמא טומאה תחת השיפוע אויב דיא טומאה ליגט אונטער דעם דאך אויף דעם ארס ווא ער אין שקמאל כלים שבאיהל דיא כלים וואס ליגען אונטער דעם דאך אויף דעם ארס וואס ער אין ברייט שפאים יענען די כלים שקמא טומאה מחוכו אויב ברייט שפאים ווער עם רירט אן דעם גיצעלט און דהיינו אמת אין געלעגין אין אגעצעלט אונ מען דאמט איהם שוין ארויס גיטומען. אונ דא שמעקסט ביי אזוי אגיצעלט וואס דער גיצעלט אליין ווערט קמא הנוגע בו מחוכו ווער עם רירט אן דעם גיצעלט אינווייניג שפא טומאה שקמא אין ער קמא ויענען קמא מאחריו אונ ווער עם רירט אן דעם גיצעלט פון אויסווייניג קמא טומאה ירב אין ער נאר קמא ביו נאכט טומאה מאחריו אויב דיא טומאה קער מת קמא אגערירט דעם גיצעלט פון אויס ווייניג הנוגע בו מאחריו ווער עם רירט אן דעם גיצעלט פון אויס ווייניג קמא טומאה שבעה אין ער קמא ויענען קמא מחוכו ווער עם רירט אן דעם גיצעלט פון אינווייניג שפא טומאה ערב אין ער נאר קמא ביו נאכט פחצי זית מחוכו אשטיקול פלייש פון אמת גרויס וויא אהאלבער איילברט קמא אגערירט דעם גיצעלט פון אינווייניג יבדחי זית מאחריו אונ אשטיקול פלייש

ליגט אונטער דעם דאך ווא ער אין ברייט כלים שתחת השיפוע די כלים וואס ליגען אונטער דעם דאך אויף דעם ארס וואס ער אין שקמאל שפאים יענען די כלים שקמא טומאה תחת השיפוע אויב דיא טומאה ליגט אונטער דעם דאך אויף דעם ארס ווא ער אין שקמאל כלים שבאיהל דיא כלים וואס ליגען אונטער דעם דאך אויף דעם ארס וואס ער אין ברייט שפאים יענען די כלים שקמא טומאה מחוכו אויב ברייט שפאים ווער עם רירט אן דעם גיצעלט און דהיינו אמת אין געלעגין אין אגעצעלט אונ מען דאמט איהם שוין ארויס גיטומען. אונ דא שמעקסט ביי אזוי אגיצעלט וואס דער גיצעלט אליין ווערט קמא הנוגע בו מחוכו ווער עם רירט אן דעם גיצעלט אינווייניג שפא טומאה שקמא אין ער קמא ויענען קמא מאחריו אונ ווער עם רירט אן דעם גיצעלט פון אויסווייניג קמא טומאה ירב אין ער נאר קמא ביו נאכט טומאה מאחריו אויב דיא טומאה קער מת קמא אגערירט דעם גיצעלט פון אויס ווייניג הנוגע בו מאחריו ווער עם רירט אן דעם גיצעלט פון אויס ווייניג קמא טומאה שבעה אין ער קמא ויענען קמא מחוכו ווער עם רירט אן דעם גיצעלט פון אינווייניג שפא טומאה ערב אין ער נאר קמא ביו נאכט פחצי זית מחוכו אשטיקול פלייש פון אמת גרויס וויא אהאלבער איילברט קמא אגערירט דעם גיצעלט פון אינווייניג יבדחי זית מאחריו אונ אשטיקול פלייש

במאחוריו אכל הנוגע בין מחוריו אין בו אלא סימאח מרוב דליו לניאח כוית במקום א' ח"א לכל ז' ליחשב אלא ככלים בכלים הלכך הנוגע סמא עומאח ערב : מקצתו מרודד על הארץ . לאחר שפירשו האהל סרת העודף כיריעות האהל פירשו אותה בדרך . מרודד . מרגום וירקעו את פמי הוכח ורדילו : מומאה תחתיו . תחת איתו רדוד : או על גביו . על גבי הרדוד : בוקעת ועולה בוקעת ויורדת . ועמא האהל אכל הנכנס לתוכו טהור אם לא נגע בו :

מקצתו מרודד על הארץ מומאה תחתיו או על גביו מומאה בוקעת ועולה בוקעת [ג] ויורדת . אהל שהוא נמוי בוקעתו מרודד על הארובה שבין הכוית לעליה . רבי יוסי אומר [ד] מציל . ר"ש אומר אינו מציל . עד שיהא נמוי כנמית האהל : (ג) המת בביתו ובו פתחיו הרבה כולו ממוין . [ה] נפתח א' מהן הוא ממוי וכולן מהורין . [ו] חשב האהל הציל בא' מהן או בחלון שהוא ד' על ד' מפתחים הציל על כל הפתחים . בש"א יחשוב (ל"א והוא שחשב) עד שלא ימות המת . בה"א אף כשמת . ה"י סתום חף על פי השפתחים נעולים לגזרו חכמים עומאה על המקום שחזר דרך יליאח עומאה סמוי של מת ללאח דרך סס : חשב להוציאו באחד מהן . אף על פי שלא נפתח : או בחלון שיש בו ד' . דנכה טעירו חכמים שראוי להלכות המת : מציל . על כל הפתחים הנעולים : יחשוב עד שלא ימות המת . למעירה תורת עומאה לפתחים כמיתת המת טוב אינה עולה מהן כמחשבה אלא ע"י מעשה כגון נפתח : ובה"א אף משמת . דלמחשבה מפקעת חורת עומאה מן הפתחים מלאן והנבא אכל כלים שבו פתחים קודם מחשבה מרוב ז"ה ססס עמאים (ה) : ה"ה . אחד מן הפתחים : סתום . כזכרנו :

אליין ווערט קמא אונ וואס עם אזו קמא פאר שפעלמ גיט פאר די מומאָה עד שיהא נמוי כנמית האהל סיריין זיא זאל זיין גיניגט ווי אלע גינעלמן אונ דער פּעננסקער איז אין גינעלמ , אלץ וואס איז אויף דעם בוידים אויף דיא אנדערע זייט גינעלמ ווערט גיט קמא : ג תחב בבית אכת ליגמ אין אשטוב ובו פתחים הרבה אונ אין אשטוב איז דא עסקיקע טירין טיגן פמאין אלע פלים וואס שמייען אויסנוייגט ביי די טירין זענען קמא , ווייל מען נויים גיט דורך וועלדע שיהר מען וועט דעם מת ארויס טראגין דריבער אלע פלים וואס שמייען געבין אלע טירין זענען קמא נפתח אחר פון אויב איין טיר איז געפניגט גינוארין אונ מען ווייס שוין אז דורך די טיר וועט מען דעם מת ארויס טראגין דיא פמא די פלים וואס שמייען בייא דיא געפניגע טיר איז קמא זיגן אונ אלע פלים וואס שמייען ביי די אנדערע טירין סתורין זענען סתור חשב להוציאו באחד מהן אויב ער האט גיטראכט ער זאל ארויס טראגין דעם מת דורך איין טיר ער האט גיזאגט דורך די טיר וועל איך ארויס טראגין דעם מת] או בחלון שהיא אונגה על אונגה פתחים אנדער ער האט גיטראכט ארויס צו טראגין דעם מת דורך אנענקמער וואס ער איז דורך פיר טפחים אונ ברייט פיר טפחים . אפילו די טיר אנדער דער פּענקמער וואס ער וויל דורך אים ארויס טראגין דעם מת איז נאך גיט געפניגט גינוארין פון דעסס וועגין הציל על כל הפתחים אלע פלים וואס זענען ביי די אלע אנדערע טירין זענען סתור , אויב די טירין זענען פאר מאכט , בית שמאי זאגין והא שחשב עד שלא ימת הפת ווען זענען אלע פלים פון

בין מאחוריו ממוי מומאח ערב . מקצתו מרודד על הארץ מומאה תחתיו או על גביו מומאה בוקעת ועולה בוקעת [ג] ויורדת . אהל שהוא נמוי בוקעתו מרודד על הארובה שבין הכוית לעליה . רבי יוסי אומר [ד] מציל . ר"ש אומר אינו מציל . עד שיהא נמוי כנמית האהל : (ג) המת בביתו ובו פתחיו הרבה כולו ממוין . [ה] נפתח א' מהן הוא ממוי וכולן מהורין . [ו] חשב האהל הציל בא' מהן או בחלון שהוא ד' על ד' מפתחים הציל על כל הפתחים . בש"א יחשוב (ל"א והוא שחשב) עד שלא ימות המת . בה"א אף כשמת . ה"י סתום חף על פי השפתחים נעולים לגזרו חכמים עומאה על המקום שחזר דרך יליאח עומאה סמוי של מת ללאח דרך סס : חשב להוציאו באחד מהן . אף על פי שלא נפתח : או בחלון שיש בו ד' . דנכה טעירו חכמים שראוי להלכות המת : מציל . על כל הפתחים הנעולים : יחשוב עד שלא ימות המת . למעירה תורת עומאה לפתחים כמיתת המת טוב אינה עולה מהן כמחשבה אלא ע"י מעשה כגון נפתח : ובה"א אף משמת . דלמחשבה מפקעת חורת עומאה מן הפתחים מלאן והנבא אכל כלים שבו פתחים קודם מחשבה מרוב ז"ה ססס עמאים (ה) : ה"ה . אחד מן הפתחים : סתום . כזכרנו :

פון אמת גרויס ווי אהאלקער איילבריקר האט אן גערירט דעם גינעלמ פון אויסנוייגט הניגע בו ווער עס רירט אן דעם גינעלמ בין מתיב סיי ער רירט איהם אן פון אינווייניג בין מאחורי סיי ער רירט איהם אן פון אויסנוייגט סמא סמאח ערב איז מען נאר קמא ביו נאכט מקצתו מרודד על הארץ די פלאקטע ווס מען האט פּענעקט אויף דעם גינעלמ אונ אכיסול פון די פלאקטע שלעפמ זיך אויף די ערך סמאח פתחי אונ אונמער דיא שטיקול פלאקטע ליגמ אטומאָה פון אמת או על גבי אנדער דיא מומאָה פון מת ליגמ אויף דיא שטיקול פלאקטע סמאח בוקעת ועולה בוקעת ויורדת אויב די מומאָה פון מת ליגמ אונמער די פלאקטע שפאלט זיא דורך דיא פלאקטע אונ גייט ארויף אין דיא הייך , אונ אויב די מומאָה פון מת ליגמ אויף די פלאקטע שפאלט זיא דורך די פלאקטע אונ גייט אראפ אין די נידער , דריבער די פלים אונ דער קענטש וואס רירט אן די פלאקטע פון אויבן אונ די מומאָה איז אונגען אנדער ער רירט אן די פלאקטע פון אונגיין אונ די מומאָה איז הויבן איז מען אלץ קמא אהל שהוא נמוי בצליה ווען איינער האט גיטראכט אנגעלעמ אויף אבירים מקצתו סיריד על הארובה אשטיקול פלאקטע פון דעם גינעלמ איז פאר שפרייט אויף דעם פּענקמער שבין הבית לעליה וואס איז צווישען די שטוב אונ דעם בוידים , אונ אונגיין אין שטוב ליגמ אטומאָה רבי יוסי זאגט מציל די פלאקטע פאר שפעלמ די מומאָה זאל גיט ארויף גיין אויף דעם בוידים , רבי שקען זאגט איט סציל דיא פלאקטע פאר שפעלמ גיט פאר די מומאָה ווארום די פלאקטע

כשיפתח

פון אמת גרויס ווי אהאלקער איילבריקר האט אן גערירט דעם גינעלמ פון אויסנוייגט הניגע בו ווער עס רירט אן דעם גינעלמ בין מתיב סיי ער רירט איהם אן פון אינווייניג בין מאחורי סיי ער רירט איהם אן פון אויסנוייגט סמא סמאח ערב איז מען נאר קמא ביו נאכט מקצתו מרודד על הארץ די פלאקטע ווס מען האט פּענעקט אויף דעם גינעלמ אונ אכיסול פון די פלאקטע שלעפמ זיך אויף די ערך סמאח פתחי אונ אונמער דיא שטיקול פלאקטע ליגמ אטומאָה פון אמת או על גבי אנדער דיא מומאָה פון מת ליגמ אויף דיא שטיקול פלאקטע סמאח בוקעת ועולה בוקעת ויורדת אויב די מומאָה פון מת ליגמ אונמער די פלאקטע שפאלט זיא דורך דיא פלאקטע אונ גייט ארויף אין דיא הייך , אונ אויב די מומאָה פון מת ליגמ אויף די פלאקטע שפאלט זיא דורך די פלאקטע אונ גייט אראפ אין די נידער , דריבער די פלים אונ דער קענטש וואס רירט אן די פלאקטע פון אויבן אונ די מומאָה איז אונגען אנדער ער רירט אן די פלאקטע פון אונגיין אונ די מומאָה איז הויבן איז מען אלץ קמא אהל שהוא נמוי בצליה ווען איינער האט גיטראכט אנגעלעמ אויף אבירים מקצתו סיריד על הארובה אשטיקול פלאקטע פון דעם גינעלמ איז פאר שפרייט אויף דעם פּענקמער שבין הבית לעליה וואס איז צווישען די שטוב אונ דעם בוידים , אונ אונגיין אין שטוב ליגמ אטומאָה רבי יוסי זאגט מציל די פלאקטע פאר שפעלמ די מומאָה זאל גיט ארויף גיין אויף דעם בוידים , רבי שקען זאגט איט סציל דיא פלאקטע פאר שפעלמ גיט פאר די מומאָה ווארום די פלאקטע

בשיפתח ד' מפתחים . הוללו שאר פתחים : כשירחיל . לפתוח מיד הוללו שאר פתחים : בפתוח בתחלה . כגון כותל שאין בו פתח וזכא לעשות פתח חדש לא הוללו הפתחים עד שיפתח ד' על ד' : (ד) הוציאוהו מבית לביה . ובניה כותל וזכא מת ומספקא לן אס ילא הולד מת מן הבית הראשון : בזמן שהיא נימלת בגפיים . שחכרותיה נועלות אותה בזרועותיה שאינה יכולה ליךך מיישיגן שמא ילא הולד מת מן הבית הראשון : הקבר . רחם האשה

וכסוכי חלה הוא ה"נע . ועיין מו"ט : (ו) שאיעתי לפרס הוא : [1] סבול . אפי' מה ולרס כדקך מקיס אינו מטעם עד שילא לתון . כר"ט ועמ"ו"ט . שסב"ק בוס : (ז) קושא ה' דברי הלכה טעמה ותעמא חת סולד טומאת ערב וסיינו טיבי מעמיא כמת דמתן כפ"ק יעוד טעמא מונגט אמי עהיא טעמה טומאת יורה . כ"ה" . וקושא כ"י"ל מלי טהור מעומתם

של שתי חלל אס לא היה לנפל עגול ראש כפיקה חלה קמן מזה חף על פי שנפתח הקבר ויאל ראש הולד לתוך יס לה מפני להלך ותישיגן שמא ילא ראשו מן הבית הראשון והלכה כרבי יבוכה (ו) : (ה) יצא הראשון מת . הולד הראשון ילא מת והולד השני ילא חי : מהור . השני החי (ז) ממומלת מת אס הוללו המת מן הבית קודם לידת

דיא אלע אנדערע מירען טהור אויב ער האט גיטראכט איידער דער מענטש איז גיטרארין דורך וועלכע מיר ער וועט איהם ארויס גראגין אז ער וועט שטארבין האט נאך די טומאה נאר גיט אנגעהויבן צו זיין ביי די אנדערע מירען . אונ בית הלל זאגן אף שמיטה המת אפילו ער האט גיטראכט דער נאך ווי דער מענטש איז שוין גיטרארין דורך וועלכע מיר ער זאל אים ארויס גראגין זענען אויך אלע בלים פון די אנדערע מירין טהור היה סתם הנפל לפתחי אויב אמיר איז גינוען פאר מאכט מיט שמייער , אונ ער האט זיך געראמין ער זאל איהר געפענען בית שמאי זאגין שפיטת ארבעת פתחים אז ער עפינט נאר פיר פתחים די הייך אונ פיר פתחים די כריית ווערין שוין די בלים פון די אלע אנדערע מירען טהור . אונ בית הלל זאגין כשירחיל אז ער הייבט נאר אן צו געפענען ווערין שוין אלע בלים פון די אנדערע מירען וטריים אונ בית הלל זענען מודה צו בית שמאי פסיחה פתחה אויב ער עפינט אונאנט צו מאכין אניעע מיר , ווערין אנדען ש גיט טהור די בלים פון אלע מירין סיידין שפיטת ארבעת פתחים ער זאל געפענען פיהר פתחים : ד' האשה שהיא פקשה לילד אאשה וואס גייט שווער צו קינד הוציאהו מבית לביה אונ מען האט איהר געמראגין פון איין שטוב אין די אנדערע שטוב , אונ אין דיא אנדערע שטוב האט זיא גיבארן אמיט קינד ראשון אלע בלים אונ מענטשין וואס זענען גינוען אין די ערשטע שטוב פמא גפמא זענען פמא פון פסק וועגין , מאמער איז דאס קינד ארויס גינאנגען פון די מוטערס בוידן טויט אין די ערשטע שטוב נאר ער האט זיך פאר האלבען אין דיא שוים והשיג גוואי אונ אלץ וואס איז דא אין דיא אנדערע שטוב איז געוויסן פמא , נוייל דאס מויטע

שנפתח כשהולד יואל : אין לנפלים פתיחה הקבר וכו' . סימא דמלתא דרבי יבוכה הוא וז"ה הא דלמרחן שמנפתח הקבר חון פמאי להלך לא חמון חלה כנפל עעיגול ראש כפיקה חלה שיש לו עיגול ראש גדול כמלך כזה שהגשים עווח בו חמון של שתי חלל אס לא היה לנפל עגול ראש כפיקה חלה קמן מזה חף על פי שנפתח הקבר ויאל ראש הולד לתוך הראשון ילא מת והולד השני ילא חי : מהור . השני החי (ז) ממומלת מת אס הוללו המת מן הבית קודם לידת קינד ליגט דארטון אפי' רבי יהודה האמ רבי יהודה גינאנט אפי' ווען דארף מען מורא האכין מאמער איז דאס קינד גיגעגין אין די שוים פון די מוטער כזמן שהיא ניפלה בגפיים אז מען האט איהר געמראגין אויף דיא הענט פון איין שטוב אין דיא אנדערע , נוייל זיא האט גיט גיקענט גיין זאל אס היתה פתחת אפער אז זיא איז גינאנגען פון די ערשטע שטוב אין דיא אנדערע ראשון פיהר אלץ וואס אין דיא ערשטע שטוב איז טהור שמינפתח הקבר ווארום אז די שוים ווערט גיעפינט אין פנייה להלך וואלט זיא שוין גיט גיקענט גיין אין לנפלים פתיחת הקבר אנפל האט קיין געפענגט פון דיא שוים אז דיא מוטער זאל גיט קענען גיין ער שיעגול ראש פיקה סיידין דער נפל האט אפירעקדיגען קאפ אזוי גרויס ווי דאס שפינדעל וואס נוייער שפיגען , דער פשט איז אזוי , ווען זאגן רבי יהודה אין דיא שוים שוים וואס גיעפונט קען שוין דיא מוטער גיט גיין , נאר אז דאס קינד האט אקאפ גרויס וויא דיא שפינדעל , דריבער אויב דיא מוטער איז גינאנגען פון איין שטוב אין די אנדערע שטוב איז געוויסן אז דאס קינד איז נאך גיט גינוען אין די שוים , אפער אז דאס קעפיל פון דעם קינד איז קלענער פון אשפינדעל אפילו דאס קינד איז אין די שוים קען אויך די מוטער גיין , דריבער אפילו די מוטער איז גינאנגען פון איין שטוב אין די אנדערע שטוב פון דעסמוועגין קען זיין אז דאס קינד איז גינוען אין די שוים ווען זיא איז נאך גינוען אין די ערשטע שטוב , דארף אלץ וואס אין דיא ערשטע שטוב אויך זיין פמא : ה גיצי הראשון מת והשיג חי אויב די אשה האט גיבארין זוויי קינדער , דער ערשטער איז גיבארין גינארין אמויטער , אונ מען האט אים פאלד ארויס גינאמען פון שטוב , דער נאך איז גיבארין גינארין דער אנדערער קינד פיהר איז דער

השני דכעודו כמתי אמו לא נטא: אף על פי שפסחה הקבר דטהרה (ח) בלושה אינה מיטמאה: הראשון ח' והשני בת טמא. ואף על פי שהולאו החי מן הבית קודם שנגדל המת דמכיון שגלה החי נפתח הקבר ונטמא מיד דסוף טומאה ללאת: בשפיר אחד טמא. כלומר אם ילאו שניהם כעין שפיר אחד (ט) שילאו בבת אחת טמא. שפיר. גילת שחולד נתן כה: בשני שפירין. כלומר כעין שני שפירין זה אחר זה אפילו ראשון חי ושני מת טהור דסכר ר' מאיר אף על פי שפסחה הקבר אין מטמא עד שילא לחור העולם (ו) ואין הלכה כרבי מאיר: (ז) יצא רובו. של ודל משילא רוב ראש טהור משתלא פדתו: אין גונעים בו שאין דוחים נפש. הולד מפני נפש האשה:

מטומאת טעם מה שחא טומאת טעם. ועמו"ט: (ה) ל' הכ"ט דלן דכן טומאה ליכנס ועוד דטעם כו'. ועוין פו"ט: (ט) וסעמא דשפיר לימי טעם וכל מוריד טעם ילאו נב"א ט"ס ט"ס ט"ס נב" טפיריס ט"ט גונעים זה בזה ולין טעם לומר

לכו נפש טהור ויטין להולגו והלילי את חמו. רש"י:

אנדרערע קינד טהור הראשון חי אויב דער ערשטער קינד איז גיבארין גינארין לעבעדיגע אפילו מען האט אים באר ארום גינומען פון שמוב וישיני פח און דער אנדערער איז גיבארין טויט פמא איז דער ערשטער קינד פמא. נייל באלד ווי די שוים איז געפינט גינארין צום ערשטן קינד קומט שוין דער אנדערער קינד נאך דעם ערשטן, אוי גלייך וויא ביינע וואלטן גיבארין גינארין צו זאמען, נערט דער ערשטער קינד פמא פון אנדערין קינד נייל עס איז גלייך ווי זיי וואלטן ביינע צו זאמען גינען אין איין שמוב, רבי מאיר זאגט בשפיר אחד אויב זיי זענען ביינע ארום גינאנגען צו זאמען, אין איין קאל, גלייך ווי זיי וואלטן ביינע אין איין היים גינען, איינער לעבעדיגע און איינער טויט, פמא איז דער לעבעדיגער פמא גינארין פון דעם מוטין בלגי שפיריס אויב זיי זענען גיבארין גינארין גלייך ווי זיי וואלטן גינען אין צוויי הייטען און

איינער איז גיבארין פריער פאר דעם אנדערין סיי דער לעבעדיגער איז פריער גיבארין און סיי דער לעבעדיגער איז שפעטער גיבארין טהור איז דער לעבעדיגער טהור: ו האשה שהיא מקשה לילד א אשה וואס גייט שווער צו קינד פסחין את הולד במעיה מען צו שניירין דאס קינד ווען ער איז נאך אין די מוטערס בויד ומוציאין אותו איברים אברים און מען זעמט אים ארום פון דיא מוטערס בויד שפיקענעווייס פפני שמה קודמין למיני נייל דאס לעבין פון די מוטער איז פריער ווי דאס לעבין פון קינד וואס איז אין איר בויד יצא רובו אויב דאס גרעסטע טייל פון דעם קינד איז ארום גינאנגען פון די מוטער אנדער דער שטערין פון דעם קינד איז שוין ארום גינאנגען פון די מוטער אין גינען בו טאר מען נישט אנרירען דאס קינד צו הרגנו אים שאין דחיי נפש פפני נפש מען טאר נישט אנועק שמויטען דאס לעבין פון קינד פאר דאס לעבין פון די מוטער:

גמרא גדה כ ע"ב רש"י

ראה ראה דם בלילה וטימא ראה ביום ומיהר. הכותין שעה אחת חזר וטימא. אמר אוי לי שמא מעיהי. שמא מעיתין ודאי טעה דתניא לא יאמר אדם חכם אילו היה לח היה ודאי טמא אלא אמרינן אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות.

רבי ראה דם בלילה וטימא רבי האט גינען דם פון אאשה גדה בייא נאכט, האט ער גינאנט עס איז פמא ראה ביום ויטיר נאכדעם האט ער דיא זעלבדיגע בלוט גינען גינען פמא, האט ער גינאנט עס איז טהור הפסין שעה אחת נאכדעם האט רבי געווארט אשעה אונג האט נאך ארירטען מאהל גינען דיא בלוט) וזו ויטימא האט ער נאך אמהל גינאנט עס איז פמא אפי אוי לי שפא מעיהי האט רבי גינאנט ווייא צו מיר טאמער האב איה געהאט אשעות, פרענט דיא נפמא וויא אזוי האט רבי גואנט שפא מעיהי טאמער האב איה געהאט אשעות וביא פעה ער האט דאך געוויס געהאט אשעות

דאך

ועמחתי הוליל ומרחו עכשו טור: מעיקרא אחוקיה בטמא כיון דחזא לצפרא בטומאה. כלומר אמר לה מספק טומא אלא ספיר חזיה וחסוקיה בטומאה דלמריק לקמן רבי נזק לאור הכר: דאשתני. הלכין: דהדר דאשתני. עוד יומר: מפכת. מראה דלמיתות עוברת הלכך הדר למיתות קמיתח וטימא וכה דלמריק חין לו לדין אלא מה שעינו רוחות הובא דלא חתיה ככהו לח ולא חידמי ליה בטמא.

ועמחתי הוליל ומרחו עכשו טור: מעיקרא אחוקיה בטומאה. כלומר אמר לה מספק טומא אלא ספיר חזיה וחסוקיה בטומאה דלמריק לקמן רבי נזק לאור הכר: דאשתני. הלכין: דהדר דאשתני. עוד יומר: מפכת. מראה דלמיתות עוברת הלכך הדר למיתות קמיתח וטימא וכה דלמריק חין לו לדין אלא מה שעינו רוחות הובא דלא חתיה ככהו לח ולא חידמי ליה בטמא.

דאך גערארפט זאגן טהור, פאר וואס האט ער גיזאגט ווייא צו מיר טאקער האב איך געזאגט אטעוה וואס איך האב גיזאגט טהור, אונ דריפער האט ער צוריק גיזאגט טהור, עם איז דאך ניט אזוי, עם דארף דאך זיין טהור. ענפערט די גמרא מעיקרא אחוקיה בטמא אין אנהייב ווען רבי האט גיזעקן די בלוט דאס ערשטען מאהל בייא נאכט, האט ער גיזאגט עם איז טמא כיון דחיי בצפרא דאשתני זוי ער האט גיזעקן אין דער פריה אז דער קאליער איז גיענדרעט גיזאגט אין דער פריה אז דער קאליער די אשה ודי טהור ובלילה הא דלא איתחיי שפיר נאר בייא נאכט האט מען ניט געקענט אזוי גוט זעקן

דריפער האב איך גיזאגט טהור כיון דחיי דהדר אשתני אז ער האט גיזעקן עם איז נאך אקאהל גיענדרעט גיזאגט אין דער איצטיגער קאליער איז אויך טמא אפי' היא טמא היא האט ער גיזאגט, ער גיזאגט דיא בלוט איז טמא אין אמת טמא ומפכה היא דקפכת ווייל נאר דיא געכטיגע קאליער האט זיך געטאהשט אונ איצט איז צוריק געקומען אויף די ערשטע ריכטיגע קאליער וועלכע איז טמא. דריפער וויא רבי האט גיזעקן צום דריטען מאהל אז איצט איז גיזאגט די געכטיגע טמא קאליער, האט ער גיזאגט ווי צוא מיר געוויס האב איך געזאגט אטעוה וואס איך האב פריער גיזאגט טהור, נאר עם איז טמא טמא, אונ עם איז געבליבען טמא:

זוהר תרוסה רף קלא ע"א
בזמור מיר ליום שבת תושבתחא דא אדם הראשון קאמר לה כשתחא דלחתך מנחתא עדן ואלה שבת ואגן עליה וזוקמור חברייה תושבתחא דא עלמח תחתא קא משבח לגבי עלמח עלאה וימח (דכלא כי) דלחיה כולו שבת מלכא דשלמח דלייה ואל חיהו מזמור מיר ואל כתיב מלך קאמר ליה דלוקימנח ליום השבת וימח עלאה שבת עלאה דא שבת ואל שבת מה בין האלו לאלה שבת סתם דא שבת דמעלי שבתא דא שבת דא שבת דלעילא דא יום ואל לילה ושמור בני ישראל את השבת הא ליליא רוא דנוקבא זכור את יום השבת הא יום רוא דלכורא ונג"כ מזמור מיר ליום השבת.

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מזכר

הרמב"ם הלכות שבת פרק ח.
(א) הבורר פסולת מתוך האוכל ואפי' בידו אחת חייב, והבורר תורמסין מתוך פסולת שלהן חייב. כפי שהפסולת שלהן כמתקת אותן כיששלקו אותם עמהם ובמצא כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב. הבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניחו אפי' לבו ביום נעשה כבורר

מספר השמים סימן מה כו
מלפניו מבהמות אלו יתעורר השמים יתכבדו עלפניו מבהמות אלו יגידו אדם עם עלמו ליהוה נתמך מכלל שהוא נתמך להיוונו, ומעון השמים יתכבדו לנוח דכס מזרעם: זה כתיבנו סדר ששכיל של השמים אמרנו לארץ שמים ששכיל השמים ששקיף עליו חקן את עלמו. וכן כל שפירי ישראל

(א) הבורר פסולת מתוך האוכל או ער קלויבט ארויס אום שבת דיא שלעקסטע זאכין וואס געבט זיך אין אעסיגנווארג באפילו בידו אחת חייב אפילו ער קלויבט נאר מיט איין האנט פון דעקט וועגן איז ער חייב. הבורר תורמסין מתוך פסולת שלהן חייב או ער קלויבט ארויס דיא תורמסין פון דיא פסולת ופון דיא שלעקסטע זאכין וואס געפינט זיך צווישען זיין איז ער חייב. מפי' שפסולת שלהן חייב איהו כיששלקו אויך עמהם ווייל תורמסין וועגן פישער אונ אז מען קאכט דיא תורמסין מיט וייעקע פסולת צו זאמען, מאכין דיא פסולת זיס דיא תורמסין פון די פסולת, ונצאק כבורר פסולת מתוך אוכל חייב איז גלייך וויא מען קלויבט פסולת פון עסיגנווארג, אונ ער איז חייב הבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניחו או ער קלויבט עסיגנווארג פון פסולת מיט די האנט ער זאל די עסיגנווארג אונקען לייגן אפילו

נאיוב האט גיזאגט איוב לחן פלפניו מבהמות הארץ ויעשה השמים יתכבדו ער לערינמ אונז פון די בהמות וואס וועגן אויף די ערד. אונ ער מאכט אונז קלוג פון די פויגיל וואס פליהען אונטערין הימעל פלפניו מבהמות הארץ ער לערינמ אונז פון די בהמות וואס וועגן אויף די ערד ליטור אדם את עצמו להיות נאמן אמענטש זאל זיך לערינען צו זיין טרייא אונ פאג' לויבט מכלל שהוא נאמן לארצין דאס זאל ער לערינען פון אהונט וואס ער איז אויך באגלויבט אונ טרייא צו זיין בעל הבית ויעורר השמים יתכבדו ער מאכט אונז קלוג פון די פויגיל וואס פליהען אונטער דעם הימעל ליטור אדם מבהמות הארץ אמענטש זאל לערינען חקמה פון דעם פויגיל דרכיפת, דאס איז דער וויילער האן ששכיל שלא השמים אמרנו לארץ שמים ששכיל עבוד השמים ששקיף עליו חקן את עלמו ווייל ער האט ניט גיהאלטן זיין ווארט וואס ער האט צו

ישל ק"ו בעלמון יקטו משל מן סוכותם אשר לא יקבל שכן בשמרו חקלנו וסמנו ולא יאמר לא יאמר לא יקבל סוכותם. אולם שם חזבו חקלנו סוכותם ולא כ"ש שלל סוכותם עולם ושלל סוכותם כזב ושלל ימלא כסיתם ל' חקיתם אחד כסו ולא כזב כי אם שכל אדם וזהו חקתו של הקב"ה. וכן אמרו חכמים אין נדק אין שלך נדק ואלו שלך נדק וקריתומו וכמוניו של אדם נדק וקפו יעטו לאשו על אדם כשהוא אומר סן כופף את ראשו וכשהוא אומר לכו מנעמנו כראשו ללדים וקפ סוכותם כולם אשיתים. מי שירם סוכותו אמר דב סוכות אי יסוכין לי כל חללי דעלמא לא

לא צר וחייב. היו לפניו שני מיני אוכל מעורבין בורר אחד מאחר וכוניח לאכול מיד. ואם בירר והניח לאחר זמן אם לבו ביום. כגון שבורר בשחרית לאכול בין הערבים חייב: (ב) המשמר וין או שמן או מים. וכן שאר המשקין במשכרת שלהן חייב. והוא שישמר בגרוגרת. אבל מסגנין וין שאין בו שמרים. או מים צלולים כסודרין ובכפיפה מצרית כדי שהיא צלולה ביותר. וזוהי מים על גבי שמרים בשביל שצילו. וזוהי מים על גבי

לבו ביום אפילו ער ואל דאם עסין דעם ועלביגען טאג ואום שקתן קאר שפעטער, נים באלד נעשה כבודר לאצור וחיב איז גלייך וויא ער וואלט דאם אנועק געלייגט אין אשפייקלער אויף אלאנגע צייט אונד ער איז חייב הי לנגי שני מיני אוכלן מערבין אויב עם איז גילענין פאר איהם צוויי מינים עסיני נוארג וואס זענען גיווען אויסגעמישט בייר אהר באתר מעג ער אויסקלויבן איין מין פון דעם אנדערין ופינה לאכול מיד אונד ער לייגט איהם אנועק ער זאל איהם באלד עסין ואם בירר והניח לאחר זמן אונד אויב ער האט געקליבן איין מין פון דעם אנדערין אונד האט איהם אנועק געלייגט אויף שפעטער אפילו לכו ביום אפילו ער וועט דאם עסין דעם ועלביגען טאג ואום שקתן כגון שבורר בשחרית לאכול בין הערבים חייב ודריינט ער האט געקליבן אין דער פריה אונד האט דאם אנועק געלייגט ער זאל דאם עסין פארין נאכט, איז ער חייב: (ג) המשמר וין או שמן או מיט וכו' שאר המשקין במשכרת שלהן חייב או ער זייט ויין אדער בוימאיי אדער וואסער אדער אנדערע משקה אין די בלי וואס איז געמאכט צו געדער וואך וואס מען זאל אין איהר זיגען, דיא סיינוין פון די משקה זאל זיך אפשטעלן בזונדער אונד דיא משקה זאל ארויס גיין קלאר בזונדער, אדער די וואסער איז בלאמיג, זייט ער די וואסער די בלאמקע זאל זיין בזונדער אונד די וואסער זאל זיין קלאר, איז ער חייב והוא שישמר בגרוגרת אונד ער איז אנדערש נים חייב סידרין ער זאל זיגען אזוי פיר ווי אנרוגרת (אנעמריקונסער פייג) אכל מסגנין וין שאין בו שמרים אבער ויין וואס איז ווי איז נישא הייווין מעג מען זיגען או מיס צלילו אדער קלארע וואסער מעג מען אויך זיגען, אונד ער זייט די ויין אדער די וואסער בסודרין או בקפיפה מצרית כדי שהיא צלולה ביותר דורך אטור אדער דורך אנאגז דינע זיפ וואס איז געמאכט אין מצרים פון אנעלבע קארען די ויין אדער די וואסער זאל נאך קלענער זיין וגייען מיס על גבי שמרים בשביל שצילו אונד מען מעג אריין גיסען וואסער אין הייווין דיא וואסער זאל דורך גיין קלאר נאר דורך זיגעניג דורך דיא הייווין וועט די וואסער האבן אנגעשמאק פון דעם לי כל חללי דעלמא רב טבות האט גיזאגט אפילו מען

גיזאגט דעם שר פון ים, אונד ער האט אנועק גיגען בין דעם לשמר צו שלחה, וואס דער שר פון ים האט אים גיגען צו געהאלטן, דריבער האט ער זיך דער ווארגין, דאם לעבין גינגען ועיין במסכת מסין פרק מי שאחוז וקבר כל שארית ישראל ישאו כל וחומר בעצמן דריבער זאלין אלע יודין זיך געמען אכל ודוקר פון דעם דויכפת ויקחו משל מן הדויכפת אשר לא יקבל שכן שפרו אמיתו אונד מען זאל געמען אמשל פון דעם דויכפת, ער וואלט נים גינגען שבר או ער וואלט געהיט זיין ווארט ואם לא ישמר לא יקבל פרוגנת אונד אז ער וואלט נים געהיט זיין ווארט וואלט ער נים גישפראכט גיזארגין, פון דעקטונגען אז ער האט נים געהיט זיין ווארט האט ער זיך גישעמט אונד האט פון זיך דאם לעבין גינגען אפס איר יודין שאם חכמו תקבלו פרוגנת אויב איר וועט לייקענען וועט איר גישפראכט ווערין לא כל שכן איז דען נים געוויס אז איר זאלט איהר הימען שלא פשע עולה איר זאלט נים טאן קיין אונדערשט ואלא תדברו כזב אונד איר זאלט נים זאגן לייגען ואלא ימצא בפיכם לשון תרמית אונד עם זאל נים גינגען ווערין אין איינער מויל אפאלשע צונג איר בפה ויחד בלב צו ריידן מיט דעם מויל, אונד טראכטן אין הארץ אנדערש כי אם הכל אפס נאר אלץ זאל זיין אמת והוא חתמו של הקדוש ברוך הוא אונד אמת איז די תמיכה פון הקדוש ברוך הוא וכו' אפיר חכמים אונד אזוי האבין די חכמים גיזאגט הן צדק דאם מיינט מען הו שלח צדק ולא שלח צדק ביין יא זאל זיין ריכטיג אונד ביין גיין זאל זיין ריכטיג וקריצותיו ומינותיו של אדם צדק אפילו ער זאגט עפעס אויפן וואגן נים מיט דעם מויל זאל דאם איר זיין ריכטיג וואך נעטע ראשו של אדם אפילו דער שאקיל מיט דעם קאפ וואס דער מענטש שאקילט, זאל דאם אויך זיין אמת כשהוא אומר הן כופף את ראשו ונען ער וויל זאגן יא ביינט ער אראפ דעם קאפ וכשהוא אומר לא אונד אז ער וויל זאגן זיין מנגעט ראשו וצדקים שאקילט ער דעם קאפ אין די זייטן דעקט אונד לייקט, דאם זאל אויך זיין אמת, וואך האריס כלס אמתים אונד אלע גליהער זאלין זאגן אמת, מיט וועלכען גליד ער וויווט עפעס, זאל דאם זיין אמת פ' שרים אמתיה אז דו וועסט גיין מיט גלייכקייט וועל איהר דרך ליב האבין וואגט גאט אפ רב פבות אי יקבין וואלט מיר געבין אלץ וואס געפינט זיך אויף דער

טרופה למסנת של חרדל כדי שיצלו. החדל שלשו מע"ש למחר מטחה ושותה בין ביד בין בבלי. וכן יין מבוטל כל זמן שהוא תוסס. מורה חבית בשמריה ונהג לתוך הסודרין שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין כגוף אחד הוא. וכן החרדל וכיוצא בו :

מטי דייכורי. כל משקה מדויכו כללו ע"ז. שנאמר ויימי עטיבו כמחטתם ויחבו סכל המה מפסם המחטתם. וכן נמשו על גדלי חס"י כשאוחר לחם אין עומטין לו. אבל כל הדובל לחם אלוט דובק עקר קף לסלולתו על לבו כל דכריי מחקיימיס. ויחזר גריס עלמטס והקב"ה מקיימס למעלה. ועל זה נאמר ומחזר אומרי ויקס לך :

וויין נותנין ביצה טרופת למסנת של חרדל כדי שיצלו מען מעג אריין ניסען אעוקלאפסע איי וואס איז צו קלאפפ גינוארין די ווייסקיל מיט די געליכלי אין די גלי וואס מען זייט אין איהר חרדל ווענעפט) די איי זאל דורך גיין קלאר חרדל שהוא מערב שבת אז מען האט אנגעגרייט חרדל ערב שבת למחר מסתה ושתה אויף מאנגין אום שבת מען ער זייא צו קוועטשין ואונ צו מישען מיט עסינג) אונ פרינגען בין ביד בין בכלי ער מעג צו קוועטשין מיט די הענט אדער מיט אפלי וכו' פון אונ אזוי איז דער דין אז ער נעמט ארויס וויין פון קעלמער גל וכן שהוא חוסס אזוי לאנג ויא דער וויין יערט גער קאכט פון זיה אליין ווייל ער ווערט אלע קאהל שטארקער) מורה חבית בשמריה מען ער צו מישען אפאס וויין מיט די היינדין ונתן לתוך הסודרין אונ ער ניסמ אריין אין אמוה עם זאל זיה דורך זייען שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה ווייל די היינדין איז נאך גיט אפגעשטייט גינוארין פון דעם וויין וכל היין כגוף אחד היא איז נאך די וויין מיט די היינדין ויא איהר חרדל וכו' חרדל ויפוצא בו אונ אזוי איז דער דין ביי חרדל אונ נאך בייא אעולקע ואכין ויא חרדל :

וועלט איה נאל זאגין ליגען לא אשנה בדבורי וואלמ איה ניש גיענדערט מייגע בייך כל השנה מדבורי כאילו עובד עבודה זרה דער וואס ענדערט זייענע בייך איז גלייך וויא ער וואלט געדינט עבודה זרה שנאמר ונארום עם שמיים אין פסוק יעקב אבינו האט גינואנג עם ויין מוסער רבקה אז איה וועל זאגין ליגען פאר מיין פאטער היימי בעיני פסחעט וועל איה ויין אין זייענע אויגן גלייך ווי איה וואלט געדינט עבודה זרה ומתעטע מיינט מען עבודה זרה) יתבי ונארום עם שמיים אין פסוק אויף די עבודה זרה הכל המה מביעה פתגונים ויי ונענע נאכעש מעשה פתגונים, פאר אירשע נאכין, ויי פאר גלאנדן נאר דעם מענטש וכו' גענוש של בדיא אונ אזוי איז דער שפראך פון דעם לינגער אפילו כשאומר אמת אין שופען לו אפילו ער זאגט אמת וויל מען גיט הערין זייגען בייך, ונארום מען מיינט אז דאס איז אויך ליגען אכל גל מדובר אמת אפער דער מענטש וואס רעט אייביג אמת ויאנו דובר שקר אונ ער רעט קיין קאל ליגען אף לחלוותו על לבו עם גייט אים נאר גיט אויף ויין הארץ ער זאל זאגין ליגען כל דברי פסקינדין וועלין זייענע אלע בייך פקודים ווערין ויחזי גויה סלפסא ער איז דא אונטען גויה גירות והקדוש ברוך הוא מקיימם למעלה אונ גאט ער איז אויבן איז ער מקיים וזייענע גירות ואזוי ער איז גויה טומא נאמן) זעל ותגאמר אויף דעם מענטש זאגט דער פסוק והגור אומר ויקס לך די וועקסט טויר ויין אונ וועקסט זאגין וואס די ווילקסט. אונ אזוי וועט גאט מאן פון דייעטעווענין :

וועקסט זאגין וואס די ווילקסט. אונ אזוי וועט גאט מאן פון דייעטעווענין :

בכדי לזכות הכרים שיכולו לקיים מצוות קביעת התורה בשבת קודש הוספנו סדר הלימוד להגות בזו כיום שנת קודש והס לקוטי תנ"ך משנה והלכה ואגדה וזהר כפי שמלא כתוב בספר יו"ט. ולרווח נפש הסודרים לדבר ה' הוסיף הרב המובהק וכו' הר"מ פ"ש כ"ו מפ"ק (המחבר ס' תו"ס ואלף המגן וכו') ללקט אורות נחמדים עיני שבת מספרי מוסר והלכה פסוקה מס"ע וס"פ ואחרונים דברים שלא נודעו לרבים והמה דברים השכיחים והכל כוללם נח ונקי וקרא כשם הגלות להס מנחת שבת :

קודש הלימוד ביום השבת קודש יאמר זה בכונה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליהר שם י"ה בו"ה ביחודא שלימ בשם כל ישראל. הריני לומר כדי שיביאני הלימוד לשבור שבת כהלכתה ואוכה להתערן באהבת ויראת השם יתברך ולזכות ליום שכולו שבת וקדושה ומנוחה :

כ' סה"ק ז"ל ביום השבת ימיו כו' בסוף חנו

יוד הי ווי הי. יוד הי ואו הי. יוד הא ואו הא. יוד הה וו הה (ססה ד' מילואי הוי"ה) אלף הי יוד הי. אלף הא יוד הא. אלף הה יוד הה (ססה ג' מילואי אה"ה) ושם יה בנימ' שבת

תורה (ויקרא בד)

* וְלִקְחֶתָּהּ סֵלֶת וְאַפִּיתָ אֹתָהּ שֵׁתִים עֶשְׂרֵה תְלוּת שְׁנֵי עֶשְׂרִים יִתֶּהּ

החלה

החלה האחת: י ושמרת אותם שבתים מערכות שש המערכת על השלחן המהור לפני יהוה: י ונתת על המערכת לבנה וזה והיתה ללחם לאזכרה אשה ליהוה: י ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה תמיד מאת בני ישראל ברית עולם: ה והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה חק עולם:

רש"י

לגובה כנוס חנה הגבוהה נקטרת כשמסקין חותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה קומין שהוא אזכרה למנהג: והיתה. המנהג הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנהה הוא: (ה) ואכלהו. מוסב על הלחם שהוא לשון זכר

(ב) שש המערכת. שש הלוח המערכת האחת: השלחן המהור. של זהב טהור. ד"א על טהורו של שלחן של זהב יהיו המערכות מנכיתין את הלחם מעל גבי השלחן (ממחות ז"ל ח"כ): (ג) ונתת על המערכת. על כל אחת משתי המערכות היו שני זבוכי לבונה מלא קומץ לכל אחת: והיתה. הלבונה הזאת: ללחם לאזכרה. שאין מן הלחם

בביאים (ישעיה גח)

א ונתת יהוה תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיה יחליץ והיית פגן רוח וכמוצא מים אשר לא ייכו מים: י ובנו ממה חרות עולם מוסרי דור דור תקומם וקרא לה גדר פרוץ משוויב נתיבות לשבת: י אסתייב משבת רגליך עשות הפצה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדש יהוה מכבוד וכבודתו מעשות דרכיך ממצוא הפצה ודבר דבר: י אז תתענג על יהוה והרפתיך על פני ימי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יהוה דבר:

רש"י

(ב) ונתת יהוה תמיד. המקום יבנה ארוך תמיד בדרך הטוב לך: והשביע בלחמיהם נפשך. בעת ימים בטולם לעשות יובש יביש את נפשך ולא תהיה חסר מעל טובה: ועצמתיה יחליץ. יבדיל ויחוק ולא תטעות וזכר את העלמות לפי ששם עושי הטוב: והיית פגן. חסיה שבע עמוסה כגון שבע מן העמים כי הדרך הוא להשקותם בכל עם וכמואל עיס היתה בכל עם ומשפט בעושה כעבוד המלאים מים אשר העמים הטוענים אינם נספקין: (ג) ונתן מען. ר"ל המעשים הטובים היואלים מען יבנו את הדבות העולם. וכמו שהעשירים הרעים משריפים את העולם כן הטובים יבנו הדבות: מוסדי דור ודור. היסודות שגפלו בימי הדורות אתה תקומם ארוך בעמשיך הטובים. ובכל הדבר בע"ש: וקוולך לך. כל בני העולם יקראו אותך גודר פרוץ. שהרי בזכות מעשיך

(א) בצחצחות. צעת למאון ונולדת כך תירגם ונתת יחליץ. ויזין כמו הלוגי לצד (כמדבר לא): (ב) משוויב נתיבות לשבת. הירגם ויתן מתיב רשיעה לזרויותה. משוכב כמו משיב. לשבת לישבו של פולם: (ד) נחלת יעקב אביך. נחלה בלא מלרים כמה שאמר ופרלת ויהו וקדמה וגו' (בראשית כה) לא ככברתה שאמר (שם יג) הארץ אשר אתה רואה ויעקב שמר את השבת שאמר (שם לג) ויתן את פני העיר שבעה תחומין עם דמדומי המה כך פירש רבי משאון:

גדרה פלאת העולם: משייב. אתה הוא המשייב את הנתיבות להיות מיושבות בלחמים כי נתיבות הטובים הכינים נשמו הנתיבות ובזכותך נבנו הערים וכתייבבו הנתיבות: (א) אם השיב מעבת וגו'. ר"ל אם תהזקת בדרך ללחם הן לחמים וזכרת שהוא שבת והשבות רגליך בעבור השבת. עשות. המ"ש של משבת עומדת בעקום שמים וכ"ל אם השיב מעשות הפלך אחד מן המלאכות האסורות: ביום קדשי. וכו השבת שקדשו המקום: וקראת לשבת ענג. תקרא את שבת יום ענג. ר"ל יהיה מיוחד לך להשתטע ע: לקדוש ה' מכויל. ליום השבת שקדשו המקום תקרא יום מכויל מבלי פשוט בו מלאכה של חול: וכדעתך. ר"ל לא בקריאת דבר. ומלרבי דבר הכאשר בשבת להשבותים וכיוצא: (ד) אז תתענג על ה'. כשתפסע על ה' הפלך מדברים האסורים בשבת: ודבר על ה' ר"ל לא תפסע בעדן טוף ל"א להסמיד טוף במצב הראוי להכילם בחום ה': והרכבתך. ר"ל תהיה בלחם בלחם והמעשה: והתנחיתך. ר"ל לך תהיה הארץ אשר הנחלת יעקב אביך [ואמר יעקב לפי שני ולבניו נחמה הנחלה לא לישמעאל בן אכרס ולא לששון בן יעקב וכן נאמר ויעמיד יעקב אהרן ויגו' לאשר לך אחת מן ארץ כנען (תהלים קס): כי פי ה' דבר. וכיון שהוא דבר יקיים:

ואומרים ברבי נפשי (תהלים קד) תמלא לקמן:

ברמזנורא משנה שבת פרק ז עיקר תויט

כלל גדול השוכב עיקר שבת. כסבור אין שבת בתורה ואע"ג דמעיקרא שמו ועכשוו סכה: אין חייב אלא חטאת אחת. על כל השבתות שחלל דלכזה עגנה חלה היא דכתיב את שבתותי תשמרו ומשמט מפרה אחת לעצמות הרכה (א): הירוע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ונאמר בן מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה. ע"י שגגת שבת שאינו יודע ששבת היום: חייב על כל שבת ושבת. חטאת

כ"כ רבנא חדא גנגה היא וקבא אהא שנגא קאמי. רש"י: [6] מייב על כ"ו. גנג' יליף טעמים שבהו אב"ל כל אחד ואי' טעמים אלויו מייב אל"ף מל כל שבת. ומספיקא דמיוכל בודין שבת ושבת מלאכות דליכא עגלות טובא ומסופא כנגגא שבת וזרון מלאכות דחורא שבתא יוא. רש"י: [7] ארכש"א מסר ל'. י"ל ובי לא סגי ניהו לחללא דלמיני המספיק

הטעם אחת ועל זה נאמר ושמו בני ישראל את השבת דמשמע שמירה לכל שבת ושבת כלומר שמימי הטעם על כל שבת ושבת ואח"כ שלל טעם לו בינתיים והעלם אחד הוא אמרין ימים שבתיים היוין ידיעה שא"כ שלל טעם

כ"כ רבנא חדא גנגה היא וקבא אהא שנגא קאמי. רש"י: [6] מייב על כ"ו. גנג' יליף טעמים שבהו אב"ל כל אחד ואי' טעמים אלויו מייב אל"ף מל כל שבת. ומספיקא דמיוכל בודין שבת ושבת מלאכות דליכא עגלות טובא ומסופא כנגגא שבת וזרון מלאכות דחורא שבתא יוא. רש"י: [7] ארכש"א מסר ל'. י"ל ובי לא סגי ניהו לחללא דלמיני המספיק

הטעם אחת ועל זה נאמר ושמו בני ישראל את השבת דמשמע שמירה לכל שבת ושבת כלומר שמימי הטעם על כל שבת ושבת ואח"כ שלל טעם לו בינתיים והעלם אחד הוא אמרין ימים שבתיים היוין ידיעה שא"כ שלל טעם

כ"כ רבנא חדא גנגה היא וקבא אהא שנגא קאמי. רש"י: [6] מייב על כ"ו. גנג' יליף טעמים שבהו אב"ל כל אחד ואי' טעמים אלויו מייב אל"ף מל כל שבת. ומספיקא דמיוכל בודין שבת ושבת מלאכות דליכא עגלות טובא ומסופא כנגגא שבת וזרון מלאכות דחורא שבתא יוא. רש"י: [7] ארכש"א מסר ל'. י"ל ובי לא סגי ניהו לחללא דלמיני המספיק

הטעם אחת ועל זה נאמר ושמו בני ישראל את השבת דמשמע שמירה לכל שבת ושבת כלומר שמימי הטעם על כל שבת ושבת ואח"כ שלל טעם לו בינתיים והעלם אחד הוא אמרין ימים שבתיים היוין ידיעה שא"כ שלל טעם

כ"כ רבנא חדא גנגה היא וקבא אהא שנגא קאמי. רש"י: [6] מייב על כ"ו. גנג' יליף טעמים שבהו אב"ל כל אחד ואי' טעמים אלויו מייב אל"ף מל כל שבת. ומספיקא דמיוכל בודין שבת ושבת מלאכות דליכא עגלות טובא ומסופא כנגגא שבת וזרון מלאכות דחורא שבתא יוא. רש"י: [7] ארכש"א מסר ל'. י"ל ובי לא סגי ניהו לחללא דלמיני המספיק

הטעם אחת ועל זה נאמר ושמו בני ישראל את השבת דמשמע שמירה לכל שבת ושבת כלומר שמימי הטעם על כל שבת ושבת ואח"כ שלל טעם לו בינתיים והעלם אחד הוא אמרין ימים שבתיים היוין ידיעה שא"כ שלל טעם

כ"כ רבנא חדא גנגה היא וקבא אהא שנגא קאמי. רש"י: [6] מייב על כ"ו. גנג' יליף טעמים שבהו אב"ל כל אחד ואי' טעמים אלויו מייב אל"ף מל כל שבת. ומספיקא דמיוכל בודין שבת ושבת מלאכות דליכא עגלות טובא ומסופא כנגגא שבת וזרון מלאכות דחורא שבתא יוא. רש"י: [7] ארכש"א מסר ל'. י"ל ובי לא סגי ניהו לחללא דלמיני המספיק

הטעם אחת ועל זה נאמר ושמו בני ישראל את השבת דמשמע שמירה לכל שבת ושבת כלומר שמימי הטעם על כל שבת ושבת ואח"כ שלל טעם לו בינתיים והעלם אחד הוא אמרין ימים שבתיים היוין ידיעה שא"כ שלל טעם

והנעו חייב על הוצאות אם הוציאו אבל אם אחר אינו חייב עליו ולגביה לאו מלאכה היא: ד' עצה. תנן של מיי
 קמטות: כמלא פי גבול. שיעורו גדול ממלא פי פרה וכמלא פי פרה לא מחייב בעצה דהא לא חוי לפרה: עמיר.
 קשין של שזקין: פי מלה. כשם מפי גדי הילכך עמיר דלא חוי לגדי לא מחייב כמלא פי גדי עד דאיתא מלא פי קלה
 אבל עשבים הוציאו חזי לגדי ולמלא מחייב אפילו כמלא פי גדי: לחזין. כגרוגרת: דהוה שיעור לכל

מלא אדם בשבת אבל כמלא
 פי גדי לא דלחיה לא חוי
 לגדי: ד' ומצטרפין. כל
 אוכלי אדם וע"ז: חוץ
 מקליפיהן. שזקין אוכל
 ואין משלימין השיעור:
 ועוקציהן. וזכ הפרי דהוא
 עץ צלמלא: וסוכן. קליפת
 החמיה: הנושרת ממחמ
 הכחיה: ובורסן. השאר נכפה ורמ"ט פ' א'
 שמשרפין: שמתבשרות עמהן. לאפוקי הקליפות החיטות שכן
 לחם ומתבשרין עם קליפתן לרבי יהודה למטרפין עם האוכלין
 לשעור גרוגרות אבל יבשים לא שזקין נחלקין בקליפתן
 לפי שהם נראים כצובין בקערה ואין הלכה כרבי יהודה:

עמיר כמלא פי מלה. עמיר כמלא פי מלה. עמיר כמלא פי מלה.
 עשבים כמלא פי גדי. עלי שום ועלי בצלים לחים
 כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי ואין מצטרפין זה עם
 זה מפני שלא שוו בשיעוריהן: ד' המוציא אוכלים
 כגרוגרת חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו
 בשיעוריהן חוץ מקליפיהן וגרעיניהן ועוקציהן
 [7] וסוכן ובורסן רבי יהודה אומר חוץ מקליפיה
 ערשים שמתבשרות עמהן:

פי' אישכא דמורסן הוא עצה וגרוש מסוכן: חוץ מקליפיה ערשין.
 לאפוקי הקליפות החיטות שכן נאכלת בשבט מן גורן וקליפה הפול בזמן שזקין
 לחם ומתבשרין עם קליפתן לרבי יהודה למטרפין עם האוכלין לשעור גרוגרות אבל יבשים לא שזקין נחלקין בקליפתן
 לפי שהם נראים כצובין בקערה ואין הלכה כרבי יהודה:

נמרא שבת דף קיז

רש"י

תנו רבנן כמה סעודת חייב לאכול בשבת תלתא היום. למנין שלש סעודות נה:

ושניהם מקרא אחד דרשו. ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום דה' היום לא תמצאהו בשדה.
 רבי חדקא סבר הני תלתא היום לבר באורתא. ורבנן סברי בהדי דאורתא. תנא רבי אליהו בן
 הושנה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר ואלה הן ימי חג האלהות
 אלא הלוכות: אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידו אמר רבי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל
 בניך למודי ה' ורב שלום בניך. אל תקרא בניך אלא בניך. שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו
 טכשול. יהי שלום בחילך שלום בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברנה נא שלום בך. למען בנת
 ה' אלהינו אבקשה טוב לך. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

זוהר (יתרו דף פ"ע ב')

ביומא דשבתא בסעודתא תינהו כתיב אזי תתעב על ה'. על ה' ודלוי דהיהו סעודתא חתנליה עתיקא קדישא וכלהו עלמין
 כמדותא ושלימו דהדווחא דעתיקא כעדין סעודתא דליה הוא ודלוי. כסעודתא תליחא דשבתא כתיב
 והאכלתיך חמלת עיקב דלא הוה סעודתא דעיר אפני דהוי בשלימותא וכולהו שיתא יומין מההוא שלימו מתבכרין
 וכתיב בר נש יאמדי בסעודתיה ולא שלמת אלין סעודתי לחוגין סעודתי שלימתא דזרעא קדישא דישאל די
 מהימנותא דא לנהון היא ולא דעמין עוב"ג ובנין כן אמר כיני וכן בני ישראל. תא חוי סעודתי אלין אשתמודעון ישראל
 אילין בני מלאך לחוגין מהיכלא דמלאך. דליטין בני מהימנותא (עלמין) דפסם חד סעודתא מייבוה אחוי פנימותא
 לעילא וזחוי גרמיה דלאו מבני מלאך עלאה הוא. דלאו מבני היכלא דמלאך הוא. דלאו מזרעא קדישא דישאל הוא.
 ויהיבין עליה חומרא דתלת מלין דיעא דגיהס וכו'. ותא חוי ככולהו שאר זמנין ומנין כתיב בר נש לחדי ולמחדי למסכקי
 ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכקי עוגשיה בני דהוא בלחודוי חדי ולא יהיב דהוא לחהרא עליה כתיב זמיתי פרש
 על גיבס פרש מגיבס ואי חוי בשבתא חדי אף גב דלא יהיב לחהרא לא יהיבין עליה עוגשא כשאר זמנין והנין
 דכתיב פרש הגיבס פרש הגיבס קאמר ולא פרש שבתא. וכתיב דהשיבס ומועדיבם כגאה נפשי ואלו שבת לא קאמר.
 וענין כן כתיב בנין זקין בני ישראל. ומסוה דכל מהימנותא אשתכח בשבתא ליה לבר נש כשמתא חהרא כשמתא
 עילאה כשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא. אחי. ובנ"ב אהרי שבת מהו שבת שמתא דקודשא בריך הוא שמתא לחיבו
 שלימם מכל סעודי. אמר רבי ודלוי כן הוא ווי ליה לבר נש דלא אשליס הדוותא דמלאך קדישא ומאן הדוותא דליה
 אילין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דלברכס יצחק ויעקב כלילין כהו. וכלהו חדי על חדי מהימנותא שלימותא
 מכל סעודי. תלמא כהדין יומא מהעטרין אבהן וכל בנין יקנין מה דלא כן בכל שאר חנין וזמנין. כהדין יומא חייביה
 דגיהס נייטין כהדין יומא כל דינין תכפשיין ולא מתערין בעלמא כהדין יומא חורייחא ממערא כעערין שלימין כהדין
 יומא הדוותא ותפוקא אשתמע כמתאן ומסנין עלמין. בילא"ג:

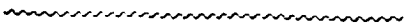
מוסר מנחת שבת הלכה פסוקה

עניני שבת מולוקט מזה"ק והאר"י ז"ל וספרי מוסר.
 (א) חייב אדם ללמוד לבנותיו המצוות בגון פסקי הלכות וכן האר"י אשתו שאם לא תדע הלכות שבת תאריך
 חמור השבת וכן כל המצוות כדו לעשות להוזהר במצוות
 וראיה משנתבט שהיה הלכות לשמוע הררשה מפר אלישע
 שהרי בעלה אמר לה מרוע את הולכת אליה היום לא חודש
 ולא שבת מכלל דבהודש ושבת הולכת מ"ה. וכל מי
 שאפשר לו למחות לאנשי ביתו ולא מנחת תנאם על

זוהר (יתרו דף פ"ע ב')
 ביומא דשבתא בסעודתא תינהו כתיב אזי תתעב על ה'. על ה' ודלוי דהיהו סעודתא חתנליה עתיקא קדישא וכלהו עלמין
 כמדותא ושלימו דהדווחא דעתיקא כעדין סעודתא דליה הוא ודלוי. כסעודתא תליחא דשבתא כתיב
 והאכלתיך חמלת עיקב דלא הוה סעודתא דעיר אפני דהוי בשלימותא וכולהו שיתא יומין מההוא שלימו מתבכרין
 וכתיב בר נש יאמדי בסעודתיה ולא שלמת אלין סעודתי לחוגין סעודתי שלימתא דזרעא קדישא דישאל די
 מהימנותא דא לנהון היא ולא דעמין עוב"ג ובנין כן אמר כיני וכן בני ישראל. תא חוי סעודתי אלין אשתמודעון ישראל
 אילין בני מלאך לחוגין מהיכלא דמלאך. דליטין בני מהימנותא (עלמין) דפסם חד סעודתא מייבוה אחוי פנימותא
 לעילא וזחוי גרמיה דלאו מבני מלאך עלאה הוא. דלאו מבני היכלא דמלאך הוא. דלאו מזרעא קדישא דישאל הוא.
 ויהיבין עליה חומרא דתלת מלין דיעא דגיהס וכו'. ותא חוי ככולהו שאר זמנין ומנין כתיב בר נש לחדי ולמחדי למסכקי
 ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכקי עוגשיה בני דהוא בלחודוי חדי ולא יהיב דהוא לחהרא עליה כתיב זמיתי פרש
 על גיבס פרש מגיבס ואי חוי בשבתא חדי אף גב דלא יהיב לחהרא לא יהיבין עליה עוגשא כשאר זמנין והנין
 דכתיב פרש הגיבס פרש הגיבס קאמר ולא פרש שבתא. וכתיב דהשיבס ומועדיבם כגאה נפשי ואלו שבת לא קאמר.
 וענין כן כתיב בנין זקין בני ישראל. ומסוה דכל מהימנותא אשתכח בשבתא ליה לבר נש כשמתא חהרא כשמתא
 עילאה כשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא. אחי. ובנ"ב אהרי שבת מהו שבת שמתא דקודשא בריך הוא שמתא לחיבו
 שלימם מכל סעודי. אמר רבי ודלוי כן הוא ווי ליה לבר נש דלא אשליס הדוותא דמלאך קדישא ומאן הדוותא דליה
 אילין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דלברכס יצחק ויעקב כלילין כהו. וכלהו חדי על חדי מהימנותא שלימותא
 מכל סעודי. תלמא כהדין יומא מהעטרין אבהן וכל בנין יקנין מה דלא כן בכל שאר חנין וזמנין. כהדין יומא חייביה
 דגיהס נייטין כהדין יומא כל דינין תכפשיין ולא מתערין בעלמא כהדין יומא חורייחא ממערא כעערין שלימין כהדין
 יומא הדוותא ותפוקא אשתמע כמתאן ומסנין עלמין. בילא"ג:

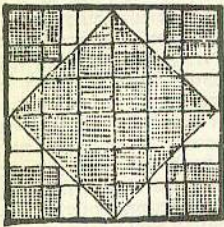
ואפי' ע"י עכו"ם אמר לקצוץ ראש ההילה ואף כנרות שלנו שנוהגין להתיר מכל קיום כשהגור של חלב נתקצן עד שרולק בתוך השפופרת ונמס החלב או דיגו כמו נר של שמן רשויק' וזמן הרבה ולפני זה צריך הגור דולק בתוך השפופרת או הנשי תורה להקל ללמוד להפסיק מהתשמיש או ההילה כשהגור מגיע לשם, מסגה"ש, וכדיוקם נהגו הרבה אנשי תורה להקל ללמוד אצל לאספק' של נאפי"ש וכותבין על תמיכת ניר, שבת ה"ם באותיות גדולות ומדבקין כ"ש ר"ר במקום השרייט"ל כדי שלא יושב וטוה, וע"ש להקל לסמוך על זה, משנה ברורה, ובחבורי ת"ח נכתבו הדלכות שבת מותר ללמוד מכל לאספק' של נאפי"ש דכיון שלומד הלכות שבת לא חישינן שמא יושב ויטוה, וע"ש, ובלא זה הקיל במסגה"ש בלה"ם ללמוד אצל לאספק' של נאפי"ש דכיון שאורג רב ואין האור מתמעט כלל עד לכסוף שוב לא חישינן שמא יטוה כיון שאין צריך להטות, וע"ש, מיהו כל זה הוא דוקא ללמוד הקילו אבל לא שאר התשמיש ונס בלימוד כשאי אפשר לו באופן אחר אבל לכתחלה ברואי נכון שיעשה כאופן היתיר כגון ללמוד כ' ביחד בחד ענינא או אצל סטערין ליבך ולא שייך שמא יטוה: (וא) נהגו לכסות הקמנים שלא יהיו ערומים מפני הנרות משום כיוון מצוה ואפי' כחול הוא מכנה גדולה אפי' לגדול לעמוד מפני הגר לעולם, וע"ש בא"ר: (יב) תגור שיש בו אש או נתלים יחושות אמר לפתוח פתח התגור או לסגרו כי ע"ז הוא מביעדי או מככה, בענגלשע קעבין אמר לפתוח המייערקעס מה"ש רידיע: (יג) אמר לערות רוטב על חתכת לחם או מצות אלא יערה תחלה את הרטב לתוך הקערה ותתקרב קצת עד שתראה ראייה לאכילה ואח"כ יתן שמה הלחם או המצות אבל לא לתוכה לחם הוא רותח אלא הוא בקערה אמר ליתן לתוכה לחם או מצות, וכן אין ליתן מלח לתוך הרוטב אפי' הוא בקערה ומכ"ש לתוך הקערה כל זמן שהוא רותח אלא ימתין עד שתתקרב קצת שתראה ראייה לאכילה, ובמלח שנעשה ע"י בישול יש מקילין והמחמיר גם בזה תע"כ, וכן אין לערות סיס רוחצין מכלי ראשון כדו קליפה, קאו"ע מפני שיעירו מכלי ראשון מכלל כדו קליפה, וכ' בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' י"ז) שחקר מהשו"ה הכאה אלינו מסיני'ת חגי"א לא נתבשל שם כתרם שנשלה לכאן (דלא כמקילין שאומרים שנתבשל שם וא"כ אין בישול אחר בישול) ושבו באיסורו קאי לערות עליו רוחצין, וע"ש. וכן אין לערות סיס"א או קאו"ע רותח להכלי שרוצה לשתות בו אם יש שמה צוקע"ר אלא יערה תחלה הקאו"ע והסיו"ה ואח"כ יתן לתוכה הצוקע"ר, ומ"ם במקום הצירוף יש להקל בזה, והמסקים: (יד) אמר למוח שסן או שום ע"ג צלי בעודו חם שהיו סולדת בו אפי' נצלה מבעוד יום דמ"ם יתבשל השום והש"ן: (טו) קדרה רותחת שהעכירה מהאור ואינה מבושלת כל צרכה אמר להוציא ממנה ככף מפני שמכסה ע"ז קצת בישולה: (טז) אמר לישראל ליתן סרי או סיס וכדומה על התגור או לתוך הקאכלין שע"ג

תגור בית החורף אפי' על שעה מועטת שתציג צינתו בלבר בין קידם שהוסק התגור בין לאחר שהוסק התגור גזירה שכא יושבם וישהו שם עד שירתיה המים ושיצלה הסוד, וכן פשט"א שיש עליו שזמן אין להעמידו נגד המדורה או על התגור במקום שיכול להתיר את"ע שאין רעתו אלא לחמסם אבל אם הוא באופן שא אפשר כלל שיתחמס שם עד שתהא די סולדת בו אף אם ישהה שם וכן מרובה אלא יתחמסו קצת שם כותר ליתנם ע"ג התגור מלמעלה או בקאכלין ע"י דבר המפסיק ואפי' נקרה השוקן או המים מחמת הקור יש להתיר כשיש שם צורך גדול אבל לתוך התגור שהפסיקו בו אמר לתת שום דבר שיתחמס אע"פ שאו אפשר שירתיה שם, ולצורך תולה קצת יעשה שאילה חכם, וע' בני"א: (יז) אמר ליתן חלב קי (אע"פ שצבר נתבשל) לתוך קאו"ע שבכ"ל ראשון, וה"ה דאמיר לערות הקאו"ע מכלי ראשון על החלב הקר כשם רבלת ונצטנן יש בישול אחר בישול אבל ליתן החלב להקאו"ע שבכ"ל שני אין אכור, פרס"ג במ"ז סימן ש"ח ס"ק מ"ז: (יח) מותר לוקח מעכו"ם טי"ה בשבת מע"ר שרובו עכו"ם בדליבא למיחש שירכה ב"בולו אבל אם התכו"ם מרבה בשבול ישראל אמר וכו"ש כשלקח העכו"ם מעות בעד הסיו"ה קודם הזאת דאיכור נסוד הוא, והמסקים אחרונים: (יט) בר"א כסיו"ה אבל קאו"ע אמר כלל גזוני ליקח מעכו"ם כחול אמר משום דבקאו"ע (אף בלי חלב, דחלב חי לבדו ג"כ אמר משום גזירה כמבואר ביו"ד וכש"ם כסיו"ה קס"ו) יש בה משום בישולי עכו"ם ואסרו חו"ל בישולי עכו"ם דגם כסיו"ה שיש מעכו"ם בישולי עכו"ם, וזכר אפרים ובפתחי תשובה שם, ועי' בהגהות מעשה רוקח: (כ) אוסרים דגם כסיו"ה שיש מעכו"ם בישולי עכו"ם, (כ) אין לפתוח בשבת צימרי"ן לתוך מיי"ה או לימני"ם, רק ימחוט על הצוקע"ר דוקא, חיי"א: (כא) בענין קיפול בגדים יש הרבה חילוקי דינים, ואין לקפל שום בגד, אחרונים: (כב) אמר לשפסף כרגל רוק או ליתח שעל גבי קרקע, אבל ורסו לפי תומו ובלבד באצבעו יצפסף, ש"ע: (כג) צריך לזיזר שלא יתבשל באצבעו במשקין שעל היצלתן או באבק או על ההבל והכפור שעל החלון שם: (כד) צריך לזיזר בשבת בשעת האכילה שלא לברר פטילה מתוך אוכל, דרך משל לזרוק מן התבשול פלפלן, או עצמות קנים, או זבוב, או קיסם, וכי"צ, רק צריך לקחת אותם עם מעט אוכל ולזרוק אותם, וכן אמר לערות שזמן מן המאכל אלא א"כ שזוף גם כן מן המרק עם, סימן שיע"ש: (כה) אמר לפרק פולין (באבים שוימין) מן השוימין שלהם, והעושה כן חייב משום דש, וכן בקטניות אם השוימין שלהם אין ראויים לאכילה אמר למרקם, שם: (כו) אמר לדבר דגרי מציא ומתן בשבת ויז"ש, ודבר זה כפורה דבדרי הנביא מכאור חפצ' דוכר דבר, וכן אמר לזיזן בשבת, רק לדבר מצוה מצוה לזיזן, שם: השו"ת יוכני שנוכה לדרוף אחר מצות ולקיים נדרפת לדעת את ה', בולאו"א, ילאו"א:

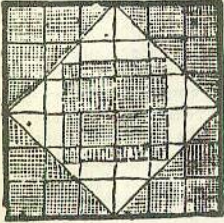
פירושי הרב רבינו עובדי מברמנורה ז"ל על פרק ג' משנה א' ופרק ה' משנה ה' במסכת כלאים עם הגהות רבינו שלמה הערני ורבינו אברהם אולאי ז"ל

ערוגה שהיא ששה טפחים וכו'. כפ' ר' עקיבא דרש לה מקרא דכתיב כי הארץ תוליא למחיה וכונה ורועיה תלמיה (ישעי' ס"א) תוליא חד זרמיה חד הרי תרי ורועיה תרי הרי ד' תלמיה חד הרי חמשה. והא דתנן לעיל בפרק שני ירק בירק ששה טפחים ה"מ כשה גדולה שיש בה ירק הרבה. אבל הכא דלויין זורע מכל אחד ואחד אלא מעט לא חייבין. ומה שיש להקדים לפירוש המשנה הוא כי אהבו לריבין שיהיה בין כל זרעיה וזרעיה רחוק עטף ומחיה כדי שלא ייקפו זה מזה אלא אם תהיה זרוע בלבד זרוע או בלבד לגב מקום זרוע שניה או לא יצטרך. כי הגבלת הזרועות יראה הבדלתם ואין חוששין לניקחת אפי' הם כלל זה ולא כן בערוגה שהיא ששה אפסר לזרוע בה חמשה מיני זרעים ולא תהיה כלאים וזה אורחה :

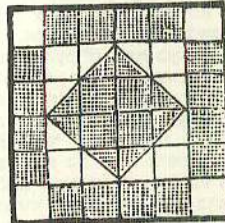
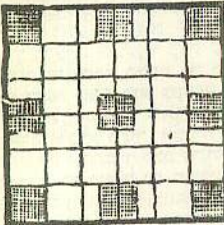

והקטן בגמרא מאי דוחקיה לאוקמיה בעינן שכתובה יקושה ערונות מכל ז' כנגד הקרנות ואין בה דבר זרוע. ותראו גזירה שמה ימלא הקרנות וזרע הערוגה על זו הארס :

או על זו הארס :

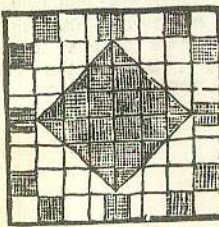
והעטם שלא אמרו בערוגה שהיא ו' על ו' טפחים וזרעין כתובה ט' זרעוין ויהיה בין כל אחד טפח ומסלה כזה :

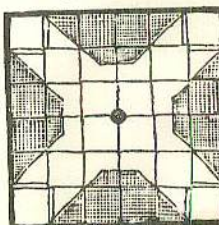
[הגה' רבי' שלכבה] הערני ז"ל. זה שלא כדעת רש"י והראב"ד ז"ל שחס ז"ל סוכרים שצריך להרחיק בין כל זרע וזרע ג' טפחים. אבל בשבת פרק רבי עקיבא העתיק מפי' רש"י ז"ל להחם כמו שכתוב בתי"ק וכתב עליו התי"ק ז"ל ומה שכתב

הרב דאמלעני צריך הרחקה כדי יניקה ושיעור ג' טפחים היינו עם מקום הזרעים ע"כ. ועוד כתב ומה שכתב דאלכאליס קפיד קרא דלא ליסויי שרבו ככר כתב גלוי הכ"מ שלא חסרה תורה אלא במפולת יד וקרא דהכא דקפיד שרבו אינו אלא אסתכתא ע"כ. ודקדק סס בכ"מ ז"ל ואפי' שכל זרע תתפשטת ויקתו טפח ומחלה וא"כ היה רצוי להרחיק ג' טפחים. ז"ל שלא חששו אלא שלא יינק מין זה מהמין אחר עלמו אבל לעירוב ויקות לא חששו והיינו דקאמר בגמרא לא יינקי מהדדי ולא אמר לא יינקי האדדי ולא חששו אלא שלא יינק זרע זה מזה זרע אחר עלמו וכ"כ רבינו שלא ייקחו זה מזה ולא כתב זה עם זה. עד כאן ההג"ה] ויהיה מדה מה שזרע בו הערוגה כ"ד טפחים ואמרינן בגמרא פרק ר"ע דבערוגה בחבורה שנינו אבל ערוגה בין הערוגות אסור לזרוע בה חמשה מינין שאם זרע בכל רוח שבערוגה זו ובכל רוח שביניהם יראה הכל כמעורב. והר"ר שמשון ז"ל פירש על פי הירושלמי דכך הוא סדר הזרעיה. מנה בקרנות חרב טפח וחצי חומש על טפח וחצי חומש כדי שיתרחק זרע מזרע. זרע מזרע מורע דרום שיעור אלכסון של טפח וחצי חומש דהיינו טפח וחצי וזרע בכל רוח ארבע' טפחים חסר חומש באורך ורוחב טפח ומחלה אלא שמיירר והולך בכל ז' עד שיגיע כלה לרוחב טפח חסר חומש כדי שיהא לעולם בין זרע דרום לזרע מזרע טפח וחצי וכן לכל רוח

לפי שכל המרע ממנה הוא ט' טפחים בלבד ועל זו שהקדמנו יהיה כ"ד טפחים והא דנקטו ערוגה ששה על ששה לפי שהיא היותר קטנה שבערוגות שהיא אמה על אמה והשמייעטו שאפסר לזרוע בה זרעים משמתי' ולא יהיו כלאים: היה לה גבול גבוה וכו'. בירושלמי אמרו שנס רוחב הגבול טפח נמאלת הערוגה ח' על ח' וזרעין כתובה שלשה עשר. שלשה על כל גבול וגבול אחד כאמלע ויהיה מלדת הזרוע ממנה שלשים טפחים. כזה :

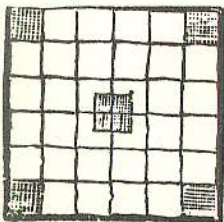
והרא"ש ז"ל פי' על כל גבול וגבול זרע ד' ב"ד הקרנ' ובין כל קרן וקרן [הגה"ה] פירוש שכל כל הגבול שמקרא לקרן] שני מיני זרעים והא דקתני שלשה על כל גבול משום דקרן אחת נמנה עם השנים ומונח קרן אחת לכל רוח ובין ארבע

מינין שכלל רוח צריך להרחקת שלשה אורין שביניהם ארבעה טפחים וחצי. וישאר למקום זרע ד' מינין ג"ס ומחלה והוא לכל מין טפח חסר שמיית טפח. ובירושלמי פרוך וינחני ג' על כל גבול וגבול והמשה באמלע כמו בערוגה דרישא ולוהי ז"ל מינין ומשני משום שהגבולים ממשטים. פי' שצריך להרחיק זרע הערוגה מורע הגבול טפח ומחלה [הגה"ה] פירוש טפח ומחלה מז' מורע וטפח ומחלה מז' מערב הרי שלשה ולא נשאר וכו'] ולא נשאר וארבעה חומשין :

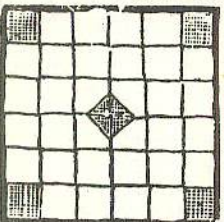
ערוגה ששה טפחים וכו'. כפ' ר' עקיבא דרש לה מקרא דכתיב כי הארץ תוליא למחיה וכונה ורועיה תלמיה (ישעי' ס"א) תוליא חד זרמיה חד הרי תרי ורועיה תרי הרי ד' תלמיה חד הרי חמשה. והא דתנן לעיל בפרק שני ירק בירק ששה טפחים ה"מ כשה גדולה שיש בה ירק הרבה. אבל הכא דלויין זורע מכל אחד ואחד אלא מעט לא חייבין. ומה שיש להקדים לפירוש המשנה הוא כי אהבו לריבין שיהיה בין כל זרעיה וזרעיה רחוק עטף ומחיה כדי שלא ייקפו זה מזה אלא אם תהיה זרוע בלבד זרוע או בלבד לגב מקום זרוע שניה או לא יצטרך. כי הגבלת הזרועות יראה הבדלתם ואין חוששין לניקחת אפי' הם כלל זה ולא כן בערוגה שהיא ששה אפסר לזרוע בה חמשה מיני זרעים ולא תהיה כלאים וזה אורחה :

באמצע חכ יהיה אלכסונו כנגד אלכסון הערוגה. כזורה זו.

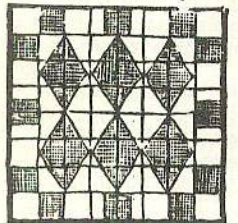

הנה ג' עפחים הזורעין עם חומשיהן של הג' אלכסונים הנזכרים הם ד' עפחים וחומש שאר מן השבע שהוא אלכסון הערוגה של חמשה על חמשה שלשה עפחים פחות חומש לפני ההרחקות ואטו לרביע שלשה שלימים ופחו ומחלה לכל דג שהוא עפח זשני חומשין וחצי חומש וליכא בכל דג רק עפח ושני חומשין לזה לרי"ך שלא יהיה עפח הזרוע באמצע אלכסונו כנגד אלכסון הערוגה אלא אלסו

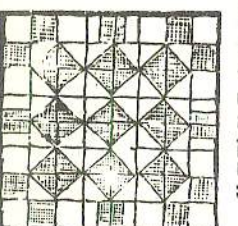
כזורה זו. כי בכך ישאר לשני ההרחקות שלשה עפחים הנריכין ועוד חומש א' זו יתר. כילד חן עפח ושני חומשין לזרע שבקרון וזיית עם אלכסונו ופחו ושני חומשין לזרע שבקרון וזיית כנגדה בחלכסון ופחו לכד לזרע שבאמצע שהרי אינו בחלכסון אלא

ארבע לטעויו כנגד כוויית נשאר אריר פמוי בין קרן וזיית לזלע האמצעי טפח וחצי חומש יכן בקרן וזיית שכנגדה וכן לשני האלכסונים האחרים עד כאן. ותיריך רבינו עובדיה ז"ל ויש לומר מדלא טרא רחמנא אלא חמשה בתוך ששה מכלל דפחות משה איכא ערכוב. עד כאן הקושיא והתיריך הן הן דברי הר"ר שמשון ז"ל והפירוש למכלל דבפחות משה איכא ערכוב אפי' כשהן לזע כזד וזיית. עד כאן הגה"ה והר"מ ז"ל פירש שדעת רבי יהודה שאפשר שזרע בו הערוגה שיהא ששה על ששה ויש לה גבול עפח שמה עשר מינין כזו הגורה.

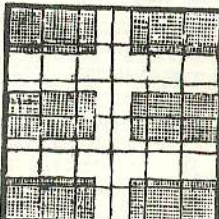

ויהי מדת הזרוע ממנה שלשים עפחי' וכשתחבול בזורה זו תמלא ששה מקומינים אורך כל אחד שלשה עפחים ורוחב שני עפחים ממלא כל לזע מין אלכסון עפח ומחלה על טפח נמאלו הזרעים מרוחקים זה מזה יותר מטפח ומחלה אמנם אם נראה לומר לר' יהודה שזרע ט' מינין בערוגה בחלמט וכמדת הזרועה הזאת ונזירי אותה כמו זאת הגורה.

זה אי אפשר לפי שכל מסומן מהט' המסומנין המזוירין הוא ארבע שני עפחים ורוחב כ' עפחי' נמלא כל הזרעים אלכסון עפח על עפח הוא עפח ושני חומשין ואטו לריכין לשפח ומחלה וליכא. והלכה כרבי יהודה:

מקום פנוי לזרוע בערוגה כי אם שלשה על שלשה. וא"ת למה לא יזרע על כל גבול וגבול חמשה מינין ששה עפחים לר' אוריש שבין חמשה מינין וישאר שני עפחים לחמשת המינין. שני חומשי טפח לכל מין באורך עפח ויהיו בין הכ"ז ז' מינין [הגה"ה פי' ד' לר' הקרנות ועוד שלשה על כל גבול וגבול הרי ששה עשר מינין חוץ מן האמצעי]. וי"ל דשחא ברבי המינים איכא ערכוביא מפני שהוא ממלאו ולא יוכל לזרוע ג' בכל גבול. רבי יהודה אומר ששה באמצע. בירושלמי לריש זרע זרעה זרועיה דה"מ למיכתב זרע וכתב זרועיה (ו' ה' יתירי הרי תלחא) תוליא ממה תלמיח תלחא הרי ששה. וכתב הרא"ש ז"ל בירושלמי סריך למאי דשינון לרבנן שבגבולין ממעטין היכי תני רבי יהודה ששה באמצע ואי תימא רבי יהודה ארישא קאי פירוש שאומר ת"ק חמשה והוא אומר ששה הא תני רבי חייא רבי יהודה אומר י"ח באמצע אלמא אסיפא קאי פירוש ששים עשר על הגבול וששה באמצע הרי שמונה עשר ואינו מתיר כלום בירושלמי הלכך נראה שגובה הגבול עולה למינן הריחוק דאי לא תימא הכי אחאי נקט היה לה גבול גבוה עפח לימני היחה הערוגה ח' על ח' אלא ודאי תנא גבוה עפח ללשמטיק שהגובה בכלל מדת הריחוק. וליריך לומר דרבי יהודה לפעמים דלמר בסירקין כמלא רוחב הפרסה דהיינו עפח ואין לריך להריק כי אם עפח והשתא כיון שגובה הגבול מן המנין לרבי יהודה יוכל לזרוע בכל הערוגה. וזרוע בה ששה מינין יהודה יוכל אחת מן המזרח וששה בצורה אחת מן המערב וכל מין ומין עפח וששים עפח רוחב באורך כ"ע ומחלה.

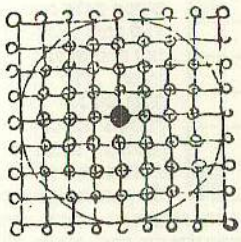

הגה"ה. פירוש ט' שהוא כזה. ורוחב כל זרוע מחלה עפח וששים באורך שלב עפחים ומחלה והקו הלבן החרב שבין ג' שורות שמד זה לשלש שורות שמד האחר. הם ששה עפחים באורך הערוגה והחרב שבין זרוע לזרוע הוא שני עפחים וחצי באורך הזרוע אבל רחבו עפח אחד כדעת רבי יהודה דלא כפי הרחקה רק עפח והס' ד' אוריש ששה עפחים סך כל החרב בערוגה ששה עשר עפחים וסך כל הזרוע באמצע הערוגה מלבד הגבולין עולה ששה עפחים. ולרבנן זרוע מין אחד בערוגה חמשה על חמשה כי לריך חצי עפח. [הגה"ה. פירוש עם עפח שגובה הגבול הוא עפח ומחלה כדעת רבנן ויהיה כל הזרוע כ"ה עפחים מואחר שהוא מין אחד. ע"כ] מכל דג מן הגבול. וא"ת לרבנן אחאי אינו זרוע כי אם מין אחד בכל הערוגה והלא יוכל לזרוע בה חמשה מינין עפח על טפח בכל קרן וקרן וטפח על עפח באמצע וכלכד שלא יחא אלכסון של טפח האמצעי כנגד אלכסון הערוגה שאו לא יהיה עפח ומחלה בין זרע האמצעי לזרע הקרנות לפי שאלכסון הערוגה שבעה עפחים ואלכסון הזרעים של הקרנות והאמצעי ד' עפחים וחומש. וי"ל מדלא טרי רחמנא אלא חמשה בתוך ששה מכלל דפחות משה איכא ערכוב: [הגה"ה. פירוש ר"ל עתה שלא נשאר רק חמשה עפחים שבקרא אלכסו חצי עפח לכל דג תשלום עפח והאי כדאמרן. ואלכסון הזרעים של הקרנות והאמצעי ד' עפחים וחומש. פי' שני אלכסוני הקרנות עם אלכסון האמצעי עולין ד' עפחים וחומש. ופירוש החוכם הרב אברהם אורלאי נר"ו שהרי כשתתן עפח זרוע לכל קרן וקרן וטפח זרוע

פירוש הרב ר'ע מברטנורה פרק ה משנה ה

העיגול ארבעים וחמש גפנים: הג"ה. פירוש אחר שראינו כאלו העגולה נמשכה] ויהיה לזרחה כזורת הראשונה אלא שבמקום ארבע הוא חמש נמצא עתה מקדש ארבעים אמה בכל רוח. וזהו מה שאריכו לתנא לומר הרי זה מקדש ארבעים וחמש גפנים כי מאחר שהאורש הקדשים הוא שש עשרה אמה לכל רוח היה לו לקצר ולומר הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח וכו' ונמה שכתבנו מתורש שחי אפסר לו לומר בעל ה' ה' מקדש ט"ו אמה לכל רוח כיון שהיא מקדש עשרים לכל רוח ולפיכך אחר מקדש ד' וה' גפנים וזה אי אפסר אלא לאחר שנוסף: הג"ה. פירוש ראינו כאלו העגולה נמשכה שאמר בראש דבריו] בעגולה כמו שכתבנו והטעם שלא אחר בזמן שהן נטועות על חמש חמש מקדש עשרים אמה לכל רוח מפני שתיקרא הקידוש הוא שש עשרה אמה לכל רוח וארבע אמות הוא חוספת הכורה לקרב האלכסון לשורות מטעם שכתבנו:

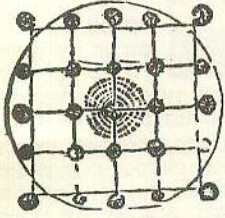
הנבטע ידק בכרם או מקיים. שרואהו שזמנו וייתקו הרי זה מקדש וכו' כלל משנתנו הוא שלפולס מקדש ט"ו אמה לכל רוח עגולות ואע"פ דתקן לעיל הזורע ארבע אמות של עבודת הכרם אינו מקדש אלא שתי שורות היכל זורע בין הגפנים מקדש ט"ו כשעור כרם גדול דמקדש על שש עשרה. אמנם איזה כרם שיהיה מרובע ל"ב אמות על ל"ב אמות הירק נטוע בנקודת האמצעיתו כשנעטל בחוכו עגול יהיה היקפו כללפות המרובע ויהיה אלכסונו ל"ד אמות ויתקדש העיגול כולו שהוא שש עשרה אמה לכל רוח מן הירק. והנה אם הגפנים נטועות על ארבע ארבע פירוש שיש בין כל שורה ושורה אמות והפרטנו מזה הכרם מרובע ל"ב על ל"ב יהיה המרובע חשפה שורות אורך על חשפה שורות ויכול מהן בתוך העיגול שבעה שורות אורך על שבעה שורות ורחב וכלל שורה שבעה גפנים שהם ארבעים ותשע גפנים וכו' ביות מן ה' ביות מן ז' לשיגול וישארו בתוך העיגול ארבעים וחמש גפנים וזו לזרחה.

וכתב הרא"ש קשיא לי אמאי אין נאמרין עוד בכל שורה סביב אלו הו' שורות האמצעיות ששבורה מד' רוחות: [הג"ה] פירוש גפן אחד לכל רוח. הגדולים בכל רוח כלור זה אמה אפר עליהן הקשה הרא"ש ז"ל. ע"כ הג"ה] כי

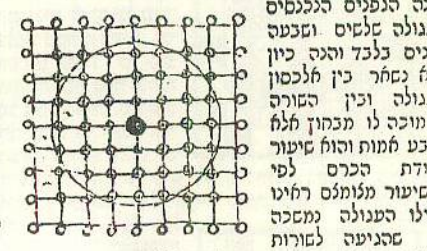
צומדין בתוך ט"ו אמה של גפן האמצעי נמצא אומר מ"ט גפנים. וי"ל שארבע אמות שבין גפן לגפן היינו בלא עיקר הגפנים נמצא ששם הגפנים יש יותר משש אמה ע"כ וכשיהיה נטוע על חמשה חמשה והקטנו מרובע מל"ב על ל"ב יפול בתוך המרובע שבע שורות אורך על שבע שורות רוחב ויקא אמה נשורה שמינית נכאן ואמה נשורה חמישית מכאן וכן קו העגול שאלכסונו שלשים וששים יולא חוץ מן השבע שורות אמה לכל רוח מפני שהשבע שורות יש ביהם שש מרחקים בכל מרחק חמש אמות ואנו יורדין שלשים וששים ויהיה מרחק בין קו העגולה ובין קו השורה הסמוכה לו חוץ למרובע ארבע אמות וזה לזרחה.

[הג"ה] לפי שה' ארבעים מלומלומות] ואם מאחר כיון שכשהם ד' על ד' מקדש שש עשרה אמה בלבד למה הפרישו התנא מכלל שש עשרה אמה לכל רוח דבהלוקה דסיפא דימא חוץ נטועות על ארבע ארבע אולם בומן שהן נטועות על חמש חמש כשהן נטועות על חמש חמש. וי"ל דעל ארבעה וחמשה לזריותיהן דמותו זו לזו כי יפול בתוך העגול בכל אמת מהן שבע שורות על שבע חוץ מארבע זווית וגם כן הן שוין כמינין הגפנים [הג"ה]. פירוש אוחין שמתקדשות אין הפרש אלא שבד' על ארבע הם בדקדוק ובחמש על חמש הם בתוספת] ויותר טוב הוא להזריענו מינין הגפנים שמקדש אכל כשהן נטועות על שש חוץ על שבע שש חוץ מינין הגפנים שמקדש כשיהיו על ששה ששה כפי מינים כשיהיה על שבע שבע כמו שנבאר ולפיכך לקח בהן עיקר שכולל הכל ואמר מקדש שש עשרה אמה: היו נטועות על שש שש וכו'. והפרטנו מן הכרם עגולה שאלכסונו שלשים וששים אמות יולא קו העגולה מכל שורה החיטה אמה אחת ומינין הגפנים שבתוך העגולה ארבע ועשרים וזה לזרחה. ולא נמשכו האלכסון.

[הג"ה] פירוש ולא ראינו כאלו נמשכו כאשר אמרנו בעל חמש חמש] עד שניש ב' שורות החיצונות שאלל העיגול כמו שביטנו בחמש על חמש מפני ששאר בין קצה האלכסון ובין שורה הסמוכה לו המסות

ואפי' נראה כאלו העגול' מאלה ירק ישאר בינה ובין השורות החיצוני' יותר ממה שצריך לעבוד הכרם בתו' אמה וע"כ לא הוספת ברוחב העגולה כלום. ואם יהיה נקוע על שבע שבע ונפריש מן הכרם עגולה שאלכסונו שלשים וששים אמות יפלו בתוך העגולה חמש שורות אורך [הג"ה]. פירוש החמש שורות יש להן ד' אורייין של ז' ו' שהם כ"ח אמות וכו' מכאן וכו' כאן הם ל"ב אמות. ע"כ] על חמש רוחב חוץ מד' זוויותיו ויולא האלכסון מללעות המרובע שיש בו חמש על חמש שתי אמות לכל רוח נאשר בין קצה האלכסון ובין שורה החיצונה הסמוכה לה חמש אמות ומפני זה לא משכנו: [הג"ה]. פי' רושה לומר לא ראינו כאלו נמשכה. ע"כ כג"ה] האלכסון לשורות החיצונות ומינין הגפנים הנמצאים כ"ח לזרחה כמו הזורה הקודמת בשמיני' ז' בתקו' ו' וכו' זהו מה שפי' הרמ"ם ז"ל על משנה זו בקיור דבריו כלל האפשרי. ולפי שראיתי אחד מהאחרים הקדמונים שכבד על זה הפירוש הן הן הדברי' שנאמר למשה וכו' הרא"ש ז"ל הכמים לזה הפירוש ודחה פי' ה"ר שמשון ז"ל לא הוקפתי לבחבו פירושו ה"ר שמשון ז"ל על משנה זו:

והנה הגפנים הנכנסים בעגולה שלשים ושבעה גפנים בלבד והנה כיון שלא נאשר בין אלכסון העגולה ובין השורה הסמוכה לו מבחין אלא ארבע אמות והוא שיעור עבודת הכרם לפי שהשיעור המומלץ ראינו כאלו העגולה נמשכה עד שהגיעה לשורות החיצונות שהיה ביהם כיון קצה האלכסון ארבע אמות [הג"ה] הנה מתוך הדברים שמעם קאת שצריך היה לעשות עגול בתוך עגולו. כאשר אמה רואה והחיצון מניע עד הללוות חוץ לארבע. ת הרמוזהו בארבע לדדי הזורה יבזה יהיה העגול החיצון דומה ממש לזורה הראשונה של ד' ז"ל ע"כ] ויחוסף באלכסונו ארבע אמות לכל רוח עד שיהיה בעגול אלכסונו של ארבעים על ארבעים דכיון שאנו רואין העגול על שלשים וששים כאלו מלא ירק בכל מקום [והארבע אמות היתרות] מניע לעבודת הכרם הוא ונמצא גפנים כולם שהם בשבע שורות על ז' שורות והוא בתוך שיעגול חוץ מארבע שבארבע הזווית והנה עתה בתוך

אלו ארבע משניות הם אותיות נשמה והם מסוגלין לנשמה

ד נפל לתוכו יין או מוחל ושנו מקצת מראיו. אם אין בו מראה מים ארבעים סאה הרי זה לא יטבול בו :

ה שלשה לוגין מים נפל לתוך קרטוב יין והרי מראהו כמראה היין ונפלו למקנה א לא פסלוהו. שלשה לוגין מים חסר קרטוב ונפל לתוך קרטוב חלב.

והרי מראהו כמראה המים. ונפלו למקנה לא פסלוהו. ר"י בן נורי אומר הפל הולך אחר המראה :

ז מקנה ישיש בו מ' סאה מכוונות. ירדו שנים ומבלו זה אחר זה. הראשון מהור והשני ממא. ר"י אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני

מהור. המביל בו את הסגוס והעלהו מקצתו נוגע במים מהור. הבר והקסת של עזר פיון שהגביה שפתותיהם מן המים המים שפתוהו (ג) שאובין ביצד

יעשה מטבילין ומעלה אותם דרך שוליהם :

י המביל בו את המטה אף על פי שרגליו שוקעות במים העבה מהורה מפני שהמים מקדמין. מקנה שמימיו מרודין כובש אפילו חבילי עצים אפילו

חבילי קנים בדי (ט) שיתפחו המים ויחד וטבול. מחט שהיא נתונה על מעלת המערה היה מליך ומביא במים. פיון שעבר עליה הגל מהורה :

ברמנורא

עיקר תו"ט

(6) לא פסלוהו. והוא שלא שינו מראה המקום. כ"א"ט :
 (ב) כלומר ואין סכסוך כמותו. וכ"ט ספק לך דסוגס :
 (ג) שאובין. שהרי ל"ך שיבואו כסם המים : (ד) לפי שכססכני
 במקוה לא נאספו וכשנמלטו מתסרן דכך שוליו חו לא מקרי עיס
 שמתו שאין מתקבלין תשובו : (ה) כלומר כמים נדלו אבל
 כשהמים נפסיג מ"ג מעטילין בו : (ו) וקסם דמ"ט מאי מטיי סא
 אז לא היסח המטה כולה במים והכן כולה נכח אחת צדיק. ולי
 ה"א"ט קדמו המים ונגעו בהנהל כו' ויחוס סמים עמוכריס
 לעקום הלכך לא היו חילסו כדמסן ספ"ח סחוטו בלדס כו' אס
 דה"כ דמ"ו סחוכיס : (ז) כדילפינן כספ"ח. ועמ"ט : (ח) וק'
 אכריס חלל אס"י חבילי עמים וקריס שתימס צימס לא תשיב ספסר
 ומלמכריס סמים שביימס לג' סאה וכלכד שלא יתקנו כל ספקו
 שחט"פ סהמיס שכינ סלחיס עמכרין און חסוכר כו' וכ"ט דכ"ט'
 ועמ"ט : (ט) שיחפחו. כלומר שיטלו כמין חפוח ויהיו עמוקיס
 מל"ח ויובכ כסס. ה"ט : (י) ולא היו ככסוס עקום על ידי
 דבר המתקבל וטעמא ע"ד אטובל אס סכלי ידירו כחון סמקוס
 שחס סדחון סחוכיס דכ"ט עיקר סמקוס במקוה וסגל לא כפלט
 לגמרי. ועמ"ט :

ד אם אין בו מראה מים מ' סאה. אם אין במקוה מ'
 סאה שיש בה מראה מים. לא יטבול בחותו מקוה
 אפילו בחותו אד שיש בו מראה מים ואם סכל לא עלתה לו
 טבילה : ד' ונפלו למקוה לא פסלוהו. האילו והן
 נראין כיון ומי פירות אין פוסלין בשלש לוגין : הכל הולך
 אחר המראה. אף על פי שאין ההלכ שוסל המקוה ואין
 במים שיעור ג' לוגין לספול מ"מ כיון שיש כאן ג' לוגין
 שגראין כמים שצדיק לכו כאלו כלן מים ופוסלין ואין הלכה
 כריב"ן : ן והשני חמא. דולחי חסר שיעור המקוה
 בעבילתו של ראשון : אף השני מהור. דלמרי' גוד אחית
 והיו כללו המים שהעלה הראשון כגופו הן מכוונרין למי
 המקוה ולא נחסר משיעורו כלום ופירושו כגמרא (דחגיגה
 דף י"ט) דלא טיהר ר"י אלא במעלות דרבען כגון שהיה
 קטור לחולין וטבל להיות טטור למעשר או שהיה טטור
 למעשר וטבל להיות טטור לתרומה. אבל לעלות מטומאה
 גמורה לטהרה דברי הכל עמא ואין הלכה כרבי יהודה :

הסגוס. כגד אמר עב וקורין לו בערבי אלנור"ה וכולם מים הרבה : מקצתו נוגע במים מהור. במקוה שיש בה מ'
 סאה מלו מלמות איירי וטבל כו אדם לאחר שהטביל בו את הסגוס מהור האיש הטובל אף על פי שנחסר שיעור מקוה
 טבילת הסגוס מאחר שמקת הסגוס נוגע במי. ור"י הוא דס"ל אמרי' גוד אחית (ב) : המים שבתוכן שאובים. ומורין
 ופסוליס 'המקוה בג' לוגין שהרי לא היה בו אלא מ' סאה מכוונות ונתחסר כשהגביה שפתותיהן מן המים : ומעלה
 אותם דרך שוליהן. כדי שלא יטלו המים שבתוכן למקוה ויפסלו כל מימיו (ד) : ז המביל בו את המטה. שרגליה
 גבוהות וא"ח להטביל' כולה כאחת במקוה קטן כזה ששיעורו מומלס א"כ רגליה שוקעות צדיט העבה שאינו נרוק ואין
 משבילין בו (ה) : שהמים מקדמין. להטביל הרגלים קודם שיסאעו כטיט(ו) וכמים הטבילו : שמימיו מרודין.
 שאין המים עמוקים מחמת שהמקוה רחב והמים מתפשטים בכלו ואף על פי שיש בו מ' סאה אין כל גופו מתכסה במים
 בכת אחת (ז) : כובש. ללד אחד של מקוה : אפילו חבילי עצים וקנים. וזע"פ דכראה כמקוה שחלקק אס"י הואיל
 והמים נכנסין צדיקה (ח) לא היו חלוק. וכובש דקניט מפני שהעלים והקנים נפסיג על פני המים ונרין לכבוש עליהם.
 אכניס כדי שיכנסו אחת המי' היה מוליד ומביא במים. ומנעיט המים ידדיו : (י) כיון שעבר עליה הגל מהורה.
 כיון שעבר הגל של מים על המעלה של מקוה שממחת מונח בה וזו מי הכל על המחט שהורה ולפי שהמחט דקה וקטנה
 וירא סן חפול במים דרך להטבילה כן :

ניאמר לו יהונתן מהר חודש ונפמדת כי יפקד מושבך: ושלשת חרד מאד ובאת
 אל המקום אשר נסתרת שם ביום הפעשה וישבת: על האבן האזל: ואני
 שלשת החצים צדה אורה לשלחלי למשרה: והנה אישכה את הנער קך מצא את
 החצים אמר אמר לנער הנה החצים | מן הנה והנה קחנו | וכאה כי שלום קך ואין
 דבר חיי יהוה: ואם כה אמר לעלם הנה החצים מן הנה והלאה קך כי שלחה יהוה:
 והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינה עד עולם: ויסתר דוד בשדה
 ויהי החודש וישב המלך על אל ק הלחם לאכול: וישב המלך על מושבו בפעם |
 בפעם אל מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבגר מצד שאר יפקד מקום דוד: ולא
 דבר שאול מאוסה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי מתיר הוא כיר לא מהור:
 ויהי מן חרות החודש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא
 בא כן ישי גם תמול גם היום אל הלחם: וישע יהונתן את שאול נשאל נשאל דוד
 מעמדי עד צות לחם: ויאמר שלחני נא כי נבח משפחה לנו בעיר והוא צוה לי אחי
 ועתה אם מצאתי חן בליניך אמלכה נא ויראה את אחי על פן לא בא אל שלחן
 המלך: ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות הפרדות הלא ידעתי כי בחר
 אתה לבן ישי לבשתה ולבשת ערות אמה: כי כל הימים אשר בן ישי חי על
 האדמה לא תבון אתה ומלכותך ועתה שלח נקח אתו אלי כי בן מות הוא: וישע
 יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יזמת מה עשה: ויטל שאול את החנית
 עליו להפלו וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו להסית את דוד: ויקם יהונתן
 מעם השלחן בחרי אף ולא אכל ביום החודש השני לחם כי נעצב אל דוד כי הכלמו
 אביו: ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קמן עמו: ויאמר לנער רץ
 טצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא ירה החצי להעברו: ויבא
 הנער עד מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא החצי
 מן הנה והלאה: ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל תעמד ויקמט נער יהונתן
 את החצי החים ק ויבא אל אדניו: והנער לא ידע מאוסה אף יהונתן ודוד ידעו את
 הדבר: ויתן יהונתן את פליו אל הנער אשר לו ויאמר לו קך הבא העיר: הנער
 בא ודוד קם מאצל הנגב ופל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו איש את
 רעהו ויבכו איש את רעהו עד דרך הנריס: ויאמר יהונתן לדוד קך שלום אשר
 נשבענו שנינו אנחנו לשם יהוה כאמר יהוה יהיה | ביני ובינה וביני ורעי וביני ורעה
 עד עולם:

הפטרות שבת וראש חודש כישועה סימן ס"ז

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה
 מקום מנוחתי: וארת כל אלה יני עשתה ויהיו כל אלה נאם יהוה ואל זה אביט
 אל עני ונכה רוח וחרד על דברי: שוחט השור מכה איש וזבח השנה ערפלב מעלה
 מנחה דם חזיר מוכיר לבנה מברך און גם יהוה בחרו בדרביהם ובשקוציהם נפשם
 הפצה: גם אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה
 דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא הפצתי בחרו: עמעו דברי יהוה
 החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה
 בשמתכם והם יבשו: קוד שאון מעיר קוד מהיכל קוד יהוה משלם גמול לאביו:
 במרם תחיל ילדה במרם יבוא חבר קה והמליטה זכר: מי שמע פזאת מי ראה
 באזה היוחס רץ ביום אחו אבינלד גוי פעם אחת כי תלה גם ילדה ציון את

הפטרת שבת וראש חודש

בְּנֵיהֶם: הַאֲנִי אֲשַׁבֵּר וְלֹא אֶזְלִיד יֹאמֶר יְהוָה אֲבֹתֵינוּ הַמּוֹלִיד וְעַצְרֵנוּ אָמַר אֱלֹהֵינוּ:
 שָׁמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כִּי־לֹא־הָבִיָה שִׁישׁוֹ אֶתְהָ מִשׁוֹשׁ כִּי־הִמְתֵּאֲבָלִים עָלֶיהָ:
 לְמַעַן תִּינָקוּ וְשִׁבְעַתֶּם מִשׁוֹר תִּנְחֹמְהָ לְמַעַן תִּמְצֹו וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזֵּיו כְּבוֹדָהּ: כִּי־כֹה
 אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹמֵה־אֶלֶיהָ כְּנֹהַר שְׁלֹמֹם וְכִנְחַל שׁוֹמֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶם עַד־צַד
 תִּנְשָׂאוּ וְעַד־בְּרָכִים תִּשְׁעִשְׂעוּ: כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בִּן אֲנָכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם
 תִּתְחַמוּ: וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבָבָה וְעַצְמוֹתֵיכֶם כְּרִשָׁא תִפְרַחְנָה וְנִודְעָה יִדְ־יְהוָה אֶת־
 עַבְדָּיו וְעַם אֶת־אֵיבָיו: כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסְפוּהָ מִרְכַּבְתֵּי־וְהַשִּׁיב בַּחֲמָה
 אָפוּ וְנִעְרָתוּ בְּלִבֵּי־אֵשׁ: כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּטוּ וּבְחָרְבוּ אֶת־כָּל־בֵּשֶׁר וּרְבוּחֵי־לֵבִי יְהוָה:
 הַמְתַּדְרִשִׁים וְהַמְפַּהֲרִים אֶל־הַנְּנוֹת אַחַר אַחַד בְּתוֹךְ אֲכָלֵי בֵּשֶׁר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר
 יַחְדָּו יִסְמוּ־נֶאֱמַר יְהוָה: וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם כֹּה־לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֵׁנוֹת
 וּבָא וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: וְשָׁמַתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם אֶפְרַיִם אֶל־הַגּוֹיִם תְּרַשִׁישׁ
 פּוֹל וְקוֹד מִשְׁכֵּי קִשְׁתׁ תּוֹבֵל וַיּוֹן הָאִיִּים הַרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעוֹ וְלֹא־רָאוּ
 אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם מִנְּחָהוּ
 לַיהוָה בְּסוּסִים וּבְכַרְכָב וּבְצַבִּים וּבְכַרְדִּים וּבְכַרְכָּרוֹת עַל הַר קוֹדֵשׁ יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה
 כֹּה־אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפְּנִיחָה בְּכָל־מַהוֹר בֵּית יְהוָה: וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים
 לְלֵוִיִּים אָמַר יְהוָה: כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
 עִמָּדִים רַפְּנִי נֶאֱמַר יְהוָה בֵּן יַעֲקֹב זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת
 בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל־בֵּשֶׁר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה: וַיִּצְאוּ וְרָאוּ בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים
 הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוּת וְאִשֶׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בֵּשֶׁר:

וְהָיָה מִדֵּי חוֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל בֵּשֶׁר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:
 מִנְּחָה מִסְּפָרִים אִם חָל רִיחַ בִּיּוֹם שִׁק וְבִיּוֹם א' לְהוֹסִיף מִסּוֹךְ דָּאֲשׁוֹן וְאֲחֵרֹן שֶׁל הַפְּסִרַת מַחַר חֲדָשׁ

הפטרה לפרשת שקלים במלכים ב' סימן י"א

כֶּסֶף שֶׁלֹּא רָ"ח אֶדֶ: מוֹלִיט ב' סָפִירִים כֹּה־קוֹרֵין ו' נִבְרִי כֶּסֶף שֶׁכֶּסֶף וְקוֹדֵשׁ לְעִלְוֹל וּכְסָפֵר ב' קוֹלָה סִמְפָּטִיר כֶּסֶף כֹּה־מִתְחַלֵּת סִפֵּי
 עַד לְכַסֵּף עַל נְסוּחֵיכֶם וְנִסְפָּטִירִין כֶּסֶפֶסֶם ז': וְאִם מִל ר"ח כֶּסֶף מוֹלִיטִין ג' סָפִירִים כֹּה־קוֹרֵין ס' כֶּסֶף ו' נִבְרִי וְלֹא יִאֲמַר קוֹדֵשׁ. וְכִי־קוֹלָה
 כֹּה־מִתְחַלֵּתִין הַסְּפָרִים וְנִיּוֹם כֶּסֶף עַד וְכִסְפֵּי מִק וּכְסָפֵר ג' קוֹלָה סִמְפָּטִיר ס' קָטִילִים וְנִסְפָּטִירִין כֶּסֶפֶסֶם ז':

וַיִּכְרַת יְהוֹיָדָע אֶת־הַבְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לְהָיוֹת לָעָם לַיהוָה
 וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם: וַיִּכְאוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַבַּעַל וַיִּתְּצוּהוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו
 מִכַּחֲזוֹתָיו וְאֶת־צִלְמֵי שִׁבְרוּ הִיטֵב וְאֵת מִתְּנֵן בְּתוֹךְ הַבַּעַל הִרְגוּ לְפָנָיו הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשֶׁם
 הַכְּתָן פְּקוּדָה עַל־בֵּית יְהוָה: וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמַּאֲוֹת וְאֶת־הַכֹּהֲנִים וְאֶת־הַרְצִים וְאֵת אֶל־כָּל־
 עַם הָאָרֶץ וַיִּרְיֵדוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיִּבְאוּ דָרָךְ־שֶׁעַר הַרְצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשָּׁב
 עַל־כֶּסֶף הַמֶּלְכִים: וַיִּשְׁמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקְטָה וְאֶת־עַתְלֵיהֶוּ הִמִּיתוּ בַּחֲרָב
 בֵּית הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ קָרִי:

כֹּה־מִתְחַלֵּתִין הַאֲשִׁכְנִיִּים

כִּי שִׁבְעֵי שָׁנִים יְהוֹאֵשׁ בְּמַלְכוֹ: בְּשַׁנַּת־שֶׁבַע לַיהוָה מֶלֶךְ יְהוֹאֵשׁ וְאַרְבַּעִים שָׁנָה מֶלֶךְ
 בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו צְבִיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע: וַיַּעַשׂ יְהוֹאֵשׁ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו
 אֲשֶׁר הוֹרָתוּ יְהוֹיָדָע הַכְּתָן: רַק הַבְּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מִזְבָּחִים וּמִקְמָרִים בְּבָמוֹת:
 וַיֹּאמֶר יְהוֹאֵשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כָּל־כֶּסֶף הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִבְאֵי־בֵית־יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף
 גַּפְשׁוֹת עָרְבוּ כָּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב־אִישׁ לְהִבְאֵי בֵית יְהוָה: וַיִּקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים
 אִישׁ מֵאֵת מִקְדָּו וְהֵם יִחְזְקוּ אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת לְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל שֵׁם בֶּדֶק: וַיְהִי־בִשְׁנַת
 עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה לְמֶלֶךְ יְהוֹאֵשׁ לֹא־חִזְקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת: וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ
 יְהוֹאֵשׁ לַיהוֹיָדָע הַכְּתָן וּלְכֹהֲנֵי־נִיאֲמַר אֱלֹהִים מַדּוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת וְעַתָּה
 אֶל־תִּקְחוּ־לְכֶסֶף מֵאֵת מִקְדָּוֵיכֶם כִּי־לְבֶדֶק הַבַּיִת תִּתְּנֶנּוּ: וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים לְבַלְתִּי קָחַת־
 כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבַלְתִּי חֹזֵק אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת: וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכְּתָן אֶרֶן אֶחָד וַיִּקַּב

הפטרה לפרשו שקלים

חר בדתו ויפן אתו אצל המזבח בלמין סימוני כבוא איש בית יהודה ונתנדר שמה
הכהנים שמרי הפסח את כל הכסף המוכר בית יהודה ויהי כראותם כירב הכסף
בארץ ועל ספר המלך והכהן הגדול ויצרו וימנו את הכסף הנמצא בית יהודה
ונהנו את הכסף המתכן על ידי ק' עשי המלאכה הפקדים המפקדים קרי בית יהודה
ויציאוהו לתרשי העץ ולבנים העשים בית יהודה ולגדרים ולחצבי האבן ולקנות
עצים ואבני מחצב לחק את בדרק בית יהודה ולכל אשר יצא על הבית לחוקה: אף
לא יעשה בית יהודה ספות כסף מזמרות מזרקות חצרות כל כלי זהב וכסף כסף
מזכסף המוכר בית יהודה: פי' לעשי המלאכה יתנהו וחוקו בו את בית יהודה:
ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעשי המלאכה פי
באמנה הם עשים: כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית יהודה לכהנים יהיו:

קריאה לפרשת זכור

כבסם בלפני פורים מולמין טני ספרים כדלסון קולין טענס נגרי כסרסם הכסוס וקדים לשילה וכססר טני קורס סנפסור סרסס וז
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם מצרים: איש קרף בדרך ויגוב
בה כל הנהשלים אחרך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: והיה בהגות יהודה
אדהיה לך מכל איביה מסביב בארץ אשר יהודה אלהיה נתן לך נחלה לרשתה
תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

הפטרה לפרשת זכור בשמואל א' ט' ט"ז

בט הספרים ויאמר שמואל אל שאול אתי שכה יהיה למשחה למלך על עמו על ישראל ועתה
שמע לקול דברי יהודה: כאן מהולין האשכנזים

פה אמר יהודה צבאות פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל שם לו בדרך
בעלתו מצרים: עתה לך והפיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא
תחלף עליו והסתה מאיש עד אשה מעורל ועד יונק משור ועד ששה מגמר ועד
המור: וישמע שאול את העם ויפקדם בפלאים מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את
איש יהודה: ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל: ויאמר שאול אל תקיני לבו סרו
רדו מתוך עמלקי פראספה עמו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעזותם
סמצרים ויסר קיני מתוך עמלק: ויך שאול את עמלק מחוילה בואה שור אשר
על פני מצרים: ויתפש את אנג מלך עמלק חי ואת כל העם החרים לפי חרב:
ויחמל שאול והעם על אנג ועל מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל הברים ועל כל
הפוב ולא אבו החריםם וכל המלאכה נמכה ונמס אתה החרים: ויהי דבר יהודה אל
שמואל לאמר: נחמתי פי המלכתי את שאול למלך פי ששב מאחרי ואת דברי לא
הקים ויחר לשמואל ויזעק אל יהודה כל הליצה: וישב שמואל לקראת שאול בבקר ויגד
לשמואל לאמר באי שאול הכרמלה והנה מציב לו יד ויסב ויעבר ויכד הנגל:
ויבא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהיה הקימתי את דברי יהודה:
ויאמר שמואל ומה קוץ הצאן הזה באוני וקוץ הבקר אשר אנכי שמע: ויאמר
שואל מעמלקי הביאום אשר המ העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהודה
אלהיה ואת היותר החרמנו: ויאמר שמואל אל שאול הרף ואנידה לך את אשר
דבר יהודה אלי הליצה ויאמרו ויאמר קוי לו דבר: ויאמר שמואל הלווא אסדמן אתה
בעיניך ראש שבטי ישראל אתה ויבשחה יהודה למלך על ישראל: וישלחה יהודה
בדרך ויאמר לך והחרמתה את החסדים את עמלק ונלחמת בו עד פלותם אתם:
ונספה לא שמעת בקול יהודה והלעט אל השלל ומעש הרע בעיני יהודה: ויאמר שאול

הפטרה לפרשת זכור

אֵל־שְׂמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאָלַף בְּדַרְךָ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנִי יְהוָה וְאָבִיא אֶת־אֲנִי
מִלֶּךְ עַמְלֵק וְאֶת־עַמְלֵק הִרְמַתִּי וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁרֵף צֵאן וּבְקֶרֶת רֵאשִׁית הַחֲרָם לְזֶבֶח
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל : וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הִתְפַּיֵן לַיהוָה בַּעֲלֹת וּבְחַיִּים כְּשָׁמַע בְּקוֹל
יְהוָה הִנֵּה שָׁמַע מִבַּח מִיָּבֵב לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים : כִּי חֲסִאת־קֶסֶם מְרִי וְאֲנִי וְחַרְפִּים
הַפְצַר יָעַן מֵאִסֵּת אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּךָ מִמֶּךָ : וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֵל־שְׂמוּאֵל חֲמַתִּי
כִּי עֲבַרְתִּי אֶת־פִּי יְהוָה וְאֶת־דְּבַרְךָ כִּי יִרְאֵתִי אֶת־הָעָם וְאִשְׁמַע בְּקוֹלָם : וְעַתָּה שָׂא
נָא אֶת־חֲמַתִּי וְשׁוּב עִמִּי וְאִשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה : וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵל־שְׂאוּל לֹא אֲשׁוּב
עִמָּךְ כִּי מֵאִסֵּתָ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּךָ יְהוָה מִחַיִּוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל : וַיִּסַּב שְׂמוּאֵל
לְלֶכֶת וַיִּחַק בְּגִבָּה מֵעֵיזֵי וַיִּקְרַע : וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹי שְׂמוּאֵל קְרַע יְהוָה אֶת־מַמְלַכְתּוֹת יִשְׂרָאֵל
מֵעַיִן הַיּוֹם וְגַתָּה לְרַעַךְ הַטּוֹב מִמָּךְ : וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחַם כִּי לֹא
אָדָם הוּא לְהַנְחִים : וַיֹּאמֶר חֲמַתִּי עַתָּה נָא נִגְדִי נָא נִגְדִי וְקִנֵּי עִמִּי וְנִגְדִי יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ : וַיִּשָּׁב שְׂמוּאֵל אַחֲרָי שְׂאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׂאוּל לַיהוָה : וַיֹּאמֶר
שְׂמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲנִי מִלֶּךְ עַמְלֵק וַיִּקַּח אֱלֹוֹי אֲנִי מֵעַדְנָת וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲכַן סָר מִרֹ-
חַיִּי : וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל כֹּה־אֲשֶׁר שִׁלַּחְתָּ נְשִׁים חֲרֻפָּה בֶן־תִּשְׁבַּע מְנַשִּׁים אִתָּךְ וַיִּשְׁפַּח שְׂמוּאֵל
אֶת־אֲנִי לְפָנָי יְהוָה בְּגִלְגָּל : וַיִּלֶּךְ שְׂמוּאֵל הִרְמַתָּה וְשְׂאוּל עֲרָה אֶל־בֵּיתוֹ וַנְּבַעַת שְׂאוּל :

קריאה לפרשת פרה

בסנה סקוד טז טהחנול פחדס אור (ולס חל ל"ח יסון בככה הוי בכבס פלחונה של אדר) מולין טז ספרס בלשון קרין
ז' זכרי טס' סדעו זקרים עטילא ובספר טז קולה ספסילי פדסס ז' :

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : זֹאת תִּקַּח הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מִוֶּם אֲשֶׁר
לֹא־עָשְׂתָה עֲלֶיהָ עַל־וְגַתְּתָם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֵזֶר הַבֶּהֱן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשַׁחַט
אֹתָהּ לְפָנָי : וְלָקַח אֱלֹעֵזֶר הַבֶּהֱן מִדָּמָה בְּאֶזְבֵּעַ וְהָיָה אֶל־נֶכַח פָּנָי אַחֲרֵי־מִוֶּעַד מִדָּמָה
שֶׁבַע פַּעַמִּים : וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בִּשְׂרָה וְאֶת־דָּמָה עַל־פְּרִשָׁה
יִשְׂרָף : וְלָקַח הַבֶּהֱן עֵין אֲרִז וְאוֹזֵב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְהַשְׂלִיף אֶל־חֹךְ שֶׁרְפַת הַפָּרָה :
וְכֹכֶם בְּגָדָיו הַבֶּהֱן וְרַחֵץ בְּשׂוֹר בְּמִים וְאַחַר יָבֵא אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמָמָּה הַבֶּהֱן עַד־הָעֶרֶב :
וְהִשְׂרַף אֹתָהּ יָכֶם בְּגָדָיו בְּמִים וְרַחֵץ בְּשׂוֹר בְּמִים וּמָמָּה עַד־הָעֶרֶב : וְאַפֵּס אִישׁ
טְהוֹר אֶת אַפֵּר הַפָּרָה וְהַגִּישׁ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טְהוֹר וְהִזְתָּה לְעֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁמַרְתָּ מִי נִדְּהָ חֲסֹאת הוּא : וְכֹכֶם הֹאסֶף אֶת־אֶפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וּמָמָּה עַד־
הָעֶרֶב וְהִזְתָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הֵגֵר בְּתוֹכָם לַחֲקַת עוֹלָם : הַנִּנְעַ בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם
וּמָמָּה שֶׁבַעַת יָמִים : הוּא יִתְחַפֵּי־בּוֹ בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִטְהַר וְאַחֲרָי
יִתְחַפֵּא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי לֹא יִטְהַר : כִּלְ־הַנִּנְעַ בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־
יָמוּת וְלֹא יִתְחַפֵּא אֶת־מִשְׁכָּן יְהוָה טָמֵא וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדְּהָ לֹא־
זָרַק עָלָיו טָמֵא יְהִי עוֹד טָמֵאתוֹ כּוֹ : זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹדָה כִּלְ־הַבָּא אֶל־
הָאֵהָל וְכִי־אֲשֶׁר בְּאֵהָל יָמָּה שֶׁבַעַת יָמִים : וְכָל כָּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פְּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא : וְכִל אֲשֶׁר־נָעַע עַל־פָּנָי הַשְּׂרָה בְּחַלְלֵי חֶרֶב אוֹ בְּמַת אוֹ בְּעַצֵּם אָדָם
אוֹ בְּקֶרֶב יָמָּה שֶׁבַעַת יָמִים : וְלָקַח לְטָמֵא מֵעַפֵּר שֶׁרְפַת הַחֲסֹאת וְתָן עָלָיו מִים
טִיִּים אֶל־פָּלִי : וְלָקַח אוֹזֵב וּמָכֶל בְּמִים אִישׁ טְהוֹר עַל־הָאֵהָל וְעַל־כִּלְ־הַכְּלִים וְעַל־
הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ־שָׁם וְעַל־הַנִּנְעַ בְּעַצֵּם אוֹ בְּחַלְלֵי אוֹ בְּמַת אוֹ בְּקֶרֶב : וְהָיָה הַטְהַר
עַל־הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְחִטָּא וְחִטָּא וְחִטָּא וְחִטָּא וְחִטָּא וְחִטָּא וְחִטָּא
בְּמִים וְטְהַר בְּעֶרֶב : וְאִישׁ אֲשֶׁר־יָמָּה וְלֹא יִתְחַפֵּא וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מַחוּץ לַקֶּדֶשׁ
כִּי אֶת־מַקְדֵּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדְּהָ לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא : וְהִזְתָּה לָהֶם לַחֲקַת עוֹלָם

קריאה לפרשת פרה

ויצוה משה הנדה יכבם בגדיו והנגע בפי הנדה ימא עד הערב : וכל אשר יגע בו
הטמא ימא והנגש הנגעת תטמא עד הערב :
הפטרת פרשת פרה ביהוקאל ס' ל

ויהי דבר יהוה אלי לאמר : בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה
בדרךם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני : ואשפך חמתי עליהם על
הדם אשר שפכו על הארץ ובגלוליהם טמאוה : ואפיין אתם בגוים ויוזרו בארצות
בדרךם ובעלילותם שפמתיים : ויבוא אל הנגים אשר באושים ויחללו את שם קדשי
כאמר להם עם יהוה אלה ומארצו יצאו : ואחמר על שם קדשי אשר חללתי בית
ישראל בגוים אשר באו שמה : לכן אמר לבית ישראל כה אמר אדני יהוה לא למעןכם
אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתי בגוים אשר חללתי בגוים אשר באתם שם : וקדשתי
את שמי הגדול המהולל בגוים אשר חללתי אתכם בתוכם וידעו הגוים כי אני יהוה נאם אדני
יהוה ביהקדשי בכם לעיניכם : ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות
והבאתי אתכם אל אדמתכם : וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם
ומכל גלוליהם אשר אתכם : ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש אהפן בקרבכם וחסרתי
את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר : ואת רוחי אהפן בקרבכם ועשיתי את
אשר רציתי תלכו ומשפטי תשכרו ועשיתם : וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם
והייתם לי עם ואנכי אהיה לכם לאלהים : והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל
הדגן והרביתי אותו ולא אהפן עליכם רעב : והרביתי את פרי העץ והתנובת השדה למען
אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים : וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר
לא טובים ונקמתם בפניכם על עונתיכם ועל הועברתיכם : לא למענכם אני עשה נאם
אדני יהוה יודע לכם בושו והפלטו מברכיכם בית ישראל : כה אמר אדני יהוה ביום
טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את הערים ונבנווה החרבות : והארץ הנשפחה תעבד
תחת אשר היתה שטמה לעיני כר עובר : ואמרו הארץ תלוי הנשמה היתה בגן עדן
והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו : וידעו הגוים אשר ישאו
מכיבותיכם כי אני יהוה בניתי הנהרסות נמעי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי :

באן מסיבין הספרדים

כה אמר אדני יהוה עוד זאת אדבר לבית ישראל לעשות להם ארבה אתם בצאן
אדם : בצאן קדושים בצאן ירושלים במועדיה בן תהינה הערים החרבות מלאות
לפי דעת המ"ס על לעיניהם צאן אדם וידעו כי אני יהוה :

ככה שלטי ר"ח טסן מולחין שני ספרים כהטסן קורין שבעה נכרי כס' הכסוע וקדים לנילה ובספר טיי קורא המספור כס' כח מתחלת
המודע סוס לכס עד תחלת מלות וחסס חל ר"ח טסן בשנים מולחין ג' ספרים כהטסן קורין שבע נכרי כס' הכסוע ולא ימנר קדים ובספר שני
קורא כהטסליס וכיוס כהטסן עד ובסו וקדים לנילה ובספר שלטי קורא כהטסליס כס' הכווש ומססיבין כהטסליס ס' כהווש :

הפטרת פרשת החדש ביהוקאל סימן מה

באן מתחילין האשכנזים כל העם הארץ יהיו אל הטרומה הזאת לנשיא בישראל : ועל
הנשיא יהיה העוקות והמנהיג והנסק בהגיס ובחדושיס ובשבתות
בכרמועדי בית ישראל הוא יעשה את החמטאות ואת המנהיג ואת העולה ואת
השלמים לכפר בעד בית ישראל :

באן מתחילין הספרדים כה אמר אדני יהוה בראשון באחד לחודש תקח פר כן בקר תמים
וחמטאת את המקדש : ולקח תבלין ממים חמטאת ונתן אל מויות
הפית וארבע פנות העורה למזבח ועל מויות שער החצר הפנימית : וכן תעשה
בשבעה בחודש מאיש שנה ומפתי וכפרתם את הפית : בראשון בארבעה עשר יום
לחדש יהיה לכם תפסה חג שבעות ימים מצות יתב : ועשה הנשיא ביום הרוא בעוד
ובער

הפטרת פרשת הדרש

ובעד כ"עם הארץ פר חטאת: ושבעת ימי החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימים ליום שבעת הימים וחטאת שעיר עזים ליום: ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן הין לאיפה: בשבעי בחמשה עשר יום לחדש שבחג יעשה כאילה שבעת הימים בחטאת בערה ובמנחה וכשמן: כה אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח: וכא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד ע"מזוית השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה ע"מפתן השער ויצא והשער לא יסגר עד הערב: והשתחוה ע"מ הארץ פתח השער הוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: והעלה אשר יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה כבשים תמימים ואיל תמים: ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מת ידו ושמן הין לאיפה: וביום החדש פר בן בקר תמימם וששת כבשים ואיל תמימם יהיו: ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין לאיפה: ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא ובדרפו יצא: ובבוא ע"מ הארץ לפני יהוה במזעדים תבא דרך שער צפון להשתחוה יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצאו: והנשיא בתוכם בבואם יבוא וכצאתם יצאו: ובחגים ובמזעדים תהיה המנחה איפה לפר ואיפה לאיל ולכבשים מת ידו ושמן הין לאיפה: וכי יעשה הנשיא נדבה עולה או שלמים נדבה ליהוה ופתח לו את השער הפנה קדים ועשה את עולתו ואת שלמיו כאשר יעשה ביום השבת ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: וכבש בן שנתו תמימם תעשה עולה ליום ליהוה בבקר בבקר מעשה אתו: ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית ההין לרם את הפלג מנחה ליהוה חקות עולם תמיד: ועשו את הכבש ואת המנחה ואת השמן בבקר בבקר עולת תמיד: יצא קרי סיעשו קרי

כאן מסיימן הפסוקים

כה אמר אדני יהוה כיריפתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה אחוזתם היא בנחלה: וכי יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו ויהיה לו עד שנת הדרור ושבת לנשיא אך נחלתו בניו להם תהיה: ולא יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחוזתם מאחוזתו ינחל את בניו למען אשר לא יפצו עמי איש מאחוזתו:

פנת ספרים אם חל ר"ח ניפן ביום א' לומר אחר הפטרת הדרש פסוק ראשון ואחרון של הפטרת סדר הדרש. ואם חל ר"ח בשבת אומרים פסוק ראשון ואחרון של הפטרת שבת ור"ח:

הפטרת שבת הגדול

בתרו עשר במלאכו סי' ג'

כתוב כ"ע אין מפעירין וערבה חלה כהן ערכ פסח ככפת. אבל כמות מקומות מפעירין אותה בכל שבת הגדול רק כשהל ערכ פסח ככפת לון מפעירין אותה. וכ"ה דעת הגר"א:

וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם וכשנים קדמוניות: וקרבתו אליכם למשפט והיותו עד מכהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שר"שכיר אלמנה ויתום ומפריז ולא יראוני אמר יהוה צבאות: פי אני יהוה לא שניתו ואתם בני עקב לא כליתם: למימי אבותיכם סרתם מחני ולא שמרתם שובנו אלי ואשובה אליכם אמר יהוה צבאות ואמרתם במה נשוב: היקבע אדם אלהים פי אתם קבעים אתי ואמרתם במה קבענוה המעשר והתרומה: במארה אתם נארים ואתי אתם קבעים הגוי כלו: הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובהגוני נא בואת אמר יהוה צבאות אמר לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די: וערתי לכם באכל ולא יושחת לכם את פרי האדמה ולא תשפך לכם הגפן בשדה אמר יהוה צבאות: ואשרו אתכם פל"תגוים כי יהיו אתם

הפטרת שבת הגדול

אָרץ חָפִין אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : חֲזֹקוּ עָלַי דְּבוּרֵיכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמַּרְתֶּם מִהֲנִדְבַרְנוּ עֲלֵיךְ : אָמַרְתֶּם שׂוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים וּמִהֲרַבֵּעַ פִּי שִׁמְרֵנוּ מִשְׁמֵרְתוּ וְכִי הִלְכְנוּ קִדְרָנִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת : וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים זָדִים בְּסִדְנִכְנוּ עֲשֵׂי רִשְׁעָה נָם פָּחַנו אֱלֹהִים וַיִּמְלֹטוּ : אִי נִדְבַרו יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיִּקְשַׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתַּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׂמוֹ : וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִלְהֵ וְחִמְלֵתִי עֲלֵיהֶם כְּאֲשֶׁר יִחְמַל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֶבֶד אֹתוֹ : וְשָׁבַתְם וּרְאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרִשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ : כִּי הִנֵּה הַיּוֹם כֹּא בְּעַר פִּתְנוֹר וְהָיוּ כְלִזְדִים וְכִלְעֵשָׂה רִשְׁעָה לֶשׁ וְלֹהֵט אֹתָם הַיּוֹם הַזֶּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנֶף : וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׂמִי שִׁמְשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ וַיִּצְאֲתֶם וּפְשָׁתֶם פְּעָגְלִי מִרְבֵּק : וְעַסְוֹתֶם רִשְׁעִים כִּי־יְהִיוּ אַפֵּר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתוֹ בְּחָרֵב עַל־כִּלְי־יִשְׂרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים : הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנָי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא : וְהָשִׁיב לְכ־אֲבוֹת עַל־בְּנִים וּלְב־בְּנִים עַל־אֲבוֹתָם כְּדָאָבוּא וְהִפִּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חָרָם :

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא.

אור צדיקים

סימן יג פסוקי קרבנות ודיניהם ובו ז' סעיפים.

- (א) אין רשאי לומר פסוק עורי צפון ובואי תימן :
- (ב) בשבת אין לומר פסוק וביום השבת בקרבנות מאחר שנאמר במוסף ויש בו ג"כ סוד נעלם :
- (ג) א"ל פ' המן וי' דברות, ויאמר אתה הוא שהקטירו וכו' פטום הקטורת וצ"ל שכולת נרד מלה אחת יין קפריסין בצירי קלופה בוי"ו. מלח סדומית רובע, ואין לומר רובע הקב. מכפת הירדן כל שהוא בשב"א ולא בפת"ח :
- (ד) יאמר ברייתות דר' נחן עד כל שאור וכל דבש :
- (ה) יאמר אח"כ ג' פסוקים ה' צבאות וכו' ופסוק וערבה, ובמגפה ב"מ יאמר ג' פעמים :
- (ו) אח"כ יאמר אביי היה מסדר סדר המערכה, ובהגיע מלח וקטורת לאברים אין צריך לומר בכל פעם מלת קודמין עד שיגיע לבזיכין לתמיד אז יאמר ובזיכין קודמין לתמיד ויאמר השלם ולא השלים :
- (ז) פרק איזהו מקומן יאמר בניגון משנה :

סימן יד דיני פסוקי דזמרה ובו ד' סעיפים.

- (א) מנהג הרב כנוסח הספרדים להקדים הודו לה' עד כי גמל עלי קורם ברוך שאמר :
- (ב) אח"כ יאמר מזמור ארוממך ה' כי דליתני עד סופו :
- (ג) אח"כ יאמר בעמידה ה' מלך ה' מלך ב' פעמים בקול נעים והקהל עונים אחריו :
- (ד) ואח"כ יאמר והיה ה' למלך על כל הארץ ויושב :

(ח) מנהג הרב רח"ו ז"ל שלא להניח תפילין בר"ח אחר שאמרו כתר עד שחריית של יום ב'. כי הלילה מפסקת והרמ"ע חולק במאמר צבאות ה' ואמר דאיכא ירידה בחטאת דר"ח דאסקא תיכף אחר מוסף ויש להניח :

סימן י' סדר כתיבתן ובו י"ג סעיפים.

(א) כותב תחלה תפילין של ראש ותופרה ומשחירה ואחר כך כותב של יד :

(ב) סדר צורת אותיות מצוה מן המובחר כתיבה מרוכעת רק שכל צורת יודין תמאין של אותיות אלפין יהיו כעין דלתין כזה א כל צורת ההי"ן שבשם יהיו להם כעין רגל קטן מאוד כרגל ו יוצא לחוץ כזה ה וכל צורת ווי"ן יהיו להם גוף וראש וקוץ קטן על הראש כזה ך וכל ט' יהיו קו שמאל שבה כעין זיין כזה ם וכל יו"ד יהיו ג' קוצין אחד לעילא וא' לתתא וא' באמצע גופה כזה ן וכל עיינין יהיו ב' קוין שלה כעין ווי"ן ולא זיינין כזה ן וכל צדיק יהיו ב' יודי"ן. הימנית כעין יו"ד הפוך והשמאלית כעין יו"ד ישרה והנו"ן תחת השמאלית כזה ן וכל שי"ן יהיו הקוין כעין ג' ווי"ן ולא זיינין כזה ן :

(ג) כתיב דבר ה' בזה דרשו בזהר מי שאינו כותב שם בכוונה ע"ש :
(ד) צורות אותיות השם צריך להיות כך. יכתוב היו"ד בג' קוצין כנ"ל ואח"כ יכתוב נקודה כמו ן ואח"כ ימשוך הב' קוים באורך וברוחב כזה ן ואח"כ יכתוב הו שהוא בן בכור ויעשה קוץ קטן על ראשו כזה ך ואח"כ יכתוב ד' אחד בבת אחת וישים ו' בתוכו ולא קוץ בראשו כזה ך :

(ה) יכתוב כל הד' פרשיות יחד רצופים ולא יפסיק בינתיים. ואם אי אפשר לו לפחות יכתוב ג' פרשיות ואח"כ יכתוב הפרשה ד' ייעביר הקולמוס על תיבות הראשונות וידבר. והיה. שמע. ולא יפסיק בינתיים כלל בדיבור :

(ו) בתחלת הכתיבה יאמר יהי רצון מלפניך ה' או"א שתשרה שכינתך במעשה ידי ותצליחני בכתיבתי שאני כותב תפילין הללו לשם קדושת מצות תפילין שצונו ה' אלהינו ותצילנו מסעות הכתיבה ומסעות הכוונה וכן יה"ר אמן :

(ז) יעשה כל הפרשיות פתוחות חוץ מפרשה אחרונה שיהיה סתומה ולא יותר :

אגרת מוסר מרמב"ן

מה שכתב לנו על הענוה ויראת שמים וצוה שיקראה תמיד ולסרה גם לאתרוג תמיד למען
תהיה רגילה על פיהם. וכישר כי ביום שיקרא איש ואת האגרת יענוהו מן השמים כל מה
שישאל, לכן טוב לאומרה בכל יום. נדפס ראשונה במנפוכה שנת שס"ז :

שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אבך, תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל
עת, ובוה הנצל מן הכעס שהיא מדה רעה להחמיא בני אדם, וכן אמרו רבותינו ז"ל, כל
הכותם כל מיני גיהנם שולמין בו, שנאמר והסר כעס מלבך, והעבר רעה מבשרך, ואין רעה אלא
גיהנם, שנאמר וגם רשע ליום רעה, וכאשר הנצל מן הכעס תעלה על לבך מדת הענוה שהיא מדה
טובה מכל המדות טובות, שנאמר עקב ענוה יראת ה', ובעבור הענוה תעלה על לבך מדת היראה
כי תתן אל לבך תמיד מאין באת, ולאן אתה הולך, שאתה רמה ותולעה בחיידך, ואף כי כמותך,
לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך הכבוד, שנאמר הנה השמים ושמי השמים לא
יכללוך. אף כי לבות בני אדם, ונאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' . וכאשר

אגרת מוסר מרמב"ן

דעס אזי דער בריף העס דער רמב"ן ז"ל העס געשריבען צו זיין זון מוסר העגין ענוות און
יראת שמים (והעס מענטש דרף זיין ביזא זיך נידעריג און מורא העבדן פאר גאט), דער רמב"ן
ז"ל העס געטען זיין זון ער זאל שטענדיג לעגען דעם בריף, און זאל לערנען דעם בריף מיט
אנדערע מענטשן אויך, ביז זי העלען קענען זאגען דעם בריף איינסחיינג. דער רמב"ן ז"ל העס
גזענט העלכער מענטש עס העט לעגען דעם בריף העס מען איהם דעם טאג ענעמערין פון העמעל
אויף גליק העס ער העט העלין און פארלאנגען, דריבער איז גוט אז יעדער מענטש זאל זייע טאג
זאגען דעם בריף, און העל מיר ווילען יעדער מענטש זאל זוכה זיין העס דער רמב"ן ז"ל העס איהם
צו גזענט, דריבער העבדן מיר דעם בריף געשריבען אויף עברי-חשט יעדער מענטש זאל היטען
העס דער בריף שרייבט און זאל מקיים זיין העס דער רמב"ן ז"ל העס געשריבען :

שמע בני מוסר אביך, הער מיין זון דעם מוסר (דיא שטראפ-יריד) פון דיין פאטער און זאלסט ניט
פארלאזען די לערנונג פון דיין מוטער. דיין שמענדיגער פירונג זאל זיין, דו זאלסט ריידען
דיינע אלע רייד פאמעליך, צו יעדער מענטש און צו יעדער צייט, און דורך דעם וועסטו גרעמעט
ווערען פון פעס. ווארום פעס איז א שלעכטע מדה, און פעס בריינגט דעם מענטש צום זינדיגען.
די רבנן האבען אויך אזוי גואנט. דער מענטש וואס איז א פעסן גוועלטיגען אויף איהם אלע מינים
גיהנם, וויא עס שטייט אין פסוק דוא זאלסט אפ-טאהן פעס פון דיין הארצען וועסטו דו אפ-טאהן
שלעכטס פון דיין ליב. און שלעכטס מיינט מען דעם גיהנם, ווי עס שטייט אין פסוק דעם רשע
האט נאם בשאפען צום שלעכטען טאג פון גיהנם (אין גיהנם וועט דער רשע אפגעמען זיין שטראף).
און אז דיא וועסט גרעמעטו ויערין פון פעס. דאמאלס וועט אריינקומען אין דיין הארצען די מדה
פון עטה (וועסט דוא בייא זיך נידעריג ווערע). אז דער מענטש איז ביי זיך נידעריג, איז דאס דיא
בעסטע מדה פון אלע גוטע מדות, וויא עס שטייט אין פ-וק עקב ענוה יראת ה' נאך ענוה קומט דיא
מורא פון גאט. ווייל דוא וועסט זיין ביי זיך נידעריג וועסט דוא דיר אריין נעמען אין הארצען דיא
מדה פון מורא האבען פאר גאט. ווארום דו וועסט שמענדיג טראכטן אין הארצען פון האנען דוא
ביזט געקיימען (אויף דער וועלט) און וואהין דוא וועסט גיין ווען, דוא וועסט אוועק גיין פון דער
וועלט, ווען די לעכטס נאך אויף דער וועלט ביזט דו ניט מעהר גרעכענס נאר ווי אווארעם, און נאך
דיין שמארבען (נעסט דוא לינען אין דער ערד צוואמען מיט אלע ווערים) און דו וועסט דיר בע-
טראכטען פאר העמען דוא וועסט דארפען געבין דין און חשבון (אויף אלע זאכען וואס דוא האסט
גטאהן אויף דער וועלט), פאר הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון כבוד (וואס דיא נאנצע
וועלט דארפען איהם געבין כבוד). וויא עס שטייט אין פסוק שלמה המלך האט גואנט פאר גאט
אלע הילען קענען ניט פארנעכען דיין כבוד, די הערצער פון די מענטשן קענען געוויס ניט פאר-
נעמען דיין כבוד, נאך זאנט דער פסוק גאט האט גואנט איך גיין פוהל אויף רעם הימעל און אויף

אגרת הרמב"ן

ותשוב אה כל אלה תירא מכוראך ותשמור את עצמך מן החטא, ובמדות האלה תהיה שמת
בחקך, וכאשר תתנהג כמדת הענוה להתבושש מכל אדם ולהתחמד ממנו ומן החטא, אז תשרח
עליך רוח השכינה חזי כבודה וחיי העולם הבא, ועתה בני דע וראה כי המהנאה כלבו על הכריות
מורד היא במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים, שנאמר ה' כלך נאות לבש וגו'.
ובמה יתנאה לב האדם, אם בעושר, ה' מוריש ומעשיר, ואם בכבוד, הלא לאלהים הוא, שנאמר
העושר והכבוד מלפניך, ואיך מתפאר בכבוד קונו, ואם מתפאר בחכמה, מסיר שפה לנאמנים
ומעם וקנים יקח, נמצא הכל שזה לפני המקום, כי באפו משפיל נאים וברצונו מגביה שפלים, לכן
השפל עצמך וינשאך המקום. על כן אפרש לך איך תתנהג כמדת הענוה ללכת בה המיד, כל
דברך יהיו בנחת, וראשך כפוף, ועיניך יביטו למטה לארץ ולבך למעלה, ואל תביט בפני אדם
כדברך עמו, וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו, ואם רש הוא,
ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלכך כי אתה חייב ממנו, והוא זכאי ספק, שאם הוא חוטא, הוא
שונג ואתה מויד. בכל דברך ומעשיך ומחשבותיך ובכל עת חשוב בלכך כאלו אתה עומד לפני
די עזרי. אונ אז די וועקסט במראקטען דיא אלע נאקען וועקסט די מורא האקען פאר דיין פשעפער אה
די וועקסט ויך היסען פון צו זינדענען. אונ אז די וועקסט האקען אין זיך די מרות. וועקסט די ויין פרייליך
מיט דיין סלק נמים ויפיל נאם האט דיר געקריגן. אונ אז דוא וועקסט דיר פירען מיט גידעריגקייט.
די וואלסט דיר שעקען פאר אלע פענטשין, וייל די וועקסט רעקענען אז אלע פענטשין נענען געקער
אונ פריסער פון דיר. אונ דוא וועקסט מורא האקען פאר נאם אונ וועקסט מורא האקען צו זינדענען.
דאמאלס וועט אויף דיר דוהען די שכינה, אונ דיא שייגקייט פון כבוד השכינה וועט דוהען אויף
דיר. אונ וועקסט לעבין צו עולם הבא, אונ איצט מיין ווהן תיים מיט דיין פארשאטאנד אונ זעה מיט
דיינע אויגן דער פענטש וואס איז גרויס ביי זיך אין הארצען. אונ פראקט אז ער איז געקער פון
אונדערע פענטשין זינדענען ער געניט דיא מלוכה פון נאם, ווארום ער געריקט זיך מיט דאס קלייד
וואס נאם האט אנגעקליידעט ווען עס האט זיך אנגעהויבן זיין מלכה אויף דער וועלט, וויא עס
שטייט אין פסוק ווען נאם האט געקניגט אויף דער וועלט האט ער זיך געקליידעט מיט גרוסקייט.
אונ מיט וואס ואל דיא הארץ פון פענטשין ביי זיך גרויס זיין, אויב מיט זיין רייקקייט נאם סאקט
אָרעם אונ רייך, אויב מיט דעם כבוד וואס פענטשין גיבען איהם פבוד גיהער צו נאם, ווי עס שטייט
אין פסוק דוד הקלף האט גאנגט צו נאם. רייקקייט אונ פבוד איז פאר דיר, וויא אזוי קען אפענטש
זיך גרויס האלשען אונ געריהען מיט דעם פבוד וואס עס גיהער צו נאם, אונ אויב ער וועט זיך
געריהען מיט זיין חקקה, נאם קען צו געמען דיא שפראכע פון די פענטשין וואס רייכען, אונ ער
קען אונעק נעמען די עצות פון דיא אלטע לייט, זעהן מיר אז אלע פענטשין נענען ביי נאם גלייך.
מיט זיין פעם ערנדרעט ער דיא פענטשין וואס נענען בייא זיך גרויס, אונ מיט זיין ווילען הייבט
ער אויף דיא פענטשין וואס זענען בייא זיך גידעריג. דריבער וואלסט דוא זיך אלע סאהל
דערינדערין וועט נאם דיר אויפהייבען. דריבער וועל איך דיר זאגען וויא אזוי דיין פיהרונג ואל
זיין מיט דיין גידעריגקייט, אונ וואלסט שטענדיג זיין מיט דעם פיהרונג. דיינע אלע בייד וואס
דוא וועקסט רייכען מיט פענטשין ואל זיין מיט אגידעריגע שטיממע. דיין קאפ וואלסט דוא האלשען
אָראפעבוניגן, דיינע אויגן וואלען קוקען אונטען צו די ערד, אונ דיין הארץ וואלסט פראקטען אויפען
צו נאם, אונ ווען די וועקסט ביינען צו אפענטש וואלסט די גיט קוקען אויף זיין פנים, וואס צו עגרי
דעקען איהם, אונ וואלסט פראקטען אז יעדער פענטש איז געקער פון דיר, אויב דוא האקסט זיך
בגעניגט מיט אפענטש וואס איז א חקס אָרער א רייכער דארפסט דוא איהם געבן פבוד, אונ אויב
דער פענטש איז אָרעם אונ דוא ביזט ביך אָדער דוא ביזט גלייכער פון איהם, וואלסט די פראקטען
אין הארצען דוא ביזט קענער שולדיג צו אים וויא ער, אונ ער איז קענער צדיק פון דיר, ווארום אז
ער האט געזינדעט האט ער דאס גמאהן אונגעריג. אונ דוא האט געזינדעט מוסהויליג. בייא
דיינע אלע רייד וואס דוא וועקסט רייכען, אונ בייא אלץ וואס די וועקסט פארן אונ ביי אלץ וואס דוא

אגרת הרמב"ן

קדשא ברך הוא ושכינתו עליך, כי כבודו מלא העולם, ודברך יהיו באימה וזיוראה כעבר לפני רבו ותתבייש מכל אדם, ואם יקראך איש אל תענונו בקול רם רק כנחת כעבר העומד לפני רבו, והיו והיו לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקיימה, וכאשר תקום מן הכפר, תחמוש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו, ותפשפש במעשיך בכרך ובערב, ובוהו יהיו כל יסודי בתשובה, והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה, והכן לך לפני המקום ברוך הוא, וסדר רעיוניך, וחשוב הרבור קודם שתוציאנו מפיך, וכן תעשה כל ימי חיי הבלך בכל דבר ודבר ולא תחטא. ובוהו יהיו דבריך ומעשיך ומחשבותיך ישרים, ותמלחך תהיה זכה וברה ונקה, ומכוונת ומקובלת לפני המקום ברוך הוא, שנאמר תכין לבם תקשיב אוניך. תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע, ולא תפחות לקיימה, וללכת בה תמיד אחר השם יהיברך, למען תצליח בכל דרכיך, ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים, ובכל יום שתקראנה, יענוך מן השמים, כאשר יעלה על לבך לשאול עד עולם, אמן מלה:

וְנַעֲמַם מְרַאכְמִין. אַתְּ צוּ יַעֲדֵר צִיִּים. וְאַלְסַם דוּ מְרַאכְמִין אִין הַאֲרָצִין גְּלִיָּהּ. דְּוֵא וְאַלְסַם נַעֲשָׂמְאָנֵן פֶּאֶר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִין וִיין שְׂכִינָה אִין אוּיף דִּיר, וְוֵארוּם דְּעַר כְּבוֹד פֶּון נָאָם אִין מוּל דִּי נֶאֱבָעֵעַ וְנַעֲלַם. בִּינְעֵעַ בִּירֵד וְאַלְעֵן וִיין סִימ מוּרָא. אִוּוִי וְוֵא אַ קְנַעֲמַם וְוֵאָם שְׁמִיִּים פֶּאֶר וִיין הַעֲדַר. אַתְּ דְּוֵא וְנַאֲלַסְמַם דִּיהַ שְׁעִמְעֵן פֶּאֶר אַלְע מַעֲנַטְשִׁין. אִין אוּיב אַ מַעֲנַטְשִׁין וְנַעֲמַם דִּיהַ רוּפְעֵן. וְנַאֲלַסְמַם דִּו אִיהֵם נִיט עֲנַפְעֵרִין סִימ אִדְוִיבֵעַ שְׁמִיִּים מַעַ. נֶאֶר פֶּאֶסְעֵלְאָךְ אִוּוִי וְוֵא אַ קְנַעֲמַם וְוֵאָם שְׁמִיִּים פֶּאֶר וִיין הַעֲדַר אִין דְּוֵא וְנַאֲלַסְמַם דִּין נַעֲדוּם צוּ לַעֲרִינֵן שְׁמַעֲנִידִי אַנְעֵלְכֵעַ הוּרָה וְוֵאָם דְּוֵא קַנְעֲמַם מְקִיִּים וִיין וְשְׁלֶחֶן עֲרִיָּהּ. אִין אִו דְּוֵא וְנַעֲמַם לַעֲרִינֵן אַנְדְּרַעַע סְפָרִים (אוּיִסְעַר שְׁלֶחֶן עֲרִיָּהּ) אִין דְּוֵא וְנַעֲמַם אוּיִפְשְׁמִיִּין מִן סְפָר אַוּעֵק צוּ גִיין וְנַאֲלַסְמַם דְּוֵא וְזַעֲנֵן אִין דִּי וְאַבְּיֵן וְוֵאָם דִּו הַאֲסַם נַלְעֲרַעֲנַם, מַאֲסַעֲר אִין דְּוֵא אַ וְוֵאָךְ וְוֵאָם דִּו קַנְעֲמַם שׁוּיִן מְקִיִּים וִיין, אִין אַלְע פֶּרִיָּהּ-סִאֲרִינֵן וְנַאֲלַסְמַם דִּו קַעֲמִרְאֲכְמֵעֵן דִּי וְאַבְּיֵן וְוֵאָם דְּוֵא הַאֲסַם נְסִאָהֵן בִּינְנֶאֶכְמַ, אִין בִּינְנֶאֶכְמַ וְנַאֲלַסְמַם דִּו בְּמִרְאֲכְמֵעֵן דִּי וְאַבְּיֵן וְוֵאָם דִּו הַאֲסַם נְסִאָהֵן נַעֲם נֶאֱבָעֵעַ סִאָה, אִין סִאֲסַעֲר אִין דְּוֵא אִוּוִי וְוֵאָם סַעֵן בִּאֲרֵף אוּיִף דַּעֲם סִאָהֵן תְּשׁוּבָה, וְנַאֲלַסְמַם דְּוֵא בְּאֵלְד סִאָהֵן תְּשׁוּבָה, אִין אִו דְּוֵא וְנַעֲמַם אִוּוִי סִאָהֵן, וְנַעֲמַם דִּו אִיִּבִיג סִאָהֵן תְּשׁוּבָה, אִין וְנַעֲמַם אוּיִף דִּיהַ קִיין וְיִנְד הַאֲבִין. אִין וְנַעֲנֵן דִּו וְנַעֲמַם בִּאֲוִנְעֵן. וְנַאֲלַסְמַם דִּו אַפְּ סִאָהֵן פֶּון וְוֵא אַלְע וְנַעֲמַם לִיבֵעַ וְאַבְּיֵן, אִין וְנַאֲלַסְמַם אַנְגְּרִיִּיִּמְעֵן דִּי מְרַאכְמִינֵן פֶּון בִּיין הַאֲרָץ צוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִין וְנַאֲלַסְמַם בִּיין מֶאֱבָעֵן בִּינְעֵעַ נַעֲדֶאֱנֶאֱקֵעֵן פֶּון וְנַעֲלַם וְאַבְּיֵן, אִין אִיִּדְעַר דִּו וְנַעֲמַם אִרוּם בִּיִּדְעֵן אִוּוִי אִין מוּל וְנַאֲלַסְמַם פֶּרִיָּהֵר מְרַאכְמֵעֵן אוּיב דִּו וְנַאֲלַסְמַם דַּעֲם וְוֵאָרְם בִּיִּדְעֵן, אִין אִוּוִי וְנַאֲלַסְמַם סִאָהֵן דִּי נֶאֱבָעֵעַ צִיִּים וְוֵאָם דִּו וְנַעֲמַם לַעֲבִין אוּיִף דְּעַר וְנַעֲלַם דַּעֲם נֶאֱרַעֲשֵׁעַ לַעֲבִין (בִּי יַעֲדֵר וְוֵאָךְ וְנַאֲלַסְמַם דִּו פֶּרִיָּהֵר מְרַאכְמֵעֵן אוּיב דִּו וְנַאֲלַסְמַם דִּי וְוֵאָךְ קִאָהֵן אַבְּיֵן) וְנַעֲמַם דִּו נִיט וְיִבְרִינֵן. אִין אִו דְּוֵא וְנַעֲמַם אוּיִף סִאָהֵן וְנַעֲלִין וִיין גְּלִיָּהּ בִּינְעֵעַ אַלְע בִּירֵד, אִין אַלְע וְוֵאָם דִּו וְנַעֲמַם סִאָהֵן, אִין אַלְע וְוֵאָם דִּו וְנַעֲמַם מְרַאכְמֵעֵן וְנַעֲמַם וִיין גְּלִיָּהּ. אִין בִּיין הַפֶּלָה וְנַעֲמַם וִיין בִּיין אִין קִלְאָרַה, מִיִּם נִיטְעַע כְּוֹת, אִין וְוֵא וְנַעֲמַם וִיין אַנְגְּעֵנְמֵעֵן פֶּאֶר נָאָם, וְוֵאָם עַם שְׁמִיִּים אִין פֶּסוּק דְּוֵא מוּהַקְּטַם אַנְגְּרִיִּיִּמְעֵן וְיַעֲר הַאֲרָץ צוּ דִּיר, אִין בִּינְעֵעַ אִינְעֵרִין פֶּאֶר-נַעֲמֵעֵן וְיַעֲר הַפֶּלָה.

דַּעֲם קִרִיף וְנַאֲלַסְמַם דְּוֵא לִינְעֵעֵן אִיין קִאָהֵל אִין וְוֵאָךְ, אִין וְנַאֲלַסְמַם נִיט מִנְעֵרִין פֶּון צוּ מְקִיִּים וִיין וְוֵאָם אִין דַּעֲם קִרִיף שְׁמִיִּים, אִין וְנַאֲלַסְמַם אִיִּבִיג גִּיין בִּינְעֵעַ וְנַעֲנֵן נֶאֶךְ דַּעֲם נְבִאָם פֶּון הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנַעֲמַם דְּוֵא בְּנִלְקֵעֵן אִין בִּינְעֵעַ אַלְע וְנַעֲנֵן. אִין וְנַעֲמַם וְזַעֲנֵן וִיין הַאֲבָן עוֹלַם הַבָּא וְוֵאָם אִין קַעֲמִלְמֵעֵן פֶּאֶר דְּוֵא צִדִּיקִים, אִין יַעֲדֵר סִאָהֵן וְוֵאָם דְּוֵא וְנַעֲמַם לִינְעֵעֵן דַּעֲם בְּרִיף וְנַעֲמַם מַעֵן דִּיר. עֲשֵׂרִין מִן הַיִּסְעֵל אַלְע וְוֵאָם בִּיין הַאֲרָץ וְנַעֲמַם נֶאֶר פֶּאֶר-אִינְעֵעֵן, בִּי אִיִּבִיג. אִין מִלָּה:

בשורה טובה

חם לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האבען געדרוקט דעם בארימטען

חם לישראל

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, אלעס איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע און קלארע דרוק

צום באקומען א יעדער פרשה אין א באזונדערן באנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטארק געבונדען, צו ערמעגליכען מיט זיך צו פירען אויפן וועג צו דער ארבעט אצ"ה, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתך בביתך ובלכתך בדרך צו באקומען פאר א שטוינענדיג ביליגען פרייז 75 סענט א ספר

אויך וועט זיין צו באקומען איד"ש

אויף גאנץ תורה אין צען פראכטפולע דע לוקס בענדער

פאר א ביליגען פרייז ביי

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. 388 - 8812

מכתב המלצה מהגה"צ אב"ד משארמאש שליט"א

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים ובימי אבותינו ז"ע, אשר כל או"א בין ת"ח בין איש המוני השתדלו להשלים חוקם בכל יום ויום בסי' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסוד ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מרן רבינו האריז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה וביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פי' ואתחנן (דף מ"ו) ע"י"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זל"ה, והוסיף מילואים לסדר הנ"ל, ללמוד בכל יום עניני מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והתראב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (יו"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו ע"י"ש. בעוה"ר בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים גדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מציאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי' חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להחזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאו"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו האריז"ל ע"פי הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו חקי בדור הקודם.

ע"כ באו ונחזיק טיבותא לגברא דמרא סיעא תרה"ח מוה"ר שלוי יודא גראסס נ"י, אשר טוב עשה בעמיו והרפיס ספר חק לישראל בדפוס גאה ומשובת, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך לבדנה, למען להקל ללומדי' להוליכם בחיקם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך באלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך, ועי"ז יהי' באפשרות גם להטרודים על המחיי ועל הכלכלה להשלים חקם בסי' החק לישראל מידי יום ביומו. ואקי' בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' דההק"צ שמינאווע זללה"ה, אשר לימוד החק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחה, ונרמו באמרם ז"ל (ביצה ס"ו ע"א) דהאי חק לישנא דמוזנא הוא, עכד"ה ודפת"ה. ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דידן אכיה"ר.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי הירצקא העניי

אבדק"ק שארמאש יצ"ל, ברוקלין, נ. י.